

Chronologia Sacra
S I V E
CHRONOLOGIA ANNORUM REGUM
ISRAELIS & JUDÆ,
A D

CALCULUM REDACTA ET ILLUSTRATA

P E R

JACOBUM USSERIUM ARMACHANUM.

Additur,

E J U S D E M A U T H O R I S, D E
Romanæ Ecclesiæ

SYMBOLO APOSTOLICO VETERE,

Aliisque fidei formulis, tum ab Occidentalibus, tum ab
Orientalibus in primâ Catechesi & Baptif-
mo proponi solitis, Diatriba.

THO. BARLOW Coll. Reg. Oxon. Præpositus
nunc primum publicavit.

O X O N I Æ,
Typis GUIL. HALL, Impensis RICH. DAVIS
EDW. & JO. FORRSET. M.DC.LX.

(1)

Chronologia Annorum Regum

ISRAELIS & JUDÆ

Ad Calculum Redacta, & Illustrata per

J A C O B. V S S E R I U M,

A R M A C H A N U M,

Τὸν Μακροῦτον.

T Regum Judæ & Israelis annorum calculum, qui admodum perplexus est, commodius assequamur: duæ Periodi distinte sunt considerandæ, in quarum capite utriusq; regni Principum initia concurrunt. Prior est, à principio *Rehoboami* Regis Judæ & *Jeroboami* Israelis, usque ad *Achazie* Judaici & *Jehorami* Israelitici exitum: posterior, ab initio *Athaliae* quæ Judæ, & *Jehu* qui Israelis regnum invasit, usque ad Regni Israelitici excidium, quod in fine anni sexti *Ezechie* regis Judæ contigit. Quum enim (ex II. Regum IX.) eodem tempore *Achaziam* & *Jehoramum* à *Jehu* occisos constet: cum illorum exitu ipsius *Jehu* & *Athaliae* simul conjunctum esse initium, manifestum est. Et licet inter mortem *Salomonis*, quam statim excepit regni *Rehoboami* initium & distractionem regni Israelitici, quæ *Jeroboami* dominatui principium dedit bimestre fere temporis spatium intercesserit, Scriptura tamen regnum *Rehoboami*, in Juda, & *Jeroboami* in Israele ab eodem deducit principio. Cum enim 17. annos Hierosolymis Regnavisset *Rehoboam*; ei defuncto filius *Abia* anno 18. *Jeroboami* successisse memoratur (I. Reg. XIV. 21, 31. cum XV. 1. similiterque, II. Chiron. XII. 13, 16. cum XIII. 1.) quod recte dici non potuisset, si ab altiori termino *Rehoboami* quam *Jeroboami* numeratum fuisset exordium,

Jacob. Usserii

In priori igitur periodo, sequentibus Regibus hosce annos
sacra tribuit Historia.

JUDÆ.

- I. Rehoboam, ann. 17.
- II. Abia, 3.
- III. Asa, 41.
- IV. Jehosaphat, 25.
- V. Jehoram, 28.
- VI. Achazia, 1.

ISRAELIS.

- I. Jeroboam, ann. 22.
- II. Nadab. 2.
- III. Baasa, 24.
- IV. Ela, 2.
- V. Zimri, 7. dies.
- VI. Omri, ann. 12.
- VII. Achab, 22.
- VIII. Achazia 2.
- IX. Jehoram, 12.

Ubi, quum paria deberent esse spatia : Regum *Jude* tamen
numeri 95. tantum annorum ; *Israelis*, annorum 98. & die-
rum 7. summam exhibent. Quare ut propior adhuc fiat exæqua-
tio, utrorumq; instituenda est collatio quam ex libris Regum,
ita delineare possumus.

JUDÆ.

Rehoboam, ann. 17.
(1 Reg. XIV. 21.)

Abiah, ann. 3. incipi-
ens 18. Jeroboami
(1 Reg. XV. 1.

ISRAELIS.

Jeroboam ann. 22. (1 Reg.
XIV. 20.)

1	1
2	2
3	3
&c.	&c.
16	16
17	17
1	18
2	19
3	20

* Asa

Chronologia sacra.

* *Aſa*, ann. 41. incipiens
20 *Jeroboami* (c. XV.
9, 10.) definente ſc.

1	21	
2	22	1. <i>Nadab</i> , ann 2. incipiens 2. <i>Aſæ</i> (c. XV. 25.)
3	1	2. <i>Baſa</i> , ann. 24. incipi- ens 3. <i>Aſæ</i> (c. XV. 33.)
4	2	
5	3	
6	4	
&c.	&c.	
24	22	
25	23	
26	24	1. <i>Ela</i> , ann. 2. incipiens 26. <i>Aſæ</i> (c. XVI. 8.)
27	1	2. <i>Zimri</i> , 7. diebus anno, <i>Aſæ</i> 27. (c. XVI. 10. 15.)
		* <i>Omri</i> , anno 31. <i>Aſæ</i> regnare cæpit, & 12. annis regnavit. (c. XVI. 23.)
28	2	
29	3	
30	4	
31	5	
32	6	
33	7	
34	8	
35	9	
36	10	
37	11	
	12.	1. <i>Achab</i> . ann. 22. incipiens 38 <i>Aſæ</i> (c. XVI. 29.)
38		
39	2	
40	3	
41	4	

* *Jehoſophat* ann. 25. in-
cipiens 4. *Achabi* (c.

XXII. 41, 42.) ad finem vergente sc.	1	5	
	2	6	
	3	7	
	8c.	8c.	
	16	20	
	17	21	1. Abaziah, ann. 2. in- cipiens 17. Jehosaphati (c. XXII. 51.)
	18	22. 2.	
	19	1	* Jehoram, an. 12. in- cipiens 18. Jehosaphati (II. Reg. III. 1.) defi- nente sc.
	20	2	
	21	3	
	22	4	
Jehoram, ann. 8. incipiens	1. 23	5	
5. Joram Israelitici.	2. 24	6	
(II Reg. VIII. 16, 17.)	3. 25	7	
	4	8	
	5	9	
	6	10	
	7	11	
Abazie ann. 1. incipiens	1. 8	12	
Joram Israelitici 12.			
(c. VIII. 25, 26.)			

In isto diagrammate, Regum principia (quæ præcipuè hic spectanda) ad eundem regis *συγχεῖν* annum referri vides, qui in Sacra Scriptura habetur expressus; quatuor tantum exceptis locis, quos appposito asterisco prænotavimus. Eorum præcipuus ille est, qui *Omrin* regem spectat, Samariæ conditorem. Cum enim in

Chronologia sacra.

5

in I Regum XVI. 23. anno 31. *Ase* regnavisse dicatur, & anni 12. ei assignentur: non à 31. sed à 27. *Ase* deducendos eos esse communis Chronologorum est sententia: quandoquidem alias, *Ase* (qui 41. regnavit annos) superstes fuisset *Omri*, eoque adhuc regnante principatum in iisset *Jehosaphat*, quum tamen filius & successor *Omri*, *Achabus* anno 38. *Ase*, atque *Ase* *Jehosaphatus* anno 4. *Achabi*, regnare cæpisse memorentur (I Reg. XVI. 29. & XXII. 41)

Ita igitur res sese habuit. Sublato *Zimri*, anno 27. *Ase*, in partes populus Israeliticus est divisus: *Thibnin* una *Omri* in altera parte sequente. (I Reg. XVI. 15. 21. *Æmulo* deinde *Thibni* mortuo solus imperavit *Omri* ann *Ase* 31. ita tamen ut in legitima annorum serie continuanda, annorum illius 12. numerus non à monarchia hac sed à primo ipsius dominio sit repetendus. Quod & in Latina sua versione ita expremendum censuit Tremellius. Anno trigesimo primo completo *Ase* regis *Jehuda* (regnavit enim *Homri* super *Israelem* duodecim annis) *Thirtza* * regnabat sexto anno; quum emit montem *Schomronis* à *Schemero* duobus talentis argenti. Quæ tamen verborum translatio nobis omnino esse videtur coarctior.

(vel regnaverat.)

Tres loci reliqui minus habent difficultatis: ut qui supponant, tantum, numerum annorum Regis, cum quo alterius initium comparatur prope completum fuisse; reipsa illud postulante. Et cum in annorum serie recte digerenda, id imprimis curandum sit ut anni absoluti ab incompletis distinguantur: in hac Periodo est observatum, extremos Regum annos plerosque omnes, *Jude* quidem plenos, *Israelis* vero inchoatos esse accipiendos. Cum enim *Rehoboamus* una cum *Jeroboamo* annis 17. regnavisse dicatur, eidemque *Abiah* filius anno 18. *Jeroboami* in regno successisse: & 17 *Rehoboami* illos plenos fuisse, & *Jeroboami*, 18. inchoatum facile intelligitur. Deinde cum per triennium regnans *Abiah*, successorem habuisse *Asam* anno *Jeroboami* 20 memoretur: & *Abia* tertium, & *Jeroboami* illum viceffimum prope completum fuisse, à diligentioribus Chronographis est notatum; ita ut *Ase* primus cum viceffimo *Jeroboami* aliquot tantum dies, cum proximo vero annum pene integrum communem habuerit. Aliter enim *Nadabus* statim post *Jeroboamum* patrem mortuus fuisset: cum tamen post illius mortem regnum eum

accepisse, & ultra integrum annum illud tenuisse, ex 1 Reg. XIV. 20. collat. cum XV 25. appareat.

* D. Walter
Raleigh, Hist.
Mund. lib. 2.
c. 20. Parag. 1.

Sic & *Ase* quoque annos 41. integros tribuentes, initium filii & successoris ejus *Jehosaphati* in anno 4. *Achabi* ad finem tendente collocamus. Alioque ipsius *Achabi* filius & successor *Achazia* patri vel non omnino, vel per paucos tantum dies fuisset superstes, quæ eadem etiam nos movit ratio, ut *Jehorami*, in regno Israelitico fratris *Achazia* successoris initium ad *Jehosaphati* annum 18. pariter desinentem referremus. Et quidem ex attenta sacri contextus consideratione colligi posse videtur, *Achabum* & *Jehosaphatum* eodem ferè tempore filios suos Proreges constituisse, consilio (ut à * viro prudente est observatum) ab *Achabo* profecto qui suo fortasse exemplo affinem regem ad eundem honorem filio *Jehoram* deferendum invitare voluerit: ut eo splendidior genere, & cum eo *Athalia* filia suæ conditio atque status eminentior obtingeret. Hinc *Abazia*, *Achabi* filius ann. *Jehosaphati* 7. cœpisse, & biennio super *Israëlem* regnavisse legitur. (1 Reg. XXII. 51.) cujus biennii ut majorem partem vivente patre *Achabo* fuisse exactam, synchronismi ratio dubitare nos non finit: ita & reliquam, quâ mortuo patre non vicariam jam sed absolutam potestatem obtinebat, undecim dierum (ut Codomano placuit) aut ejusmodi minutulo temporis spacio non esse cohibendam, illud suadet. Quod societatem cum *Jehosaphato* in *Ophiritana* expeditione primum negatam ac ulteriore demum sollicitatione obtentam, inierit, & classem simul cum eo *Eziona Geberis* paraverit; (1 Reg. XXII. 49. 2 Chron. XX. 36.) deinde membrorum contusione quem ex casu contraxerat, laborans, ab *Elia* propheta tertiâ vice accersito responsum acceperit, ex lecto non esse descensurum, sed ex ægritudine illa tandem omnino moriturum. (2 Reg. I.)

Illi vero mortuo, frater *Jehoram* in regno Israelitico successisse dicitur, anno secundo *ὁμωνύμῳ* *Jehorami* filii *Jehosaphati* regis Judæ: (2 Reg. I. 17.) quod commodius explicari non potest, quam illa admissa hypothese, quæ eodem illo anno 17. *Jehosaphati*, *Jehoramum* ejus filium Judæ Proregem constitutum fuisse, ejusque vicariæ potestatis anno 2 (*Jehosaphati* patris desinente 18.) mortuo fratri *Achazia* successisse in regno Israelitico *Jehoramum* alterum, ex Prorege jam regem factum. Cujus deinde

inde ita regnantis anno 5. *Jehoramum* quoque Judæ proregem à vivente patre *Jehosaphato*, jam seniore, regni factum fuisse consortem, & quali ex *Cesare* creatum Augustum, locus ille 2 Reg. VIII. 16. clare indicat. Anno quinto *Jorami filii Achabi regis Israelis Jehosaphato* existente tunc rege Judæ, regnavit *Jehoram filius Jehosaphati rex Judæ*.

Sic & ipsum *Jehoramum* Judaicum, intestinorum incurabili morbo laborantem filium *Abaziam* Proregem constituisse anno *Jehorami* Israelitici 11. ex 2 Reg. IX. 29. colligimus: qui, patre deinde mortuo, regnum adierit anno ejusdem *Jehorami* 12. & per anni fere spatium illud administraverit. (2 Reg. VIII. 25.) Cum enim aliquam partem 12. anni *Jorami* Israelitici 8. (licet inchoatus) annus *Jehorami* Judaici occupaverit, (posito, cum Scriptura 2 Reg. VIII. 16. in anno 5. Israelitici *Jorami* regni ipsius exordio:) initium *Abazie* nullum locum in 11. *Jehorami* Israelitici habere poterat, nisi aliquod ille imperium vivente patre obtinuisset. Unde simul cum patre *Jehosaphato* triennio *Jehoramum*, & post patris mortem, tum ipsum tum *Abaziam* filium quinquennio, regnavisse concludimus. Ita igitur anni Chronologici regum Judaicorum hujus periodi eorumque initia ad annos Mundi accommodata representari poterunt: ab Israelitici regni distractione quam circa 3. mensis diem 23. in capite superiore contigisse ostendimus) ducto principio.

- A.M. 3029. (circa mensis 3. diem 23.) *Rehoboam*, ann. 17.
- 3046. (circa mensis 3. diem 23.) *Abiah*, ann. 2. mens. 11. die. 17.
- 3049. (circa mensis 3. diem 10.) *Asa*, ann. 41.
- 3090. (circa mensis 3. diem 10.) *Jehosaphat* ann. 25.
- 3115. (circa mensis 3. diem 10.) *Jehoram* ann. 4. mens. 1. circiter.
- 3119. (circa mensis 2. diem 10.) *Abazia* mens. 11.
- 3120. (circa mensis 3. diem 10. Principium sequentis Periodi.

Summa est annorum 90, mens. 11. dier. 17.

Ad quam Israeliticorum regum anni hoc conformandi sunt modo. Ab initio *Rehoboami* ad 18. *Jehosaphati* prope completum

accepiſſe, & ultra integrum annum illud tenuiſſe, ex I Reg XIV. 20. collat. cum XV 25. appareat.

* D. Walter
Raleigh, Hiſt.
Mund. lib. 2.
c. 20. Parag. 1.

Sic & *Aſæ* quoque annos 41. integros tribuentes, initium filii & ſucceſſoris ejus *Jehoſaphati* in anno 4. *Achabi* ad finem tendente collocamus. Alioque ipſius *Achabi* filius & ſucceſſor *Achazia* patri vel non omnino, vel per paucos tantum dies fuiſſet ſuperſtes, quæ eadem etiam nos movit ratio, ut *Jehorami*, in regno Iſraelitico fratris *Achazia* ſucceſſoris initium ad *Jehoſaphati* annum 18. pariter deſinentem referremus. Et quidem ex attenta ſacri contextus conſideratione colligi poſſe videtur, *Achabum* & *Jehoſaphatum* eodem ferè tempore filios ſuos Proreges conſtituiſſe, conſilio (ut à * viro prudente eſt obſervatum) ab *Achabo* proſecto qui ſuo fortasſe exemplo affinem regem ad eundem honorem filio *Jehoram* deferendum invitare voluerit: ut eo ſplendidior genere, & cum eo *Athalie* filia ſua conditio atque ſtatus eminentior obtingeret. Hinc *Achazia*, *Achabi* filius ann. *Jehoſaphati* 7. cœpiſſe, & biennio ſuper *Iſraelem* regnaſſe legitur. (I Reg. XXII. 51.) cujus biennii ut majorem partem vivente patre *Achabo* fuiſſe exactam, ſynchroniſmi ratio dubitare nos non ſinit: ita & reliquam, quâ mortuo patre non vicariam jam ſed abſolutam poteſtatem obtinebat, undecim dierum (ut *Codomo* placuit) aut ejusmodi minutulo temporis ſpacio non eſſe cohibendam, illud ſuadet. Quod ſocietatem cum *Jehoſaphato* in *Ophiritana* expeditione primum negatam ac ulteriore demum ſolicitatione obtentam, inierit, & claſſem ſimul cum eo *Eziona Geberis* paraverit; (I Reg. XXII. 49. 2 Chron. XX. 36.) deinde membrorum contuſione quem ex caſu contraxerat, laborans, ab *Elia* propheta tertiâ vice accerſito reſponſum acceperit, ex lecto non eſſe deſcenſurum, ſed ex ægritudine illa tandem omnino moriturum. (2 Reg. I.)

Illi vero mortuo, frater *Jehoram* in regno Iſraelitico ſucceſſiſſe dicitur, anno ſecundo *Jehoram* filii *Jehoſaphati* regis Judæ: (2 Reg. I. 17.) quod commodius explicari non poteſt, quam illa admiſſa hypotheſi, quæ eodem illo anno 17. *Jehoſaphati*, *Jehoramum* ejus filium Judæ Proregem conſtitutum fuiſſe, ejusque vicariæ poteſtatis anno 2 (*Jehoſaphati* patris deſinente 18.) mortuo fratri *Achazia* ſucceſſiſſe in regno Iſraelitico *Jehoramum* alterum, ex Prorege jam regem factum. Cujus deinde

Chronologia sacra.

6

inde ita regnantis anno 5. *Jehoramum* quoque Judæ proregem à vivente patre *Jehosaphato*, jam seniore, regni factum fuisse consortem, & quali ex *Cæsare* creatum Augustum, locus ille 2 Reg. VIII. 16. clare indicat. Anno quinto *Joram* filii *Achabi* regis *Israelis* *Jehosaphato* existente tunc rege Judæ, regnavit *Jehoram* filius *Jehosaphati* rex Judæ.

Sic & ipsum *Jehoramum* Judaicum, intestinorum incurabili morbo laborantem filium *Abaziam* Proregem constituisse anno *Jehorami* *Israelitici* 11. ex 2 Reg. IX. 29. colligimus: qui, patre deinde mortuo, regnum adierit anno ejusdem *Jehorami* 12. & per anni fere spatium illud administraverit. (2 Reg. VIII. 25.) Cum enim aliquam partem 12. anni *Jorami* *Israelitici* 8. (licet inchoatus) annus *Jehorami* Judaici occupaverit, (posito, cum Scriptura 2 Reg. VIII. 16. in anno 5. *Israelitici* *Jorami* regni ipsius exordio:) initium *Abazie* nullum locum in 11. *Jehorami* *Israelitici* habere poterat, nisi aliquod ille imperium vivente patre obtinuisset. Unde simul cum patre *Jehosaphato* triennio *Jehoramum*, & post patris mortem, tum ipsum tum *Abaziam* filium quinquennio, regnavisse concludimus. Ita igitur anni Chronologici regum Judaicorum hujus periodi eorumque initia ad annos Mundi accommodata representari poterunt: ab *Israelitici* regni distractione quam circa 3. mensis diem 23. in capite superiore contigisse ostendimus) ducto principio.

- A.M. 3029. (circa mensis 3. diem 23.) *Rehoboam*, ann. 17.
 3046. (circa mensis 3. diem 23.) *Abiah*, ann. 2. mens. 11.
 die. 17.
 3049. (circa mensis 3. diem 10.) *Asa*, ann. 41.
 3090. (circa mensis 3. diem 10.) *Jehosaphat* ann. 25.
 3115. (circa mensis 3. diem 10.) *Jehoram* ann. 4. mens.
 1. circiter.
 3119. (circa mensis 2. diem 10.) *Abazia* mens. 11.
 3120. (circa mensis 3. diem 10. Principium sequentis
 Periodi.

Summa est annorum 90, mens. 11. dier. 17.

Ad quam *Israeliticorum* regum anni hoc conformandi sunt modo. Ab initio *Rehoboami* ad 18. *Jehosaphati* prope completum

Iacob. Vsserii

pletum quo *Jehoramum*, postremum hujus periodi regem Israeliti-
cum, imperare cepisse diximus; annos fere 79. effluxisse vidimus.
At sex primorum Regum Israeliticorum anni in Scriptura ex-
pressi, *Jeroboami* 22. *Nadabi* 2. *Baasæ* 24. *Ele* 2. *Omri* 12. &
Achabi 22. summam annorum 84. constituunt: præter 7. dies
Zimri, & tempus illud quo *Abaziam* patri *Achabo* superstitem
fuisse ostendimus. Postremi ergo anni sex illorum regum incho-
ati tantum fuisse supponantur: sic ut dimidiatus fere mensis
pro postremo cujusque anno computetur, & octo circiter men-
ses *Abazie* post patris mortem tribuantur: eâ tamen lege, ut
siquid supra semestri spatium ultimis Regum illorum annis foret
addendum, tantundem ab *Abazie* tempore detrahendum fuisse
intelligatur. Quod cum sciri omnino non possit, & ut sciatur
non multum admodum intersit: assignato *πλευκῶς* cuique
Regum semestri isto, eandem annorum 90. mensium 11. & die-
rum 17. summam exhibens. Chronologicorum annorum hu-
jusmodi exurget dispositio, & ad annos Mundi applicatio.

A.M. 3029. (circa mensis 3. diem 23.) *Jeroboam*, ann. 21.
die. 15.

3050. (circa 4. mensis diem 8.) *Nadab*, ann. 1. di. 15.

3051. (circa 4. mensis diem 23.) *Baasa* ann. 23. di. 15.

3074. (circa 5. mensis diem 8.) *Ela*, ann. 1. di. 15.

3075. (circa 5. mensis diem 23.) *Zimri*, di. 7.

3075. (circa 5. mensis diem 30.) *Omri*, ann. 11. di. 15.

3086. (circa mensis 6. diem 15.) *Achab*, ann. 21. di. 15.

3107. (circa 6. mensis diem 30.) *Abazias*, mens. 8. di. 10.

3108. (circa mensis 3. diem 10.) *Jehoram*, ann. 12.

3120. (circa mensis 3. diem 10.) Principium sequentis
Periodi.

Vid. hæc de re
Laurent. Co-
doman.

Cum enim verno tempore, quo solent reges ad bella procedere
(2 Sam. XI. 1.) & *Jehoram* Israelis & *Abaziah* Judæ rex,
ad bellum cum *Hazaele* gerendum, Ramothas Giliadis profe-
ctus fuisset, & vulnerato *Jehoram*o uterque domum redisset;
Jehu, cum reliquis copiarum principibus & toto Israele, ad
urbem adversus *Hazaelem* custodiendam, relictus est, (2 Reg.
VIII. 28, 29. & IX. 14, 15.) Ubi quum in Regem Israelitarum,
juxta

Jacob. Usserii

juxta Dei mandatum, fuisset unctus, & *Jehoramum* qui æger ibi decumbebat, & *Abaziam* qui ad illum invisendum eo venerat, è medio sustulit; vere (ut historię series patefacit) jam adulto; in quo & hujus Periodi exitum, & sequentis initium, eam ob causam reponimus: circa. 10. videlicet mensis. 3. diem; ut in sequente quoque capite mox declarabimus.

Interim, quum tres esse difficultates in Regum historia ^a *Ma-*
theus Beroaldus affirmet, quæ egent sapientiæ celestis afflatu, ut
 aperiri & intelligi possint; earumque priores duæ ad hanc
 spectent Periodum: harum explicationem, in parte hujus capi-
 tis reliqua, prius placuit absolvere. Sic igitur ille; *Baasa rex*
Israel dicitur muro circumdedit *Rama*, anno 36. regis *Asæ*;
 2.Chron. XVI. At obiisse *Baasam*. 26. anno *Asæ* colligitur, ex
 1.Reg. XVII. 6. 8. ubi eo anno *Ela*, patre *Baasa* defuncto, regnum
Israeliticum cepisse dicitur. Hunc nodum ^b *Cajetanus*, ^c *Lucidus*
 & ^d *Canus*, cum solvere non potuissent diffecuerunt: exemplaria
 Hebræa, Græca, & Latina, tum in hoc, tum in loco eodem ge-
 nuino. 2.Chron. 15. 19. corrupta esse pronuntiantes; gravi &
 prudenti *Abulensis* illa præmonitione rite prius non expensa.
^e *Ista est periculosa solutio, quia si in uno loco Scripturæ corrupti-*
onem esse fateamur; de omnibus aliis locis dubitabimus, an corrup-
tio ibi sit: sicut dicit Augustinus, (& habetur in Decretis dist. 9.
cap. Si ad Scripturas sacras) quod si aliquod mendacium in Sa-
cra Scriptura confitemur, nullam auctoritatem inde relinquemus.
Ideo inquit, aliam solutionem cogita, si occurrat. Occurrit vero
facilis ista solutio, quam dat Tremellius, quum regna modo à
populis denominentur, modo à personis regnantibus; reg-
num Asæ hic appellari regnum Judæ, à diviso populo quod
tunc obtinebat Asa. Cum enim confecto bello Æthiopico, Hie-
rosolymam rediisse dicatur Asa, anno regni decimo quinto,
 2.Chron. XV. 10. in postremo ejusdem capitis versiculo subji-
 citur: *Bellum enim non fuerat, usque ad annum trigesimum quin-*
tum regni Asæ. Ad annum vero Asæ. 15. additis annis Rehoboa-
mi. 17. & Abiæ. 3. exurgit annus. 35. regni Judaici ab Israelitico
sejuncti.

^a Beroald.
 Chron. lib. 3.
 cap. 3.

Aliam dat Pa-
 ludanus. pag.
 242. 243.
 Vid. Harvill.
 & Mendoz.

^b Cajetan. in. 2.
 Paralipom. c.
 15. 16.

^c Jo. Lucid.
 lib. 2. tempor.
 cap. 9.

^d Melch. Ca-
 nus. Loc.
 Theologic.

lib. 11. cap. 5.
^e Tostat. in. 2.
 Paralipom. 16
 quæst. 3.

Posterior longe majore difficultate premitur locus; 2.Chron.
 XXII. 2. *Filius quadraginta duorum annorum erat Abaziah,*
quum regnaret ipse; & anno uno regnavit Hierosolymis: & matri

Chronologia sacra.

f Petav. Rati-
onar. tempor.
part. 2. lib. 2.
cap. 11.

Ut not. No-
bilibus & MSS.
Oxon. Can-
tabr. & P.
Junii.

eius nomen *Athalia* filia *Omri*. At *Joram* patrem *Achazie* vixisse tantum annos. 40. colligitur ex. 2. Chron. XXI. 20. ubi dicitur *Joram* triginta duorum annorum fuisse quum regnare cepisset, & octo annis regnasse *Hierosolymis*. Atque hic etiam post alios, novissimè *Dyonysius Petavius* f. Neceffe esse in *Hebræis codicibus* (quibus & *Latinos* suos addere poterat) numerum esse corruptum asserit & (ex. 2. Reg. VIII. 26.) pro. 42. legendum. 22. quæ sane solutio ut ob lapsus facilitatem magis probabilis, ita & ob codicum quorundam consensum minus temeraria est censenda quam *Melchioris Cani* illa superior, quæ in ann. 35. & 36. regni *Ase* omnia Bibliorum exemplaria quæ extant falsi insimulare est ausa. In literarum enim numeralium ככ scriptione, adeo proclivis est mutatio כ in ח ut etiam absque librarii culpa, fibra vel lineola aliqua in ipsa membrana prominente, accidere illa posset: quemadmodum eruditissimum & amicissimum *Iosephum Medum* differentem aliquando me audire memini. Nec solum in Græcis aliquibus MSS. (nam in *Sixtiana* editione LXX. Interpretum, quam solam produxit Petavius, 20. hic anni tautum leguntur) sed etiam in Bibliis Syriacis, quibus à primævis temporibus Ecclesia Antiochena est usa, non ex LXX. interpretum lacunis sed ex ipso Hebræo fonte traductis, idem hic qui in. 2. Reg. VIII. 26. expressus habetur numerus. Consulto enim apographo, quod ex Antiocheni Patriarchæ exemplari magno pretio describendum curavi, & superiora illa de. 35. & 36. regni *Ase* eadem, & pro. 42. *Achazie* annis. 22. hoc loco positos reperi.

Quod si minus tamen tuta, ista existimetur responsio: de idiotismo illo cogitandum erit, in *Saule* שול בן חיל filio anni. 1. Sam. XIII. 1. à doctis ita exposito; ut ea loquendi formulâ, non anni semper intelligantur à nativitate deducti, sed etiam ab epocha aliqua alia, quocunque modo spectante ad eum qui tot annorum filius fuisse dicitur. Quam hic quidem extra versiculum propositum non opus fuerit quærere; in quo matri *Abazie* nomen fuisse refertur *Athalia* filia *Omri*. Neque enim vel *Abaziam* ipsum. vel universi regni Judaici statum quicquam propius attingebat, quam ortus *Athaliæ*; sceminæ non mariti solum & filii, sed etiam ad totius Reipublicæ & regii imprimis seminis perniciem natæ: quippe quæ & illos consiliis suis perdiderit, & post illorum excessum, tota fere extincta domo regia, dominatum in terram Judæ

Judæ ipsa sibi arripuerit. Ubi quum statim post *Achaziam*, & multo quam ille diutius, Judaici regni solium occupaverit: ut illius natalis (more in aliis regibus fervari solito) in.2.Reg.VIII. 26. aperte; ita quoque & matris ipsius, in.2.Chron.XXII. 2. involute significatus fuisse videatur.

Quæ non mea solius, sed etiam M. Paludani conjectura fuit; qui in Regnum temporibus digirendis præ aliis operam navavit.

Et hic quidem in Hebræo textu trajectionem esse obscuriorum *Tremelius* notavit, cujusmodi in.1.Sam.XX.16. Ezræ X. 17. & Nehemiæ XII. 22. esse ait; atque ita locum interpretandum esse sensit. Cujus matri nomen *Hathalia* nata *Omri*; agentis quadragesimum secundum annum quum *Achazia* regnaret, qui anno uno regnavit *Ierusalaimis*. Quæ trajectione si à genuini textus simplicitate cuiuspiam non videatur alienior; mutato tantum casu, ut loco [agentis] reponatur [agens] & ad ipsum *Athalia*, non avum illius *Omri*, sequens anni. 42. notatio referatur; eandem ipsam, quam nos proposuimus exhibebit sententiam. Et convenit certe magis, tam cum verborum proprietate, ut *Athalia* ætatis, quam ut *Omri* regni sui ann. 42. egisse hic intelligatur; quam cum rei ipsius natura; quæ non ab *Omri*, sed ab *Achabo* ea mali semina traxisse *Athalia* nos edocet, quæ conatu tam improbo per Judæam universam diffundere nefaria sæmina laboravit, ut patris *Achabi* & matris *Iezebelis* filiam posses agnoscere, unde neq; maritum illius *Iehoramum*, neq; filium *Ahaziam* eo nomine insimulatos legimus; quod peccato *Omri*, sed quod *Achabi* scelere & se, & regna sua polluerint. Unde post verba citata, textus sacer de *Achazia* statim subjicit. *Hic etiam ambulavit in viis domus Achabi: nam mater ejus erat consiliaria ejus ad improbe agendum. Itaque fecit quod malum videtur in oculis Iehovæ sicut domus Achabi: ipsi enim erant ei consilarii post mortem patris ejus, adeo ut perdiderint eum.* 2.Chron. XXII. 3. 4. & in. 2.Reg. VIII. 27. brevius, *ambulavit in via domus Achabi, fecitque quod malum videtur in oculis Iehovæ sicut domus Achabi; quia gener domus Achabi erat.* Hoc enim discrimen inter peccatum *Omri* & *Achabi* erat: quod ille in via *Ieroboami* filii *Nebati* ambulaverit; hic vero insuper, accepta uxore *Iezebele* regis *Sidoniorum* filia, in illius gratiam, cultum *Baalis* introduxerit. (1.Reg. XVI. 26. 31.) *Athalia* vero opera, non *Omri* avi, sed *Achabi* patris idololatria, non vitulorum *Ieroboami* (quos *Juda* non agnovit) sed *Baalis* *Sidoniorum* cultus longe tetrior in regnum *Judæ* est

Chronologia sacra.

investus, & à filiis ejus studiose propagatus. *Athalia* enim impro-
bissimè se gerente, filii ejus perruperunt in domum Dei; etiamque
omnes res consecratas domui *Jehovæ* aptaverunt *Bahalimis*: ut in
2.Chron. XXIV.7. significanter commemoratum legimus.

In secunda Periodo, ut primam *Athalia* in regno Judaico
annos sex Completos simul cum *Jehu* Israelitico; ita & postremum
Ezekiam cum postremo Israeliticorum regum *Hosea*, totidem
Completos annos exigisse comperimus. Quum enim *Joash*, *Acha-*
ziæ legitimi regis filius in Templo Dei latitare coactus fuisset
sex annos, quibus *Athalia* regnavit super terram; anno septimo mit-
tens *Jehoiada* (summus sacerdos, & amitæ *Joashi* maritus)
assumpsit centuriones, primores & cursores, ac ingredi jussit eos ad
se in domum Domini: quibuscum pepigit fœdus; De perdenda vi-
delicet *Athalia*, instituendo *Joasho*, tollenda idololatria & resti-
tuendo cultu Dei; quo tempore Israelitæ mares conveniebant ex
lege (Exod. XXIII. 17.) ad colendum Deum: quemadmodum
ad locum hunc, ex. 2. Reg. XI. 4. productum, recte annotat
Tremellius. Cumque adulto jam vere (ut in præcedente capite
ostendimus) *Jehu* & *Athalia* regnare inceperint, idemque &
primi & septimi eorum anni initium fuisse oporteat: circa. 10.

Vid. LXX. MS
& Aldin. At.
Lucif. Calar.
Jornand. Cal-
siodor.

mensis. 3. diem, vel in septimanæ *Pentecostæ* dierum aliquo alio,
contigisse ista statuimus. Ubi nec illud prætereundum; in qui-
busdam editionis Græcæ exemplaribus, & nominatim Romano,
ὡς ἔστι τῷ ὀγδόῳ hic legi, (2.Reg. XI. 4. & 2.Chron. XXIII. I.)
non ἐβδόμῳ, ut in aliis cum Hebraica veritate consentientibus,
quod idcirco obiter notandum duxi, ut ratio intelligeretur, qua-
re in *Eusebii Cæsariensis*, & *Nicephori Constantinopolitani Chro-*
nico, & *Maximi Monachi* compute, septem *Athaliæ* tribuantur
anni, in *Clementis Alexandrini* libro primo Stromatum, octo: &
Joaso pūero ab avia præceptum imperium, post octo fere annos per
Sacerdotem & populum depulsa avia redditum, in priore sacræ
suarum Historiæ libro scribat *Severus Sulpicius*.

Samaritani sive Israelitici regni exitus in. 2.Reg. XVIII. 9. 10.
Sic habetur expositus; Fuit anno quarto regis *Ezekiæ*, is est annus
septimus *Hosæ* filii *Elæ* regis Israelis; ut ascendens *Salmanasar* rex
Assyriæ contra *Samariam* obsideret eam. Deinde cepit eam in fine
tertii anni, anno sexto *Ezekiæ*; is annus erat nonus *Hosæ* regis
Israelis quo capta fuit *Samaria*. Ex quo colligimus, I. Annos illos

Vid. Paludan.
pag. 106. 107.

com-

commemoratos *Ezekia* atq; *Hosea*, & completos fuisse, & æqualiter fere sibi invicem respondisse: alioqui *ad finem tertii anni* producta non fuisset obsidio. II. Quum regnum cepisset dicatur *Ezekias*, anno tertio *Hosea* (2. Reg. XVIII. 1.) de anno illo desinente id intelligendum esse. Aliter enim *Ezekia*. 4. *Hosea*. 7. & illius. 6. hujus. 9. nequaquam respondisset. Unde & *Josephus* lib. 9. Antiqu. cap. XIII. quarto anno regni *Osea* *Ezekiam* Hierosolymis regnum adeptum, & in sequente capite, septimo *Ezekia* Samariam captam fuisse scribit; annos illos inchoatos, pro tertio & sexto desinentibus, in Scriptura expressis, substituens.

Integræ vero annorum summæ regibus Judæ & Israelis adscriptorum, longe major in hac quam in superiore Periodo apparet inæqualitas. Hoc enim modo eorum annos sacra numerat Historia.

JUDÆ.

- VII. *Athalia* ann. 6.
- VIII. *Joash*. 40.
- IX. *Amasias*. 29.
- X. *Uzzias*. five *Azarias*. 52.
- XI. *Jotham*. 16.
- XII. *Achaz*. 16.
- XIII. *Ezekias*. 6.

ISRAELIS.

- X. *Jehu*. ann. 28.
- XI. *Jehoachaz*. 17.
- XII. *Joas*. 16.
- XIII. *Jeroboam*. II. 41.
- XIV. *Zacharias*. mens. 6.
- XV. *Shallum*. mens. 1.
- XVI. *Menachem*. ann. 10.
- XVII. *Pekahjab*. 2.
- XVIII. *Pekah Remalia* F. 20.
- XIX. *Hosea*. 9.

Summa annorum Regum Judæ. 165. Israelis. 143. annorum est & mensium. 7. unde annorum. 21. & mensium. 5. inter horum Regum spatia, quæ æqualia esse debebant, exurgit differentia. Ad quam tollendam ex libro regum Secundo (quem quartum alii nominant) ejusmodi utrorumque formari poterit comparatio.

JUDÆ

Chronologia sacra.

JUDÆ.

ISRAELIS.

Atbalia, ann. 6. (2. Reg. XI.
3. 4.)

Jehu, ann. 28. (2. Reg. X.
36.)

Joash, ann. 40. incipiens
7. *Jehu*. (c. XII. I.)

Jeboachaz, ann. 17. incipiens
23. *Joashi* (c. XIII. I.)

Amasias, ann. 29. incipi-
ens. 2. *Joashin* (c. XV.
1, 2.) regis Israelis de-
finiente sc.

1. *Joash*, ann. 16. incipiens
2. 37. 38. *Joashi* regis
(c. XIII. 10.) deli-
nente sc.

Jeroboam, II. à patre
Joaso ad bellum Sy-
riacum profecturo,

in regni consortium
assumptus fuisse vi-
detur.

5	7. II.
6	8. III.
7	9. IV.
8	10. V.
9	11. VI.
10	12. VII.
11	13. VIII.
12	14. IX.
13	15. X.
14	16. XI.
15	1. XII. <i>Jeroboam. II. ann. 41.</i> <i>incipiens. 15. Amazie</i> <i>(c. XIV. 23.)</i>
16	2. XIII.
17	3. XIV.
&c	&c
28	14. XXV.
29	15. XXVI.
I	16. XXVII.
2	17. XXVIII.
3	18. XXIX.
&c.	&c.
25	40. LI.
26	41. LII.
27	I * <i>Interregnum ann. 11.</i> <i>mens. 6.</i>
28	2
29	3
30	4
31	5
32	6
33	7
34	8

Uzzias sive Azarias ann.
52. incipiens 27. Je-
roboami (c. XV. 1.2.)

Chronologia sacra.

35	9	
36	10	
37	11	
38	12	Zacharias. mens. 6. Azariae. 38. (c. XV. 8.)
39		Shallum. mens. 1. Uzziæ 39. (c. XV. 13.)
		* Menachem. mens. 11. (deinde regno à Pule Affyriorum rege confirmato quies ann. 10. à 39. Azariæ (c. XV. 17.) desinente.
40	1	
41	2	
42	3	
43	4	
44	5	
45	6	
46	7	
47	8	
48	9	
49	10	
50	1	Pekahia. ann. 2. incipiens. 50. Azariæ (c. XV. 23.)
51	2	
52	1	Pekah, ann. 20. incipiens. 52. Azariæ (c. XV. 27.)
	1	2
	2	3
	3	4
	4	5
	5	6
	6	7
	7	8
	8	9

Jotham. ann. 16. incipiens. 2. Pekah. (c. XV. 32. 33.)

Chronologia sacra.

Achaz. ann. 16. incipiens
17. Pekah (c. XVI. 1.
2.) definente.

9 | 10
 10 | 11
 11 | 12
 12 | 13
 13 | 14
 14 | 15
 15 | 16
 16 | 17
 1 | 18

2 | 19
 3 | 20
 4 | 1

* *Hosea. anno. 20. Jothami*
(c. XV. 30.) id est, 4.
Achazi, occiso Peka
regnum occupavit: sed
variis seditionibus ob-
ortis, res ad. 9. anno-
rum quasi interregnum
reducta est.

5 | 2
 6 | 3
 7 | 4
 8 | 5
 9 | 6
 10 | 7
 11 | 8
 12 | 9
 13 | 1

Idem, domesticis turbis de-
mum pacatis, ann. 9. à
12. Achazi (c. XVII. 1.)
definente sc.

14 | 2
 15 | 3
 1 | 16 | 4

Ezekias, ann. 29. incipi-
ens. 3. Hosea (c. XVIII.
1. 2.) definente.

2	5
3	6
4	7
5	8
6	9

Quâ in parte successionis regum Israelis inferendi sint anni illi, qui ad eam cum regum Judæ temporibus exæquandam necessario requiruntur, ex vestigiis in sacro contextu relictis non difficile fuerit conjicere. Quum enim ab anno. 15. *Amazie* regis Judæ *Feroboamus*. II. Israeliticus annos. 41. (.2. Reg. XIV. 23.) & post eum filius ipsius *Zacharias* mens. 6. anno. 38.

Azarie sive *Uzzie*, deinde *Sballum* mens. 1. anno ejusdem *Uzzie*. 39. (cap. XV. 8. 13.) regnasse scribatur: ut ista possint consistere, interregni annorum. 11. & mensium. 6. interpolatio efficiet: si post mortem *Feroboami* variis turbis & seditionibus Rempublicam Israeliticam tanto temporis spatio ad *avagxiav* fuisse redactam admittamus.

Alii tamen, & inter eos, ab anno *Uzzie*. 39. *Menachem* ann. 10. in Israele regnavisse dicitur; & post eum *Pekahja* annos. 2. ab anno. 50. *Azarie* sive *Uzzie*: succedente illi *Peka*, anno ejusdem *Azarie*. 52. (cap. XV. 17. 23. 27.) Quæ rectè omnia se habebunt: si *Menachemum* anno. 39. *Azarie* regnum, dubiè (ut dictum est) per mens. 11. tenuisse; sub finem vero illius anni, à Pule Assyrio regno ipsi confirmato. (c. XV. 19.) per annos deinceps. 10. pacatè & quiete illud possedisse, admittamus.

Postremus verò Israelitarum rex *Hosea*, primo quidem, exso *Peka Remalie* filio, anno. 20. *Jothami* filii *Uzzie*, illius loco regnavisse dicitur. 2. Reg. XV. 30. id est. 4 anno *Achazi* filii *Jothami*. Sed quia *Achazi* nullam adhuc mentionem Historiæ sacræ scriptor fecerat; à regno cœpto *Jothami* temporis notationem deducendam esse censuit: licet annis non amplius. 16. eam regnavisse, tertio statim post hunc versiculo, commonefaciendum lectorem idem curaverit, (c. XV. 33.) Deinde vero, in XVII. capitis principio subdit ipse idem; anno duodecimo *Achazi* regis Judæ regnavisse *Hoseam filium Ele Samarie super Israelem novem annis*. Quod quidem dupliciter potest accipi:

ut

ut vel à primo suo exordio usque ad illud tempus *novem annis* (vel *novo anno*, ut *Tremellius* reddidit) ille regnaverit; vel ab illo tempore, usque ad ipsius simul & regni Israelitici exitum. Horum enim utrumque verum est. Nam & ab anno. 20. ex quo regnare cœperat *Jothamus*, usque ad finem anni. 12. *Achazi*, anni numerantur *novem*; qui ad temporum utriusque regni cœquationem perficiendam desiderantur; & à fine. 12. *Achazi* usque ad finem *Hoseæ*, totidem alii; quos annorum *Ezekiæ* synchronismus necessario postulat. *Matthæus Beroaldus*, *Hoseam* primis suis annis tributarium regis Assyrii Salmanasaris nec vere Regem fuisse existimat: excusso vero jûgo regis Assyrii, quod tum sui juris esset, dici regnare cœpisse, anno. 12. regis *Achazi*. Contra, *Tremellius*, *Brochtonus*, & alii, duplex regni *Hoseæ* initium ita potius distinguendum censent: ut prius meri & liberi fuerit imperii; posterius tributarii à fine. 12. anni *Achazi*, quo Salmanasari servus factus fuerit, deductum. At si series sacri contextus. (2. Reg. XVII. 1. 2. 3.) attentius consideretur, non modo post prius, sed etiam post posterius hoc principium, *Hoseam* Salmanasari factum fuisse tributarium patefaciet: nostro quoque temporum Assyriacorum calculo consentiente, qui post utrumque *Hoseæ* principium *Nino* juniori, sive *Tiglath-pileseri* Salmanasari in regno successisse statuit. Ut igitur *feroboamo*. II. defuncto, filius ejus *Zacharias* pro eo regnavisse dicitur. (2. Reg. XIV. 29.) quia regnum illi tum jure hæreditario, tum ex Dei promissione. (2. Reg. X. 30. cum. XV. 12.) debebatur; licet, turbis & seditionibus intervenientibus, ante annum. 12. illud possidere non poterat: ita *Pekæ* interempto, *Hosea* pro eo regnavisse legitur, quia regnum, tunc occupare ille conatus est; licet aliis cum eo de principatu (qui nihil ad eum attinebat) contra dicentibus, & ad anarchiam Respublica perducta, nisi post novem annos domesticis turbis sedatis regno demum pacifice potitus ille fuerit, quæ etiam de interregno hic admittendo, tum aliorum, tum *Petri Trecensis*, tum *Laur. Codomani*, fuit sententia. Vid. Codom.

Ad hoc vero posterius principium habito respectu, quum anno *Hoseæ*. 3. desinente (ut ostensum est) *Ezekias* regnare cœperit, nisi simul & à desinente. 17. *Pekæ* Israelitici, annos *Achazi*, & à. 12. *Achazi* initium hoc *Hoseæ* deduceremus; sequeretur,

vel. 10. annis posteriorem hunc *Hoseæ* duravisse principatum, vel, ex. 16. qui *Achazo* tribuantur annis. 14. tantum pro Chronologicis esse habendos, quorum prius à nullis recipitur (quia. 9. tantum annos *Hoseæ* huic regno scriptura. 2. Reg. XVII. 1. attribuit:) posterius à *Tremellio* & aliis compluribus admittitur; vel (cum *Broughtono* & *Petavio*) primum *Achazi* annum patri postremum filio communem facientibus, vel (cum *Beroaldo*) & duos primos *Ezekiæ* annos una cum patre *Achazo* exactos fuisse arbitrantibus.

Vid. Harvil-
laum.

Duos vero simul annos cum patre non transgisse *Ezekiam*, & ne unum quidem integrum, illud argumento fuerit; quod anno primo regni sui, mense primo, aperuisse fores domus Domini ille dicatur, (2. Chron. XXIX. 3.) quas pater primus occluserat (c. XXVIII. 24.) unde liquet, impio patre jam defuncto, Dei cultum restituere cœpisse *Ezekiam*, anno primo regni sui (cujus partem primam cum patre exegerat) ad finem jam vergente. Quod non animadvertentes alii, & inter eos vulgatæ Latinæ Bibliorum interpretationis author, primo anno & primo mense regni sui, *Ezekiam* Templum aperuisse crediderunt: in eundem cum illis incidentes errorem, qui anno sexcentissimo vitæ *Noachi*. mense. 2. die mensis. 17. Diluvium cœpisse. (Genes. VII. 11.) & 20. die. 2. mensis in. 4. anno regni *Salomonis* jacta Templi fuisse fundamenta. (2. Chron. III. 2.) legentes; mensem eum. 2. vel vitæ *Noachi*, vel regni *Salomonis* fuisse sunt opinati: quum currentis anni, qui tunc in Communi usu fuerat. 2. dus ille extiterit. Ut igitur mensis ille secundus, in Diluvii quidem historia *Bul*, sive *Marhesuan*, in structura templi *Zir*, sive *Ijar*, fuit: ita & *Abib* sive *Nisan* est primus intelligendus tum hic, tum in narrationis progressu, ubi, jussu *Ezekiæ* sacerdotes Templum sanctificare cœpisse dicuntur primo die mensis primi; (2. Chron. XXIX. 17.) non utique eodem die quo rex constitutus est ille, (ut ad eum locum *Tremellius* annotavit) sed post. 9. demum menses, patre jam vita functo, qui profanationis Templi præcipuus author fuerat.

Vid. 70. Chal.
& Syr.

Quod si rationem quoque ad extremum quis à nobis poscat; cur *Joasi* regis Israelis initium in fine. 37. anni *Joasi* regis Judæ, itidemque *Amasie* regis Judæ principium in exitu. 2. anni *Joasi* regis Israelis reposuerimus: sciat is, duo nos inde simul esse consecutos; & ut justum. 15. annorum inter mortem *Joasi* Israeli-

Vid. Seder.
olim Rabba.

tici

Chronologia sacra.

21

tici & *Amasie*, bis in scriptura commemoratum. (2. Reg. XIV. 17. & 2. Chron. XXV. 25.) reperiretur spatium; Et ut ab eodem. 17. anno, ex 2. Reg. XIII. 10. Israelitici *Joasi*, biennio simul cum patre regnantis. 16. anni denuerarentur: quum anno quidem illo. 17. regni paterni participem factum illum fuisse, *Lidyatus* noster agnoscat; sed annos tamen ipsius. 16. à Petav. (in morte patris deducendos esse censeat. Ut tandem concludere magno opere) liceat; Regibus hujus Periodi Chronologicos annos. 163. esse tribuendos: eorum initiis ad Annos Mundi hunc in modum adaptatis,

JUDÆ.

A.M.

- 3120. *Athalia*, ann. 6.
- 3126. *Joash*. 39.
- 3165. *Amasias*. 29.
- 3194. *Uzzias*, sive *Azarias*. 52
- 3246. *Jothan*. 16.
- 3262. *Achaz*. 15.
- 3277. *Ezekias*. 6.
- 3283. Regnum Israeliticum finitum.

ISRAELIS.

A.M.

- 3120. (circa mensis. 3. diem. 10.) *Jebu*, ann. 28.
- 3148. *Jehoachas*. 15.
- 3163. *Joash*. 16.
- 3179. *Jeroboam*. II. 41.
- 3220. Interregnum. ann. 11. mens. 6.
- 3232. (circa mensis. 9. diem. 10.) *Zacharias*. mens. 6.
- 3232. (circa mensis. 3. diem. 10.) *Shallum*. mens. 1.
- 3232. (circa mensis. 4. diem. 10.) *Menachem*. ann. 10. mens. 11.
- 3243. (circa mensis. 3. diem. 10.) *Pekahja*. ann. 2.
- 3245. *Pekah*, 20.
- 3265. *Hosea*, in statu rerum turbulento, instar interregni annis. 9. & domesticis seditionibus demum sublatis, annis. 9. aliis.
- 3283. (circa mensis. 3. diem. 10.) Regnum Israeliticum finitum.

Primarius tamen adhuc restat scrupulus, qui interpretes & Chronologos nostros tantopere exercuit. Cum enim juxta rationes propositas anno. 16. *Jeroboami II. Uzias* five *Azarias* in *Juda* regnare cœperit: in. (2. Reg. XV. 1. ad. 27.) *Jeroboami* annum, initium ejus referri videtur. Licet ad tempus quo lepra percussus ille fuit, referat *Tremellius*: intermediis illis longa satis parenthesi sic inclusis. Anno viceſſimo septimo *Jeroboami* regis *Israelis*, regnabat *Hazaria* filius *Amatzia*, rex *Jehudæ*: (natus fuerat annos sex. decim quum regnare inciperet, & quinquaginta duobus annis regnavit *Jerushalaimis*; cujus matri nomen *Jecolia* è *Jerushalaimis*: Feceratque quod rectum videtur in oculis *Jehovæ*, omnino prout fecerat *Amatzia* pater ejus: Sed excelsa non amota fuerant; adhuc populus sacrificabant & adolebant in excelsis.) Quum plaga afficit *Jehova* regem, quâ fuit leprosus usque ad diem mortis suæ ideoque habitabat in domo semotâ; *Jotham* vero filius regis præerat domui, jus dicens populo regionis. Et quia nondum natum fuisse *Jothamum*, ex versiculo. 33. sequente appareat: eum quoque distinctione interposita, ita explicandum censuit, Natus viginti quinque annos, quum regnare inciperet. i. Quum regni administrationem iniiit propter lepram patris: & sexdecim annis regnavit, à morte patris.

Alii minore textui adhibita violentia, annorum undecim (quot inter. 16. & 27. *Ieroboami* decurrerunt) inter regnum *Amasia* & *Uzzia* interpositione, ista conciliant. Et cum ea ratione totidem annis augeatur differentia annorum regis *Judæ* supra annos regum, *Israelis* in Scriptura notatos; ad exæquationem refarciendam, undecim quoque annos ad interregnum in regno *Israelitico* positi coguntur adjicere; *Amazias* inter *Ieroboamum II.* & filium ejus *Zachariam*. 22. annorum constituta. Quod minus necessarium sacræ Chronologiæ augmentum admittere nolentes alii, ubi Scriptura refert, *Uzziam* five *Azariam*. 16. annos natum regnare cœpisse, & 52. annos regnavisse; ita ut. 68. annos in universum vixisse videretur (unde & *Josephus*, libro IX. Antiquit. cap. XI. anno ætatis. 68. regni. 52. obiisse illum tradidit.) 52. quidem regni annos à morte patris *Amasia* deducunt, sed infantem vix. 4. annorum tunc relictum fuisse eum supponentes, per. 12. ferè annos à Tutoribus regnum administratum fuisse volunt; donec. 27. *Ieroboami* *Israelitici* anno

anno. 16. ætatis annum affecutus, per annos deinceps. 36. propria autoritate ipse regnum gubernaverit. 56. demum ætatis anno vitâ functus.

Reliquum jam est ætatis. 5. membrum postremum, à fine regni Israelitici ad finem regni Judaici, annorum. 133. & mensium fere. 2. mensura definitum; quam anni regum Judæ, simul cum Annis Mundi, hic subjeſti ita conficiunt.

- A.M. 3283. (circa mensis. 3. diem. 10. (*Ezekias*, post excidium regni Israelitici, regnavit in Juda annos. 23.
3306. XIV. *Manasses*. ann. 55. (2. Reg. XXI. 1. 2. Chron. XXXIII. 1.)
3361. XV. *Amon*. ann. 2. (2. Reg. XXI. 19. 2. Chron. XXXIII. 21.)
3363. XVI. *Iofias*, ann. 31. (2. Reg. XXII. 1. 2. Chron. XXXIV. 1.)
3394. XVII. *Iehoachaz*. mensib. 3. (2. Reg. XXIII. 31. 2. Chron. XXXVI. 2.)
3394. XVIII. (circa. 6. mensis diem. 10.) *Eliakim*, qui & *Iehojakim*, ann. 11. (2. Reg. XXIII. 36. 2. Chron. XXXVI. 5.) pro quibus, annos. 10. menses. 6. & dies. 15. sumimus.
3405. XIX. (circa mensis. 12. diem. 25.) *Iehojachin* sive *Iechonias*, mens. 3. (2. Reg. XXIV. 8.) & dieb. 10. (2. Chron. XXXVI. 9.)
3405. XX. (mens. 4. die. 10.) *Sedekias* ann. 11. (2. Reg. XXIV. 18. 2. Chron. XXXVI. 11. Jerem. LII. 1.)
3416. (mensis. 5. die. 10. Templi *Salomonici* & urbis Hierosolymitanæ excidium; (Jerem. LII. 12. 13.) post captum *Sedekiam* mense integro.

Nonnulla, sed rariora, Græcæ Bibliorum editionis exemplaria ab Hebraica veritate alicubi hic dissensisse deprehensa sunt. Atque hinc in Chronico suo *Eusebius*, 12. annos *Amoni* tribuit. LXX. interpretum testimonio ad illud confirmandum sic producto. Ἀμὼν ἐβασίλευσεν κατὰ μὲν τὰς ο ἔτη 12, κατὰ δὲ τὰς ἑβραίων 13. β. *Amon* secundum LXX. Seniorum interpretationem XII. annos regnavit; secundum Hebræos, annis duobus, de quo

Georgius

Georgius Syncellus; satis immodeste. Τὸν Ἀμὼς υἱὸν Μανασσῆ
 ἰβ' ἔτη Εὐσεβίου λέγει βασιλεῦσαι κατὰ τὸς ο' φευσάται δδ'.
Amon filium Manassis XII. annos secundum LXX. regnavisse dicit
Eusebius; sed mentitur: quum dicendum potius fuisset; in edi-
tione Vulgata, quæ Κοινὴ vocabatur, annos. 2. in ea vero quam
ex Alexandrina Bibliotheca Hexaplis suis inseruit Origenes, &
ut puram τῶν ο' amplexatus est Eusebius, annos. 12. fuisse po-
bitos.

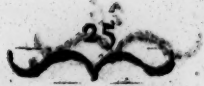
Vid. edit.
 Raderi.

Severus Sulpitius, in priore sacrae suae Historiae libro commu-
 nem editionem secutus, *Amonem* ultra biennium regno potitum
 fuisse negat: verum, mendoso usus codice, filium ejus *Josiam*
 annos. 1. & XX. regnavisse affirmat; post triennium fere, à
 Paschate οὐτάω & decimo imperii anno celebrato, interemptum.
 In edita, Nicephori Constantinopolitani Chronologia, *Amoni*
 ἔτη.ιβ. adscribuntur; cum in Londinensis Bibliothecae MS.β. tan-
 tum legatur. Quod vero ibidem deinde sequitur, post XXXI.
Iosiae annos (pro quibus XXXII perperam posuit *Eusebius*) In-
 terregnum ann. XXX. secundum Septuaginta interpretes, vel VIII.
 (sive L. ut in Londinensi habetur codice) secundum Hebraicum:
 plane commentitium est. Ejusmodi enim ἀναρχίας neque in
 Graecis, neq; in Hæbraicis ullum omnino extat vestigium: & ne
 ulla omnino anni alicujus interpolatione sacri hic calculi violari
 possit, *Ieremie* prophetæ prohibet autoritas, qui. 4. *Iehoiakimi*
 annum, ministerii sui. 13. *Iosiae* anno cæpti. 23. esse differte asserit.
 [Jerem. XXV. 1. 3.] Chronographo qui anno. 13. *Alexandri*
Severi scripsit, *Amoni* adscripti leguntur anni. 2. & *Ezekiae*. 25.
 verum librarii esse mendum locus ille ejusdem authoris evincit,
 in quo, post *Ezekiam*, *Iosias* annis. CXIV. Pascha celebravisse dici-
 tur. Quod consistere non posset: nisi & *Amoni*. 12. tribuerentur
 anni, juxta. LXX. ab *Eusebio* citatos; & *Ezekiae*. 29. juxta
 eosdem cum Hebraica veritate consentientes. 2. Reg. XVIII. 2. &
 2. Chron. XXIX. 1.

Tomo 2. an-
 tiqu. lect. H.
 Canisii, pag.
 595.

Ut autem à. 29. illius annis deducti. 6. integri, quos ante
 eversum regnum Israeliticum exegisse illum ostendimus. 23. re-
 linquunt ad hujus intervalli exordium referendos, ita ab anni
 tempestate, qua & 7. & reliquos regni sui annos ille inchoavit,
 quatuor ipsum subsequantium Regum initia omnino dependen-
 dent. Cum enim tempora eorum in Scriptura simpliciter ex-
 hibeantur

Chronologia sacra.

habeantur, non (ut in regno Judæ & Israelis hæcenus factum fuerat.) cum aliorum regum initiis comparata : relictum nulum est argumentum, cujus ductu ab annis propositis menses aliquos (sine temeritatis nota) liceat nobis subducere, indeque regum initia in alias atque alias anni partes summovere. Ut si à mensis primi die primo, verbi gratia, *Ezekiæ* annos deducamus: sub idem quoque tempus *Josiam* regnare cœpisse dicamus necesse est ; nisi interpositos *Manassis*. 55. & *Amonis* binos annos, propria autoritate, vel augere libeat, vel diminuerere. *Michael Paludanus* tamen qui cum vulgato interprete Latino, * priorem recipit hypothesein, ab eodem primo mense * *Josie* annos arcessendos esse jure pernegat : Quandoquidem magnam partem anni ejus. 18. in Templi inauguratione, idololatriæ exterminatione, & legitimi Dei cultus restitutione, transactam fuisse constet, ante Pascha. 14. primi mensis die, in eodem. 18. anno, celebratum. (2. Reg. XXII. 3. ad. XXIII. 23. & 2. Chron. XXXIV. 8. ad. XXXV. 19.) quum nostra sententia, quæ annos *Josie* pariter & *Ezekiæ* circa. 10. mensis. 3. diem inchoat, & versus finem anni primi *Ezekiæ* unum, & versus finem. 18. *Josie* alterum Pascha promovendum esse postulet.

* Pag. 177.
& 179.
* Pag. 211.
(unde repomenda hic illius verba.)

Cum trium vero postremorum regum Judæ temporibus habemus annos *Nebuchadnesaris* Babylonii in Scriptura comparatos ; quorum collatio nos docebit *Jehoiahim* non integros annos undecim sed supra annos, 10. menses circiter. 6. cum dimido in regno exegisse ; adeoque *Iehoiahim* circa. 6. mensis diem. 10. & ante tres menses *Jehoiahim* ipsius fratrem circa. 3. mensis diem eundem regna sua inisse. Unde veritas quoque hypotheseos nostræ patebit ; quæ. 31. annorum *Josie* tam principium quam exitum circa mensis. 3. diem. 10. collocandum esse statuit. Quod ut plenius percipiatur, rerum ad hos tres reges spectantium tempora sequentibus thesibus explicanda esse duximus.

I.

*Initium regni Sedekiae deducendum est à .10. die. 4. mensis ;
justis undecim annis ante captivitatem ejusdem
Sedekiae, & unico mense Salomonici Templi excidium ;
quod in. 10. diem. 5. mensis incidit.*

Prophetavisse Jeremias dicitur, donec obsolveretur undecimus annus Sedekiae filii Josiae regis Iudae, & donec deporteretur Hierosolyma mense quinto (Jerem. I. 3.) Anno vero undecimo Sedekiae, 4. mensis die. 9. perrupta civitate & à Babyloniis occupata, noctu rex aufugiens ab insequentibus Chaldaeorum copiis in campestribus Ierichuntis captus est. (Jer. XXXIX. 2. 5. & LII. 4. 9.) Sequentis deinde mensis. 5. die. 10. Templo & Urbe destructis, in captivitatem Hierosolymitani sunt abducti. (Jer. LII. 12. & 15.) Ex quibus inter se collatis, colligimus ; & undecimum Sedekiae annum fuisse completum, (non X. tantum solidis annis illum regnavisse ; ut asserit * Scaliger) & inter captivitatem illius & templi conflagrationem mensis spatium intercessisse : atque quod inde est consecrarium, circa. 4. mensis diem. 10. regnare eum coepisse. Ubi enim de fine constat, de initio dubitari non potest : quum in anni circulo principium & finem communi contineri termino nemo ignoret. Cumque inter captum Sedekiam absoluto anno regni sui undecimo, & deportatum populum integer mensis (ut dictum) fuerit interpositus : ἐν τῷ δωδεκάτῳ ἔτη τοῦ Σεδεκίᾳ βασιλείας, duodecimo anno regni Sedekiae calamitatem illam accidisse, in libro primo Stromatum Clemens Alexandrinus, retulit, rectius quam Josephus Templum incensum fuisse scribens anno regni Sedekiae undecimo : (libro. X. Antiquit. cap. XI.) quum ante mensē is captus annum regni sui undecimum compleverit.

* Scaliger.
Animadvers.
Eusebian. pag.
82. & Canon.
Isagog. pag.
327.

I I.

Obsidio Hierosolymitana capta anno Sedekiae. 9. mensis. 10. & die. 10. & interventu exercitus Pharaonis postea interrupta reintegrata est anno Sedekiae. 10. mensis. 3. die. 15. & per dies. 390. usque ad captam Urbem continuata: Ita ut ab obsidionis primo principio usque ad captam urbem in fine anni. 11. Sedekiae, mensis. 4. die. 9. mensium. 30. usque ad eandem incensam mensis. 5. die. 10. mensium. 31. spatium intercesserit.

A Nno. 9. Sedekiae, mensis. 10. die. 10. Nebucadnesarem Hierosolymam obsidere coepisse, ex. 2. Reg. XXV. 1. Jerem. LII. 4, & Ezech. XXIV. 1. 2. & Pharaonis exercitu adventante inde recessisse, ex Jerem. XXXVII. 5. 11. & XXXIV. 21. 22. intelligimus. Anno. 10. mense. 10. die. 12. contra Pharaonem & Aegyptios prophetavit Ezekiel; quod fuissent baculus arundineus domui Israelis (Ezech. XXIX. 1. 6.) Pharaonis enim exercitu re infecta domum reverso; ad Urbis oppugnationem denuo Chaldaei redierunt, prout a Jeremia praedictum fuerat. (Jer XXXVII. 7. 8.) ann. eodem Sedekiae. 10. qui Nebuchad-resaris sive Nebuchad-nesaris fuit. 18. (c. XXXII. 1. 2.) Ut, quum in fine anni. 11. Sedekiae à Babyloniis Hierosolyma occupata fuerint; (ut in priore Thesi est ostensum:) ultra annum obsidionem hanc posteriorem continuatam fuisse appareat, nec supra dies. 25. tamen: quantum ex Ezechiel. III. 5. 8. colligere possumus; ubi in typo, dies. 390. obsidioni Hierosolymitanae assignatos invenimus. Qui ab anno. 11. Sedekiae, mense. 4. die. 9. quo Urbs perrupta fuit, (Jer. XXXIX. 2.) retro numerati, ad mensis. 3. diem. 15. in anno Sedekiae. 10. nos perducunt: quod reintegratae obsidionis statuitur à nobis initium. Unde error detegitur, tum Fl. Josephi, libro. X. Antiquit. cap. 10. & 11. (edit. Græc.) qui non solum secundam hanc obsidionem. 9 Sedekiae anno & mensis. 10. die. 10. eodem quo nos primam, incepisse affirmat; sed etiam inde usque ad captam urbem anno Sedekiae. 11. mensis. 4. die. 9. menses tantum. 18. (pro. 30.)

bis dinumerat: tum *Severi Sulpicii*, qui in *Sacræ suæ Historiæ* libro priore, *triennio*, duravisse obsidionem significat; quanto tempore *Samariam*, ante regni *Israelitici* excidium, à *Salmenesero Assyrio* fuisse obsessam, ex sacris literis. (2. Reg. XVII. 5.) didicimus. Neque audiendus hic *Iohannes Drusus*; qui pro *triennio* in *Sulpitio*, *biennio* fere rescribendum esse pronunciat: quum supra *biennium* etiam anni dimidium, uno die minus, à cæpta primum obsidione usque ad civitatem ab hostibus occupatam, accuratior noster calculus hic exhibet.

I I I.

Circa mensis. 4. diem. 5. facta est Jechonia deportatio. 5. circiter ante regni Sedekia initium diebus.

ANno à deportatione regis *Jojacinis* sive *Jechonia* quinto, mensis *quarti* die quinto, *Ezekieli* Prophetæ omnium prima exhibita est visio. (cap. I. 1. 2.) Post quam, cum apud populares suos deportatos toroseptiduo, quasi stupore quodam percussus defecisset; (c. II. 15. 16.) continuus, 390. dierum in publico omnium conspectu, cubatus à Deo illi imperatus est. (c. IV. 4. 5.) Exacto deinde anno uno & mensibus duobus, post primam, sedenti domi suæ cum senioribus *Judæ*, nova ostensa est visio; anno deportati *Jechonia* sexto, mensis sexti die quinto (c. VIII. 1.) A. 397. deducta dierum, 365. quantitate annua relinquuntur dies, 32. ut intervallo, inter utramque visionem interposito complendo, spatium unico mense minus hic tantum desit. Unde concludimus, circa ipsum anni. 5. captivitatis *Jechonia* visionem primam esse factam: ac proinde circa quintum mensis *quarti* diem captivitatem illam incepisse. In illo ipso vero quinto die potius quam in anteriorum aliquo ejus epocham ideo statuendam censemus; quod hac ratione inter eam & regni *Sedekia* initium (quod ad ejusdem. 4. mensis diem. 10. in prima Thesi est relatam) quinque tantum dierum intercedat spatium; neque vero multo longius sacræ Historiæ admittat series, quæ abducto in captivitatem *Jechonia*, *Nebuchadnesarem* ante discessum suum loco ipsius patrum *Sedekiam* regem constituisse indicat. (2. Reg. XXIV. 15. 17.)

IIII.

*Finis regni Jehojakimi, & initium filii ejus Jebojachinis
sive Jechonix, circa mensis. 12. diem. 25. sunt repo-
nenda.*

IN Hebraica Bibliorum editione pater יהויקים filius יהויכין
in Græca prior Ἰωακίμ posterior Ἰωαχίμ, indeque *Josepho*
alter Ἰωακίμ, alter Ἰωαχίμ, est appellatus. Sed lenis &
aspirata literæ discrimine postea neglecto, ut uterque communi
nomine Ἰωακίμ vel Ἰωαχίμ nuncuparetur, usu tandem est re-
ceptum. Unde in libro I. sacrae Historiæ, *Severus Sulpitius*, *Joachim*
exactis in regno annis undecim, filio ejusdem nominis locum
fecisse scribet : & qui in textu sacro *Jehojakin* (2. Reg. XXIV.
6. 8. 2. Chron. XXXVI. 8.) *Coniah*, (Jerm. XXII. 24. 28.
XXXVII. 1.) & *Jeconiah*, (1. Chron. 3. 16. Jer. XXIX. 2.)
nominatur, *Theophilo Antiocheno* Ἰωακίμ ἑρως, *Clementi Alex-*
andrino patri Ἰωακίμ appellatur. *Ambrosius* libro 3.
Commentar. in Luc. cap. 3. & *Fastorum Sicularum* author,
utrumque & *Joachim* & *Jechoniam* dictum fuisse volunt. In
Paschali tractatu, quem ineditum habeo, anno quinto *Gordiani*,
Ariano & *Papo Consulibus*, id est, anno æræ Christianæ
CCXLIII conscripto; regnavisse traditur *Joachim annis XI.*
item Joachim filius ejus, qui & Jechonia dictus est, diebus cen-
tum : quod sane rectum est. Poitis enim mensibus τριακονθη-
μέροις (Lunares enim, alternis plenos & civos, è Babylonia de-
mum reduces, una cum Chaldaicis mensium nominibus, Judæi
in terram suam induxerunt) dies centum menses constituunt tres
& dies decem : quot in sacra historia. 2. Chron. XXXVI. 9.
Jechonix regno adscriptos legimus. Qui à mensis quarti die
quinto, (quo captivum eum abductum fuisse in præcedente Thesi
declaravimus) subducti, in. 12. mensis diem. 25. recidunt :
circa quem & cœpisse ipsum, & patrem *Jehojakimum* regnare
desuisse, in præfenti Thesi asseruimus.

V.

Circa. 6. mensis diem. 10. Jehojakimus regnum iniit: quod non integris undecim annis obtinuit, sed annis. 10. mensib. 6. & dieb. 15. circiter. Sub finem vero anni illius tertii, circa. 5. mensis diem. 15. regnare capit Nebuchadnesar; ante templi conflagrationem annis. 19. quinque circiter diebus minus.

ANno tertio Jehojakimi regis Judæ, ascendisse Nebuchadne-
sarem Regem Babylonæ, contra Hierosolymam, in ipso
libri Danielis initio; & primum hujus esse quartum illius, in prin-
cipio cap. XXV. Jeremia legimus. Unde, incidisse primum Nebu-
chadnesaris annum in desinentem annum tertium Jehojakimi, &
ineuntem quartum rectè concludit Tremellius. Regnasse dicitur
in universum Jehojakim annos undecim. (2. Reg. XXIII. 36.
2. Chron. 36. 5. & post eum filius ipsius Jechonias, antequam
deportaretur Babylonem, menses tres & dies decem. (2. Chron.
XXXVI. 9.) iisque exactis à rege Babylonis captus fuisse anno
octavo regni sui. (2. Reg. XXIV. 12.) Ex quibus inter se collatis,
duo emergunt ista: Annum undecimum Jehojakimi non fuisse in-
tegrum, nedum XII. annos cum Siculorum Fastorum authore
& Nicephoro Patriarcha CP. esse illi assignandos. Quum enim
ante finem anni ipsius tertii regnare Nebuchadnesar cœperit,
si superfuissent Jehojakimo anni adhuc octo integri; nonum ille
ingressus fuisset annum, quo tempore Iechoniam patri in regno
successorem dedit. Atqui quarto postea mense, Iechonia capto,
octavum adhuc numeratum fuisse Nebuchadnesaris annum, ex
2. Reg. XXIV. 12. manifestum est. II. Inter. 25. diem mensis.
12. quo Iechoniam cœpisse in thesi. IIII. & 5. mensis. 4. quo
eundem desisse, in thesi. III. ostendimus, Jehojakimi initium
collocari non potest; Alias enim Nebuchadnesar (cujus annus. 1.
initium. 4. Jehojakimi aliquanto tempore præcessit) capto
Iechonia. 9. regni sui similiter egisset annum in. 8. tantum adhuc
versatum eum fuisse, ex. 2. Reg. XXIV. 12. jam audiverimus.
Reliquum igitur est, ut inter mensis. 4. diem. 5. & mensis. 12.
diem. 25. regni Jehojakimi exordium sit indagandum.

Ex tribus festis in quibus omnes mares coram Domino comparere tenebantur, (Deut. XVI. 16.) Tabernaculorum solenitas in huius temporis spatium incidit : ad quam idcirco, locum illum Jerem. XXVI. 1. 2. sine controversia referendum esse iudico. Principio regni Iehojakimi filii Iosiae regis Iudae, fuit verbum hoc à domino dicendo. Sic ait Dominus ; Sta in atrio domus Domini, ut eloquaris ad omnes civitates Iudae venientes ad incurvandam se in domo, Domini, omnia verba quae præcipio te eloqui eis. Ante festum igitur tabernaculorum, in medio. 7. mensis celebratum, tempore aliquo inter mensis. 4. diem. 5. & illud interposito (& quidem ad. 7. quam ad. 4. mensem propius accedente) principium regni Iehojakimi reponendum esse colligo : indidemque diem jejunii, quo verba Domini in Templo ejus audientibus omnibus Judæis qui eo confluerant ex civitatibus suis è scripto recitare jussus est Baruc, anno quarto Iehojakimi, (Jerem. XXXVI. 1. 6.) de solenni illo jejunio mensis. 7. die. 10. lege imperato (Levit. XVI. 29.) quod Iejunii nomine *נא' יִצְחָל* (Act. XXVII. 9.) significatur, intelligendum esse concludo; non de conceptivo illo, quod anno quinto Iehojakimi, mense nono, indictum fuisse (eod. cap. XXXVI. 9.) postea legitur, uti Tremellius existimat. Si enim sub finem anni quarti (ut ille vult.) datum hoc fuisset præceptum, & anno quinto, mense nono, executioni mandatum; sequeretur, paulo ante nonum mensē statuendum fuisse Iehojakimi exordium : quod cum iis quæ superius sunt disputata non potest consistere.

Ut hinc igitur, ante mensis. 7. diem. 10. ita alio argumento post. 5. mensis diem 10. initium Nebuchadnesaris & Iehojakimi esse quærendum ; sic ostendo. Annus decimus Sedekiae, à mensis. 4. die. 10. (ut 1. Thesis docuit) inchoatus, erat Nebuchadnesaris decimus octavus, (Jerem. XXXII. 1.) uno saltem mense post decimum illum Sedekiae incipiens. Si enim ipso. 10. mensis. 4. die regnum suum Nebuchadnesar cœpisset; quando Templum fuit incensum, mensis. 5. die 10. (integrò post Sedekiam, desinente anno regni sui undecimo, captum mense annum regni sui vicesimum ille fuisset ingressus : At decimum nonum illius adhuc cucurrisse, ex Jerem. LII. 12. constat. Unde inter mensis. 5. &. 7. diem. 10. annorum Nebuchadnesaris primo deinde & Iehojakimi, initium locandum esse, consequitur. Quod cum superius posita descrip-
tione

tione recte convenit; quæ *Iehoachazo*, trimestre suum regnum à mensis. 3. die. 10. inchoanti, *Iehojakimum*. 6. mensis, die. 16. successisse statuit. Inde ad initium *Iechoniæ* circa. 25. diem. 12. mensis collocatum, menses numerantur. 6. cum dimidio, quot tantum, supra annos decem, integro *Iehojakimi* regno hypothesis hæc attribuit; ab undecimo illius anno detractis. 5. mensibus & unius dimidio. Qui quidem consent; si *Nebuchadnesarem* annum suum *primum* diebus. 25. ante finem tertii anni *Iehojakimi* inchoasse, & ad complementum octavi sui anni, præter. 100. dies *Iechoniæ*, & 5. interregni. 35. quoque primos succedentis *Sedekie* dies assumplisse admitterimus. Qua ratione Natali imperii *Nebuchadnesaris* in medio. 5. mensis constituto; & 1. illius annus responsurus est *Iehojakimi*. 4. (diebus tantum. 25. illo anterior) juxta Jerem. XXV. 1. & 18. anno *Sedekie*. 10. (diebus. 40. huius initio posterior) juxta Jerem. XXXII. 1. eruntque ab initio ejus, ad deportationem quidem *Iechoniæ* (mensis. 4. die. 5.) anni. 7. menses. 10. dies. 20. ad Templi vero excidium (mensis. 5. die. 10.) & captivitatem populi illud subsecutam, anni. 19. diebus. 5. minus.

V I.

Nebuchadnesar, à vivente patre in consortium regni assumptus, annos. 43. post mortem illius imperavit solus; in universum vero, annos. 44. menses. 7. & dies. 10. circiter.

A Nno *Iehojakimi*. 3. desinente circa 15. mensis. 5. diem, regnare cœpisse *Nebuchadnesarem*; ante deportationem *Iechoniæ*, mensis. 4. die. 5. factam, annis, 7. mensibus. 10. & diebus circiter. 20. in præcedente Thesi est ostensum. His additi anni. 36. menses. 8. & dies. 20. (qui à deportatione illa, ad annum quo *Evil-merodach* regnare cœpit, effluerunt) longissimum regni *Nebuchadnesaris* tempus exhibebunt, annorum. 44. mensium. 7. & dierum. 10. circiter. Filius enim & successor ipsius proximus *Evil-merodach* ad regiam dignitatem in aula sua *Iechoniam* evexisse fertur, anno à deportatione ipsius. 37. mense. 12. die mensis. 25. eodem quo regnare cœpit anno. (Jerem. LII. 31. 32.) qui quidem. 25. dies Imperii videtur fuisse Natalis; quo

quo de evehendo *Iechonia* consilium ille iniit : quum ipsum eve-
ctionis diem. 27. ejusdem. 12. mensis ex. 2. Reg. XXV. 27.
fuisse appareat.

Berosus quidem in. 3. Caldaicæ sive historiæ libro, *Iosephus*
lib. X. Antiquit. cap. 11. Col. 12. & *Ptolemaeus* in Regum Ba-
bylonicorum Canone. 43. tantum annos *Nebuchadnesari* tri-
buunt, sed à morte patris numeratos: quum in *Ieremia* & sacra
Regum historia, ab expeditione ejus in Syriam & Judæam vi-
vente patre suscepta, principatus ejus epocha deducatur. Quo
tempore regni paterni factum illum fuisse participem, *Berosus*
(apud *Iosephum* libro. X. Antiquit. cap. 11. lib. 1. contra
Apionem) satis aperte significat. A *Nabopolasaro* enim cum ex-
ercitu adversus rebelles missus, eorum regionem (ut ille scribit)
ὕπὸ τὴν αὐτὴν vel αὐτῶν: (sic enim in lib. 1. contra *Apionem*, & *Georgii*
Syncelli Chronico citatum legitur) βασιλείαν ἐποίησε, regno suo
subjecit post illius demum obitum κυρίως αὐτὸς ὁλοκλήρως τῆς
πατρικῆς ἀρχῆς, paterno principatu in solidum potitus; quem
antea scilicet divisum cum patre gesserat. Unde & *Daniel*, licet
Nebuchadnesarem quum primam adversus Judæos expeditionem
susceperet, anno. 3. *Iehojakimi*, Regem *Babyloniæ*, propter regni
cum patre tum vivente societatem appellet : (c. I. 1.) annorum
tamen regni numerationem more Chaldæorum apud quos
agebat ab obitu patris & mero ipsius imperio deducit; anno
illius secundo, somnium ipsius à se expositum significans, (c. II.
1. 31.) exactis jam tribus captivitatis suæ annis, quibus priva-
tim in literis & lingua Chaldæorum est institutus, priusquam
in Regis aspectum est adductus (c. I. 4. 5. 18. 19.) quod nullo
modo ad. 2. regni annum quod cum patre communicavit; sed
ad finem. 2. anni monarchiæ sive solitarii regni commodissime
referri poterit.

Et recte quidem hoc observavit * *Scaliger* sed vitiosa lecti-
one loci *Berosi* (apud *Iosephum*, lib. 1. contra *Apionem*) de-
ceptus, quæ. 29. regni annos pro. 21. *Nabopolasaro* tribuit ineunte
anno regni sui. 30. & communicati cum filio imperii. 13. mor-
tem illum obiisse putavit; ac proinde annum illum, *Nebuchad-*
nesaris secundum, Dan. II. 1. ab obitu patris numeratum. 14.
illius in Syria. 2. in *Babylonia*, *Sedekjæ* vero. 6. fuisse pronun-
ciavit. *Clemens Alexandrinus*. lib. 1. Stromatum, ad *Sedekjæ*

* *Scaliger*. Pro-
legomen. in
libb. de
emend. Temp.
pag. 13. 14. &
not. in frag-
ment. p. 10. 11

Vid. Hierom.
& Perer. in
Dan. 2. 1.

* Jun. in
Ezek. 30. 1.
& Dan. 2. 1.

captivitatem Berosi historiam referens, anno regni illius. 12. (cum enim tam ingressus is fuisset, si liber permansisset) hoc contigisse sensit: qua ratione. 19. simul cum patre *Nebuchadnesar* regnavisset annos. *Iosephus*, lib. X. Antiquit. cap. XI. eandem historiam ad. 23. *Nebuchadnesaris* annum, quo postrema Judeorum facta est deportatio, (Jerem: LII. 30.) referendam esse censuit. Tunc enim cum magnis copiis Coelefyriam eam invasisse scribit, eaque subacta bellum gessisse contra Ammonitas & Moabitas; & his quoque perdomitis, Ægyptum hostiliter ingressum, repertos ibi Judæos rursus captivos Babylonem abduxisse: deinde, post Ægypti populationem exacto biennio mirandam illam visionem, Danielis. II. expositam, objectam illi fuisse subjicit. Cujus etiam hic insitens vestigiis *Hieronymus* (licet pro *Iosepho*, *Berosum* ille nominet) visionem hanc anno *Nebuchadnesaris*. 25. factam fuisse ait. Ita vero simul cum patre. 23. ille regni annos exegisset; & anno captivitatis *Iechoniae*. 15. Ægyptus ab eo fuisset occupata; quod tamen ante. 27. illius annum non factum, ex Ezek. XXIX. 17. rectissimè animadvertit *Franciscus Iunius*. Eo igitur *Berosi* historiam spectare * ille existimans, undecimo ante mortem suam anno *Nebuchadnesarem*, audito patris obitu & constituta Ægypto, Babyloniam repetivisse vult, ut regnum iniret solus; quod per. 34. annos hoc admissio calculo, (qui *Nabopollassaro*. 54. pro. 21. *Nebuchadnesari*. 10. pro. 43. assignat annos) simul cum patre jam gessisset. Indeque à vero monarchiæ illius initio constituendo tantopere aberrans, duriorem illam *Tremellii* sui interpretationem in *Daniele* admittere cogitur. Anno secundo, nempe regno *Nebuchadnesaris*, somniavit *Nabuchadnesar* somnia. Anno secundo ab eo tempore numerato, non quo *Nebuchadnesar* mortuo patri in imperio successit, sed quo pueri quatuor adducti ad regem steterunt coram eo. (Dan. I. 18. 19.)

C A P. I.

Difficultates nonnullæ, ad Nebuchadnesaris, & regum Iudæ qui sub illius imperio vixerunt, tempora spectantes explicantur: & 70. annorum servitutis Babylonicæ, per Ieremiam prædictorum, initium à jugo Babylónico, anno. 4. Iehojakimi primum à Iudæis suscepto, non à posteriorum deportationum aliqua deducendum esse ostenditur.

Nebuchadnesaris & trium postremorum, (qui illius imperio fuerunt obnoxii,) Regum Judæ temporibus ita constitutis, difficultates nonnullæ, ad eadem pertinentes, explicandæ jam veniunt: quarum prima tres illas deportationes spectat, sub finem. LII. capitis Jeremiæ, hunc in modum commemoratas. *Iste est populus quem deportavit Nebuchadnesar; anno. 7. Iudæi. 3023. Anno. 18. Nebuchadnesaris; deportavit Hierosolymis animas. 832. Anno. 23. Nebuchadnesaris; deportavit Nebuzaradan præfectus satellitum è Iudæis, animas. 745. Omnes animæ. 4600. sunt. Ubi Rabanus ter Iudæos à Nebuchadnesare captos scribit; harumque trium captivitatum numerum hic à propheta censer. Primam ponit in transmigrazione Joakimi filii Josiæ; de qua. 2. Paralip. XXXVI. secundam in transmigrazione Jechoniæ; de qua. 2. Reg. XXIV. Tertiam in Urbis ac Templi excidio, sub Sedekia; de qua. 2. Reg. XXV. Quæ si vera sententia est; tres numeri mutandi sunt: ut pro septimo anno in prima captivitate scribatur, Primo; in secunda pro octavo decimo scribendum sit, Octavo; pro vicesimo autem tertio in captivitate postrema legi oporteat, Undevicesimo. inquit Melchior Canus, lib. XI. locor. Theolog. cap. V. At quis prudens non potius judicaverit falsam esse sententiam Rabani; quam falsatos esse omnes Bibliorum codices, Hebræos, Chaldæos, Syros, Græcos, & Latinos. Multo igitur modestius Emanuel Sà, in Notationibus ad hunc locum: Quidam, inquit putant esse errorem in numeris; & legendum pro. 7. I. pro. 18. 8. pro. 23. 19. ut ut patet ex. IV. Reg. XXIV. & XXV. & II. Paral. XXXVI. Ego id non ausim dicere: potius dicerem, de aliis hic translationibus*

onibus agi quam. IV. Reg. Et sane quidvis potius dicendum fuerat quam ad hoc desperatum remedium recurrendum.

Rectius igitur multo *Jacobus Capellus* in *Chronologia* sua (ad annum Mundi. 3398. & 3414.) Deportationum alias majores, alias minores fuisse asserit: prioris generis tres anno *Nebuchadnesaris*. 1. 8. & 19. factis; posterioris item tres, quæ *Jeremie*. LII. anno *Nebuchadnesaris*. 7. 18. & 23. commemorantur factæ. Cum enim *Jehojakimus*, post triennii servitutem adversus *Nebuchadnesarem* rebellasset: immissus est contra eum exercitus, ex Chaldæorum, Syrorum, Moabitarum & Ammonitarum turmis constans. Quod ex præstituto Domini factum fuisse Scriptura notat; ut Judæos perderet, & amoveret à facie sua: secundum verbum quod locutus fuerat per servos suos Prophetas. (2. Reg. XXIV. 1. 2. 3.) Ab hoc igitur *Nebuchadnesaris* exercitu, anno illius quidem. 7. *Jehojakimi* vero. 10. deportati sunt Judæi illi. 3023. quod & à Fastorum Siculorum auctore est animadversum; anno Regis hujus decimo *Nabuchodonosorem* regem *Babylonis*, septimo anno regni sui subacta *Judæa* 3023. *Judeos* captivos abduxisse, memorante.

Factum hoc, non quidem biennio, (ut erroneè illius statuit hypothesis, quæ. 12. annos regno *Joakimi* tribuit) sed integro anno ante grandem illam deportationem, sub ejus successore *Jechonia* factam, ad quam (non ad illam sub *Joakimo*) *Tremellius* & *Deodatus* primam in hoc *Jeremie* loco propositam referendam esse judicant. Quanquam enim captus fuisse dicatur *Jechonias* anno *Nebuchadnesaris* octavo, & captivi decies mille cum eo abducti: (2. Reg. XXIV. 12. 14.) ista tamen inter se conciliari posse *Deodatus* existimat, si in fine septimi & initio octavi contigisse; & *Ieremie*. 3000. Hierosolymitani, reliqui. 7000. ex diversis Judææ partibus milites fuisse admittantur. Verum, quum ab initio *Nebuchadnesaris* ad *Iechoniæ* captivitatem, præter annos. 7. plusquam. 10. mensium spacium intercessisse, in V. Theseos sine ostenderimus; illa. 7. desinentis & 8. ineuntis consideratio locum hic habere non poterit; Et quum è tribus deportationibus hic memoratis, media tantum *Hierosolymitanorum*, duæ reliquæ *Judæorum* fuisse dicatur: illa primæ ad *Hierosolymitanos* restrictio minus ad mentem sacri scriptoris facere videatur. Quin & in magna illa *Iechoniæ* deportatione (quæ una longe plures captivos

captivos habuit, quam tres illæ, de quibus nunc agimus, simul sumptæ) ipsorum *Hierosolymitanorum* multo majorem quam. 3000. numerum fuisse apparet. Sic enim locum huc spectantem, 2. Reg. XXIV. 14. reddidit Tremellius. Et deportavit rex è totis *Jerusalaimis* cum omnes præfectos, tum omnes valentes robore, decies mille captivos, omnesque fabros lignarios & fabros ferrarios. Sed, è totis *Ierusalaimis*, per Synecdochen ille explicat, è toto regno: & in numero decies mille captivorum, è tribu Juda. 3023. illos (Jerem. LII. 28.) fuisse censet; reliquos. 7000. (quorum. 2. Reg. XXIV. 16. fit mentio) ex urbe Hierosolymitana deportatos fuisse subindicans. Contra Deodatus, (illa Tremellii synecdoche ut nimis fortasse catachresticè minus probata) tota *Hierosolima*, majorem & meliorem partem populi, interpretatur: ex Urbe. 3023. (quæ certe major Hierosolymitanorum pars esse non poterat) abductos fuisse conjiciens, cæteros vero. 7000. ex tota regione reliqua deportatos fuisse, intelligendum relinquens. Sed verius omnino est; numerum illum. 3023. in *Ieremia* positum, ad deportationem sub *Iechonia* factam nihil omni no attingere.

Secundam *μετοικεσιαν* captivorum. 832. Hierosolymis decedentium, non (ut Rabanus) de *Iechonia*, sed de *Sedekia* transmigratione, post expugnata & diruta Hierosolyma Tremellius & Deodatus accipiunt, sub finem anni. 18. & initium. 19. anni *Nebuchadnesaris* factam eam fuisse opinati. Et licet ex Jerem. LII. 12. 13. manifestum sit incensum fuisse Templum anno *Nebuchadnesaris*. 19. *Iosephus* tamen tum in lib. X. Antiquit. cap. XI. tum in libro. 1. contra *Apionem* ad. 29. ejusdem, (ut videtur) capitis versiculum respiciens, anno ejusdem. 18. hoc factum fuisse scribit: numero tamen. 832. deportatorum, ibidem expresso, ad captivitatem sub *Iechonia* factam, relato; cum quo, præter decem millia: (2. Reg. XXIV. 14. commemorata.) 832. etiam alios abductos fuisse asserit. (Antiquit. lib. X. cap. IX.) *Laurentius* vero *Codomanus* etiam anni tempestatem, qua *Nebuchadnesar* regnum iniit ex hoc ita conatus est eruere. Anno. 10. *Sedekia*, durante obsidione Hierosolymitana, ingressus est *Nebuchadnesar* annum regni. 18. (Jerem. XXXII. 1. 2.) Anno. 11. *Sedekia* mense. 4. die. 9. Chaldaei captam urbem ingressi sunt. (Jerem. XXXIX. 2. 3. LII. 5. 6. 7. Necdum desit annus. 18. *Nebuchad-*

nesaris : quo. 832. Judæos Hierosolymis captivos ab illo abdu-
ctos Scriptura testatur. (Jer. LII. 29.) At vero annum. 19. regni
sui attigit *Nebuchadnesar* mensis. 5. sequentis, die. 7. quo *Nebuzza-
radan* Hierosolymam ingressus est, ut eam flammis perderet,
& solo æquaret. (2.Reg. XXV. 8.) Ergo inter. 9. diem mensis.
4. anni. 11. *Sedekia*, & mensis. 5. diem. 7. initium. 19. anni (&
consequenter reliquorum omnium annorum) *Nebuchadnesaris*
statuendum est. Et quia initio huic assignandus erat vel. 7. dies
mensis. 5. vel aliquis. 27. dierum præcedentium : ne is relinque-
retur in dubio, pro eo mensis 5. Kalendas assumere * *Codomano*
placuit.

* Codoman.
Chronolog.
lib. 3. cap. 12.

Verum nimis debili tota hæc structura nititur fundamento:
non potuisse. 832. illos Judæos Hierosolymis abduci, prius-
quam Hierosolymis Chaldæi essent potiti. Nam deportati Hie-
rosolymitani duorum fuerunt generum : ut liquet ex. 2. Reg.
XXV. 11. Jerem. XXXIX. 9. & LII. 15. Alii partim metu, partim
Jeremiæ prophetæ suasionem (Jer. XXI. 9. & XXXVIII. 2.) in-
ducti, ab urbe obsessa defecerunt ad Babylonios : alii in Urbe
remanerunt. Quum igitur anno. 10. *Sedekia*, Ægyptiaco ex-
ercitu adventante, Chaldæi obsidionem intermittere fuissent co-
acti, anno ante captam urbem altero (ut in. II. Thesi est osten-
sum) Hierosolymitanos illos. 832. qui ad eos defecerant, in
Babyloniam abducendos curaverunt ; anno *Nebuchadnesaris*.
18. quem. 10. *Sedekia* respondere scriptura differte asserit.
(Jerem. XXXII. 1.) non ita quidem exiliter, ut. 18. illius primos.
9. suos dies communes tantum habeat cum. 10. hujus, ut * *Codo-
mano* visum fuit ; sed ut. 10. hujus. 35. dierum spatio. 18. illius
antevertens. 330. reliquis diebus cum eodem paria faciat :
quemadmodum in. V. Thesi declaravimus. Quare nec anni. 18.
desinentis, & 19. incuntis remedium quicquam hic prodest.
832. vero deportatorum numerus plurimum etiam obest. Everfa
enim urbe & civibus vacuata (Jer. XXXIX. 8. 9.) non plures inde
captivos abductos fuisse, nemo prudens opinabitur.

* Codom.
Annal. ad an.
Mund. 3533. a

Quod in minore. 745. numero multo magis locum habet in
tertia deportatione commemorato : quam ad transmigrationem
populi sub *Sedekia* factam, contra omnium aliorum sententi-
am, *Rabanus* accommodat. Quum enim migravisse tunc dicatur
Juda è terra sua, vinitoribus tantum & fossoribus in eâ relictis :
(2.Reg.

(2. Reg. XXV. 11. 21.) tantillum captivorum numerum translatum inde fuisse, nullus (opinor) sanus somniaverit. Neque justa aliqua ratio afferri potest, cur ante. 23. *Nebuchadnesaris* annum, in textu expressum, translationem hanc factam fuisse arbitraremur. Etsi enim longe maxima Judæorum pars, qui post urbis excidium in terra remanserant, per prodicionem occiso eorum duce Gedalia, in Ægyptum (nequicquam reclamante Jeremia) migraverit : multos tamen ibi subsistisse vel ex unico illo *Ezekielis* testimonio, tribus post eadem Gedalia mensibus edito, (siquidem mense septimo illum sublatum constat, Jer. XLI. 1. hoc vero prolatum esse decimo; Ezek. XXXIII. 21.) intelligitur. Qui habitant vastitates istas in terra Israelis, loquuntur dicendo. Unus erat Abraham qui hereditario jure possideret hanc terram, nos autem multi; nobis tradita est hæc terra in hereditatem. (Ezek. XXXIII. 24.) Neque enim tales erant illi, qui in Ægyptum concefferant, Jerem. XLIII. quales hic Propheta describit : ut à *Christiano Massæo*. in. 6. *Chronicorum* libro, recte est animadvertum. Illi manere noluerunt; isti voluerunt. Illis promissa securitas, si manerent: (Jerem. XLII. 10. 11. 12.) istis dicitur, quod pestilentia, fame, gladio caderent. (Ezek. XXXIII. 27. 28.) Illos occidit *Nebuchodonosor* in Ægypto: istos partim cæsos in *Judea*, partim translato à *Nebuzaradan* constat anno domini sui. 23. qui fuit. 4. desolationis Hierusalem. (Jerem. LII. 30.) quod non animadvertens *Iosephus*, lib. X. *Antiquit.* cap. XI. quinto post excidium Hierosolymitanum anno, qui fuit regni ipsius *Nebuchodonosori* vigessimus tertius, (anno enim illius. 18. ut dictum, non 19. Templum & Urbem excisa fuisse ille censuit) Judæos hosce ex Ægypto captivos Babylonem abductos fuisse credidit, quum ante. 27. deportati *Iechonia*, qui fuit regni *Nebuchadnesaris*. 35. Ægyptum ab eo occupatam non fuisse, ex *Ezekiel*. XXIX. 17. sub præcedentis capitis finem jam audiverimus.

Sequitur locus longe difficilior, Jerem. XXVII. 1. In principio regni *Iehojakimi filii Josiæ regis Judæ*, fuit verbum hoc ad *Ieremiam* à Domino. Ubi pro *Iehojakimi* nomine, *Sedekia* repomendum *Iosephus Scaliger* contra *Paræum*, *Iacobus Salius* ad ann. Mundi. * 3426. *Iohannes* * *Bobemus*, & alii aliqui existimant; licet *Hippolytus Portuensis*, vel quicumque author fuit * *Chronici* anno. XIII. *Alexandri Severi* conscripti, & *Epiphanius* in. 1. & *Hierom.* *Panarii*,

* Parag. 18.
19. 20. 21.
tom. 4. pag.
659. 660. &
718.
* Pag. 245.
146.
* Tom. 2.
Antiqu. list.
H. Chamissii,
pag. 594.
[Vid. Harvil-
laum, col.
952. 985.
986. item
Syr. MS. LXX
& Hierom.

Iacob. Vsserii

Panarii, (pag. 15. edit. Græc. Basil.) *Sedekiam* etiam *Joakimi* nomine appellatum fuisse, sensisse videantur. In versu ver o. 3 illius *Jeremie* capituli, per legatos qui venturi erant *Hierosolyma* ad *Sedekiam* regem *Judæ*, Dei voluntatem finitimarum gentium Regibus significare Propheta jubetur, ut *Nebuchadnesaris* Regis *Babyloniæ* jugo colla sua submitterent. Deinde vers. 12. etiam *Sedekiam* regem *Judæ* allocutum se fuisse secundum omnia verba ista, *Jeremias* subjicit: in principio capitis sequentis, hanc quoque temporis *περίγγραφω* porro adjiciens. Et factum est in anno illo in principio regni *Sedekie* regis *Judæ*; in anno quarto, in mense quinto (Jer. XXVIII. 1.) Unde & nova exoritur difficultas, unde in principio regni *Sedekie* factum dicatur, quod quarto illius anno contigit.

Porro prophetiam illam in anteriore medietate, five. 11. primis versiculis capitis, XXVII. comprehensam, in principio regni *Jebojakimi* à Deo primum revelatam *Jeremie* fuisse, censent *Tremellius*, *Codomanus*, *Brochtonus*, *Deodatus*, & alii: (trienio scilicet antequam *Nebuchadnesar* in *Babylonia*, &. 11. annis priusquam *Sedekias* in *Judæa* regnare cœpisset:) quæ in posteriore vero medietate, &. 11. reliquis versibus continentur, ipsius *Sedekie* de num temporibus Regi, & Sacerdotibus, & toti populo à Propheta fuisse proposita. In priore igitur parte, comparare sibi vincula & lora in tempus illud quo regnaturus esset *Sedekias*, jussu fuisse Prophetam existimant. Sic enim auctoritatem conciliatam prophetiæ, & omnem male de Propheta supplicandi occasionem sublatam, affirmat *Tremellius*. Creditque *Codomanus*, propterea undecim annis ante regnum *Sedekie* factum esse ad *Jeremiam* verbum Domini, de jugo quinque regibus mittendo per legatos ad regem *Sedekiam* missos, ut Propheta sciret suæ vitæ non metuenlum esse ab impio rege *Joakimo*; quo defuncto, jugum traditurus esset legatis mittendis ad novum in ejus regno successorem, *Sedekie* nomen habiturum.

Pag. 236.

* An. 3439.

Parag. 17.

(pag. 714.

&. 718.

vid. Sal.

Jarchi.

Ad alterum autem locum, Jerem. XXVIII. 1. quod attinet: duram esse existimat illam *Maldonati* expositionem * *Paludani* s; annum. 4. *Sedekie* dici principium regni ejus, quia fuit ante medietatem illius, quanquam regni *Sedekie* undecim tantum existentibus, ut eorum. 4. ad principium regni ejus, referatur, neq; Anglo-Duacenis nostris interpretibus, neq; *Jacobo* * *Saliano*, durum

durum omnino esse videtur. Alii, ex profectio- vel legatione *Sedekiae* anno regni sui. 4. in Babyloniam instituta, (Jerem. LI. 59.) eum de novo in Regem à *Nebuchadnesare* fuisse confirmatum colligunt; indeque in quarto illo anno novum principium regni *Sedekiae* constituit, quæ *Nicolai Lyrani* in Jerem. XXVII. 3. & *Augustini Tornjelli* ad annum Mundi. 3439. Parag. 4. est sententia. Alii priora ista [*Et factum est in anno illo, principio regni Sedekiae regis Judæ*] ad superiora referre malunt, atque à posterioribus separare [*In anno quarto in mense quinto :*] quæ cum sequentibus necesse est censent. Quod probabile judicat * *Dionysius Petavius* : & multo esset probabilius si *Tremelliana* loci illius versio reciperetur. Quum autem fuisset (vel accidisset) illud anno illo, principio regni *Sedekiae regis Judæ* : anno quarto mense quinto, allocutus est me *Hanania*. q. d. Quum illa quæ præcesserant, à versu. 12. ad finem. cap. XXVII. anno illo, id est, in principio regni *Sedekiae* edixissem : anno demum post quarto, mense quinto, iis quæ dixeram contradicens *Hanania*s, ita me est allocutus.

* Tom. 2.
pag. 162.

Supereſt adhuc trium illarum difficultatum poſtrema, quas ſapientia cœleſtis afflatu egere *Beroaldus* putavit, ut poſſint intelligi *Jehoiakin* ſive *Jechonias*, quum regnare cœpiſſet, dicitur fuiſſe annorum oſtodecim. 2. Reg. 24. 8. at oſto tantum. 2. Ch. 36. 9. * Pro 8. autem annis, multum ille facere exiſtimat locum illum Mat. 1. 11. ut in veteribus codicibus legitur. *Ἰωσίας ὁ ἐχώνησεν Ἰωακίμ, Ἰωακίμ δὲ ἐχώνησεν Ἰσχυρίαν, καὶ τὸς ἀδελφὲς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικασίας Βαβυλῶν.* *Jofias* autem genuit *Joakim*, *Joakim* autem genuit *Jekoniam*, & fratres ejus in transportatione *Babylonica*. Octavus enim *Jechoniae* ab undecimo & poſtremo patris *Joakimi* ſubtractus ad deſinentem. 3. & incuntem. 4. *Joakimi* annum nos perducit : quo tempore *Daniel* initio Hiſtoriae ſuae notat *Nebuchadneſarem*, capta Hieroſolyma, vaſa ſacra, & primariae nobilitatis florem in Babyloniam deportaſſe. Quam ſententiam propugnat etiam * *Jacobus Cappellus* in Chronico ſuo.

* Matth.
Beroald. Chr.
lib. 3. cap. 5.

Contra vero decimum octavum porius ætatis annum *Jechoniam* tunc egiſſe, argumento eſt, quod *malam* feciſſe dicitur in conſpectu Domini, omnino prout fecerat pater ejus ; & quod uxores ejus (feminas *Tremellius* reddidit) ſimul cum eo deportatæ memorentur : (2. Reg. XXIV. 9. 15.) quæ in octo annorum

* Cappel. Chr.
ad ann. Mundi.
3392. &

puerum minus comperunt. Unde Cajetanus ad locum illum Chronicorum, Canius (lib. XI. locor. Theolog. cap. 5.) & Jo. Mariani (pro edit. vulgata cap. 21.) 8. pro. 18. errore scriptorum irrepisse in textum asserunt. Pro quibus facit & editio Syriaca: quæ in loco illo Chronicorum etiam. 18. annorum numerum nobis exhibet. *Nimirum Hebræico codice, (ut ait Mariana) à librariis vitiatò, is error in Græcos codices & Latinos inde mandavit, & scribentis peccatum interpretis vitium factum est.*

* Alph. To-
stat. in. 4.
Reg. 24. q. 8.

Sed ante illos. * Abulensis sacri textus corruptelam nullo modo hic admittendam esse præmonuit. Primum quia ista pæstio (ut ille loquitur) est nimis scandalosa; quia eodem modo scripturam poterimus dicere in omnibus locis esse corruptam: vel saltem non erit nobis firmum, aliquam partem ejus esse veram. Deinde quia de jure humano est regula, quod in ipsis juribus vianda est correctio, & nunquam sunt jura corrigenda quamdiu possunt tolerari, sed expedit jura juribus concordare: ut patet de elect. lib. 6. c. cum expediat. A fortiori ergo in sacra scriptura (in qua nihil debet concedi devians à veritate) debet laborari pro concordia ejus: & sic quamdiu potuerint partes concordari, non est dicendum quod aliqua pars sit corrupta. Et tamen possunt concordari istæ partes sacre Scripturæ: inquit ille nempe, si. 8. annorum dicatur fuisse Jechonias, quando cœpit regnare vivente patre; 18. vero, quando regnavit solus mortuo patre. Ejusque in regni consortium cooptationis, ex prophetia illa Jeremiæ. XXVII. jam exposita, rationem etiam aliquam * Codomanus ita conatur reddere. Joakimus audito Jeremiæ vaticinio, metuit ne per illud populus moveatur, ut Sedekiam aliquem (frater enim ipsius non Sedekias sed Mattanias eo tempore dicebatur) præferat suo filio Jechoniæ. Quamobrem eundem, annos tantum octo natum, curat regem designari: ut sic prophetia Jeremiæ fiat irrita; nec filius olim experitur fortunam paternam, (ipsi enim Joakimo minor frater Joachazus à populo prælatus fuerat) & ad alium transferri videat regnum jure hereditatis sibi debitum.

* Codoman.
Annal. ad an.
Mundi. 3513.

Alii aliter ista inter se conciliant. Tremellius enim, & eum secutus Brochtonus, locum. 2. Chron. XXXVI. 9. sic interpretatur. Natus octo annos, quum ILL E regnare inciperet: non ipse videlicet, sed pater ejus; cu jus in proxime præcedentibus facta fuerat mentio. Rectius vero (juxta locutionis illius sententiam

primum

imum usurpatam initio regni Saulis primi Israelitarum Regis) octavum ille annum egisse dici poterit, non ætatis, sed servitutis abylonicæ, cui ipse cum populo suo tunc erat obnoxius, quicquid enim de loco illo Matthæi. I. 11. demum statuatur: quo tempore patri successit in regno Jechonias, à captis anno thojakimi. 4. Hierosolymis octavum numeratum fuisse annum non est dubium.

CHRONOLOGIÆ SACRÆ.

PARS ALTERA.

CAPUT. I.

De Temporis Initio

IN Autographo Vsseriano Caput hoc primum (quo fato nostroque infortunio nescimus plane) desiderabatur: nec postquam MSS. Bibliothecæ suæ omnia, schedæque lacere summâ cum diligentia & severiori scrutinio essent evolutæ, usquam comparuit; cum ideo caput hoc non habuimus, typis mandare non potuimus. Hinc est, quod pars hæc altera antiqua, a cap. 2. Auspicio non bono) auspiciatur. Vale Lector, & Sacras Jacob, Vsserii reliquias, posteris tibi que servatas, gratus accipe, & boni consule.

De Temporis progressu, & distinctis ejus Periodis: deque varietate, quæ in duarum primarum Periodorum calculo, inter Judæorum, Samaritanorum, & Græcorum codices invenitur.

DE Temporis Initio dictum est hætenus. Progressus sequitur: in quo duo præcipua spatia consideramus à temporis initio usque ad temporis plenitudinem, unum: deinde à temporis plenitudine, usque ad seculi consummationem, alterum: illam temporis plenitudinem, quam

* Gal. IV. 4. * Apostolus appellat, in CHRISTI Servatoris nostri Nativitate constituimus: quam labente anno Mundi. 4000. factam esse colligimus. Totum vero illud spacium sex sequentibus Periodis, Mundi Ætates totidem comprehendentibus, subdistinguiamus: quarum termini, mensis & diei notâ insigniū imperfectorum annorum fragmenta nobis definiunt.

- I. A mundo condito cœpto mensis, 1. die. 1. usque } *An. Men. d.*
ad Diluvium finitum eodem ejusdem mensis } 1656 0 0
die; sunt Mundi Veteris anni.
- II. Hinc ad initium peregrinationis Hebræorum, }
ab Abrahamo post mortem patris cœptæ, } 426 6 14
mensis. 7. die. 15.
- III. Hinc ad exitum Hebræorum de Ægypto }
mensis primi (sic enim ab hoc tempore mensis } 430 0 0
septimus antiquorum appellatus est) die. 15. }
sunt Peregrinationis eorundem anni.
- IV. Hinc ad jacta fundamenta Templi Salomoni- }
ci, mensis. 2. die. 2. } 479 0 17
- V. Hinc ad ejusdem Templi conflagrationem, }
mensis. 5. die. 10. } 424 3 8
- VI. Hinc ad Natalem Domini & Servatoris nostri JESU CHRISTI (die. 25. Decembris in anno Periodi Julianæ. 4709, qui. 5. diei mens. 9. in anno Mundi. 4000. responderet; si antiqui Kalendarii ratio ad ista usque tempora retenta fuisset:)

Ita à vesperâ primum Mundi diem aperiente, usque ad mediam noctem initium præbentem. 25. quidem diē Decembris quo Christum natum supponimus, annos (Julianos) 3999. menses (τριακοσθμήριος) 2. dies. 4. & horas. 6. Kalendis vero Januariis anni Periodi Julianæ. 4714. (à quibus vulgaris æræ Christianæ exordium deducimus,) annos. 4003. menses, 2. dies. 11. & horas. 6. decurrisse colligimus.

Hujus supputationis veritas ab intervallorum in superioribus Periodis assignatorum certitudine dependet. Series temporum in duabus primis periodis per annos primorum Patrum deducitur; quorum successio in V. & XI. Geneseos cap. est exposita. Proxime sequentes Periodi duæ, integris numeris, Exod. XII. 40. & I. Regum. VI. 1. sunt expressæ. *Quintæ* calculum partim ex integro annorum. 390. numero, Ezechielis. IV. 5. proposito; partim ex singulorum Israelis & Judæ Regum annis, rite inter se collatis elicimus. *Sextæ* annos, tam ex Sacrà, quam ex Exoticâ Historiâ æruimus: cujus utriusque firmissimam connexionem exhibemus; ejusque beneficio tum colligationem annorum Mundi cum annis Periodi Julianæ, tum continuationem temporum sextæ Periodi (ex probatissimis quibusque veterum monumentis & Astronomico eclipsium calculo (qui fallere non potest) instituimus.

Quinque igitur primarum periodorum tempora non aliunde quam ex sacre Scripturæ contextu deduci possunt: in quo expendendo, ubi dissentiunt Codices, Hebraicam veritatem (non à Chaldæis tantum, Judæorum paraphrasis, sed etiam à Syrâ Antiochenæ, & Latinâ Romanæ ecclesiæ editione hic agnitam) jure merito cæteris præferendam esse statuimus. Præcipua autem discrepantia in primis duabus Periodis cernitur; ubi in Patriarcharum annis dinumerandis, Græcorum & Samaritanorum codices ab Hebraicis nostris exemplaribus mirum in modum dissentiunt: quemadmodum in epistola ad Ludov. Capellum, de variantibus Hebræi textus lectionibus, à nobis est ostensum; & in sequenti Tabellâ distinctius videre licet,

ANNI PATRUM.

Ante παθογονίαν. juxta.				Post παθογονίαν. juxta.			Totius vitæ juxta.		
	Hebr.	Samar.	Græc.	Hebr.	Samar.	Græc.	Hebr.	Samar.	Græc.
1 Adam	130	130	230	800	800	700	930	930	930
2 Seth	105	105	205	807	807	707	912	912	912
3 Enos	90	90	190	815	815	715	905	905	905
4 Kainan	70	70	170	840	840	740	910	910	910
5 Maleleel	65	65	165	830	830	730	895	895	895
6 Jared	162	62	162	800	785	800	962	847	962
7 Enoch	65	65	165	300	300	200	365	365	365
8 Mathusala	187	67	167	782	653	802	969	720	969
9 Lamech	182	53	188	595	600	565	777	653	753
10 Noe	600	600	600	Ante Dilu- vium.			950	930	950
Summa	1656	1307	2242						
				Post Dilu- vium.	500	500			
1 Sem	2	2	2						
2 Arphaxad	35	135	135	403	303	330		438	
3 Cainan	0	0	130	0	0	330		0	
4 Sala	30	130	130	403	303	330		433	
5 Eber	34	134	134	430	270	270		404	
6 Phaleg	30	130	130	209	109	209		239	
7 Ragau.	32	132	132	207	107	207		239	
8 Saruch.	30	130	130	200	100	200		230	
9 Nachor	29	79	79	119	69	125		148	
10 Thara	70	70	70				205	145	205
Summa	292	942	1072						

Hanc discrepantiam in priore Græci sui Chronici libro proposuit diligentissimus ^b Eusebius; triplice annorum dinumeratione exhibita; secundum LXX. secundum Hebræorum, & secundum Samaritarum exemplaria. His Georgius Syncellus & quartam adjicit; secundum *Africanum*: qui à vulgata *70* LXX. editione non in secundi solum *Cainanis* omissione recessit Africanus, (in qua & Eusebius eum est secutus;) sed etiam in *Mathusalæ* annorum numeratione. Cum enim vulgati libri annos illi tribuerent ante natum filium Lamechum. 167. & post eum natum. 802. animadvertens Africanus ea ratione ad. 14. annos ultra Diluvium (contra Scripturæ auctoritatem) vitam illius fuisse protendendam; aliam lectionem cum Hebraica convenientem sequi maluit, quæ ante natum filium annos. 187. post ejus nativitatem. 782. illi assignans, mortem illius sexennio ante Diluvium collocat. Indeque effectum, ut ab initio Mundi ad Diluvium, Africanus quidem. 2262. Eusebius vero, à communiter receptis rationibus non recedens, 2242. annos numerandos censuerit. Qua de re in Syntagmatis de LXX. interpretum editione. cap. 2. pluribus à nobis actum est.

^b Georg. Syncell. Chr. pag. 80.

Eam de annis Mathusalæ quæstionem, in libro Traditionum in Genesim, tractans Hieronymus, ex *Hebræis & Samaritanorum libris* colligit, mortuum illum esse eo anno, quo cepit esse diluvium. Et verum quidem est, juxta utrorumque libros, non vixisse Mathusalam post diluvium, sed eodem quo illud cæpit anno fuisse defunctum, id quod præcipuè in hac quæstione spectabat Hieronymus: non tamen ex iisdem præmissis in utrorumque libris eadem nata est conclusio. Neque enim in Samaritanorum, ut in Hebræorum libris, Mathusala. 187. annorum Lamechum. 782. annos postea fuit superstes, & Lamechus. 182. annos natus Noachum genuit; (ut ab Hieronymo, quum Samaritanus codex ad manum non adesset significatum est;) sed Mathusala 67. annorum gignens Lamechum supervixit annis. 653. usque ad diluvium, & Lamechus. 53. annorum gignens Noachum & 600. annis postea superstes vixit & ipse (uti & cum his Jaredus) usque ad diluvium. Hanc enim eorum Chronologiam non nostra solum Samaritani Pentateuchi exemplaria, sed (ne post tempus ^c Georg. Hieronymi illa fuisse immutata quis suspicetur) ea etiam quibus ^c Eusebius est usus, nobis exhibent. Itaque ut in alia re observa-
tum

^c Georg. Syncell. Chr. ut supr.

d Perer. in
Genes. lib. 7.
Parag. 133.

tum est à d Pererio, ita & hic videtur S. Hieronymus memoriâ lapsus : id quod magnis viris, vel nimia memoriæ fiduciâ, vel alias in res studio curaque intentis, non raro contigit.

e Georg. Sync.
Chronic. p. 89

Eusebium quoque secutus e Georgius Syncellus, ex Samaritanorum calculo, ab Adamo usque ad Diluvium annos. 1307. à Diluvio usque ad primum annum Abraam (quem. 70. anno Tharæ natum illi autumant) annos. 942. omnes simul annos. 2249. dinumerat quod ad amussim congruit cum singularium Patriarcharum annis, quos in superiore Tabellâ ex Samaritanâ Pentateucho jam descripsimus. Quatuor vero simul Computorum, in annis ante Diluvium, collationem idem Georgius ita in-

f Id. pag. 83.

stituit. f Μέχρι τοίνυν τῆ κατακλυσμῦ, καθὼς πρόκειται, διαφωνῶσι τὰ Ἑβραϊκὰ ἀντίγραφα πρὸς τὸ Σαμαριτῶν ἀρχαιότατον καὶ τοῖς χαρακτηριστοῖς διαλλάττον (ὃ καὶ ἀληθὲς εἶναι καὶ πρῶτον Ἑβραῖοι καθόμολογῶσιν) ἔτι τε τῶν πρὸς τὴν οὐκ ἐκδοσιν, τὸ μὲν Ἑβραϊκὸν ἔτι τε σφῆς. τὸ δὲ Σαμαριτῶν πῆλὲ Ἀφρικανὸς καὶ πρὸς Εὐσεβίον, ἀπὸ Ἀδάμ ἵως κατακλυσμῦ, διαφωνεῖ ἔτη ἑκοστί. Usque ad Diluvium igitur, sicut est propositum, Hebraica exemplaria à Samaritarum codice vetustissimo & longe diversis characteribus exarato (quem & verum & primum esse Hebræi consentientur) annis. 349. discrepant. A LXX. Interpretum editione, Hebraicum exemplar annis. 586. Samaritarum vero. 935. Africanus demum ab Eusebio dissonat annis. 20. cum enim ab Adamo ad Diluvium, juxta rationes Judæorum anni sint. 1656. juxta textum Samaritanorum. 1307. juxta Eusebii calculum. 2242. juxta Africani autem. 2262. consequens est, Computum Samaritanum minorem esse, Judaico quidem annis. 349. Eusebiano vero, ex LXX. deducto, 935. Eusebiano autem majorem esse, Judaico annis. 586. minorem altero illo Africani, annis 20. Ut hallucinatio, quam hic in Georgio notavit * Scaliger, in ipsius Scaligeri deprehendatur ratiociniis.

* Scalig. not.
in Euseb.
Chronic. Gr.
pag. 243.

* G. Syncell.
Chron. p. 89.

Reliquis vero omnino præferendam eam esse Chronologiam concludit Georgius, quam Græca LXX. interpretum notis exhibit editio. * Πανταχόθεν τοιγαροῦν τῆς τῶν ὁ ἐρμηνείας ἐκ παλαιᾶς, ὡς εἶπεν, καὶ ἀδιασφόρου Ἑβραίων γραφῆς μελετεβλήδαι συνισταμένης, ἐκδότως ταύτης καὶ ἡμεῖς χρῆμεθα κατὰ τὴν παρῶν χρονογραφίαν. ὅτε μάλιστα καὶ ἡ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἡπλωμένη Χριστὸς ἐκκλησία ταύτη μὴν προσέχει, τῶν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἀπο-

ἐὼλων τε καὶ μαθητῶν ἀρχῆθεν αὐτῇ χρεῖσται παρεδωκότων. Antiqua igitur LXX. Interpretum editione, seu ex incorrupto, ut videtur, Hebraico fonte quondam traducta, per totam hanc Chronographiam passim merito sumus usi: cum maximè quæ patet universus terrarum orbis dilatata Christi Ecclesia receptam eam habeat, & Salvatoris nostri Apostolorum ac Discipulorum ejus auctoritate usibus nostris à principio fuerit commendata. Quo spectat & illa similis Juliani archiepiscopi Tolerani, in 3. libro contra Judæos, conclusio. Hic jam dicat unusquisque quod sentit. Nunquid brevitatis ista annorum ex codicibus Hebræis ostensa, contemptis annis pluribus qui in editione LXX. Interpretum continentur, præferenda ullo modo judicabitur? qui prophetandi potius munere quam transferendi officio, divinas Scripturas (revelante sibi Domino) transtulerunt; apud quos etiam hæc supputatio reperitur annorum. Ergo illa nobis & sola pro his annis est observanda LXX. Interpretum, quæ merito omnibus editionibus & translationibus antefertur; quam etiam hucusque omnes Doctores Ecclesiastici tenuerunt, & in hac præcipuè annorum supputatione secuti sint. Et Antonii Contii Jurisconsulti, in Notis ad Nicephori Constantinopolitani Chronologiam, altera. Quare satis mirari non possum hominum nostri temporis, & eorum qui Chronologias scripserunt, vanitatem ac novandi studium; qui omnem LXX. editionis auctoritatem longissime rejiciunt, & nihil nisi quod in Hebræis codicibus hodie legatur rectum putant.

Atque hinc inter Latinos recentiores, in annorum mundi supputatione, Hebræis fontibus posthabitis τῶν LXX. numeros sunt secuti, Onuphrius in Chronico Ecclesiastico, Hieronymus Vielmus de sex diebus conditi orbis. lect. 5. Christoph. Lauretus, & alii, sic perstricti à Scaligero. * Neque desunt hodie capitænes, qui Hellenistarum Alexandrinorum editionem Mosaicæ veritati præferant, & eos Novatores, qui aliter sentiunt, vident. Ità sane audivit Hieronymus etiam apud virum omni exceptione majorem Augustinum: qui tamen aliter postea sensit.

Et * Hieronymus quidem, in annis Patriarcharum assignandis Græcam editionem erravisse, sine ulla circutione, asserit. Modestissime vero * Augustinus: Illa, inquit numerorum varietas quæ inter codices Hebræos invenitur & nostros si quid habet ita diversum ut utrumque verum esse non possit; rerum gestarum fides

Vid. Laur. & Zohar.

* Scalig. not. in Euseb. Chr. Græc. pag. 252. a.

* Hieron. Tradit. Heb. in Genesin.

* Augustin. de Civit. Dei, lib. 15. c. 14.

ab ea lingua representata est, ex qua interpretatum est, quod habemus. Venerabilis Beda, quum in libro de temporibus, relicto LXX. Interpretum calculo, ad Hebraicæ veritatis normam rationes suas conformasset; indeque à lascivientibus rusticis inter pocula hereticus denotaretur, quod regnaret in sexta etate seculi (currente nimirum sexto, hoc enim illi volebant annorum Mundi millenario) Dominum Salvatorem in carne venisse: ad Plegwinum de sex etatibus seculi Apologeticam (adhuc ineditam) scripsit Epistolam; ostendens qua ipse auctoritate assertionem suæ computationis astrueret, Hebraica videlicet veritate, per Originem prodita, per Hieronymum edita, per Augustinum laudata, & per Josephum confirmata, quibus ego (inquit) in rebus talibus nullos invenio doctiores. Idemque in majoris, de Temporum ratione, operis Præfatione, ab Eusebiana Chronologia in Ecclesia Occidentali tunc passim recepta, ipse discefferit, rationem reddens: Ego (inquit,) confidenter profiteor, quia non reprehendo veteres Chronographos, qui translationem LXX. Interpretum modo secuti sunt, modo (prout libuit) probantur habuisse contemptui; sicut etiam in processu hujusce opusculi nostri monstrabitur. Sed omnibus Hebraicæ veritatis integram præfero puritatem; quam pre-eminentissimus Doctorum Hieronymus, in libris Hebraicarum questionum, Augustinus in libris de Civitate Dei, Eusebius ipse Chronographus in tertio Historiæ Ecclesiasticæ libro, ex verbis Josephi Historici adversus Apionem Grammaticum scribentis, brevioris temporum seriem quam in LXX. editione vulgo fertur contineri comprobant.

Atque ut hos Juliano Toletano, & Georgio Syncello, ita Latinis illis recentioribus (præter innumeram hujus & superioris seculi Chronologorum, à pauculis illis dissentientem turbam) Johannis Pici Mirandulani, in disputatione contra divinatricem Astrologiam. (edit. Basil. p. 565.) judicium speciatim opponimus: una cum * Johannis Mariæ Brasichellensis Pontificii, Palatii Magistri, in loca illa ex Juliano Toletano, & Antonio Contio producta à Thoma Malvendo mutata, censurâ. Sic enim ille, ad locum Juliani annotat. Cautè lege nam certum est ecclesiam Catholicam in editione vulgata approbare eam annorum rationem, quæ est in codicibus Hebraicis Genes. V. &. II. cum vulgata egregie Hebraico fonti consentiat in etatum enumeratione, atque supputatione

* Tom. I.
Indicis libror.
expurgandor.
edit Romæ
anno, 1607.

Chronologia sacra.

51

supputatione temporum. Et ad Contii illum alterum. Contius, dum nimio studio LXX. Interpretum translationis Chronologiam tuetur, non videt se incautè Hebraici fontis & vulgata editionis Chronologiam labefacere, quæ cum illa LXX. Interpretum perspicue pugnat. Et patres corruptelam LXX. Interpretum exemplarium ingenue profitentur.

Contexit quidem hic * Baronius catalogum antiquorum patrum, qui secundum LXX. interpretes annos ab origine mundi usque ad ortum Christi numerare consueverunt: additque profiteri & Romanam Ecclesiam in suo Martyrologio, se annos supputare secundum eosdem interpretes. Sed ad horum prius Benedictus Pererius, & Jacobus Bonferius, ad posterius Thomas Malvenda & Johannes Despierres, responsum pro nobis dant. Non me fugit, inquit * Pererius, plerosque veterum tam Græcorum quam Latinorum, Chronologiam, quæ est in translatione LXX. Interpretum sequi maluisse: quod eam translationem illi cernerent multis seculis esse in Ecclesia Dei reverenter usurpatam, religioseque cultam; atque ob eam causam aliqua in parte eam mutare, aut non sequi, religioni haberent. Sed apud me (quantum ad Chronologiam, de qua nunc agitur) auctoritas Scripturæ Hebrææ ac Latine versionis vulgatæ, necnon & duorum principum Ecclesiæ Doctorum, Hieronymi atque Augustini iudicium & sententia præponderat. Et * Bonferius. Certum est, versionem Septuaginta in hisce annis passim esse mendosam, & in hac annorum supputatione Latinum nostrum, & Hebræum textum esse sequendum, ut Augustinus lib. 15. de Civit. Dei. cap. 13. ostendit; etsi ipsius tempore sola editio Septuaginta in Ecclesia, tam Græca quam Latina esset recepta.

De Romano vero Martyrologio, * Malvenda respondet. Quod Ecclesia Romana in publicis Tabulis eam annorum rationem laudare videatur, quam LXX. dederunt, id equidem non facit, quod veram & incorruptam eandem existimet; cum huic è diametro adversantem ut veram & genuinam, eam summam quæ in editione Vulgata est consignata, omnibus recipiendam proponat: sed id tantum salubri temperamento cavit, ut verus aliquod veneranda vetustatis monumentum, tametsi lacerum ac deforme & pannis annisq; oblitum exhiberet; omnibusque palam faceret, quam rationem sequuti fuerint antiqui Patres in enumerandis ex sacra scriptura annis

* Despier. de
versione. 70.
interpret. di-
sputat. 2. dub.
5. fine.

ab orbe procreato ad Christum nascentem, cum soleant vetera antiquitatis monumenta, quantumvis corrosa & attrita, gratum aspectantibus intuitum præstare. Quocirca nihil opus est nunc Ecclesiæ Græcæ vulgatam numerandi rationem commendare, aut Græcorum exemplarium patrocinium contra Hebraicam Veritatem suscipere. Et Johannes Despierces *Nec nos (inquit) movere debet quod Ecclesiæ supputationem LXX. interpretum ab omni tempore in communem usum receperit. Neque enim ea mens fuit ecclesiæ, ut nemini liceret ab ea defletere: sed solum usum probavit, non autem supputationis errores, quos corrigit quando commodum fuerit. Et forte usa est hac supputatione corrupta, eo quod religioni duceret Versionem illam contemnere, cuius auctoritatem, inquit Augustinus, celebriorem suscepit Ecclesiæ, & quam ut divinam omnes venerati sunt: vel forte quod meliora tunc non suppeterent. Sic Ecclesiæ & universus orbis Christianus utitur Æra vulgari & calculo Dionysiano: cum tamen Chronologi non ignobiles doceant, eum non parum abluere à vero & germano calculo,

Nempe, ut Chronicon ita etiam & Martyrologium Eusebii in Latinam linguam transtulit Hieronymus: quod in Romano, Bedæ, Ussuardi, Adonis & aliorum Martyrologiis variis accessionibus auctum, in. 25. die Decembris ab ipso Eusebio positum annorum Mundi usque ad Natalem Christi numerum retinuit: unde in universam Occidentalem Ecclesiam Chronologiæ Eusebianæ usus est propagatus; absque ullo tamen Hebraicæ veritatis præiudicio. Nam & ipso in Chronico Eusebius codicum Hebraicorum calculum, simul cum suo diligenter annotaverat ac seriem annorum Mundi ab Hebræis per. 50. annorum Jubilæos dimensam proposuerat, initio Jubilæi. XL. (sive an. Mund. 2000.) in anni. LI. ætatis Abrahami (à 70. patris Terachi deductæ) fine collocato. Ad annum vero Imper. Tiberii Cæsaris XVIII. Principium LXX. Jobelei (sive an. mund. 4000) secundum Hebræos est appositum. Unde colligitur, inter annum LI. Abrahami & illud tempus, Hebræorum illorum sententia, 2000. annos intercessisse.

Hoc igitur posito; ex Hebraicis codicibus veram ætatis primorum Patriarcharum supputationem esse petendam: quomodo inde recta annorum Mundi series sit eruenda, jam ostendendum est.

C A P. III.

De ætatis Mundi per annos Patriarcharum supputandæ ratione: ubi de παιδογονίας, utrum ad conceptionem an nativitatem liberorum sint referendæ? & de annis, quibus patres filios genuisse dicuntur; num ineuntes vel completi sint accipiendi? De tempore incepti & finiti Diluvii; in quem annum Mundi & ætatis Noachî inciderit.

Primorum novem Patriarcharum anni, priusquam liberos gignerent, in. V. Geneseos capite commemorati, summam. 1056. annorum conficiunt. Annorum enim non integræ vitæ sed generationis Patrum rationem hic esse habendam, Josephus etiam hoc in loco sic admonuit. * Εξισταζέ. * Joseph. Αν-τω μνησέ τις τὰς τηλευτάς τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ τὰς γενέσεις αὐτῶν τήκει. lib. I. μόνον δεῖται. Obitus virorum illorum nemo exquirat, sed natales cap. 4. eorum tantum consideret. Quandoquidem vero nova deinceps erat assumenda epocha, à qua secunda Mundi Periodus esset inchoanda; ne per Noachî dicimî Patris παιδογονίαν Chronologia continuanda existimaretur, tempus tantum quo liberis gignendis operam ille dare cœpit est notatum, non est unius (ut antea) sed trium filiorum nominibus promiscuè appositis: sed. 600. ipse annorum fuisse dicitur, quum Diluvium terras occuparet; [Genes. VII. 6.] quibus ad piores Patrum illos. 7056. annos additis, an. mund. exurgit. 1656. in quem incidit Diluvium. Et quum eodem quo Mundus cœpit, arefactæ dicantur aquæ à superficie terræ, anno Noæ. 601. [Genes. VIII. 13.] inde annos. 1656. solidos numerandos esse colligimus, à Mundi initio ad exitum Diluvii, finis primæ, & initii secundæ Mundi Periodi, communem terminum.

Ad secundæ deinde illius Periodi spatium definiendum, Genes. cap. XI. Arphaxadi nativitas facta fuisse narratur, biennio post Diluvium. Cui additi anni, quos Arphaxadus ipse & sex sequentes

sequentes ante genitos filios exegisse ibidem memorantur, annorum. 222. summam efficiunt. Ne vero per proximè subsequents Patriarchæ Tharæ, sive Terachi *πατριάρχης*, Chronologia continuanda putaretur; hic ut in priore Periodo, annus solummodo quo & ille liberis operam dare cœpit, est designatus, trium item filiorum nominibus confuso ordine subiectis. Et quum in toto reliquo capite quot cæteri omnes patriarchæ post susceptos filios exegerint annos, Moses exponat; sed integræ simul vitæ annorum summam, cum mortis ipsorum mentione conjunctam, (quod in c. V. fecerat) studiose præternittat in solo Thara, annorum numero post generationem filiorum prætermisso, integram ipsius ætatem annorum. 205. simul cum morte commemorat; ut ad mortis potius ipsius, quam ad *πατριάρχης* tempus in annorum hujus periodi summa colligenda attendi oportere innueret. Cujus mentem minimè affectus *Dositheus* Samaritanus, quasi imperfectus hic esset textus Mosaicus, ad capitis V. normam eum conformare est ausus; integræ vitæ, cujusque Patriarchæ annorum numero, una cum mortis mentione, adjecto, quod consulto à Mose est omissum, ut Tharæ annos singulariter hac in parte observandos esse ostendaretur. Additis igitur totius vitæ ipsius annis. 205. ad. 222. illos, qui à diluvio ad ejus nativitatem effluerunt, emergit annus à Diluvio. 427. in quem & mors ipsius, & eam statim insecuta Abrami à Charane profectio, & in terra Chanaanis *Peregrinatio* occurrit; Secundæ Periodo finem, & tertriæ præbens exordium [Genes. XVI. 3.] Quia vero cœpta est hæc peregrinatio eodem die, quo post annos. 430. est finita, [Exod. XII. 41.] decimo quinto videlicet die mensis *primi*, [Numer. XXXIII. 3.] qui ante exitum ex Ægypto (ut in capite. I. est ostensum) *septimus* numerabatur: à mensis. 1. die. 1. quo Diluvium desit, usque ad mensis. 7. diem. 15. quo Peregrinatio hæc cœpit, non annos. 427. integros numerare possumus, sed (terminorum ratione ita postulante) 426. tantum, cum mensibus. 6. & diebus. 14.

His ita præmissis, de annis quibus *genuisse* vel *generasse* dicuntur Patres, primo in loco, est inquirendum; utrum ad filiorum conceptionem, an ad nativitatem sint referendi? Quia enim *gignendi* vocabulum actum generationis paternum propriè denotat, atque inter generationem & nativitatem filiorum novem mensium

mensium spatium ordinarie intercedit : pro. XVII. generationibus hic commemoratis, anni. 12. & Menses fere. 9. ad Chronologiam videri possent adijciendi. Quod commentum Jacobus Auzoleus in Chronologia quadam Gallica parturire dicitur, referente ^b Henrico Harvillæo, qui sententiam hanc tum aliis argumentis compluribus refellit, tum Hoc etiam ad extremum, quod eâ admissâ, incerta plane hic nobis relinquatur temporis ratio. Nam aliâs, inquit, quis poterit assignare nisi dividendo, quot menses, & dies quilibet partus fuerit in utero? cum multi gestentur in eo non solum per. 9. menses, sed per. 10. 11. 12. ac. 13. præterquam quod nonnulli quandoque gestantur per pauciores.

^b Harvill.
Isagog. Chron.
Parag. 15.
col. 165. &
175.

Ad ejus vero fundamentum refertur : illud ⁴⁵ Hebræorum, atque illi respondens τὸ γένειν Græcorum, & gignere Latinorum, patri & matri esse commune, & ad nativitatem, magis quam ad conceptionem referri solere. Apud Latinos enim genitus & natus idem sonat : ut ex Plinii illo loco. lib. 7. histor. natural. cap. 8. manifestum est. In pedes procedere nascentem, contra naturam est. quò argumento appellavere Agrippas ut egre partos; qualiter M. Agrippam ferunt genitum, unico prope felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis. Hinc genitura & nativitatis apud Genethliacos schema idem est; & apud Theologos regenerati iidem sunt, qui & renati. Ita. 1. Petr. II. 2. ἀπὸ γέννητα βρέφη, modo geniti infantes, qui lac concupiscunt, jam nati innamuntur, non concepti tantum: & Matth. II. 1. Ἰνδὲ γέννηθις & mentione facta, non conceptum sed natum in Bethlehem Servatorem fuisse quisque intelligit. Similiter & apud Hebræos; Genes. XL. 20. הולדת ביום הולדתו Nam ad genituras tuas, in die quâ genita vel nata es tu, non est præcisus umbilicus tuus, & aquis non es lota. Et Hose. II. 3. Ne denudem eam plane, & statnam eam הולדתו ut die quo genita, vel nata fuit. Commune vero (hoc sensu) utrique sexui esse vocabulum, ex illo Matthæi. I. 16. liquet: Ἰακώβ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ, τὸν ἀνδρα Μαρίας, & ὃς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός. Jacob genuit Joseph, virum Mariæ, ex qua genitus est Jesus, qui dicitur Christus. Atque ita de muliere partiente vox eignendi usurpatur, Luc. 1. 57. Τῇ δ' ἑλισάβετ τὰ τέκνην ὁ χεῖρ τῷ τέκνῳ αὐτῆς, & ἐγένεσαν υἱόν. Elizabete vero completum est tempus ad pariendum;

& genuit (id est, peperit) filium. & apud Latinos: in. 1. *Æneidos*;

Tunc ille Æneas, quem Dardanio Anchisæ

Alma Venus Phrygiis genuit Simoëntis ad undam?

Similiterque apud Hebræos, gentura à conceptione & gestatione in utero distincta, sceminis passim tribuitur: ut in Genes. XVI. 11. & XXIX. 34. & Esa. VII. 14. videre licet. Quà quidem acceptione, in illis verbum hoc, *peperit* vel *enixa est*; in viris, *procreavit*, *suscepit*, *sustulit* aut *pater effectus est*, significat. Quia enim mulier quum prolem in lucem edit, *viro* gignit; idcirco, quum illa parit, & ipse vir generare dicitur. vide Genes. III. 20. cum. V. 3. XVI. 15. 16. XXI. 3. 5. XXIX. 34. Numer. XXVI. 59. Luc. 1. 13. &c.

Verum altera etiam hic de annis qui Patribus ante susceptos filios tribuuntur, movetur quæstio: utrum ineuntes illi intelligendi sint, an completi? an partim ineuntes, partim completi? Respondet * Dionysius Petavius nullo ex argumento certo posse colligi, utrum qui anni Patriarcharum in Scriptura numerantur, completi sint ac vertentes, an inchoati: ac credibile esse, non omnium saltem Patriarcharum annos integros fuisse cum genuerunt. Quoniam vero ex genealogiarum subductione, quæ in Mosis historia continentur, annorum summa petitur: incertum est autem, utrum anni omnes isti solidi completique fuerint, qui pro completis nihilominus habentur: propterea tempus patriarcharum Diluvii & natalis Abrahami certo, ac sine dubitatione, minimè posse constitui. Contra vero, longe rectius monet * Harvillæus, omnino credibile esse, Scripturam sacram voluisse, in assignandis annorum numeris, tradere Chronologiam: saltem quantum ad annos quos ipsa recenset. *At nisi voluerit*, inquit ille, *tradere Chronologiam per annos completos: nihil certi tradiderit. Quis enim poterit divinare, quot dies, hebdomadas, aut menses importent anni fracti, aut incepti?* Cum igitur spiritui sancto fuerit propositum, numerum annorum primævi Mundi (qui aliunde sciri non poterat) hic colligere: à primario illius scopo aberravimus, si non annos Patrum, quibus genuerunt filios, plus minus completos intelligamus.

Dixi, *plus minus*; ne quis putet nos velle, uno eodemque vel die

* Petav. de
Doctrina tem-
por. lib. 9.
cap. 17.

* Harvill. I sa-
gog. Chronol.
Parag. 14.
col. 164.

vel nunc omnes Patriarchas gepitos: quanquam Hebræorum Doctores nonnulli (Davide Kimchio referente) primum veteris anni mensē ex eo nomen *Ethanim* consecutum fuisse existima-
verint, quod in eo præstantes illi Patres nati sint: quos (phrasi ex Mic. 6. 2. mutuata *וְיָסַד יְהוָה אֶת-בְּרִיתוֹ עִמָּם*) fortia fundamenta terræ appellant. Sed nihil necesse est ut eo recurramus. Nam ut postre-
mus annus *איסרוי* unius Patriarchæ mensibus aliquot deficiat; alterius vero ultra unum aut alterum mensem præteritus fuerit, ad summam rei nihil interest: cum utrobique compensatione factâ, in annorum totius intervalli aggregatione fiat exæquatio, quæ ad Mundi ætatem & seriem patefaciendam abunde sufficiat.

Operam igitur Jacobus Cappelus hic perdidit, * qui, ut an-
ni Mundi. per. 7. & 49. divisi dent hebdomadam & Jubilæorum annos, quadriennium primæ Periodo detrahit: quatuor prima-
rum Sethi, Enosi, Kainanis, Mahalaleelis generationum annos in numeros rotundos (denarios videlicet vel quinariorum) desinentes, pro inchoatis vel decurtatis accipiens. Atqui annorum Sabbati-
corum & Jubilæorum legem tum idem observandam præ-
scripsit Deus, quam Israëlita ingressi fuissent terram promissam: [Levit. XXV. 2.] esse vero eos ab Orbis initio numerandos, opinio est quæ nullo nititur fundamento. Et ad rotundos nume-
ros quod attinet, si de integris annis verteretur quæstio, aliquem hic locum habere fortasse possit istorum consideratio: ut quum Kainan verbi gratia, 70. annos vixisse dicitur, quæri potuisset ann. 69. vel etiam, 71. is vixerit: at ubi de parte tantum anni quæritur, non magis ad rotundum, quàm ad alium quemvis numerum spectat dubitatio, pro absoluto ne sumendus sit an in-
choato. Quod si numeri in quinarium desinentes habendi sint pro rotundis: quum Jared etiam & Mathusala dicuntur nati Patribus annos ætatis. 65. agentibus, cur non in horum æque generatione annus decurtabitur, atque in Enoshi, quem pater Sethus annos. 105. natus, genuisse memoratur? nam quinariorum profecto ratio hic una est & eadem. Mitto quærere, cur in annis Patrum qui ante diluvium genuerunt, ista spectetur, annorum ro-
tundatio, in eorum qui post diluvium vixerunt, negligatur. Illud dictum sufficiat, si à recepto calculo discedamus, neq; filiorum na-
tivitate claudamus annos, quibus patres dicuntur à Mose filios ge-
nuisse; incerta hic omnia, neque in fundamento aliquo vero (ut ab Harvillæo probe est animadversum) sed in volentis arbi-
trio fore constituta.

Vid. Kimchi
rad. *יָסַד* &
in. 3. Reg. 8.
2. & Buxtorf.
lexic.

* Ja. Cappel.
Histor. pag. 3.
& 20.

Ad Petalum iterum redeo; qui ad sacri calculi certitudinem infirmam porro adjicit: neque illud constare, cum rotundo numero usus Moyses, *sexcentessimum* (exempli causa) Noe, aut *centessimum* Sem. usurparet. Nam consuetudinem ipsam *αριθμησας* h'c excludere; neque quicquam è scripturis explorari posse, quod miror homini docto & industrio venire in mentem potuisse. Nam Sem quidem Gen. X. 10. fuisse dicitur *centum annorum*, quando genuit Arphaxad biennio post diluvium. Verum non à Sem *centenario* textura annorum Mundi dependet, sed à *biennio post diluvium*: ut sive centesimo præcise ætate natus fuerit Arphaxad, sive uno, alterove plus vel minus, ad Mundi ætatem nulla inde accedat sive accretio, sive diminutio. Ad Noë vero *sexcentessimum* quod attinet: aliquam fortasse scrupuli speciem injicere potuisset, si in illo solo textu Genes. VII. 7. facta fuisset ejusdem mentio. Erat *sexcentorum annorum*, quando diluvii aquæ inundaverunt super terram. Verum quum vericulo ejusdem capit. 11. anno *sexcentesimo* vita Noë, mense secundo, septimo decimo die mensis, Diluvium coepisse legamus; & capite sequente, versu. 13. *sexcentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis*, siccitas fuisse aquas è superficie terræ: Stuporis cujusdam fuerit negare è Scripturis explorari posse, utrum præcisum tempus annus ille *sexcentesimus* denotet, an vero unius, aut alterius anni vel additionem, vel diminutionem admittat.

Neque ullo modo audiendus est Josephus Scaliger, qui contra expressa hæc Scripturæ testimonia, in Elencho Orationis Chronologico D. Parei, (pag. 53.) ex Genes. IX. 28. 29. hanc necet conclusionem. *Noë vixit annos. 950. de quibus. 350. vixit post diluvium. Deductis 350. de 950. remanet annus Noë 600. post diluvium. Ergo diluvium inivit ann. Noë. 599. non autem. 600. ut hætenus omnes putarunt. Atqui deductis. 350. de 950. relinquitur annus Noë. 600. non post diluvium, sed quo diluvium operiebat terram. Quum igitur Scaliger anno Noë. 599. diluvium iniisse hinc concludit, & anno sexcentesimo Noë currente finem accepisse, id (enim argumento hoc à se demonstratum esse, pag. 82. jactitat:) non modo contra clarissima, quæ nos produximus, Scripturæ testimonia, sed etiam contra textum quem pro causæ suæ firmamento adduxit ipse, aperte militat. Ea enim ratione 350. anni ab initio diluvii deducti. 948. à fine vero. 949. tantum*

annos

Chronologia sacra.

59

annos integræ vitæ Noæ constituerent : quum annos. 950. eum vixisse, & Scriptura aperte affirmet, & ipse Scaliger agnoscat.

Illud igitur immotum maneat, quod à spiritu sancto tam luculenter habemus expressum : anno. 600. vitæ Noæ, mense. 2. die. 17. diluvium cœpisse ; anno. 601. mense. 1. die. 1. superficiem terræ aquis liberatam, & mense. 2. die. 27. tellurem plene arefactam esse : & consequenter integrum annum (ut de excurrentibus diebus nihil dicamus) Noam in Arcâ exegisse. De annis tamen illis. 600. &. 601. ulterior adhuc, discutienda manet quæstio: num ineuntes illi, an vero completi sint hic accipiendi ? Recentiorum enim Chronographorum nonnulli pro completis eos accipientes, à rerum initio ad initium Diluvii, annos. 1656. absolutos numerant : quum nos, cum fine diluvii, annum & Noæ. 600. & Mundi. 1656. terminandum existimemus. De quo ut rectius judicemus: textus ille Genes. IX. (ubi *post Diluvium* CCCL. in universum, autem DCCCCL. annos Noa vixisse dicitur) cum altero Genes. XI. 10. (ubi Arphaxad natus fuisse memoratur, biennio *post Diluvium*) conferendus est. Johannes Funccius cum sequacibus suis, unius anni interjectione ætatem mundi augens, ab initio anni. 600. Noæ, usque ad initium Diluvii, annum unum, ab initio Diluvii ad finem ejusdem annum alium, & à fine Diluvii ad nativitatem Arphaxadi, biennium numerat. Ergo quum Arphaxad biennio *post Diluvium* natus dicitur, de Diluvio finito hoc accipit, & recte accipit. Quum igitur Noa similiter *post diluvium* CCCL. annis vixisse dicitur: pari omnino ratione post finem Diluvii tot annos exegisse putandus est. Jam si (ut Funcciana statuit hypothesis) ab ortu Noachi usque ad Diluvii exitum. 601. anni transacti fuerint : additis. 350. qui post decurrerunt, fierent omnes dies Noachi. 951. annorum, non 950. ut habet Scriptura Genes. IX. 29. Sethus Calvisius, & discipulus ipsius Johannes Bohemus, ab initio quidem anni. 600. Noæ usque ad initium diluvii, annum unum cum Funccianis numerat : sed biennium *post diluvium*, quo natus Arphaxadus, non (ut illi) à fine, sed ab initio diluvii deducit. Admissa enim hypothesis, quæ sub finem anni. 600. diluvium cœptum esse supponit : epocham annorum post diluvium numerandorum, non in exitu (ut visum illis, qui inter initium. 600. anni Noachi & nativitatem Arphaxadi, quadriennii interstitium constituunt)

sed in exordio diluvii esse collocandum; epilogismus ille annorum Noachi, quem ex Genes. IX. 28. 29. proposuimus, evidenter ostendit. Ea vero ratione, in serie annorum Mundi constituenda, nulla omnino inter nos orietur differentia. Sive enim ponamus, sub initium anni 600. Noachi coepisse diluvium, & à diluvii fine usque ad natum Arphaxadam effluxisse biennium; sive sub finem anni 600. coepisse diluvium; & à diluvii initio usque ad natum Arphaxadam decurrisse biennium: non nisi tres annos inter initium 600. anni Noachi, & nativitatem Arphaxadi interjectos deprehendemus.

Quamquam vero ad summam rei nihil interfit, utra hypothesi admittatur: priorem tamen præferendam esse, his de causis existimamus. I. Genes. X. 1. ubi Moyses scribit; *Hæ sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Japheth, natiq. sunt eis filii post diluvium*: nemo est qui finem diluvii non intelligat. Quidni ergo, eodem modo intelligatur, in loco parallelo? Gen. XI. 10. *Hæ sunt generationes Sem: Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio post diluvium*. II. In posteriore isto loco Moyses, Orbis renovati Chronologiam pertexere exorsus, ab Arphaxadi (ut vides) nativitate eam deducit, facta biennio post diluvium. Quod si à diluvio incepto epocham suam repetisset; sequeretur ipsum diluvii annum in novi Orbis temporibus ab eo fuisse comprehensum. Atqui diluvii annus ad ^a Priscum Mundum (ut eum B. Petrus appellat) omnino pertinebat, non ad eum qui ^b nunc est: cujus idcirco annos ipse Annianus Berosus ^c à salute humani generis ab aquis berof. lib. 3. (tanquam mundo tum denuo reviviscente) denumerat; sicut & *secundæ ætatis primam diem* apellant Beda & Marianus. 27. illam mensis secundi, qua de Arca egressus est Noachus. (Genes. VIII. 14. 15.) III. in historia Diluvii postquam in, VII. capite dixisset Moyses, coepisse illud anno sexcentesimo vitæ Noachi, mense. 2. die. 17. in capite sequente subjicit, mense. 7. die. 17. requievisse Arcam in montibus Ararati, (v. 4.) 10. mense. 10. die mensis apparuisse cacumina montium, (v. 5.) ac demum addit, *sexcentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis* siccitas fuisse aquas è superficie terræ (v. 13.) Si mensis. 2. die. 17. quo diluvium coepit, ad finem vergeret annus vitæ Noachi. 600. tum proximo

^a 2. Pet. 2. 5.

^b 2. Pet. 3. 6. 7.

^c Pseudo-

berof. lib. 3.

4. & 5.

proximo mense septimo, annus. 601. fuisset numeratus. At neque. 17. die mensis. 7. neque etiam. 1. die mensis. 10. annotatus est à Mose annus. 601. sed primo, primi mensis die, numerus Epochæ primum est immutatus. Unde colligere liceat, 600. vitæ Noachi annum si non totum, saltem maxima sui parte, anno inundantis diluvii respondisse. Ut recte observaverit Quintus Julius Hilarion, sexcentesimo anno Noe, & factum & consummatum esse diluvium.

Contra vero, absoluto sexcentesimo Noachi anno, & sexcentesimo primo ineunte, incepisse Diluvium, completis à Mundi origine. 1656. annis &. 1657. currente; tribus quoque rationibus pugnat Leonhartus Krentzhemius. * Ait primum, annos generationis & ætatis Patrum. Genes. V. & II. pro completis numerari. Semper enim (inquit) ex annis ætatis Patrum, qui antecesserunt generationem liberorum, & illorum numero qui secuti sunt à generatione ad vitæ exitum, colligitur summa quam produciunt numeri annorum utrinque completi. Unde sequitur summam illam annorum. 1656. ex annis istis ab Adam ad diluvium collectam, etiam pro completis accipi oportere. Nos vero, sequi hoc omnino pernegamus. Annos quidem Patrum, quibus genuerunt filios, intelligendos esse plus minus completos, atque ex iis simul collectis integros. 1056. confici, facile Krentzhemio concedimus: ut longissimè opinione sua fallatur ille, quum aliud ex nostra sententia sequi, denuo etiam hunc in modum repetit. * Falluntur sua opinione, qui diluvium referunt ad annum Mundi labentem. 1656. hac enim ratione sequeretur, annos generationis patrum non pro completis sed pro labentibus, quibus semper filiorum natum annus primus includeretur, accipiendos esse: quod sacra historia manifeste refutat. Verum, quum non *παυρογυνία* Noachi, sed tempus irruentis Diluvii, alia plane locutionis formula, à Mose factum notetur, anno sexcentesimo vitæ Noachi, mense secundo, septimodecimo die mensis, Gen. VII. 11.) annum sexcentessimum. 1056. completis additum. 1656. labentem exhibere affirmamus. Nec obstat, quod nobis hic à Funcio est objectum.

* Certissimum (inquit) est in sacris literis, & Regula infallibilis; quod ubicunque annorum numerus ponitur, eique menses & dies mensis adjiciuntur, ibi sermonem esse de annis completis. Quod diligens lector facile animadvertet. Itaque cum Scriptura dicat;

Anno

* Krentzhem. observat. Chronol. lib. 1. cap. 5. Parag. 1.

* Id. ibid. Parag. 3.

* Func. lib. 1. Comment. tar. in Chron. ad ann. 1657.

Anno sexcentesimo vite Noah, mense secundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt in ipsa die omnes fontes &c. manifeste indicat, Diluvium venisse anno sexcentesimo primo Noah currente; qui fuit annus *Munli*. 1657. currens, ut loqui solent. Secundum hanc igitur Regulam, quum Moses Deuteronomium populo proposuisse legitur, anno post exitum ex Ægypto. 40. mense. 11. die mensis. 1. (Deut. I. 3.) factum hoc intelligeretur, completis post exitum. 40. annis & 10. mensibus. At neque ipsius Funccii Chronologia hoc admittit, neque rei veritas. Nam ante exitum. 80. annorum fuisse Mosem constat; (Exod. VII. 7.) & mortis tempore, 120. (Deut. XXXIV. 7.) ut inter exitum ex Ægypto & mortem ipsius non nisi. 40. anni interjici potuerint. Nec fallax modo est illa infallibilis Funccii regula, sed plane & omnino falsa. Nam quotiescunque litera Hebræa ג, Latinæ præpositioni IN respondens, certo annorum, mensium & dierum numero præfigitur; diem ad mensem, & mensem ad annum, cujus proxime facta est mentio, pertinere semper indicat. Unicam hic *ἔκδοξιν* contra profert * Calvisius ex libro. 1. (aliis. 3.) Regum. cap. 6. vers. 1. sed in ea fallitur. Quum enim ibi templum ædificari cœptum fuisse dicitur, anno post exitum ex Ægypto. 480. mense. 2. annus ille non exactus sed inceptus fuisse intelligitur. Quod præter recentiores Chronographos animadvertit inter veteres etiam Eusebius. Sic enim ille, in Chronici sui Proæmio: *Ἀπὸ Μωϋσῆ, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀρχαῖᾳ ἱστορίᾳ, ἕως τοῦ Σολομῶντος, ὅτε ἐκτίσθη τὸ Ἱερὸν, ἔτη 480.* usque ad Salomonem, & primam ædificationem Templi; anni CCCCLXXIX. secundum minorem tamen numerum, quem tertius liber Regnorum continet: & in Græcis Excerptis, (pag. 32.)

* Calvis. Isagog. Chron. cap. 35.

Ἀπὸ τῆς ἐξόδου, ὅτε τὸ Ἱερὸν ἐκτίσθη, ἔτη 480.

Secundum argumentum petit Krentzhemius ab obitu Methusalah avi Noah; quem mortuum esse constat ipso anno irruentis Diluvii. Afirmat autem Judæorum quædam antiqua Traditio à Patribus accepta, obitum hujus Patriarchæ præcessisse diluvium diebus tantum septem. Incidit igitur in diem. 10. mensis secundi. Sed Methusalah natus est anno patris Henoch. 65. plus minus completo, qui fuit annus ætatis Adam. 687. completus: & vixit annis. 969. itidem completis. Summa igitur ex duobus proximis numeris collecta, producit annos completos. 1656. Obiit igitur Methusalah die. 10. mensis. 2. anni inchoati. 1657. qui est annus labens diluvii irruentis. Hæc ille. Nos vero non multis diebus

diebus ante cœptum diluvium Methufalam defunctum fuisse, ultro agnoscimus: ut ad Judæorum Traditionunculas hic recurrere nihil sit necesse. Septem diebus postquam in Arcam ingredi iussus est Noachus, Deum Diluvium distulisse legimus, Genes. VII. 4. 10. Tot dies luctui Methusalæ datos fuisse, Hebræi inde colligunt. Docet Deum suspendisse illis septem dies luctus Mathusalæ justi, quo agerent penitentiam, & non egerunt: inquit vetustissimus author Bereshith Rabba. & R. Salomo Jarchi in locum eundem

At Hebræi iidem, qui septem diebus antequam inciperet diluvium, Methufalam obiisse statuunt, anno Mundi. 1656. hoc contigisse agnoscunt; & quidem post mortem Lamechi quinquennio: quemadmodum in R. Abrahami Zakuti libro Johasin videre licet. Quod idem affirmamus & nos: cum B. Hieronymo tenente, * nongentesimo sexagesimo nono anno vitæ suæ Mathusal. mortuum esse eo anno quo cepit diluvium. In eo vero fallit ista Krentzhemii argumentatio, quod pro concessio sumit, Mathufalam vixisse annis. 969. completis. Nam annos quidem vitæ. 969. tribuit illi Moses: sed ita quoque in Regum Israeliticorum Chronologia, Jeroboamo regni annos. 22. Nadabo. 2. Baasæ. 24. Elæ. 2. Ahabo. 22. sacra tribuit Historia. Ut igitur illic, horum collatione cum temporibus Regum Judæ instituta, deprehendimus, postremum quemq; dictorum Regum annum inchoatum fuisse tantum, nequaquam vero absolutum: (quod suo loco, Deoque volente videbimus:) ita & hic, Mathusalæ & Noachi temporibus inter se comparatis, extremum longævi illius Patriarchæ annum similiter inchoatum, non completum fuisse, intelligimus. Non enim eadem ἀκρίβεια in annis πατριάρχων, & integræ vitæ Patrum est quærenda. Ut annos πατριάρχων mutilemus nulla ratio nos suadet, & ne mutilemus persuadet illa, quod ita incerta redderetur integra annorum mundi series. Ut postremum vitæ Patriarcharum μακροβιότης decurtemus annum, evidens nos cogit ratio: & ne id faciamus, nullum est incommodum quod deterreat, quum ab annis generationis, non integræ vitæ Patrum, Chronologia Mundi dependeat: quemadmodum in hujus capitis initio ex Josepho est annotatum.

Tertiam rationem ex Genes. VII. 6. petit Krentzhemius. Cum Moses scribit; Noah erat filius sexcentorum annorum, quando aquæ

* Hieron. Tradit. Hebraic. in Genesin.

^a Func. lib. 1.
 Comment. ad
 ann. 1657.
^b Of offering
 Sacrifice ch. 1.
 Sect. 12. 13.
 vide de phrasi
 eadē Paschali.
 Exod. 29. 38.
 Num. 28. 3.
 Confer.
 Levit. 22. 27.
 & 9. 3.
 & 23. 18. 19.
 Num. 7. 87, 88
 cum Num.
 28. 3, 9, 19.
^c In Gen. lib.
 12. sect. 3.

aque diluvii inundaverunt super terram: manifeste docet; Noah ante diluvium complevisse annos etatis. 600. Sequentes igitur annotationes Chronologicae, de diluvio inundante anno etatis Noah. 601. mensis. 2. die. 17. (Genes. VII.) & de exiccatis aquis anno ejusdem. 601. die primo, mensis primi, (Genes. VIII.) intelligende sunt de completis annis. Atqui certissimum est, ex Hebræorum idiotismo, per *filium sexcentorum annorum* designari eum qui *sexcentesimo annum* quoquo modo est ingressus, utcumque eum non exegerit: fallique omnino Johannem Funccium, ^a qui hic necessario integros annos esse intelligendos asserit. Nam pari ratione, Genes. XVII. 12. *filius octo dierum* jubetur circumcidi, qui *octavum à partu diem* attigit: & Exod. XII. 5. כֶּן-שָׁנָה *primi anni* agnus appellatur; qui *die octavo* & *deinceps* offerri poterat Domino. Nam in agno quoque Paschali legem illam Levit. XXII. 27. ab Hebræis fuisse observatam, ostendit ^b Maimonides. Porro Funccianam illam sententiam, quod ingruente diluvio sexcentesimo Noachi annus non tantum fuerit inchoatus, sed plane completus, exactis præterea. 47. diebus anni sexcentesimi primi; tribus novis argumētis firmare conatus est ^c Benedictus Pererius: sed fundamento, ita extra modum ridiculo, subnixis, ut ea referre pudeat. Omnino enim aliud agebat vir doctus quum ista scriberet, nec ipsi ea sine mora deleturum fuisse dubitamus, si quis monitor opportunus intervenisset.

C A P. IIII.

De biennio post Diluvium, quo Semo natus est Arphaxad: ubi etiam de ordine trium filiorum Noachi, & cui eorum primogenitura debeatur.

DE biennio Diluvium proximè insequente locus habetur, Genes. XI. 10. *Sem erat centum annorum, quando genuit Arphaxad, biennio post diluvium.* Pro quo Græca versio habet; δευτέρῃ ἔτις μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, *secundo anno post diluvium.* Eum annum pro completo acceperunt, qui LXX. interpretum numeros secuti, à diluvio ad ortum Abrahami annos vel 942. (ut Eusebius, & ejus sequaces) vel, admissio in Patrum numerum Cainane. 1072. (ut Augustinus de Civitate Dei. lib. 16. cap. 10. & Julianus Toletanus. libro. 3. contra Judæos) supputaverunt. Alii vero, in quibus & Paulus Crusius & Jacobus Cappellus, pro inchoato capientes, sacrum calculum eâ ratione unius anni detractioe mutilarunt. Atqui Spiritus Sanctus in textu originali non dicit בשנה השנית vel כשנת שנים quomodo loqui solet, quum annum secundum currentē denotare vult: sed simpliciter voce Dualis numeri שנים utitur, ut in hoc eodem libro, Genes. XLV. 6. והשנים בי Biennium est quod capit fames esse in terrâ, & adhuc quinque anni restant (de septem sc.) quibus nec arari poterit nec meti. Unde recte & in Syrà, & in Caldaicâ (tum Onkelosii, tum ea quæ Jonathani tribuitur) Paraphrasi, Arphaxad natus ponitur שנים תרחין duobus annis, & in Hieronymianâ translatione, biennio post diluvium: nec non in Rufiniana Josephi versione. *Sem filius Arphaxad natus est post annos duos facti diluvii*, licet in Græca editione hodie corruptè legatur (ιβ pro β posito:) Σήμας ὃ υἱὸς Ἀρφαξάδης ἦν, μετὰ ἑτη δύο δόξα τῆς ἰσραήλ γένεσιν. Ut admodū ridicule Stanislaus Giseppius in futili libello De multiplici fido & talento Hebraico, ex corrupto hoc Josephi loco absurdissimum hoc pronunciatum deduxerit. Sicut sex talenta dicuntur talentum, ita & sex anni dicuntur

* Ex. 40. 17.
3. Reg. 15. 25.
4. Reg. 1. 17.
14. 1.
15. 32.
Esai. 37. 30.
Daniel. 2. 1.
Hagg. 1. 1. 15.
2. 10.
Zachar. 1. 1. 7.

unus apud Hebræos. Neque vero commentitii Berosi authoritate moveri debebat Crusius, ut ineunte à Diluvio anno altero natum Arphaxadum concluderet: quum apud homines cordatos nullius omnino ea sit momenti neq; ratio ulla reddi possit, quare, cum in reliquâ totâ per Patrum *παίδεργονίας* à Mosè contextâ Chronologiâ, anni vel *completi*, vel quasi *completi* accipiantur, in hoc solo articulo *inchoati* sint intelligendi.

At alii non solum annum secundum *ineuntem* hic accipiunt, sed ab ineunte etiam Diluvio epocham ejus deducunt; atque ita *biennium* hoc, inter exitum Diluvii & ortum Arphaxadi interpositum, in annorum mundi supputatione prorsus negligunt. Hi enim, ex Genes. V. 32. colligentes Noachum, cum 500. esset annorum, genuisse Semum; & ex Genes. XI. 10. Semum, cum 100. esset annorum, genuisse Arphaxadum, anno post diluvium altero: ineunte anno Noachi. 601. & desisse diluvium & natum fuisse Arphaxadum, inde concluderunt: cumque inter initium anni. 600. Noachi & Nativitatem Arphaxadi, juxta Johannis Funcii sectatores (de quibus in. 3. cap. diximus) *quadriennium*, juxta alios (ad quos & nos accedimus) *triennium*, juxta illos, de quibus proximè jam egimus *biennium* solidum interjectum supponatur; ex horum rationibus *unus* tantum annus, isque ille idem quo terras diluvium occupavit, relinquetur.

Atque hæc fuit Theophili Antiocheni. cap. 1. Chronographi illius qui ad annum. XIII. Alexandri Severi tempora perduxit (tomo. 2. antiquæ lectionis Henr. Canisii, pag. 581.) Julii, Africani, Severi Sulpitii, Josephi Christiani Scriptoris, (in Hypomnestico nondum edito) Constantinopolitani Chronici, Authoris Fastorum Siculorum, (sive quod Alexandrini nomine à M. Radero est editum) Maximi monachi, (in Computo) Syri mei Chronographi, & aliorum aliquot sententia: à quâ etiam non absedunt multum, Nicholas Vignierus in Bibliotheca sua historiali, ad ann. Mundi 1657. & Josephus Scaliger, in Elencho Orationis Chronologicæ D. Parei, ubi de primogenitura Semi differens, quum generalem thesin statuisset, *hunc ordinem filios in Scriptura habere quem illis natura dedit*: particularem hanc hypothesin ista (quam vocat) *demonstratione* stabilire nititur. Anno Noæ. 601. ineunte, Sem genuit Arphaxad, annos natus centum; centesimo anno absoluto postquam pater ejus capit generare.

Chronologia sacra.

67

generare. Quare si Noë annorum. 500. erat quum caput generare, & filius ejus annorum. 100. caput generare, anno patris sui. 601. ineunte, nullus ergo filius Noë natus est ante Sem. Propterea errant, qui natalem Arphaxad statuunt anno Mundi. 1658. ætatis Noë. 602. Ita Scaliger.

Nos vero cum longe majore, & meliore Chronologorum parte, Scripturæ ductum secuti, quæ biennio post terras ab aquarum eluvione liberatas, Arphaxadum ortum non obscure significat, ante anno Mundi. 1659. & ætatis Noë. 603. natum illum fuisse defendimus: & Scaligerum, ad ineuntem annum Noë. 601. natalem ejus referentem, & à veritate, & à fundamentis propriis hic discessisse affirmamus. Si enim ineunte anno Noachi. 601. natus fuisset Arphaxadus, ut Scaliger & Veteres illi putarunt, statim post finitum diluvium in lucem eum editum fuisse oporteret: Nam sexcentesimo primo anno, primo mense, primâ die mensis amovisset Noachum operculum Arcæ; & mense secundo, die mensis. 27. siccata terra, egressum ex eâ fuisse Scriptura sacra testatur, Genes. VIII. 13. 14. Si continuo post egressum ortus fuisset Arphaxadus; non dixisset Scriptura, Genes. XI. 10. Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio post diluvium: sed potius, * Statim post diluvium Sem centum annorum existens, genuit Arphaxad, quemadmodum antiquissimus alterius sententiæ assertor loquitur Theoph. Antiochenus.

Quis autem credat, invalescentibus super universam terram aquis diluvii, Semum in Arcâ (quasi in sepulchro) conditum, liberis operam dedisse? uxoremque ejus eodem carcere conclusam, fœtum animatum atque adeo partui jam maturum, in utero gestasse? quod vix, aut ne vix quidem, cum illo Apostoli pronunciato poterit consistere: in arcâ paucas, id est, octo animas servatas fuisse in aqua. (1. Petr. III. 20.) Adde, cum * Torniello, eos qui in Arcâ erant, nimio terrore correptos, pœnitentiæ potius opera exercuisse, lugentes communem illam humani generis cladem; nec ad mulieres accidendum esse existimasse, usque quo intelligerent Deum humano generi esse placatum, ac de ipso reparando deliberasse: alioqui videri posse, frustra Dominum, expleto diluvio iterum protulisse verba illa de generatione liberorum; Crescite, & multiplicamini, &c. (Genes. IX. 1. 7.) reintegrato naturæ ordine, sicut erat in principio. (Genes. I. 28.)

* Μὴτὰ τὴν κατακλυσμὸν ἐυθὺς ὁ Σὴμ ὡν ἐτῶν 9 ἐτίκνωσε τὸν Ἀρφαξάθ.
Theophil. ad Autolycam, lib. 3.

* Torniell.
an. Mundi,
1657. Parag.
19.

Nec illud prætereundum, quod Genes. X. 22. & 1. Paralip. I. 17. filii *Semi* recenseantur, *Elam*, & *Affur*, & *Arphaxad*. Quod si, (ut hic contendit Scaliger) *eum ordinem filii in Scriptura habeant, quem illis natura dedit*: necesse est ut *Elam* & *Affur* ante *Arphaxadum* geniti fuerint, neque ineunte *Noachi*. 601. five primo post diluvium anno, omnino nasci potuit *Arphaxadus*. Et certe dignatione gratiæ *Arphaxad* utroq; fratre prior fuerit; non alia videtur asserri posse ratio, cur tertio nominatus ille sit loco, quam ob nativitatæ ordinem. Nam quod potissimum pro *Arphaxadi* primogenitura à *Jacobo* Cappello contra *Augustinum Torniellum* urgetur argumentum, à tempore priorum filiorum alimonix assignando petitur; quod *tum neque neutrix ulla, nec lactis pecuini copia, suppeteret*: ab ipso *Torniello* ad annum Mundi. 2. num. 1. prolixè est solutum. Neque illud etiam à *Scaligero* est animadversum, labefactari hic ab eo illam epocham quam prius ignoratam & à se constitutam esse jactitat, * *omnium aut sacræ historiæ aut exoticæ certissimam, unde omnes rationes temporum Biblicæ historiæ pendeant*; * *ut verè possis illam vocare matrem cæterarum Epocharum*. Epocham nimirum *Exodi*, quando migratum est ex finibus *Ægypti*; quam & alibi semper, & in hoc quoque *Elencho*, in annum Mundi. 2453. conjicit, atque in annum tertium annalis *Hebdomadis* currentis. Si enim ineunte anno *Noachi*. 601. *Arphaxadum* natum admiserimus; nec in annum. 2453. incurret *Exodus* (posito etiam *Natali Abrahamæ* in anno *Tharæ*. 70.) nec anni Mundi per septenarium divisi, *Hebdomadem* annalem exhibebunt: indeque *Johannes Bohemus*, hoc observato, ab effatis *Magistri sui* hoc quidem in loco necessario sibi discedendum esse putavit.

Erroris vero fundamentum in eo est positum, quod *Noachus* tum præcisè. 500. annorum fuisse existimatur, quando *Semum* genuit: idque ex textu illo colligi, putatur. Gen. V. 31. Et fuit *Noah filius quingentorum annorum* (id est, quingentesimum agebat annum, & genuit *Noah Semum, Chamum & Japhetum*. Cum autem uno & eodem anno, omnes istos tres nequaquã suscepit; non aliud voluisse *Mosè* consentaneum est, quam *Noachum* anno ætatis. 500. liberis operam dare cœpisse, adeoque primogenitum procreasse; sed cui eorum primogenitura danda, res est non adeo perspicua, ac prima facie posset videri. Illam enim *Scaligeri* rationem

* Scalig. in Animadvers. Eusebian. pag. 31. col. 2.

* Id. in Canon. Isagog. lib. 3. p. 282.

tionem, quæ hunc ordinem filios in scriptura habere statuit, quem illis natura dedit, admodum infirmam esse ostendit Benedictus Pererius. Quamvis enim, (inquit) illud videatur arguere, Sem * Perer. in
fuisse primum natu filiorum Noe, quod semper in Scriptura cum Genes. lib. 15.
nominantur filii Noe, primus omnium censetur Sem (ut Genes. lect. 132.
cap. V. VI. IX. X. & initio prioris libri Paralipom.) idque pro
magno argumento ad id ipsum probandum afferunt nonnulli : at-
tamen id non magnam vim habere videtur. Namque etiam Cham
inter filius Noe secundus memoratur ; quem tamen minimum fuisse
omnium, * planum est. Similiter * Isaac nominatur ante Ishma- * Genes. 9. 24.
elem, & * Jacob ante Esau, non propter priorum ortum, sed * I. Paralipom. 1. 28.
propter prærogativam electionis & benedictionis divine, majoremque eorum dignitatem. Quanquam non satis liquet cur semper Genes. 25. 9.
Cham nominetur ante Japhet, cum & ortu & dignitate posterior * Gen. 28. 5.
eo fuerit. De quo postremo tamen illa B. Ambrosii observatio Josu. 24. 4.
non est prætermittenda : * ubi generantur, hunc ordinem esse ; ubi * Ambros. de
autem generant, Japheth primo loco scribi, tertio Sem, non Cham, Noe & Arca,
ut habetur in impressis omnibus Ambrosii exemplaribus. Nam cap. 2.
& in Genes. cap. X. & in 1. Paralipom. 1. ubi filiorum Noe posteritas explicatur, Japheti progenies primo loco proponitur, Semi tertio : semper autem in medio Cham relinquitur, quasi & hic locum haberet, quod ab eodem Ambrosio ex Homero ibidem est productum : καὶ δὲ τὸν ἴσον ἴσους, Malus autem * Iliad. 4.
in medium inseruit, quomodo etiam ab * aliis est notatum, semper * Mercer. in
medium poni Cham improbum inter duos probos ; quod ita sit Genes. 10. 1.
Ecclesia comparata utrinque, ut inter improbos ut hostes versari cogatur.

Cum autem in utroque illo Scripturæ loco, duplici modo recensentur filii Noe ; ubi generati commemorantur, [Sem, Cham & Japhet] ubi generantes, ordine retrogrado [Japhet, Cham & Sem :] posteriorem hunc, ut genituræ ordini respondentem, amplectuntur quidam, inter quos R. Levi ben Gersom. in Genes. IX. 24. Nicolaus Lyranus, & Alphonsus Tostatus Abulensis, in quorum sententiam & nos libentissimè concederemus ; si persuaderi nobis posset Semo juniorem fuisse Chamum : quod illa retrograda ordinis inversio sic responderet aptissime ejusdem generis loco illi alteri, Genes. XI. 26. ubi Thara genuisse dicitur Abrahamum, Nachorem & Haranem ;

Lib. I. c. III.

Haranem; cum naturalis generationis ordo, Haranem, Nachorem & Abramum ponendos requirit. Priorem vero modum sequuntur alii: in quibus Pseudo-Clementis libro Recognitionum. I. Ambrosius (in lib. de Noe & Arca) Epiphanius (hæres.) Jo. Chrysostomus (in Genes. serm. 29.) Augustinus (de Civitate Dei, lib. 16. cap. 3.) R. David Kimchi (in I. Paralipom. I.) & alii plurimi. Benedictus Pererius, cum Fl. Josepho (lib. I. Antiquit. cap. 5.) Semum primo, Japhetum secundo, Chamum tertio loco; Thomas Lidyatus Chamum primo, Semum secundo, Japhetum tertio natum loco existimat: Tremellius vero, cum Hebræorum & nostrorum aliquor, Chamum ultimo, medio Semum, Japhetum primo loco collocat. Quam sententiam & nos cæteris omnibus præferendam esse judicamus; si clare ex Scripturis ostendi possit, Chamum Semo majorem natu, non fuisse.

* Perer. in:
Genes. lib. 15.
sect. 132.

* Joseph. An-
tiquit. lib. I.
cap. 7.

Et quidem Sem fuisse priorem natu quam ipsum Cham, ex Gen. IX. 24. manifestum esse docet Pererius * appellari enim illic Cham filium Noe minorem præcise: quod apud Hebræos idem significat atque filius parvus vel minimus. Totam igitur contentionem esse inter Sem & Japhet de principatu ortus. Ita Josephum quoque sensisse videmus, notissimam illam historiam Genes. IX. de resecta Noachi nuditate, ita enarrantem. * Θεοσέμνη δ' αὐτὸν ὁ νεώτατος τῶν παίδων τοῖς ἀδελφοῖς ἐπηλάτῃ δίκηνσιν· οἱ δὲ πρὶς ἑλλεσι τὸν πατέρα· καὶ Νῶχ· αἰσθόμενος, τοῖς μὴ ἄλλοις παισὶν εὐδαιμονίαν εὐχεται· τῷ δὲ χαμὰ διὰ τὴν συγγένειαν αὐτῷ μὴ ἐκατηρεῖτο, τοῖς δ' ἐκγόνοις αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων διαπιφευγόντων τὴν ἄσπιν, τὰς χαναναῖς παῖδας μέτεσιν ὁ θεός. Id conspiciatur filiorum nata minimas, per ludibrium fratribus indicavit: illi vero parentem operuerunt. Sensit hoc Noachus, & precatus aliis filiis felicitatem, ne Chamum quidem divis devovit, respectu sui sanguinis, sed tantum ejus posteros: quas cum cæteri evasisent, Chananæi liberos ultio divina est consecuta.

Verum quum nepotes dicantur filii avi, non minus quam filii ipsi, (quod, ne à proximâ Semi ipsius progenie discedamus, ex I. Chronic. I. 17. cum Genes. X. 23. collato liquet:) non desunt qui parvum filium in ea historia nequaquam Chamum ipsum, sed filium ipsius Chananem, intelligendum esse existiment. Ita ex Hebræis, R. Levi ben Gerihom, & R. Abraham

Aben

Aben Ezra in. 9. cap. Genes. è nostris. Theodoretus quest. 57. in Genes. (si non Origines potius; cujus expositio; ab Hebræo magistro suo accepta, ex Græca Catena à collectore fragmentorum Theodoreti hic inserta fuerit) & Procopius Gazæus in Genes. cap. 9. Quam sententiam licet in Elénchō Orationis Chronologicae D. Paræi summopere propugnatus fuerit Joseph Scaliger; nihil ille tamen attulit; quod à simplici & recepta historię intelligentia cogat nos abscedere.

Quid fecit Cham patri suo? inquit ille, Nihil & Tantum fratribus de patris probro nuncius fuit. Atqui Scriptura disertè dicit nescio quid Noë à minore filio factum, propter quod Noë in maledictionem eruperit. Respondeo; nihil illud Scaligeri, aliquid profecto fuisset factum filio indignissimum. Oculum qui sub-
jannat patrem, aut spernit obedientiam matris, hunc effodient corvi vallis, aut comedent eum juvenes aquile: dicit Sapiens, Proverb. XXX. 17. & ipse Plutarchus, in libro περὶ φιλαδελφίας, sive de amore fraterno. Οὐδ' ἂν πάλιν μείζων ἐπίδειξις αἰθεῖ γί-
γνηται τῆς περὶ γοναῖς ὀλιγωρίας καὶ πλημμελείας. διὸ τὸς μὲν ἄλλους κακῶς ποιεῖν ἀπείρηται, μὲν δ' αὐτῷ κατεῖ το μὴ παρέχειν ἑαυτὸς δρῶντας αἰεὶ καὶ λέγοντας αἰεὶ ὅν ευφρανεύονται, καὶ μὴ προσῆ τὸ λυποῦν, ἀνόσιον ἡγνεται καὶ ἀθισμον. Quomodo vero Cha-
mus erga patrem suum se gesserit, ex Theodoreto, quem suæ sententiæ vindicem laudavit, intelligere hic poterat Scaliger.

* Ο χαμ τὴν τῷ πατρὶ καὶ γοναῖς ἐδίδετο, ὡς παραβάς τὸν τῆς φύσεως νόμον. ὅτι γὰρ καὶ τὸ χειρῆν τὸς γεννηκότες ἡ φύσις ἐδίδασκε μαρτυροῦσιν οἱ τῷ χαμ ἀδελφοί, οἱ παρ' ἐκείνης τὸ πᾶσι μεμαθηκότες τῷ πατρί, μετὰ πολλῆς αἰδοῦς οἱ ἐπίσω βαδίζοντες συνεκάλυψαν τὸν πατέρα, ὡς ἂν ἡκιστα ἴδοιεν ὅθεν σπαρύντες ἐβλάστη-
σαν. τοιγάρτοι καὶ μάλα οἰκτως καὶ τῷ πατρί τὴν εὐλογίαν ἐδρέ-
ψαντο. Cham patricidii reus habitus est, tanquam transgressus legem naturæ. Nam quod natura ipsa doceret venerari & colere parentes oportere, testificantur fratres ipsius Cham: à quo cum intellexissent quod patri acciderat, multo cum pudore retro gra-
dientes patrem operuerunt, ut minime viderent unde erant prognati, Itaque merito benedictionem à patre acceperunt. Et si illi ob testam patris ignominiam benedictionem fuerint consecuti; ob contrarium certe factum Chamus maledictionem meruerit: quippe qui patris nuditatem non modo non texerit sed etiam publicaverit, & lumina faciens hic noxia; & linguam quoque.

Atqui

* Theodoret.
in Genes.
quest. 57.

Atqui scriptura diserte dicit, nescio quid Noe. & Minore filio factum, propter quod Noe in maledictionem expressit. Experiētus enim vidit quod sibi minor filius fecerat, quod quidem Scriptura non exprimet, sed tamen constat factum esse; ut eleganter monet doctissimus Aben Ezra. Propter aliquod enim factum maledictio emissā est; non quod Cham pudenda patris videret. Id enim experiētus ipse nescire non potuit. Ita Scaliger. Resp. Factum illud quod experiētus rescivit Noe, & maledictionem ab eo expressit, ut extra Scripturam quæramus non est opus: sufficit abunde illud, quod Chamus * nuditatem & turpitudinem patris sciens & libens aspexit cum contemptu irrisit, divulgavit, & fratres suos ad ejus irrisionem provocavit. Tanta in uno hoc facto crimina recte notavit Pererius: qui de ratione etiam quā pater ista rescire potuerit, conjecturam affert admodum probabilem. * Noe expergiscentem, cum vidisset pudenda sua propria veste nudata, & alieno pallio contexta, causam ejus rei quævisse ex filiis: atque ita eos ad narrandum quod acciderat esse compul-
 sos de quā & Chrysostomus. * Πόθεν ἔγνω; ἴσως οἱ ἀδελφοὶ ἐγνώ-
 ρισαν, ἐχὼ τὸν ἀδελφὸν διαβαλὸν βεβήκειν, ἀλλὰ τὸ πρῶτον οἱ ἐγ-
 νετο διδάσκοντες, ἵνα καταλλήλον ἔκαστος τῷ πταιματί τῷ βοηθίαν
 δέξεται. Unde cognovit? forte fratres significaverunt: non accusa-
 tionis quidem gratia, sed rem ut facta erat docentes; ut conveniens
 ille suo vulnere remedium acciperet. Nequis opus esse existimet,
 cum Fastorum Siculorum, & Glossæ interlinearis auctore, ac R.
 Levi ben Gershom ad spiritum propheticum & divinam revelati-
 onem hic confugere.

Sed pergit Scaliger. Si Cham aliquid fecisset, in eum compite-
 bat maledictio. Sed in Chanaan destituta est illa. Chanian igitur

- * Chrysost. ut
 supr.
 * August. de
 Civit. Dei
 lib. 16. cap. 1.
 * Theodoret.
 in Genes.
 quæst. 58.
- * Chrysostomus vel
 * Augustino, certe ex ipso (quem ut sententiæ suæ vindicem hic protulit) Theod. discere potuisset Scalig. de Chamo ita scribente.
 * Ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἦν ἐξήμαρτεν οἷς πατέρα, διὰ τῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀρεῆς
 λήχεται τῷ τιμωρίαν. Quia, cum filius esset, in patrem deliquit
 ob id per filii maledictionem pœnas luit. Additque, Noachi ver-
 ba non tam imprecationem in se continere, quam futu-
 rorum perditionem. Ἐπειδὴ γὰρ ἡμελλεν ὁ Ἰσραὴλ ἐν τῷ Σὴμ καὶ
 γὰρ τὸ γένος τῆς Παλαιστίνης παραλαμβάνειν τῷ δεσποτίαν, ταύ-
 τῳ

* Perer. in
 Genes. lib. 14.
 sect. 146.

* Id. ibid.
 sect. 154.

* Chrysost. in
 Genes. serm.
 29.

τιω δὲ πάλαι ὡκιν οἱ ἐκ τῆ χανααν βιβλασκηότες· οἱ ἀρὰν αἰματίζον
τιω πρόρρησιν παραγορεύων μὲν τὰ ἐσθμμένα, διδιδόμεν· ὃ τὸς ὕστερον
ἐσθμνους μὴ πλημμελεῖν οἱς γονίας. Nam cum Israel ex Sem genus
ducens, Palaſtinam occupaturus eſſet quam olim incoluerant qui ex
Chanaan deſcenderant; in maledictionis formam prophetiam
effert: prædicens quidem futura, deterrens autem poſteros ne peccent
in parentes. Similia habet & Diodorus Tarsenſis * in hujus loci
explicatione: & Auguſtinus quæſt. 17. in Genef. rem totam bre-
viter ita expediens. Queritur quare cum peccans Cham in patris
offenſa, non in ſeipſo ſed in filio ſuo Chanaan maledicitur? niſi
Prophetatum eſt terram Chanaan ejusdem Chanaanæis inde & de-
bellatis, accepturos fuiſſe filios Iſrael. Qui venirent de ſemine
Sem.

* Caten. Græc
in Genef.
cap. 9.

Quum vero ſubjungit Scaliger, in Sermone Hebræo avos vo-
care nepotes ſuos בְּנֵי הַקְטָנִים *filios minores*: prolato aliquo
Scripturæ teſtimonio probare hoc potius ille debuerat, quam id
quod huc omnino non facit; à filiis familias *filios fratrum fratres*
vocari. In ſacris litteris certe, ejusdem parentis immediatos, filios
ad ſeniorē fratrum ætatē reſpectu habito *filios minores* appellari,
vel ex loco illo Gen. 27. 15. conſtat: ubi Rebecca dicitur acce-
piſſe veſtes Eſau בְּנֵי הַרְהִי *filii ſui majoris*, iſque induiſſe Jacob
בְּנֵי הַקְטָנִים *filium ſuum minorem*. Licet illi, qui ex præjudicata
opinione Chamum ætate medium filiorum Noë fuiſſe exiſtima-
verunt, reliſta propria & ſimplici vocis intelligentia, quā filius
illius *minor* ſive νεώτερος (ut Græci interpretes reddiderunt) fu-
iſſe is ſignificabatur vel ob corporis * *ſtaturam parvam*, vel ob
animi ruditatem, *quasi in quadam intellectu infantia conſtitutum*,
(ut loquitur * Ambroſius): vel ob fortunæ etiam ſui *conditio-*
nem הַפֶּסֶל וְהַבְּוִי *abominabilem & contemptibilem*, quemad-
modum ex verſu 2. prophetiæ Obadiæ R. Salomo Iarchi id
explicandum cenſuit. νεώτερον ὃ ὅταν φῶ ὅν, ἐκ ἡλικίας ὄνομα
ἀναγράφει, νεώτεροισιν δ' ἐμφαίνει πρότερον διδάσκειν. Cum juniorem
filium appellat, non tempus ætatis deſcribit, ſed morum diſpoſitionem
novis rebus ſtudentem: inquit Philo, in libro de reſipiſcentiâ
Noë. & Chryſoſtom, ſerm. 29. in Genef. Chamum Japheto
majorem natu fuiſſe exiſtimans, cur Chamus tamen junioris
[Gen. IX. 24.] & Japhetus ſenioris [Gen. X. 21.] appellatio-
nem adeptus fuerit, tropologicam hanc ſimiliter reddit ratio-

* Jo. Behm
Chronolog.
lib. 1. tit. 2.
cap. 6.

* Ambroſ. lib.
de Noe &
Arcâ, cap. 31.

nem. ὡς περ οὗτος ὁ περ ἔχεν ἀπὸ τῆς φύσεως, παρῶδωκεν τῇ μοχ-
θηρίᾳ τῆς περαιρέσεως, οὕτως ὁ Ἰάφεθ, ὁ περ ἐκ ἔχεν ἀπὸ τῆς φύσεως,
αὗτο περτέλαβεν ἀπὸ τῆς ὑγιᾶς γνώμης. Sicut Cham, id quod na-
tura habuit, nequitia voluntatis amisit; ita Japhet quod natura
non habuit, saniozem ob mentem accepit.

Ut à Chamo igitur ad Japhetum jam transeamus, & huius
cum Semo de principatu ortus contentionem expendamus:
* Salian. ad eam Semo deberi dignitatem confirmat. * Salianus, non ea so-
ann. Mundi. lum conjectura, quod primo semper loco nominatur, & quod
1559. Parag. 2 Noë in benedicendis filiis, Semum Japheto prætulit; sed ea po-
tius ratione, quod Scriptura Semum vocat fratrem Japheti
majorem [Genes. X. 21.] Sed conjecturarum illarum duarum
infirmi- tatem satis aperuit Pererius, licet & ipse non minùs quàm
ille acer primo genituræ Semi patronus: alias causas afferri posse
docens, Quare Semus & primo loco nominatus & à patre ante
Japhetum benedictus fuerit, præter illam unan- ab ætatis ratio-
ne desumptam. De imbecillitate argumenti ab ordine recensio-
nis fratrum ducti, verba illius supra produximus: quam & ipsi
postea, (Deo volente) in loci consimilis. Genes. XI. 26. tractatione,
pluribus sumus patefacturi. Varias autem causas, ob quas Noë
Semo benedixisse dici posset ante Japhetum, problematice hunc
in modum proposuit * Pererius, Cur prius benedixit Sem quam
Japhet? An quia ille primogenitus erat? An quod sanctimonia
& prudentia morumq; gravitate præstaret; & idcirco patri Deoque
carissimus esset? An quod ipse vehementius objurgasset Cham,
amorque fuisset Japheto id erga patrem faciendi quod factum ab
illis esse legimus? An potius propter excellentiam posteritatis
eius in qua futuri erant Patriarchæ, Reges, Prophetæ, & quod super
omnia est, Messias ipse? Adde in benedictione Semi fundatam
fuisse benedictionem Japheti; nec nisi illâ prius proposita, hanc
omnino intelligi potuisse. Dilatet (vel potius alliciat) Deus Ja-
phet; & habitet in tabernaculis Sem. [Genes. IX. 27.]

* Perer. in
Genes. lib. 14.
Sect. 185.

De textu igitur illo, Genes. X. 21. tota est controversia
Sem quoque nati sunt, patri omnium filiorum Heber, fratri
Japheth majori. Sed utrum Sem an Japheth fuerit natu ma-
jor inter filios Noë, non facile hinc posse determinari agnoscit

* Torniel. an. * Tornieillus, propter Hebraici textus ambiguitatem; in quo
Mundi. 1655. legitur, אחי יפת הגר. Cum enim calibus Hebræi careant;
illud

illud הנרר vel dativi casus esse poterit & referri ad Sem, vel genitivi & referri ad Japheth. Et ut uno modo reddidit editio vulgata latina; fratre Japheth majore: ita altero, editio vulgata Græca; ἀδελφῷ ἰσὺθ τῷ μείζοντι, fratri Japheth majoris. Licet enim Augustinus, libro 16. de Civitate Dei. cap. 3. majore in Latino suo codice hic vel legeret, vel legendum esse putaverit: in Græco tamen, eodem quo hodie modo, τῷ μείζοντι, lectum fuisse, ex eo quod postremum ex Chrysostomo citavimus testimonio manifestum est.

Salomoni Gesnero, in Genes. cap. 10. quæst. 8. textus Hebræus id potius innuere videtur, Semum esse fratrem Japheti grandiore: quia נרר præfixum voci נרר non Genitivum sed nominativum casum innuit. quum, si ad Semum hoc loco referatur, non Nominativi sed Dativi casus esse oporteat: & articulum ה omnium casuum nominibus promiscuè præfigi solere constet; & Genitivi speciatim, in loco huic simili à nobis producto ex Genes. XXVII. 15. ubi Rebecca accepisse dicitur את בני הנרר vestimenta Esau filii sui majoris. Eandem sententiam hac ratione persuadere conatur Pererius, * Omnino, quæ hic narrat Moses de Sem, ad commendandâ ejus excellentiam dignitatis pertinent: ut quod ipse pater fuerit omnium filiorum Heber, id est, populi Hebræi, & tot tantorumq; virorû qui in eo populo claruerunt. Ergo quod subdit, ipsum fuisse fratrem Japhet majorem, ad ejusdem spectat commendationem. Quorsum enim hoc loco Moses dignitatem Sem significans, dixisset illum fuisse fratrem Japhet majoris ipso? Sed hanc rationem probabilem tantum esse, fatetur ipse Pererius: & quicquid in ea probabilitatis est ex eo totum dependet, quod nondum nobis liquet, quæ de Semo hic narratur, encomiastico, & non mere historico modo à Mose fuisse proposita; aut si commendationis aliquid hic ille spectaverit, Semi potius dignitatem à populi Hebræi præstantia, an populi sui Hebræi dignitatem à patris Semi præstantiâ æstimandam, illum voluisse, ex quorum neutro erit consequens, in altero membro, quod ætatis Semi & Japheti collationem continet, aliud fuisse spectatum, quam simplicem historicæ veritatis enarrationem. Nam quod, velut à Pererio præter missum, Harvillæus hic addendum censuit; secundum hoc membrum, non minus quam prius illud, esse (ut ille loquitur) *declarativum seu confirmati-*

* Perer. in Genes. lib. 15. sect. 134.

vum qualitatum Sem: nihil omnino rem promovet. Utrumque enim membrum declarationem, non qualitatum quidem, sed relationum Semi completitur: paternæ, ubi dicitur fuisse pater omnium filiorum Eberi; fraternæ deinde, quum dicitur fuisse frater Japhethi non major (quod ille hoc argumento confectum frustra putabat) sed natu maximi, ut Tremellius & Junius sunt interpretati: hæc etiam interpretationis suæ ratione & explicatione additâ.

Hæc, rationem accentuum, fidemque historiæ sequuti, sic exposuimus. Nam quum Noachi quingentesimo demum ætatis anno gignere cæperit, [cap. V. 32.] sexcentesimo sit diluvium expertus; [cap. VII. 6.] sexcentesimo secundo, id est altero post diluvium anno Schem Arpachadum agens centessimum annum genuerit [cap. XI. 10.] omnino hunc constat non fuisse natu maximum. Cham autem diserte minimus natu fuisse dicitur. [cap. IX. 24.] Necessario itaque de Jephetho locum hunc sic oportuit accipere: ut natus 500. annos Japhethum, natus 502. annos Schemum, natus eo plures annos Chamum genuerit. Cur autem hic frater Japhethi appelletur excluso Chamo, id ex illa Noachi historiâ cognoscendum est, quæ habetur supra, cap. IX. 23. & sequ. Hæc illi.

Huic argumento, à Nicolao Lyrano & Alphonso Tostato ad probandum Japheti primogenituram ex Hebræorum scriniis producto, Pererius probabiliter responderi posse judicat:

* Perer. ut
superfect. 138

** vel Noë non cæpisse generare quingentesimo ætatis suæ anno præcise, sed quingentesimo secundo, eoque ipso anno generatum esse Sem, ob idque biennio post diluvium eum fuisse centum annorum; vel Sem secundo anno post diluvium cum generavit Arphaxad, non fuisse centum annorum præcise, sed fuisse centum & duorum annorum. Cum divinæ scripturæ mos sit, parvis & minutis numeris tacitis ac prætermisiss, maximum & integrum numerum duntaxat commemorare. Addit Cornelius à lapide in Genes. cap. XI. 10. quia hic numerus minutus exprimitur, scilicet quod biennio post diluvium Sem fuerit centum annorum, qui non exprimitur, cap. 5. 32. hinc Moysen hic potius, quam capite. V. præcise videri consignare annos Sem. Itaque de altero*

* Salian. ann.
Mundi 1559.
num. 3.

*loco, Genes. V. respondet * Salius, anno quingentesimo Noë nullum ipsi filium natum esse, sed velle tantum Moysen decere hosce tres*

tres filios natos esse post annum quingentesimum patris, & non ante. Cui locutioni, (inquit) qua non paucos induxit in fraudem, Cajetanus affert aliam longe simillimam ex. Gen. XI. 26. ubi de Thare dicitur, eum vixisse. 70. annis & genuisse Abram, Nachor, & Aram, qui tamen divisim valde annis geniti sunt. ubi tamen explicationem istam negativam, quod Thare non ante. 70. annos, incepit generare, ista, ita ipse Salianus accipit, ut anno illo. 70. expleto, aliquē illorū trium nasci oportuisse agnoscat. * Alioqui, inquit falsum esset, Thara genuisse Abram, & Nachor, & Aram cum vixisset. 70. annis si neque de omnibus neque de ullo eorum id verum esset. Qui id ipsum proculdubio de altera illa locutione longe simillima. Genes. V. 32. fuisset pronunciaturus, si de Semi primogeniturā præjudicium mentem illius non occupasset.

* Id. ann.
Mundi 1979.
num. 4.

Sed condonato illi hoc errore, accipiamus quod ipse ultro dat, & ex Scripturā Genes. XI. 10. perspicue confirmari agnoscit; natum fuisse Semum anno Nox. 502. exacto, & annis. 98. ante finitum diluvium. Hoc enim ad firmandam veritatem ad Chronologicam quam in hoc capite defendendam suscepimus, abunde sufficit; & ad eorum errorem refellendum, qui integro biennio annorum mundi seriem mutilarunt: quem ipsum jamdudum animadversum, & hoc eodem argumento restitutum a quinto Julio Hilarione videmus; in libello de Mundi duratione ita hac de re dicente: Quia anni Sem. XCVIII. in consummatione Diluvii completi sunt; duo scilicet anni ad rationem summā, quam post Diluvium designavimus necesarii sunt. Ipse enim Sem biennio post Diluvium fuit annorum centum, & sic genuit Arfexat: quos annos duos descriptors hujus rationis in numerum annorum non posuerunt, quomodo eos minime præviderunt.

* Id. ann.
Mund. 1559.
num. 1.

C A P. V.

De multiplicatione generis humani post diluvium, & Gentium dispartitione ad argumenta ab historiâ petita, quibus Johannes Morinus Hebraica Chronologia veritatem infirmare conatus est.

SED in biennio post diluvium nimis diu hæsimus. De temporibus illud insecutis, usque ad. 70. annum Tharæ, jam dispendiendum est, quorum (cum illo conjuncto) summam ex Græcis codicibus, in lib. 16. de Civitate Dei. cap. 10. ita Augustinus colligit. *Fiunt anni à diluvio usque ad Abraham. 1072. secundum Vulgatam editionem, hoc est Interpretum. LXX. de Hebræis deinde subjiçiens. In Hebræis autem codicibus longe pauciores annos perhibent inveniri: de quibus rationem aut nullam, aut difficillimam reddunt.* In his enim à diluvii exitu ad finem anni. 70. Tharæ, quo Abrahami ortum ille retulit. 292. tantum numerantur anni, ex quibus solum. 101. à finito diluvio ad nativitatem Phalegi (quo confusionem linguarum & dispartitionem gentium esse referendam idem censuit) decurrissè statuuntur; atque in his anni Cainanis quos ille in summâ suâ exposuerat, omnino prætermittuntur. Ut autem tam brevi annorum spatio, tanta ex tribus Noachi filiis oriri posset hominum multitudo, quæ colonis quaquà versum per orbem deducendis sufficeret, atque ut ex Patriarcharum serie Cainan ille expungeretur, quem non in Vulgatâ tantum Moyſis editione sed etiam in Evangelio [Luc. III. 36.] locum obtinuerat, res Augustino expeditu difficillima videbatur.

Confusionem vero linguarum, & cum ea conjunctam migrationem gentium, in ortum Phalegi incidissè, ex verbis illis scripturæ, Genes. 10. 25. &. 1. Paralipomen. I. 19. colligunt. *Nati que sunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra; & nomen fratris ejus Jectan, vel Joktan: de quibus Augustinus, in libri citati capite. II. Intelligendum est ipsum Heber propterea tale nomen imposuisse filio suo, ut vocaretur Phalech, quod interpretatur divisio; quia tunc ei natus est, quando*
per

per linguas terra divisa est. Quanquam alii post nativitatem Phalegi divisionem hanc factam fuisse malunt: tum quod scriptura non in ortu sed in diebus ejus devisam terram fuisse dicat; tum quod inter coloniarum duces, filii. XIII. Joktanis, fratris Phalegi, recenseantur. [Genes. X. 26.] Cum autem, juxta veritatem Hebraicam, 34. tantum annorum fuerit Heberus, quum natus ei fuit Phalegus: etiamsi. 17. tantum annorum illum fuisse concederemus quum natus est ipsi Joktan, & totidem Joctanem quum susceptus ab eo fuisset filiorum illorum. XII. natu maxinus; reliquos XII. tempore nativitatis patris sui Phalegi in lucem nondum fuisse editos, necessario, consequetur. Quod si eo tempore natus fuisset ipse Phalegus, quo conspirantes turbæ Turris Babylonice insanam structuram primum moliri cæperunt ne dispergerentur in superficiem totius terræ. [Gen. 11. 4.] Stultissimo huic conatui (nominis hujusmodi impositione) opportune Heberus occurrere potuisset; recens nati pueruli diebus gentium dispersionem, quam illi frustra impedire conabantur eventuram prædicendo. Nam & à futuro eventu nomina interdum imponi fuisse solita, ex Genes. V. 29. & Hos. I. 6. apparet: & Heberum vaticinio quodam filio suo Phaleg nomen hic imposuisse, Chrysostomus sermone. 30. in Genesim, Hieronymus libro quæstionum Hebraicarum in Genesim, R. Jose, in Seder olam Rabba. cap. 1. R. Salomon Jarchi in Genes. X. & alii. affirmant.

Verum hæc licet satis verisimilia, certitudinis tamen non sunt tantæ, ut à simpliciore & magis recepta Josephi atque Augustini sententia cogant nos recedere. Neque enim Mosi (quod primo hîc loco considerandum venit) in decimo hoc Geneseos capitulo fuit propositum, omnes omnium coloniarum, quæ ante ipsius tempora fuerunt, duces memorie tradere, sed earum tantum quæ Abrahami ortui præcesserunt. Aliarum enim quæ postea accesserunt, ut Israelitarum, Medianitarum, Ammonitarum, Moabitarum, Idumæorum, Amalekitarum, origines, suo postea loco commemoratas fuisse videmus. Et ipsarum illarum antiquiorum coloniarum deductio (quod secundo loco est perpendendum) quo tempore in lucem editus est Phalegus, cæpta tantummodo fuit, non autem ad exitum perducta, Terra enim per centum totos annos inculta indeque partim.

partim putrescentibus graminibus palustris effecta, partim etiam senticetis & dumetis obsita tam colonos quousque vellent, cito currere non linebat: ut proinde viciniora primum loca occupare, procedenteque tempore & crescente populi multitudine ulterius progredi, atque in remotioribus regionibus longo post tempore se les figere cogerentur. Quo fortasse respiciens Moses in *diebus* potius quam in ipso *ortu* Phalegi, divisas fuisse terras dicere maluit.

^a Gen. 10. 5.

^b Gen. 6. 2.

^c Sapient. 10. 5.

Add: quod non omnes Noachi posterii Turris, & urbis Babylonicae structuram sunt aggressi, sed ii quos *filios hominum* ^a Moses nominat; cujusmodi & idem paulo ante ^b *filii Dei* opposuerat, & quorum *ὁμόνοιας πονηρίας*, *consensum iniquitatis*, ^c author libri Sapientiae hic incusat. Isti enim à cæteris, (numero quidem paucioribus, sed quorum posteros multitudine auctos, in varias sedes urgente necessitate dispergendos, nescire non poterant,) segregati, ut potentiores & aliis magis formidabiles sese redderent, unitis viribus intra unius munitissimæ civitatis septa continere se, quam diu poterant conabantur. Et si vero structuræ illius per confusionem linguarum facta interruptio, Gentium dispersioni primum dedit initium: Moses: tamen Coloniarum deductionem (capite X.) ante linguarum illam *σύγχυσιν* (capite. XI.) enarrans, non ab iis tantum qui Turris Babylonicae ædificationi interfuerant, sed & universim ab omnibus Noachi filiis ante ortum Abrahami deductas colonias traditas à se fuisse significare voluit: quod & in Catalogi totius generali illo epilogo declaravit appertissime. *Hæ familie filiorum Noë juxta populos & nationes suas. Ab his divisæ sunt gentes in terra post diluvium.* Quo minus mirum videri cuiquam debeat, post natum Phalegum, XIII. ipsius ex fratre Joktane nepotes inter harum coloniarum duces recenferi.

Gen. 10. 32.

Ut numerum posterorum Noachi, qui circa tempus natæ Phalegi existere potuerit, conjecturâ aliquâ Johannes Temporarius assequeretur; in 2. Demonstrationum suarum Chronologicarum libro tres Noachi filios, similiterque posterorum eorundem unumquemque 20. ætatis annos affecutum, singulis annis gemellos ex conjugibus suis suscepisse censet: indeque per Progressionem arithmeticam anno post diluvium. 102. mares simul & feminas 1554420. ex illa stirpe prognatos fuisse colligit

colligit. Nos dimidiâ illius summæ parte demptâ, (quod illa de natis unoquoque anno gemellis aliquanto durior videatur esse hypothesis) 388605. marium, totidemque faminarû, numerum assumimus: ex quo tantam Babylonicæ turris extruendoribus deduci posse arbitramur, quæ primarum coloniarum deductio- ni (de propagatione enim res est alia) pro ratione temporis esset suffectura. Nam si statim cum pubertate (quam ab exacto 14. ætatis anno ordiebantur Romani) novos illos Orbis instauratores, (viribus ad hoc peragendum à Deo suppeditatis,) liberis operam dedisse, geminosque sæpius & quandoque terge- minos suscepisse, liberet admittere: de numero hominum, anno post finitum diluvium. 102. in colonias deducendorum non non est quod magnopere futuri essemus solliciti. præsertim si consideraverimus, Noacho & tribus filiis ejus bis à Deo prolatâ fuisse benedictionem illam: * *Crescite & multiplicamini & re- plete terram.* * ad certitudinem promissæ fecunditatis fidem fa- ciendam (ut notat hic Pererius) & ut nullo modo dubitarent fore, ut tanta illorum paucitas in amplissimam posteritatis mul- titudinem brevissimo tempore multiplicanda esset.

* Gen. 9. 1, 7.

* Perer in Genes. 1. 14. num. 4.

Ex tanta tamen in tam brevi tempore posteritatis ipsorum multiplicatione Hebraici calculi fidem Johannes Morinus ita elevare nititur. * *Est admodum mirabile, quomodo tam potentes reges, adeoque multi, regnaverint vivente Abrahamo; cum ad Abrahæ nativitatem à diluvio, quo Noe solus cum tribus filiis su- perstes fuit, anni trecenti juxta Judæos non effluxerint: tum ad Judos usque ex omnium calculo imperabat Ninus Assyriorum rex potentissimus: Ægyptum tenebat rex magnus, apud quem aliquandiu vixit Abraham tribus mensibus, ut scribit Seder Olam. Reges alii plurimi quorum mentio fit in sacris litteris Abrahæ coætanei erant; ut novem illi de quibus Genes. XIV. quorum uni, scilicet Chadorlahomor, quinque reges annis duodecim servierant, annoq; decimo quarto redintegratum est bellum, quo Loth captus est, & ab Abrahamo servatus. Ecce Abra- hamo juvene quam multi Reges, quam multa bella, quam variae & à se invicem dissitæ nationes. Trecentorum tamen annorum spatio (juxta Judaicum calculû) hæc omnia ex quatuor hominibus pullu- larunt. Quantum inde multiplicationis Israelitarum in Ægypto ex. 75. animabus ducentorum & aliquot annorum spacio facta mi-*

* Morin. Ex-
ercitat. Bibl.
7. cap. 2.

raculum elevatur? Imo si tantum non fuisset Israelitarum incrementum, sterilitatis à Deo damnati tum temporis credi potuissent.

Verum non satis hic æqua inter incrementum Israelitarum & primorum, edito in lucem Phalego, novi Orbis colonorum instituta ab eo est comparatio. Cum enim multo diutius quam Israelitæ, patres illi primi vixerint; æqualem ab his & ab illis liberorum numerum expectari, haudquaquam rationi consentaneum est. Et verum quidem illud est, * *filios Israelis fecificavisse, progenuisse, atque adductos & corroboratos fuisse quam plurimum; adeo ut terra Ægypti impleretur ipsis, & juxta*

* Exod. 17. 12. *Dei promissionem * efficerentur ibi gens magna: sed hoc pro miraculo nusquam in scripturis habetur traditum. Ut enim à viris. 75. vel 70. vel etiam paucioribus, intra, 215. annorum spatium, ultra * sexcenta virorum milia (præter fœminas & parvulos) propagerentur; * nihil ab ordinariis naturæ viribus alienum requirebatur, quum non minus fortasse mirandum fuerit. ab uno Amaleko, Esavi ex filio Eliphazo nepote, [Gen. XXXVI. 12.] gentem adeo numerosam processisse; ut tantæ Israelitarum multitudini ipso post egressum eorum ex Ægypto mense altero, opponere se auderet, & prælium cum ipsis conferre [Exod. VII. 8.] Vt autem minore quam dimidio annorum illorum. 215. spatio, à tribus solummodo Noachi filiis tanta hominum exoriretur multitudo, quæ Babylonicæ Turris extructione relicta, tempore nati Phalegi dispersa in superficiem totius terræ, divisioni illius primariæ daret exordium; peculiaris aliquis repetitæ illius benedictionis, de qua est dictum, fructus requirebatur. Vt non sine causa monuerit hic D. Petavius, * *singulari Dei providentiâ factum, ut ad incrementum sobolis humanæ, ad orbis vastitatem instaurandam, præcipua quædam in illis fecunditas inesset, quæ justam aliquin ætatem anteverteret; ut vel à pueris ipsis, quod nonnulli suspicantur, probabile esset generandi vim illis & usum potuisse suppetere.**

* Petav. doctrin. tempor. lib. 9. cap. 14.

A nativitate vero Phalegi usque ad Abrahami adventum in Chanaanis, quando novem illi Reges (quorū Morinus meminit) vixerunt, juxta nostras rationes ex Scriptura Hebraica deductos, non minus quam 324. anni decurrerunt; quæ temporis diuturnitas

diuturnitas tanta fuit, ut intra eam ex tot hominum myriadibus qui urbi & turri Babylonicæ extruendæ operam dederunt (ut de cæteris nihil dicam) eam procreari potuisse multitudinem quæ amplissimis regnis complendis possint sufficere, nemo qui logisticæ aliquem usum habuerit dubitare poterit. Nam ex novem illis Genesios. XIII: commemoratis regibus, quinque non regionum sed urbium fuerunt reguli, & quatuor reliquorum tantæ non fuerunt copiæ, ut Abrahamum cum 318. servis suis eos persequentem, à præda ablata recuperanda potuerint cohibere. Quam magnus fuerit rex ille Ægypti, apud quem aliquandiu vixit Abraham, Scriptura non indicat, ejusdem autem Abrahami tempore vel antea, ad Indos usque ex omnium calculo imperavisse Ninum Assyriorum regem potentissimum nimis audax est assertio; quum præter alios patrem historiæ Herodotum omnium quos habemus exoticorum, rerum Assyriacarum tractatorem antiquissimum, ad longè posteriora tempora Nini imperium retulisse constet. De quo videndi annales nostri ad annum Mundi. 2737. Thomas Lydiatus in Defensione sua adversus Scaligerum, lib. 1. & Nicolaus Abramus in Phari Veteris Testamenti libro. 6. qui est de regno Assyriorum.

Exagitata deinde ineptâ illâ Judæorum opinione, qui confusionem liguarum & primam gentium dispersionem ad postremum vitæ Phalegi annum referunt, altero hoc argumento Hebraicæ Chronologiæ numeros suspectos reddere conatur. Conciliare difficile est quæ ait sacra Scriptura de partu Sara in Senectute, cum illis numeris. Se parituram diffidebat Sara propter senectutem, dicens: * postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? Num vere paritura sum anus? rursumque ait * Quis audieturum crederet Abraham, quod Sara lactaret filium, quem peperit ei jam seni? Cum hæc dicebat Sara annos natus erat Abraham. 99. Sara vero aliquot junior, toto videlicet decennio; ut ipsius Abrahami verba illa, (ne cum Morino ad Judaicas fabulâs recurrere hic sit necesse) Genes. XVIII. 17. clare ostendunt. An nato centum annos nascetur proles? an etiam Sara nata nonaginta annos pariet? Sed pergit ulterius quærere Morinus Quæ causa tum admirationis, quæ stuporis, si nonagendria mulier pareret? cum si numeros

* Genes. 18.

12, 13.

* Gen. 21. 7.

Judaicos sequamur, hoc esset omnibus mulieribus vulgare. Viderant oculis suis Abraham & Sara avos, proavos, abavos, atavos, tritavos, & tritavorum avos & abavos, annis ducentis, trecentis, quadringentis, filios generantes. Cum hæc diceret, vivebant Pater, avus & proavus Abrahæ, atque etiamnum Saræ abavus. Vegetatum temporis adhuc erat Abrahæ tritavus Heber, utpote qui Isaaco genito. 139. annis supervixit. Virebat Heberi tritavi Abrahæ, pater Sala, avus Arphaxad, proavus Sem. Sala enim post natalem Isaaci. 74. annis vixit, Arphaxad. 48. Sem. 110. Quid ipse totius orbis pater Noe? ad annum usque quinquagesimum octavum Abrahæ vitam protraxit. Nemini dubium esse potest quin idem de mulieribus dicendum sit. Quæ ergo in Sarâ tanti causa stuporis, cum tot Avias, post ducentos vitæ annos, filios generare quotidie videret.

Atqui ut stuporis illius causa, & Moriniani illius effati veritas, nonagenariæ partū tum temporis omnibus mulieribus fuisse vulgarem, rectâ ratione patefieret; non cum proavis, abavis, atavis, tritavis, & tritavorum avis atque abavis, sed cum Abrahami & Saræ æqualibus, instituenda fuisset comparatio. Quum enim post Phalegi ortum dimidio quam ante breviores vitæ Patrū fuerint effectæ, mirum nemini videri debet, Abrahamum & Saram, licet non ipsum Phalegum, neque etiam pronepotem ejus Nahorē, jam vitæ functos, (vitiosam enim Morini Chronologiam examinare hic non libet) Noachi tamen posteros Phalego natu majores, post trecentessimum ætatis annum filios generantes, oculis suis videre potuisse. Considerandum deinde & illud est; inter ipsos etiam qui eodem seculo nati sunt, eam vivacitatis esse disparitatem, ut alii aliis citius senescant, & qui plures ætatis annos numerant minus effeto sint corpore quàm qui multo pauciores: Et ut Sara quidem nonagenaria appareret, illius quoque ætatis hominibus rarioris res exempli videri potuisset; etiamsi aliud impedimentum nullum intervenisset; [Gen. XI. 30. XVIII. 11. cum Hebr. XI. 11.] sed miranda plane, ut ex eâ nonagenaria, maritus centenarius prolem susciperet, quam septuagenarius ex eadem sexagenaria suscipere non poterat. Ut autem ipse Abrahamus, qui. 175. annos vivendo exegit, juxta naturæ vires eo tempore ordinarias, ex alia uxore, nisi maturior senectus & virium debilitas accessisset, procrearet filium; non magis mirum

mirum videri debet, quam ut ii qui nostro ævo moriuntur septuagenarii, liberos progeniant quadragenarii. Certe Abrahami nepos Jacobus, qui. 147. annos vixit, quum annorum plurimum quam. 97. (imo & 110. ut in capite. X. postea videmus) Benjamin suscepit; pater autem Terachus, qui. 205. vixit annos, quum 130. esset annorum, ipsum Abrahamum progenuit: quem admodum suo loco declarabitur. Verum ut Dei potentia in dando, & patris Credentium fides in suscipiendo promisso semine magis eluceret; inter annum, 86. quo Israelem & 100. quo Isaacum genuit, ut prius conjugis Saræ, ita jam ipsius quoque Abrahami Corpus ad generationem quasi mortuum evasisse, confirmat Apostolus, Rom. III. 19. & Hebr. XI. 11. quâ *uxor* per Dei beneficium hoc denum sublatâ ita vegetum habuit corpus, ut post. 37. deinde annos Sarâ mortuâ, sex filios ex Keturâ generaverit. [Genes. XXIII. 2. XXV. 1, 2.]

In Primasii commentariis ad Rom. III. 19. queritur quomodo Abraham postea de Cethura filios generaverit, qui de Sara non potuit. & respondetur. Idcirco de Sarâ non genuit, quia anus erat, & sterilis: de illa vero, quæ in ætatis juventute posita erat, facile valuit procreari. In Sedulii ad eundem locum Collectaneis, eadem habetur responsio, sed addita & istâ aliâ: Quod de Cethurâ postea genuit Abraham filios; quia donum gignendi quod à Domino accepit, etiam post obitum Saræ uxoris mansit.

Tertium argumentum, quo calculi Hebraici fidem imminui posse putat Morinus, est huiusmodi. Quomodo tam multi reges, tanta tamque sæva bella gesserunt, Abrahamo juvene; cum adhuc non modo viveret, sed etiam robustus & vegetus esset Sem? vixit enim post Abraham natalem ducentis & aliquot annis. Nullâne filii, nepotes, pronepotes, venerandi senis rationem ducebant? Nullâne Noachi? Num regibus cesserant Noe, Sem, Arphaxad, ceterique majores, jus imperii Babyloniorum, Aegyptiorum, Sicyoniorum, aliorumque populorum; cum ætate, viribus & animo, maxime vigerent? Num siccis oculis filios suos barbære sese trucidantes conspiciebant? Nullane patria potestate aut intercessione sua pacem conciliare sategebant? Esau boni patris pessimus filius, extrema fratri minitans, in ipso iracundiæ fervore patrem læto decumbentem reverebatur. Venient *(inquit,) dies luctus patris mei; & occidam Jacob fratrem meum. Credibile non est

* Gen. 27. 41.

Noach'i tñ poteros hominem ita penitus exuisse, ut parentes suos atate vigentes, filiosque alios generantes nullo loco habuerint.

Hac incommoda sane difficillime cum rectâ ratione in gratiam redire posse, Morinus sibi persuadit : quæ tamen levissimis hypothefibus, & frigidissimis conjecturis inituntur omnia. A Noacho enim, Semio, Arphaxado, eos, qui contra ipsorum voluntatem secessione à piis factâ, & conjuratione contra Deum inita, urbis & turris Babylonicæ extructioni incumbentes, à Deo in superficiem totius terræ sunt dispersi, cessionis jus aliquod expectaturos quis nisi Morinus crediderit? quis aliud jus à ductoribus coloniarum & urbium conditoribus, quàm populorum quibus præfuerunt consensum, quæsitum fuisse existimaverit? Nam jure belli finibus imperii sui propagandis toto hoc tempore studuisse Nimrodum tantum & Cedorlaomerum regem Elami invenimus : quicquid de tantis tamque sævis bellis, Abrahamo juvene gestis, Morinus nobis hic occinat. Nam quæ de patrum in filios affectu & filiorum erga patres reverentiâ ille rhetoricatur, nugatoria plane sunt atque ridicula. Quasi vero bellatoribus illis patres defuissent, si Græcum magis quàm Hebraicum libeat nobis sequi calculum : & quasi Esavi (de morte fratris ob patris reverentiam,) consilium plus adversus bella illa faceret, quam pro illis fratricidium à *Caino & *Absolamo, (nihil obstante patribus honore debito,) reipsâ perpetratum. A proximis quoque parentibus ad remotiores illos, Noachum, Semum, Arphaxadum ascendenti, considerandum primum illi fuerat posterorum eos bellis, per tot orbis provincias longe lateque disperforum, præsentibus non adfuisse; ut vel pro deponendis inimicitiis intercedere, vel filios suos sese trucidantes sive siccis sive madidis oculis possent conspiciere : deinde & absentiam & distantiam istam, ex posterorum pectoribus, tum erga majores tum erga æquales, quantumvis cognatione propinquissimos, & illam & naturalem consanguinitatis affectum plurimum imminuisse & debilitavisse. Cujus Posterioris in Josepho, *mercatoribus Midianitis & Ismaelitis ab invidis fratribus vendito, exemplum habemus evidentissimum. Cum enim Abrahamus ex Hagara Ismaelem, ex Sarâ Isaacum, & ex Keturâ Midianē sustulerit; Josephum, ut Isaacum ex filio Jacobo nepotem ita Ismaeli & Midiani ex fratre Isaacum proneptotem esse oportuit.

Et

* Genes. 4. 8.

* 2 Sam. 13. 28. 29.

* Genes. 37. 28.

Et tamen necessitudinis adeo propinquæ, tam exigua (inter cognatos habitatio ne dissitos) habita eo tempore est ratio; ut Josephum à Midianitis & Ismaelitis, perinde ac è nostris aliquem à Turcis, ut mancipium coemptum esse videamus.

Sequitur difficultas longe gravior, & vindice dignus nodus, de insitione Cainanis inter Arphaxadum & Salam: ubi S. Lucas, (uti * Morinus objectat,) LXX. Interpretes amplectitur, Hebræis codicibus præferens; si modo Hebræi codices aliter tunc constanter legebant quàm Græci. Sed quia operosiores quæstiones hæc requirit disquisitionem, proprium illi caput dicere statuimus.

* Morin. Exercit. Biblic. lib. 7. cap. 1.

C A P. V I.

De Cainano Arphaxadi filio, in Vulgatâ editione Græcâ memorato, & Commentitiis illius annis in sacram Chronologiam non admitendis.

PRæter Cainanem illum, Enosii filium inter Veteris Mundi Patriarchas celebrem; [Genes. V. 9.] duo ejusdem nominis alii post Diluvium in editione Græcâ adjecti leguntur, quos Moses omnino non agnoscit: Semi dictus filius unus; [Gen. X. 22.] Arphaxadi vero alter, [Genes. XI. 12] in Christi genealogia Lucæ, III. 36. pariter commemoratus. Quæ apparens inter Lucam & Moysen dissonantia perplexam illam quæstionem excitavit, cui solvendæ imparem se fuisse Beda profitetur; in præfatione commentariorum suorum in Acta Apostolorum, difficultatis rationem sic exponens. Lucas te timens Græcis utitur potius quàm Hebræis. Ex quo accidit quod maxime miror, & propter ingenii traditatem vehementissimo stupore perculsus nescio perscrutari, quâ ratione cum in Hebræica veritate à diluvio usque ad Abraham decem tantum generationes inveniuntur; ipse Lucas, qui Spiritu sancto calamum regente nullatenus falsum scribere potuit, undecim generationes, juxta LXX. Interpretes adjectio Cainan, in Evangelio ponere maluit: & in erratione Evangelii secundum Lucam. Scite ergo beatum Lucam generationem (Cainan) de LXX. Interpretum editione

editione sumpsisse; ubi scriptum est, quod Arphaxad centum triginta quinque annorum genuerit Cainan, & Cainan cum centum triginta fuerat annorum genuerit Sela. Sed quid horum sit verius, aut utrumque verum esse possit, Deus noverit.

Quæ tanti viri modestia inconsideratam Antonii Contii temeritatem fatis redarguit: qui hinc occasione arrepta, in Notis ad. 2. caput Chronologiæ Nicephori. CP. contra Hebraicæ veritatis defensores ita debacchatur. Cum computationi LXX. Interpretum suffragetur divini Lucæ Evangelistæ genealogia à Christo ad Adamum replicata; nefas duxit tam Græca quam Latina Ecclesia Hebraicam sequi numerationem, ac non potius eam amplecti quæ ex Evangelio auctoritatem accipit. Eant nunc novi Pseudo-Christiani & Hebraisantes molestissimi, qui Judaica obstinatione & nuda literarum atque apicum auctoritate freti, adversus Divinam LXX. Interpretum translationem, & cum translatione conjunctam prophetiam, & Hebraicorum mendorum emendationem, quotidie blasphemant.

Latinæ vero Ecclesiæ usum in Notis ad præcedens Nicephori capitulum, ita ille confirmaverat. Ecclesiæ occidentales Chronographiam ex vetere LXX. Interpretum editione mordicus retinuerunt: ut testantur, Beda, Isidorus, auctor Fasciculi temporum, Hugo & alii passim auctores. Sed & argumentum hujus rei evidentissimum præbent tabulæ quæ quotannis in Ecclesiis cathedralibus Franciæ cum cereo Paschali publice proponuntur. Neq; interim animadvertit, & Bedam in Martyrologio (nam extra illud, ubi de temporum ratione ex professo agit, Hebraicam illum veritatem secutum esse constat) Isidorum & minorum illos gentium ab eo nominatos auctores, ipsasque illas ab eo productas Tabulas Ecclesiasticas, ejusmodi ex LXX. editione petitam Chronographiam retinuisse, quæ Cainanem tamen (in quo tantopere Contius sese jactitat) ejusque annos prorsus e medio sustulerit. Talem enim, (ab Eusebio acceptam,) numerandi annos Mundi rationem, non Martyrologia solum, Romanum, Usuardi, Rabani, Adonis & aliorum (ad diem. 25. Decembris) usurpant; Sed Latini etiam Chronologi & Historici, Hieronymus in Chronico, Orosius, (lib. 1. cap. 1.) Idacius, Victorius in Paschali computo, Prosper, Victor Tunnunensis, Marcellinus Comes, Cassiodorus, Isidorus, Gregorius Turonensis, (lib. 1. histor.

Francor.

Francor. cap. 7.) author. appendicis ad Aimoin: historiam adjectæ (lib. 4. cap. 54.) Nennius in histor. Britonum: quibus & ille addatur qui de Mirabilibus S. Scripturæ scripsit, (lib. 2. cap. 4. in 3. tomo operum Augustini) & quotquot alii vel à Diluvio ad Abrahamum, annos. 942. vel ab Adamo ad Christum annos. 5199. & numeraverunt. Ita enim Hermannus Contractus in Chronico suo, Dominum nostrum natum scribit, *transactis initio Mundi secundum Hebraicam veritatem annis. 3952. secundum LXX. Interpretes vero. 5199. & 250. post eum annis, Bartholomæus Cottomius Norwicensis monachus, in Angliæ historia. Ab origine mundi, inquit, usque ad annos gratiæ, 5199. quicquid alii dicant; quorum redarguitur contradictio & varietas.*

Unde, quum hi qui in aliis LXX. Interpretum supputationem sunt secuti, in annorum Cainanis adjectione illos dereliquerint; eos satis mirari non possumus, qui in aliis textus Hebraici calculum amplexati, in Cainanis solius annis sequendos sibi LXX. censuerunt. Itaque argumenta, quibus ad id faciendum sunt induciti, jam expendenda veniunt: quorum primum, & omnibus commune, est huiusmodi. Si generatio Cainanis inter Arphaxadum & Salam sit interponenda: annorum illorum numerus, quibus ante genitum Salam vixit Cainan, ad Hebraicam Chronologiam necessario est adjiciendus. Sed generatio Cainanis inter Arphaxadum & Salam est interponenda. Ergo annorum illorum numerus, quibus ante genitum Salam vixit Cainan, ad Hebraicam Chronologiam necessario est adjiciendus.

Propositionem vero illam hypotheticam docti quidam negant; & admittunt Cainanis interpositionem, numerum tamen annorum Hebraicæ Chronologiæ idcirco necessario esse augendum minime concedunt. Ut enim in Christi genealogia, Matthæi capite. I. 8. Joram dicitur genuisse Oziam; quamvis proximè Ochoziam ille genuerit, Oziæ proavum: ita & dici potuisse, ab Arphaxado genitum fuisse Salam, [Genes. XI. 12.] ut ab avo nepotem; intercedente, proximo Arphaxadi filio Cainane, [Luc. III. 36.] (a) Quod si vere Arphaxad, ait Genebrardus, genuit Cainan, deinde Cainan Selam: genuit Cainan anno. 18. & Cainan Selam anno. 17. Quâ ratione Selam natus est ipsi Arphaxad,

(a) Genebrard. Chron. anno Mund. 1659.

(b) Spanhem.
Duh. Evange-
lic. part. 1.
dub. 23. sect.
29.

cum Arphaxad ageret 35. ann. sicut in textu habetur Hebraico. Ubi si quis cum doctissim. (b) Spanhemio nobis objiciat, non agi hic $\pi\epsilon\iota\epsilon\lambda$ $\kappa\alpha\iota$ $\delta\upsilon\upsilon\alpha\tau\acute{o}\nu$, sed $\pi\epsilon\iota\epsilon\lambda$ $\kappa\alpha\iota$ $\delta\upsilon\tau\alpha\iota$, non de possibilibus, sed de gestis: meminisse illum oportebit, non opponentium partes nunc à nobis suscipi, (quibus à posse ad esse argumentari non est licitum) sed respondentium, & quidem ad condit'onatam propositionē respondentium; cu jus negandæ sufficiens redditur ratio, quum fieri posse ostenditur ut illud non contingat, quod hypothesi suâ admittâ, disputator necessario inde consequi affirmaverat. Atque ita negatæ propositionis probabili (& à Fr. Gomaro, in libelli de Genealogiâ Christi cap. 2. probatâ) ratione reddita; Assumptionis refutationem à Petro Pollino hisce verbis propositam, subijcere pergimus.

(c) Possin. Di-
allat'ic. Theo-
geneologic.
cap. 2.

(c) Magnis viris assentior, Abulensi, Eugubino, Cajetano, Cornelio Jansenio episcopo Gandauensi, Sixto Senensi, Genebrardo, Benedictio Pererio, Cornelio à Lapide, Dionysio Petavio, aliisque antiquioribus & recentioribus multis: Nullam unquam fuisse inter homines Cainanum qui Arphaxad quidem filius, Sala vero pater exiterit. Id invictò argumento conficere mihi videor affirmatione disertâ Mosi, genitū ab Arphaxado Salam narrantis. Quod testimonium quin prout sonat, ac prout jacet accipiendum sit, causa nulla idonea potest afferri. Si ergo cum idem Moses, eodem loco, genitum aut à Semo Arphaxadam, aut à Salâ Heberem, (divinâ quâ valuit auctoritate) revelasse nobis creditur, propriè & $\alpha\upsilon\tau\acute{o}\tau\omega\varsigma$ Heberem Sala fuisse patrem, Semo Arphaxadam Filium; adeo ut qui proferre auderet alios quosdam quorum generatio media inter istos fuerit, convitio repellendus videretur, tanquam temerarius & lumini rebellis, Divinæ (inquam) revelationis, per Moysen Sancti Spiritus, interpretem, nobis oblata contemptor contumax: non video quis superesse locus possit isti de insititio Cainano sententiæ.

(d) Perer. in
Genes. lib. 16.
sect. 174, 175.

Adjiciantur his & Benedicti Pererii illa. (d) Sic cum animo meo reputare soleo. Aut hæc generatio Cainan ignota fuit Mosi, aut nota. Ignotam fuisse Mosi, quæ perspecta fuerit & cognita LXX. Interpretibus, quis audeat dicere? cum Moses tanto propior quam illi, fuerit illi ætati, solusque illorum temporum Historiam tanta cum diligentia & curâ conscripserit. Sin autem ea generatio

Chronologia sacra.

91

generatio nota fuit Moſi; cur igitur eam prætermiſit? præſertim autem cum ejus generationis vel adjectio vel detractio non parum variet Chronologiam quæ inter diluvium & Abraham à Moſe deſcribitur: quam quidem Chronologiam voluiſſe Moſem integrè, exactè ac perfectè tradere, illud eſt clariffimum indicium, quod ſeriem generationum quæ fuerunt inter Diluvium & Abraham diſtinctè & accuratè percenſet, & ſuos cuique generationi annos ſubtiliter computatos propriè aſſignet. Qui ſit igitur credibile Moſem, generatione Cainan prætermiſſâ, vitioſam nobis Chronologiam aut voluiſſe tradere, aut, (cum minimè vellet,) inſcienter tamen tradidiſſe? Equidem diu multumque cogitans, nullam rationem (qui mihi animum expleret) reperire potui, cur Moſes generationem Cainan, ſiquidem ea inter Arphaxad & Sale interceſſit, præterire debuerit aut potuerit. Nam quod aiunt quidam, voluiſſe Moſem generationes quæ fuerunt ante & poſt diluvium ad duas tantum decades redigere: id nec probari ab iſtis poteſt, & leve ac futile eſt, nec tale ut propter id debuerit Moſes Chronologiam (cujus exacta cognitio magni erat momenti) perturbare atque confundere. His adde, quod ſaltem in libris Paralipomenon, in quibus ſupplementur quæ alibi in ſacris litteris dereliſta fuerant, (unde nomen etiam illi habent) commemorata fuiſſet generatio hac Cainan, ſiquidem in exordio prioris libri Paralipomenon, ſeries generationum quæ fuerunt ante & poſt diluvium, ſimiliter atque hic recenſentur; nec ullum tamen verbum ſit de generatione Cainan.

Huc accedit, quod Cainanem iſtum nec Onkeloſius Paraphraſtes Chaldæus agnoſcat, nec Flavius Joſephus in. 1. libro Originum. cap. 7. neque Beroſus Chaldæus, in ſequenti capite ab eodem citatus. μετα καταλυσµεν δεικνύει γενεάν post diluvium undecima generatione, Abrahamum fuiſſe ſignificans; uti & cum eo Eupolemus ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων, ab Alexandro Polyhiſtore (apud Euſebium libro. 9. Præparationis Evangelicæ) productus. Quem denarium, (ſecluſo Cainane,) generationum numerum, Beroſum & Eupolemum ab Hebræis, qui à clade decem tribuum toto terarum orbe ſparſi fuerunt, haud dubiè dediciſſe, (e) Salianus affirmat. Quibus tamen omnibus primò authoritas LXX. Interpretum deinde Lucæ evangeliſtæ, ab ipſo Saliano & aliis hic opponitur.

(e) Salian.
Præfat. in 3.
tom. Annal.

In vulgatâ enim editione Græcâ, quæ LXX. Interpretum nomen præfert, locus ille. XI. capituli Geneseos ita legitur. Καὶ ἔζησεν Ἀρραξᾶδ, ἑκατὸν τετρακοντὰ ἔτη, καὶ ἐγέννησεν τὸν Καϊνᾶν. Καὶ ἔζησεν Ἀρραξᾶδ, μετὰ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Καϊνᾶν, ἔτη τετρακόςια, καὶ ἐγέννησεν υἱὸς καὶ θυγατέρας, καὶ ἀπῆθαν. Καὶ ἔζησεν Καϊνᾶν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἔτη, καὶ ἐγέννησεν τὸν Σαλαῶ. Καὶ ἔζησεν Καϊνᾶν, μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Σαλαῶ, ἔτη τριάκόςια καὶ τριάκοντα, καὶ ἐγέννησεν υἱὸς καὶ θυγατέρας, καὶ ἀπῆθαν, Et vixit Arphaxad. 135. annos, & genuit Cainan. Et vixit Arphaxad, postquam genuit Cainan, annos. 400. & genuit filios & filias, & mortuus est. Et vixit Cainan. 130. annos, & genuit Sala. Et vixit Cainan, postquam genuit Sala, annos. 330. & genuit filios & filias, & mortuus est. licet in annis Arphaxadi post genitum Cainanem, pro. 400. quos ex Græcâ additione Romana posuimus, Latina Flaminii Nobilii versio habeat. 300. Aldina & Germanicæ editiones cum omnium antiquissimo exemplari Cottoniano, Syro meo Chronographo & Fastis Syculis, 330. Georgius Syncellus, 355. Arabicus meus Geneseos interpres, 363. Complutensis cum Alexandrino quem in Angliâ habemus codice. 450. Tanta Græcæ lectionis hic est inconstantia. Sed & in annis qui Cainani tribuuntur post natum Salam, licet in nonnullis exemplaribus. 330. legi notet (f) Georgius Syncellus, ipse tamen ea sequitur quæ. 430. legunt: quod & à Syro meo Chronographo (cui Georgio quoque nomen fuit) est factum. nam Arabicus meus Geneseos interpretes hic etiam (ut in Arphaxado & Sala) 363. habet.

Ad argumentum hinc deductum jam respondendum est: quod est huiusmodi. Si in LXX. Interpretum editione Cainan inter Arphaxadam & Salam reperiatur interpositus; repudiari ille omnino non debet. Sed verum est antecedens. Ergo & consequens.

Propositionem istam connexam nos simpliciter negamus. Frustrâ enim Salianus nobis hic occinit, (g) potuisse illos Septuaginta viros, qui non meros agebant interpretes sed prophetas, quique Spiritum illum Scripturarum authorem inhabitantem habebant ut plerique sanctorum Patrum scripto prodiderunt, non solum ea in Græcum sermonem convertere quæ in Mose reperissent, sed

(f) Georg.
Syncell. Chron.
pag. 115.

(g) Salian. 2
ut supr.

Chronologie sacra.

93

sed suplere etiam quæ ab illo iusta quidem, parum tamen nobis exploratâ ratione fuissent prætermissa: nec magis dubitandum esse eos Cainan in vertendo Mose supplere potuisse, quam Spiritum ipsûm sanctum, qui per eorum ora loquebatur. Qui si attentius considerâset, divinâ Græcæ illius editionis auctoritate semel admissâ, (h) vulgatam editionem Latinam, à Concilio Tridentino authenticam declaratam, totam esse corruptam cogi suos fateri: cum socio suo Bellarmino pronunciaturus potius fuisset, Patres illos qui scripserunt LXX. Seniores dictante Spiritu sancto fecisse quod fecerant, piè quæsiuisse rationes excusandi & defendendi eam Versionem, quâ tunc ecclesia utebatur. & cum Martino Martini Hispano Theologo. (i) Hieronimus in Prophetis crebro illorum (LXX) negligentiam carpit. interdum affirmans literarum similitudine fuisse deceptos, interdum non satis intellexisse quod transferebant. Denique nullo non adimit iis Spiritum sanctum; nec immerito perfectio. Quare, si me iudico translatio Græca cum nostra (vulgata Latina) de primatu contenderet; non dubitarem primas nostræ translationi deferre, & fateri longo intervallo illam à nostro fuisse superatam. Nec adduci possum ut credam ullum tam stupidum, dummodo illas inter se & cum Hebraico contulerit, qui de hac re dubitare possit & nobis refragari.

Atque in his etiam institui Cainanis patronis verum esse illudprehenditur, quod à (k) Beda olim est observatum: hos qui LXX. magnis divinisque laudibus ad cælos tollunt, breviorum tamen annorum Mundi summam in textu Hebraico & editione vulgatâ Latinâ traditam sequi non dubitare. quod & à Dionysio Petavio sic illis videmus esse objectum. Illi ipsi, sicubi commodum est, Septuaginta suos facessere iubent, aut eorum codices depravatos esse defendunt. In duplici genealogiarum ordine, quem ab Adam ad Diluvium, & à Diluvio ad Abrahamum Moyses perduxit, scimus quàm diversi sint Græcorum calculi ab Hebraicis & nostris. Neque vera recens est discrimen istud, sed ab antiquissimis notatum Scriptoris ut proinde mendi non nisi levis possit esse suspicio. Hic illi qui Græcos interpretes tanti faciunt & Prophetas appellant, ab eorum rationibus discedunt nibilonimus, easque falsas & conturbatas esse non dubitant. Quare cur non i-

(h) Bellarm. de verbo Dei, lib. 2. cap. 6.

(i) Martin. Hypoteposeon. Theologicar. lib. 1. cap. 4.

(k) Bed. in Prefat. lib. de ratione Tempor.

dem & in Cainani nomine usurpare nobis liceat, & Græcis illis codicibus Hebræorum, ac vulgate nostræ editionis auctoritatem præferre? Ita Petavius, libro. 9. de Doctrinâ Temporum, capite. 17.

Q in & in Cainanis ipsius Temporibus consignandis, LXX. suos disere illi deprehenduntur. Cum enim Marianus Scotus, qui omnium primus, Hebræorum in cæteris retento calculo, Cainani in Mundi Chronologia contextenda locum dedit, editionē Græcam simpliciter secutus Arphaxado ante genitū Cainanē 135. Cainani ante genitū Salam. 130. annos tribuisset: 200. totos eo ex numero annos subducendos novi nostri censuerunt temporū arbitri, Bellarminus, Gordonus, Torniiellus, Salianus, Samerius, Harvillæus, Henr. Philippi, & alii. cum Pererio scilicet statuentes,

(l) Perer. lib.
16. in Genes.
cap. 11. sect.
183.

(l) additionem illam centum annorum ad annos quos habent Hebræi & Latini codices mendosam esse, nec a LXX. Interpretibus profectū, sed vitiose in translationem eorum aliunde infusam. Atqui centum annorum illa additio in omnibus constanter non est observata: ut in Jaredo, Mathusala, Lamecho, & Nachore videre licet. (Complutensis enim, & eam hic secuta Romana editio, quæ Nachori ante genitum Tharam. 179. annos pro. 79. adscribit planè vitiosa est.) Deinde & minoris numeri in annis Cainanis inconstans reperitur lectio. Jornandes enim in libro de regnorum successione, & Georgius Syrus in Chronologicis suis tabulis Cainani ante natum Salam annos. 135. tribuunt, Et licet vulgatum. 130. annorum numerum Georgius Syncellus præferat; in aliis tamen codicibus. 139. fuisse lectum simul agnoscit; ita hac de re scribens. (m) Ἡ δὲ τῆς γενέσεως πρώτη

(m) Georg.
Syncell. Chr.
pag. 186.

Μουσίως ἐστὶν ἡ τῇ ελ' ἔτει αὐτῷ φησὶ τὸν αὐτὸν Καϊνὰν γεννηκέναι τὸν Σάλα ὃν τοῖς ἠκριβωμένοις ὄντι ἀντιγράφων, ὡς καὶ ἡμῶς ἐσοιχιάσμεν. Ἐν τισὶ γὰρ ελθ' φέρεται αὐτῷ Καϊνὰν. Primus autem Geneseos à Mose conscriptus liber, in accuratioribus, Cainanem ætatis anno 130. Salam genuisse refert, quemadmodum & nos supputavimus. In quibusdam enim, anno 139. Cainanis natus ille fuisse fertur. Quam posteriorem lectionem authores Constantino-

(n) Scalig.
Canon Isagog.
lib. 3. part. 2.
c. 1. epoch. 2.

politani Computi, à Græcis & Moscovitis hodie recepti, qui ad annum Mundi. 5509. Christi natalem retulerunt, secutos fuisse confirmat (n) Scaliger. Ut nullo certo argumento constare nobis possit, utrum ad Chronologiam Mundi constituendā assumendus hic

Chronologia sacra.

95

hic à nobis fuerit annorum. 30, 25. aut. 39. vel etiam 130, 135. aut 139. numerus. Cum enim centenariorum annorum illa additio non in nostris solum, sed in antiquissimorum etiam Christianorum Patrum codicibus, iisque etiam qui ante Christi tempora sunt exarati, (ut ex Demetrii Chronologiâ postea ostendetur) locum obtinuerit: cur eam magis, quam hanc de Cainane totam laciniam, vitiose in translationem *¶* IXX. aliunde infusam, fuisse dicamus, nullam possumus rationem reddere idoneam.

At negat (o) Salius fuisse quempiam aliquando mortalium tam effuse temerarium, aut audacia tam projecte, qui non unam aliquam commutare vocem in sacrosanctis codicibus, sed integram hoc loco periodum inserere atque inficere ausus fuerit. multumque hic ille rhetoricatur: pluribus ea urgens, quæ à socio ipsius (p) Henrico hisce interrogatiunculis sunt comprehensa. *Quæ* vel LXX. Interpretum, vel aliorum audacia tanta esse potuit, quæ non modo nomen Cainan, sed et annos quos ante, quos post genitum filium vixisse memoratur, in Sacrum textum intruderet; si Cainan nunquam extitit? *Quæ* malitia, quæ spes utilitatis aut. LXX. Seniores, aut eorum amanuenses potuit ad hoc mendacium impellere, tam disertis verbis, toties nomine repetito, tam accuratis annorum numeris concinnantur? Sed quid verba audiam, cum facta videam? & tot aliarum periodorum & capitulorum aliquando pluribus periodis constantium, tum adjectiones tum detractiones in Græcâ istâ editione alibi occurrant, quarum causa nulla reddi potest, præter merum ipsius scriptoris arbitrium. Cum prætermisforum tantum esse numerum confirmet (q) Hieronymus, ut si ea vellet cuncta degerere, non libro sed libris opus futurum dicat; atque additamenta, vel in uno Estheræ volumine, tanta & talia ab Origine (in epistola ad Iulium Africanum) sint notata; ut propter ea (r) liber hic quamvis Hebraicus & Hebrais receptus, sero admodum apud Christianos Canonicam auctoritatem receperit.

Ad Assumptionem jam veniendum est; & videndum, an in germanâ LXX. Interpretum editione Cainan inter Arphaxadum & Salam fuerit interpositus. Ubi primitiva primæ Mosaicæ Pentateuchi versio, quæ Hebraico textui exactissime respondebat, (ut in nostro de LXX. Interpretum editione Syntagmate

(o) Salius.
Præfat. in 3.
tom. Annal.

(p) Henr.
Philip. quæst.
Chronolog. 1.
in Genes.
cap. 11.

(q) Hieron.
lib. 3. Com-
ment. in Je-
rem. cap. 17.
(r) Sixt. Se-
nen. Biblic.
sanct. lib. 1.
sect. 2.

(s) Hieron.
epist. 135. ad
Sup. & Fre-
tel.

ta, nite est ostentum) & consequenter Cainanem istum institutum (neque ab Hebreis, neque ab eorum sequace Beroso Chaldeo, illis temporibus agnitum) habere non poterat, à liberiore illa totius Veteris instrumenti interpretatione est discernenda, quæ post 4. Ptolemæi Philometoris annum (ut ex fine libri Estheræ liquet) concinnata, procedente tempore LXX. Seniorum locum & non nō obtinuit. De posteriore deinde illâ ex (s) Hieronimo est sciendum: *aliā esse editionem, quam Origines, & Casariensis Eusebius, omnesque Græciæ tractatores Κοινὴ, id est, Communem appellant atque Vulgatam, & plerisque Λυκίανδς (vel Λυκίανδς) dicebatur; aliā LXX. interpretum, quæ in ἑξαποῖς codicibus reperiebatur. & quidem Κοινὴ istā hoc est, Communem editionem, ipsam esse quæ & LXX. sed hoc intēresse inter utramque: quod Κοινὴ pro locis & temporibus, & pro voluntate scriptorum veterum corrupta editio est; ea autem quæ habebatur in ἑξαποῖς, ipsam esse quæ in eruditorum libris incorrupta & immaculata LXX. Interpretum translatio reservari credebatur. In communi illâ tum vetere, quæ ante Originis tempora erat in usu tum novâ à Luciano martyre interpolata, Cainanem interjectum fuisse agnoscimus; eo quo supra ex vulgatis libris proposuimus modo. In altera vero, quæ incorrupta & immaculata LXX. editio à doctis censebatur, quamque in Alexandrinâ Cleopatrarum bibliothecâ repositam, & in Ægypto, Palæstina & Syria tum receptam, Hexaplis suis Origines inserendam curavit, Cainanem locum habuisse negamus; atque ita textum Mosaicum repræsentatum fuisse defendimus.*

Καὶ ἔζησεν Ἀρραξάδ' ἑκατὸν τετρακονταπέντε ἔτη, καὶ ἐγέννησεν τὸν Σαλὰ. Καὶ ἔζησεν Ἀρραξάδ', μετὰ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Σαλὰ ἔτη τεῖς καὶ πετακόσια (al. τετακόσια,) καὶ ἐγέννησεν ὕδς καὶ θυγατέρας, καὶ ἀπίθανι. Et vixit Arphaxad. 135. annos & genuit Sala. Et vixit Arphaxad, postquam genuit Sala, annos. 403. (al. 303.) & genuit filios & filias, & mortuus est.

In Communi editione ¶ LXX. Origines Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbamur opposita: ut in epistola. 107. ad Chromatium habet Hieronymus: ubi & codices istos ab Origene elaboratos, Palestinis suis Eusebium & sodalem ejus Pamphilum tradidisse significat. Hic vero Origines ea quæ ad Cainanem

Cainan spectant uti invenit, ita & reliquit; sed virgula five obelisco prænotata: quod ex illis Procopii Gazæ in Genes. cap. 11. intelligimus. *Hebraica veritas habet, Selam genitum esse ab Arphaxad. Quæ deinde in medio ponuntur obelisco signata visuntur.* Ipse vero Eusebius, in priore Chronici sui libro annos Patrum ex triplici textu, Hebræo, Græco & Samaritano, recensens, in nullo eorum Cainanem posuit; sed in eo etiam qui est *גנא רלם ב. ארפכשד* (juxta LXX. Interpretationem) Arphaxadam, annos. 135. natum, genuisse Salam commemorat. Quod magnopere se mirari Georg. Syncellus dicit: (t) *lectos per omnes Christi Ecclesias sacros Geneseos libros Cainanem habere affirmans; & c b illum præternissum, tum Eusebium, tum alium quendam ætate sua vetustiorum erroris coarguens.* Ignorabat enim ille quod Eusebio probe erat cognitum, discrimen inter Commune & sinceriores illam *¶* LXX. editionem, quæ in Hexaplis fuerat ex quibus in Cæsariensi Bibliotheca à Pamphilo suo repositis, illam annorum Mundi seriem seligendam putavit quam germanæ LXX. interpretum sententiæ magis congruentem esse judicavit.

(t) Georg. Syncell. pag. 86. & 169.

Neque alicujus est momenti quod ab Henrico Philippæo opponitur. Eusebium quidem aliquando dissimulare Cainan: sed quum eum alibi exprimat, negasse non esse censendum. Fefellit enim hic eum socius ipsius Jacobus Salius: qui in tertii Annalis Proæmio, hoc ex Latina Eusebii Chronici versione, in præfatione cujus est initium, *Incipiunt tempora*, confirmat; atque locis aliquot pro Cainane facientibus ex putido illo excerptorum Barbarolatinorum libello, à Scaligero edito, descriptis, ex illis videre nos posse concludit, *pro quâ sententia Eusebius stare censendus sit.* quasi qui aliquid omnino videt; Excerpta illa non ex Eusebio solo, sed ex aliis etiam ab Eusebii Chronographiâ summè dissentientibus, desumpta fuisse ignorare potuerit: & alteram illam præfationem (ut eam Saliano appellare libuit) aut alius auctoris esse, aut pauca Eusebiana intermixta habere, ipse (n) Scaliger non monuerit; & illud ad præsentem causam attingere satis non evicerit, quod in ea ab anno Diluvii usque ad natiuitatem Abrahamæ anni, 1072. numerentur. quum

(n) Scalig. Animadversion. Eusebian. pag. 10. a.

(x) Georg.
Syncl. Chron.
pag. 86, 87.
& 88.

(y) Ibid.
pag. 35, 36.

(z) Ibid.
pag. 86.

(a) Eustath.
in Hexamer.
pag. 55.

Eusebius, (x) tam juxta Septuaginta interpretationem (x) ἢ ὁ ἱερωνύμου) quam juxta textum Samaritanum, à Diluvio usque ad primum annum Abrahæ annos. 942. supputaverit. Cumque in omnibus suis epilogismis hunc numerandi modum Eusebius constanter retineat, & per eum Cainanis annos à sua Chronologia penitus excludat, atque ob hoc ipsum non à Georgio Syncello, sed etiam ab illo longe antiquioribus Chronographis Alexandrinis, (r) Aniano & Pano-
doro, reprehensum eum fuisse constet: temeritatis certe notam illi effugere non possunt, qui vel Eusebium Cainanem agnovisse affirmaverint, vel ab editione ἢ LXX. quam ille sequendam proposuerat Cainanis generationem abfuisse negaverint.

Sed & ante Eusebium Origenis æqualis Julius Africanus, cui ad Bibliothecam Alexandrinam (in qua authenticum erat editionis illius, quæ tum germanam LXX. Seniorum interpretatio-
nem continere credebatur, exemplar) continuus patebat accessus, prætermisso Cainane, (x) Arphaxadum annos. 135. natum genuisse Salam, & ab Adamo usque ad mortem Phalec annos. 3000. fluxisse memorat. A Mundi enim initio annos. 2262. usque ad nativitatem Arphaxad (neglecto, ut alibi est dictum, biennio post Diluvium) ille numerat. Quibus additi anni. 130. Salæ ante natum Eberum, & Eberl. 134. ante natum Phalegum, cum integræ vitæ Phalegi anni. 339. (tot enim in Græcis codicibus illi tributos invenimus) simul annos. 3000. conficiunt. (a) Καὶ ὁ ὑπονοούμενος ἢ ἢ τῆς τοῦ κόσμου δια-
μονῆς διειρημένος εἰς δύο διηρέθη ἰσατάτα. τρισχίλια ἢ ἐπὶ τῇ γενέσει
αὐτῆς τῆς τοῦ κόσμου ὑπάρξεως ἐπὶ ἰσοεξίστην. Et qui mundi dura-
tionis annorum numerus esse existimatur, hinc in duas partes
æquales esse divisus. Ex quo enim ille est natus, anni mun-
di conditi ter mille elapsi sunt: ut apud Eustathium patri-
archarum Antiochenum legitur: γενέσει proculdubio pro
τελευτῇ. nativitate pro morte, librarii vitio, substituta: sicut
sequentia illa clare ostendunt. Γίνεται οὖν ἀπὸ Ἀδάμ ἐπὶ τῇ
τελευτῇ Φαλέκ ἢ τρισχίλια. Ab Adam itaque usque ad mortem
Phalec anni ter mille numerantur. Quæ etiam annorum Mundi
medietas ab Hesychio in Christi natalem (apud Anastas.
Nicæn: in Scriptur. quæstion. 93.) Suidâ in Φαλέκ, Johanne
Malelâ Antiocheno & Georgio Cedreno in Chronicis suis est
constituta:

constituta : loco Genes. X. 15. & I. Chronic. I. 19. ita accepto ac si diebus Phalegi in duas æquales partes dividenda fuissent Mundi tempora, Ejusmodi enim divisionem Hebraico nomine *Phaleg* significatam putabant ; (sicut Danielis VII. 25. in originali Chaldaico *פלג ער* *dimidium temporis* ; & IX. 27. in Syriaca interpretatione *פלגות שבועות* *dimidiatam* vel *mediam Septimanam* denotat :) & 6000. annis integrum præsentis seculi spatium definiebant : quæ recepta fuerat apud Hebræos, Græcos & Latinos opinio ; ut in Barnabæ tributa epistola, dicto illo domos Eliæ apud Talmudicos celebri, Cabalistico authore libri *מורים* in primum Geneseos versiculum, Laetantio lib. 7. cap. 14. Tichonio in Regulâ. 5. & aliis videre licet.

Sed & Julio Africano author antiquior Theophilus Antiochenus, in libro. 3. ad Autolycum, temporum epilogismum juxta LXX. instituens, omisso Cainane Arphaxadum Salæ patrem facit. Imo & ipsorum Apostolorum temporibus Dositheus, in textu (quem interpolatum Samaritanis suis dedit) Hebraico, Patrum post Diluvium annis ante *παιδογενίαν* ex LXX. editione desumptis, Cainanem cum suis annis prorsus prætermisit : (b) numeratis hoc modo à Diluvio usque ad primum Abrahami (vel. 70. Tharæ potius) annis. 942. *ἵπταται ἡν ἔχ' αὖτ' ὅτ' ὅ. quot erant & juxta LXX.* ut ex Eusebio refert Georgius Syncellus. Qui numerorum in Eusebianis & nostris Samaritanis exemplaribus consensus imprimis est observandus : ne quis Grotianum illud commentum in errorem inducat ; (c) quod Samaritani quos nunc habemus codices facti fuerit ad Græca exemplaria, ex quo Samaritani ab Justiniano coacti sunt suscipere Christianismum.

(b) Georg. Syncel. Chron. pag. 88.

(c) H. Grot. annotat. in Levit. 17. 4.

Addi his poterant, præter Eusebii sequaces, etiam Josephus in Hypomnestico suo adhuc inedito, & Quintus Julius Hilarion in libello de Mundi duratione, anno æræ Christianæ. 397. conscripto : qui annorum calculo juxta LXX. instituto, Cainanis tempora præterierunt. Ab Argumento enim à LXX. ad gravius illud alterum, à Lucæ evangelistæ autoritate deductum, libet jam accedere ; quod ita sese habet. Si B. Lucas spiritus sancti amanuensis, in Christi genealogia Cainanem inter Salam & Arphaxadum interponendum esse censuit ; ea de re dubitandi nullus amplius relinquitur locus. At verum est prius : ut ex

* Luc. 2. 48.

Luc. III. 35. 36. liquet. Ergo & posterius. Ubi ad hypotheticam illam propositionem distinguendo primum respondetur : si quidem ex propria sententia, hic locutus Evangelista fuerit, veram eam esse ; sin ex aliorum , non item. Non magis certe, quam Melchisedecum re ipsa sine patre, sine matre, sine genealogia , neque initium dierum neque finem vitæ habuisse, oportere credi ; quia ex vulgo recepta sententia id Apostolus pronunciaverit. [Hebr. VII. 3.] *Consuetudinis enim Scripturarum est, ut opinionem multorum sic narret historicus, quomodo illo tempore ab omnibus credebatur.* Sicut Ioseph ab ipsa quoque * Maria appellabatur pater Jesu ; ita & Herodes dicitur contristatus, quia hoc discumbentes putabant : inquit Hieronymus Commentar. in Matthæi. cap. IV. 9. & in Jeremiæ cap. XXVIII. 10. *Septuaginta prophetam non dixerunt Ananiam : ne scilicet Prophetam viderentur dicere, qui propheta non erat. Quasi non multa in Scripturis sanctis dicantur juxta opinionem illius temporis quo gesta referuntur, & non juxta quod rei veritas continebat. atque in libro. 2. adversus Helvidium : Evangelistæ opinionem vulgi exprimentes, quæ vera historiæ lex est, patrem dixerunt Ioseph Salvatoris.*

Ita igitur evangelista Lucas, patres Salvatoris omnes, tam vulgo ita habitos quam veros, recensendos sibi proponens, genealogiam ipsius ita exorsus, *ὁ υἱὸς ἐνοικήζοντος, ὃς Ἰωσήφ, τῷ ἡαὶ, τῷ Ματθαῖ, existens (ut putabatur,) filius Ioseph, filius Eli, (patris Mariæ Deiparæ) filius Matthæan, (nominativo illo ὃς in sequentibus omnibus ἀπὸ κοινῆ repetito :) in progressu quoque ejusdem inter Christi patres & Cainanem nominare poterat ; non quod talis revera ipse esset, sed quod à Judæis Helenistis & Christianis non alia quam Græcâ testamenti veteris interpretatione usis, (quorum maximus erat numerus) inter Abrahami majores numeraretur. Etsi enim in ea editione, quæ Alexandriæ in Cleopatrînâ bibliotheca reposita pro genuina LXX. Seniorum postea est habita, Cainanis illius nullam extitisse mentionem ostensum fuerit : in Κοινῇ tamen sive vulgatâ, quæ in communiori usu fuerat, Cainanem locum etiam ante Christi temporâ obtinuisse, Demetrii in libro de his qui in Iudæa regnaverunt Chronologia, apud Eusebium (in Evangelicæ Præparationis libro, 9.) ab Alexandro Polyhistorē*

histore proposita, demonstrat. Ea enim, usque ad Jacobi & filiorum descensum in Ægyptum, ab Adamo annos. 3624. à Diluvio, 1360. (vel potius 1362.) ab Abrahami ex Charane in Chananæam adventu, 215. dinumerans, 130. annorum Cainanis interpositionem necessario requirit. Quod si à Grotio fuisset animadversum, in eam opinionem nunquam concessisset; in Luc. III. 36. primum Cainanis nomen errore quodam fuisse repositum: deinde cum late spargi ea lectio per Lucæ exemplaria capisset, Græcos Christianos etiam in versione Geneseos secundum Septuaginta, inter Arphaxadum & Salam interposuisse nomen Cainanis, annis etiam additis; quo magis Lucæ, quem sic scripsisse arbitrabantur, sua auctoritas constaret.

Longe igitur probabilior (ut ad Assumptionis examen jam veniamus) altera est sententia, Cainanis nomen ex Κοινῇ sive vulgata Geneseos editione, ut in primum, libri prioris Paralipomenon capitulum, (ubi neque in Græco codice Vaticano, neque in Bibliorum Jayanorum versione Arabica, neque in Ruthenicâ sive Illyrica translatione vetere, adhuc insertum illud reperitur) ita in Christi apud Lucam genealogiam fuisse transfusum. De eo, in 2. Chronicorum suorum libro, Christianus Massæus. Inprimis dubium videri potest, utrum beatus Lucas ita scripserit. Quis enim audeat asseverare, quod probari non potest? Quis autem non videat potuisse contingere, ut non ab ipso, sed ab aliis Græcis post mortem ejus insertum sit, si viderint Evangelium à suis Bibliis discrepare, (quod fieri non debuisse constabat:) in eo maxime loco ubi generationum series scribebatur; ubi facillime putari potuisset, non voluntatem sed inadvertentiam affuisse Scriptoris? &, in Commentariis ad II. cap. Genesos, Benedictus Pererius (d) Ex his recte concluditur generationem Cainan non fuisse in omnibus libris Septuaginta interpretum. Unde probabiliter etiam conjicitur eam non fuisse traditam à Septuaginta interpretibus: atque eos libros qui ea generatione carebant, ut qui cum Hebræis codicibus congruerent, veros & integros esse judicandos; eos autem qui generationem Cainan habebant, ut corruptos atque mendosos esse abjudicandos, ac rejiciendos. Facile autem fuit, aliquem nactum libros septuaginta Interpretum in quibus erat generatio Cainan, inde eam transtulisse in Evangelium Lucæ: quod à principio non animadversum non

solum

(d) Perer. in Genes. lib. 15. secl. 178, 179.

Jacob. Usserit

solum inhaesisse in uno eo libro, sed in eos postea qui usque ad hanc diem exscripti sunt esse derivatum. At enim vero, si quod de veritate librorum Septuaginta interpretum circa generationem Cainan satis bene probatum est, idem quoque de libro Evangelico B. Luca probaretur; equidem sententiam hanc toto assensu complecterer. Verum neque hâc etate ullus est liber B. Luca qui in genealogiâ Salvatoris non habeat generationem Cainan; nec legi fuisse unquam aliquem, qui diceret, vel à se, vel ab aliis visum esse codicem ullum B. Luca qui tali generatione careret. Ita ille.

Atqui librum B. Luca Græcolatinum, in antiquissimis membranis, litteris majusculis, sine spiritibus & accentibus, descriptum ipsi vidimus: ubi in Græco, του φαλεκ, του Εβερ, του Σαλα, του Αρραξαδ, του Σεμ, in Latino Qui fuit Phalec, qui fuit Eber, qui fuit Sala, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, exerte legabatur; Cainanis hujus mentione prorsus prætermissa. Codex ille, quatuor Evangeliorum & Actuum Apostolorum historias complectens, ex Græcia olim in Galliam perductus, in monasterio S. Irenæi in suburbio Lugdunensi est repositus; ibique oriente civili bello anno. 1562. repertus, à Theodoro Bezâ anno demum. 1581. publicæ Cantabrigiensi academix Bibliothecæ est donatus. Neque hujus generis Græcus ullus MS. est alius, vel à Beza Commemoratus, vel in Angliam è Græciâ nuper missus: quicquid in notationibus suis ad hunc Luca locum dicat Hugo Grotius.

(e) Salian.
Præfat. in
Annal. tom. 3.

(f) Gomar.
de geneolog.
Christi. cap. 2.

Quærit hic igitur Salianus; (e) quæ sit vis in manuscripto uno, sive Gallico, sive Anglicano, in quo Cainan in Evangelio Luca omissus fuerit, ut omnibus omnium Bibliothecarum id genus libris opponi possit? Negatque omnino Gomarus, (f) unum illum codicem tantæ videri esse vel antiquitatis, ut reliquis omnibus priscis patribus sit conferendus, nedum præferendus; vel sinceritatis, ut fidem præ cæteris mereatur. Quasi aliam huic codici vim à causæ hujus patronis adscribi fuisset necesse, quam quanti ad objectum universalem exemplarium Luca in Cainane retinendo consensum refellendum sufficeret; quæ cui lectio esset præferenda, non ex hujus codicis vel antiquitate vel sinceritate, sed ex Moïsi & Ezræ auctoritate, æstimandum relinquentibus.

In profundioris autem antiquitatis exemplaribus varietates occurrere plurimas, quæ in posteriorum temporum Manuscriptis nullibi apparent, vel hic ipse de quo agimus codex fidem facit: qui unus in Evangeliiis plures à vulgatis libris discrepantes lectiones nobis exhibet, quam aliarum fortasse Bibliothecarum exemplaria conjuncta simul omnia. De cujusmodi in libris Novi Testamenti suo tempore reperta varietate, ita & Origines nos monuit. (g) *Multam differentiam inter exemplaria invenimus, sive per negligentiam scribentium, sive ex temeritate quorundam, sive propter eos qui negligunt emendare scripturas; vel propter eos qui quod ipsi videtur in emendationibus vel abjiciunt, vel subducunt.*

(g) Origen. in
Matth. tract.
8.

Itaque quemadmodum in Rom. I. 17. recte nos hodie legimus, *Iustus ex fide vivet*; ubi libri qui Hieronymi tempore exstabant (quemadmodum libro. I. Commentariorum ipsius in Habakuk cap. 2. liquet) primæ personæ pronomine ex LXX. addito, *Iustus ex fide meâ vivet*, legerunt: ita vice versa, ubi hodie apud Lucam ex Κοινῷ, sive vulgatâ Græcâ editione *Cainanem* videmus repositum; in illa quæ Originis tempore ferebatur codicum varietate eundem pari consensu non fuisse adjectum, tum ex nostro hoc venerandæ antiquitatis exemplari argumentum capere possumus, tum ex ipsius Originis verbis illis, tractatu 20. in Johannem. Ἀβραὰμ εἰκοστὸς δὲ γεννῆται ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου. δέκα γὰρ γενεαὶ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως Νῶε, καὶ δέκα ἀπὸ Νῶε ἕως Ἀβραὰμ. Abraham à primo homine vicesimus natus est. Decem enim generationes ab Adamo sunt ad Noe, & decem à Noe, ad Abraham. Ut Noe enim, seniore Cainane connumerato, ab Adamo decimus; ita Abrahamus ab eodem, nisi secluso Cainane juniore, numerari nullo modo poterit vicesimus; Quibus addendum quoque quod Josephus, vetus scriptor Christianus, in Græco suo Hypomnestico, recensens generationes ab Adamo ad Christum, post Arphaxad ponit Sala; insitutio isto Cainane prorsus omisso.

Sed & ex Romanensium castris Johannes Cordesius, in Gallico de genealogia Christi libello, *Cainanis* nomen in primitivis Lucæ codicibus non extitisse confirmat. Hic enim est anonymus ille cujus contra Cainanem argumenta recensuit in (h) Dubiis suis Evangelicis noster Spanhemius: & homo non

(h) Part. I.
dub. 23.

leviter

leviter eruditus, cujus rationibus hâc in partè respondere conatus est, in tertii sui Annalis præfatione; Jacobus Saliarius. Cui & comites ad jicere liceat, ex eâdem è quâ Saliarius fuit societas Jesu, Theologos tres: quorum primus (ab ipso Cordelio productus) Cornelius à Lapide, in Commentariis suis ad Geneleos, cap. XI. 12. docet Cainan in Lucam inreplisse errore librorum, vel scioli alicujus, qui Hebraice nesciens cum in versione LXX. quæ olim vulgata fuit, in Genesi inveniret additum Cainan eundem ex LXX. in Lucam traxit; illumque ei inferendum putavit. Alter Dionysius Petavius, in libro. 9. de doctrinâ Temporum cap. 17. non debere mirum aut incredibile videri si Cainanis nomen ex LXX. corruptis libris in Evangelium Lucæ redundasse suspicemur. Tertius denique Petrus Possinus, in Diallaſtico Genealogiæ Christi cap. 9. Confidenter concludit; ex corrupta jam editione LXX. longo demum intervallo libris Lucæ inditum à sciolis exscriptoribus fuisse nomen Cainanis. Nam quis nescit, inquit ille, Testamentum Novum librorum omnium frequentissime fuisse descriptum? Quod ergo assueti editioni LXX. jam mendosa semidocti Græculi descriptionem Evangeliorum accederent; restituere, ut ipsis quidem videbatur omissum apud Lucam nomen non dubitaverunt: quæ hallucinatio emendationis erudite auctoritatem habuit; ut in omnes brevi Codices vulgaretur, si tamen in omnes. Et de testimoniis, pro retinendo Cainane, à LXX. Interpretum & Lucæ Evangelistæ auctoritate deductis, ista dicta sufficiant.

* Harvil. Isa-
gog. Chron.
9. 37.

V. Epiph.
* Hexaëmer.
pag. 54.

* Georg. Syn-
cell. Chronic.
pag. 46.

Aliud enim illud argumentum ab * Harvillæ, (à Nationibus ortis ab ipso Cainan) petitum pondus in se habet omnino perexiguum. Eusebius (inquit ille, lib. 1.) Chron. S. Epiphanius in Ancorato, & Chronicon Alexandrinum, dicunt ab ipso Cainan ortos fuisse Gasphenos, At vero Epiphanius Caianos (nescio quos) hic nominat. Chron. Alexandrinum (vel Constantinopolitanum potius) Sarmatas, * Eustathius Antiochenus Soggodianos; de Cainane hoc præterea addito. Ἀπὸ τῆς ἡ ἀστρονομίας καὶ οἰωνισμοῦ ἐπενοήθησαν. Ab isto astronomia & auguria excogitata sunt. Ortos autem ab eo fuisse Gasphenos, non Eusebius (quem Cainanem illum omnino non agnovisse ostendimus) sed Georgius Syncellus memorat: eâdem qua & alterum illud narrat fide. * Τῶ β φ π ε ἔτι καὶ αὐτὸν διόδοτον ἐν τῷ περὶ εὐρέων τῶ γεαφῶ

γενεῶν τῶν γιγάντων, ἃ ἔκρυπτον παρ' ἑαυτῶν. Mundi anno. 2585. Cainan deambulans in agro, scriptum Gigantum reperit, et penes se recondidit. Euty chius filius Patricii Alexandrinus Patriarcha, in Arabico suo Chronico, anno Phaleki, 36. mense Ab Cainanem mortem obiisse notat. Catenæ autem in Pentateuchum Arabicæ (quæ in Bodliana Bibliotheca habetur) collector, eundem. 13. die mensis Elul, feria. 6. vita excessisse scribit: filios ejus eum pollinxisse, sepeliisse, & per. 40. dies luxisse, adjiciens. Nempe, qui filium Arphaxadi eum reverâ fuisse existimarent, ne nudum nomen videretur, quicquid vel de eo commenti sunt ipsi, vel ab aliis acceptum nimis secure posteritati commendandum putaverunt.

C A P. VII.

De secundæ, & tertiæ Mundi ætatis connexionem legitimâ: ubi Abrahamum ante mortem patris in Chananeam venisse, ex Mose, Stephano, & aliis ostenditur; & ante annum patris. 130. in lucem non fuisse editum defenditur.

IN secundâ annorum Mundi Periodo, de connexionem mortis Tharæ cum filii ipsius Abrahami in Chananeam profectio, (quæ tertiæ periodo dat initium,) quæstio adhuc discutienda restat. A quâ, quia tertiæ quoque Mundi ætatis exordii determinatio dependet: utramque, syllogismo ita expositorio comprehensam, exhibere visum fuit.

Tempus quo Charane profectus est Abramus in Chananeam, initium est peregrinationis Hebræorum in terrâ non suâ.

Dies XV. mensis. VII. (primi postea dicti) mortem Tharæ proxime subsecutus, tempus illud est quo Charane profectus est Abramus in Chananeam.

Ergo dies XV. mensis VII. mortem Tharæ proxime subsecutus, initium est peregrinationis Hebræorum in terrâ non suâ.

Majoris propositionis confirmationem, quia tertiæ Periodi explicationem magis spectat, ad proximum differemus: Minoris, in hoc capite agrediemur. Et quia mensis & diei ratio in Capite. III. supra est reddita; hic de connexionem mortis Tharæ cum Abrami in Chananeam profectio tantum agemus: quam à Mose, in fine XI. & initio. XII. Geneseos capituli, ita habemus declaratam.

O

Et

Iacob. Vsserii

Et fuerunt dies Tharæ ducentorum quinque annorum; & mortuus est Thara Charane.

Et dixit Dominus ad Abram: Egredere de terrâ tuâ, & de cognatione tuâ, & à domo patris tui, in terram quam ostendam tibi.

Et faciam te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum; & esto benedictio.

Et benedicam benedicientibus tibi, & maledictionibus tibi maledicam: & benedicentur in te omnes familie terræ.

Et profectus est quemadmodum est locutus ad eum Dominus, & profectus est cum eo Lot, et septuaginta quinque annorum erat Abram, cum egrederetur Charane.

Ubi inprimis perpendendum est quod sub capitis. III. initium, supra à nobis est explicatum, Patriarcharum omnium qui post diluvium nati sunt, integræ vitæ annorum summâ consulto prætermisâ, solius Tharæ universos quos vixit annos esse hic commemoratos; & cum mentione mortis ejus, profectionis Abrami in Chananæam, narrationem deinde esse conjunctam, ut inde intelligeretur, ubinam constituendum esset secundæ Mundi Periodi finis, & tertiæ exordium. Quod Moïsi consilium non animadvertentes hic alii, per prolepsin & anticipationem mortem Tharæ ante Abrami à Charane profectionem ab eo positam fuisse dixerunt: & Scripturam aliàs incertum relinquere, quanto tempore post mortem Thara venerit Abraham in regionem Chanaan; utrum illo anno quo Thara mortuus est, an aliquot post annis quàm mortuus fuerat; Ita Pererius. Cui reponimus, (quod ab ipso agnoscitur:)* *Chronologiam voluisse Mosem integre, exactè ac perfectè tradere*: addimusq; in hunc ipsum finem mortem Tharæ & profectionem Abraham, ut eodem anno factam, simul conjunxisse; ut annorum primæ mundi periodi cum annis secundæ connexionem patefaceret. Nulla enim ratio erat cur Abram, ex Ur Chaldæorum à Deo vocatus, [Gen XV.7. Neh. IX.7. Act.VII.2] & vocationi ejus obsecundans, simul cum Patre Chananæam versus iter instituens, & cum illo Charanæ aliquandiu subsistens, [Genes. XI.31.] patre demum mortuo, Charanæ diutius moraretur, & in junctam à Deo iter amplius protraheret etiamsi nulla iterata Dei vocatio intercessisset. Post mortē vero patris, Abramū Charane in terram Chananæam migravisse, diseritis
etiam

* Perer. in Genes. lib. 16.

num. 195.

* Id. ibid.

num. 174.

etiam verbis protomartyr Stephanus confirmat ; in Act. VII. 4. sic de eo narrans. Τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς χαλδαίων, κατώκησεν ἐν χαρρὶν· κακοῦθεν, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετώκησεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην ὥς ἡμεῖς οὖν κατακεῖτε. Tunc exiens è terra Chaldaeorum, habitavit in Charran: & illinc, postquam mortuus est pater ejus, transtulit eum Deus in terram hanc, in qua nunc vos habitatis. Cui tam claræ luci, mirandum profecto est, quantas offundere conentur tenebras illi, qui anno. 70. Tharæ Abramum natum fuisse opinantur ; & in quam varias: (ut hoc efficiant,) se convertant formas. Hieronymus, in Quæstionibus Hebraicis in Genesim, indissolubilem quæstionem hanc appellat. Josephus Scaliger, in Elencho posterioris orationis Chronologicæ D. Paræi, Eliam expectandam esse ait, qui nodum solvat. Melchior Canus, & memoriæ lapsus ex concionis æstu in Stephano admittit. Abramus Bucholcerus, in Isagoge suâ Chronologica, dicit esse examinanda Acta ad Genesim, non Genesim ad acta ; lignum ad Normam exigendum, non normam ad lignum : additque esse in Stephani narratione plura, quæ cum grano salis (ut loquuntur) accipienda, & commodâ interpretatione lenienda sunt. Quasi hic aliqua inter Genesim & Acta intercederet differentia ; & quasi ut primarius historiæ hujus author citatus hic fuisset Stephanus, & non ut Mosis fidelissimus interpres, qui nos doceret locationem Abrahami initio cap. XII. Genes. propositam, recto & naturali ordine, sine recapitulatione aut ὑστέρῳ πρώτῳ, ullo mortis Tharæ fuisse subnectendam, cujus mentio immediate præcesserat : aut quasi grano salis condiri illius dicta necesse haberent, quem Angelo magis quam homini similem orationem hanc exorsum & Sp. Sancto plenum eandem finivisse, Spiritus ipse sanctus confirmat, [Act. VI. 15. & VII. 55.]

Addit his Sethus Calvisius, Quod affirmatur ex Stephano Abrahamum post defunctum Tharam in terram Chanan profectum esse, id ex versione Septuaginta interpretum mutuatum esse. Sed paraphrases Septuaginta interpretum, si pugnent cum fontibus & textu, cum grano salis accipiendas, quum tamen in versione Græcâ, quæ LXX. interpretibus tribuitur nihil omnino inveniat quod pro hac sententiâ magis faciat, quam quod in ipsis fontibus & in textu legitur Hebraico.

* Calvis. Isa-
gog. Chron.
cap. 36.

* Georgius Synzell. Chr. pag. 94.

* Maf. in Josu. cap. ult.

* Abram in Pharo Vet. Testam. lib. 7. cap. 22, & 37.

* Jos. 24.2.

* Gen. 11. 31.

* Georgius Syncellus, * Andreis Mafius, & Nicolaus Abramus, verba Stephani non de morte Tharæ naturali, sed de spiritali idololatriæ morte interpretantur: quod apud Deos suos, (quorum vani sumo cultui erat deditus,) Charane manere statuisset, & filium inde à Deo vocatum in Chananæam sequi obstinati sume rennisset. Sed præterquam quod à sensu literali quem in historicâ suâ narratione B. Stephanum spectâsse non est dubium, ad mysticum & tropologicum verba Protomartyris (præter omnem rationem) illi detorqueant: cum ipsius etiam Historiæ veritate nobis certè videtur, eam expositionem, omnino non posse existere: Etsi enim Tharam Diis alienis aliquando servivisse, à * Josua edoceamur: tamen cum filium Abramum ex Ure, idololatriæ Chaldæorum urbe, miseratione divinâ vocatum, ultro Thara secutus fuerit, * in Chananæam quoque (si in itinere morbo Charanæ detentus & morte sublatu non fuisset) comitaturus; in Charane subsistentem ad vomitum suum fuisse reversum, & Servatoris progenitorem in tam fœdâ idolatriâ fuisse mortuum, ut credamus, animum inducere non possumus.

Daniel Angelocrator, in suæ Chronologiæ Prodomo, quæstionis solutionem in voce [*μετά*] consistere arbitratur, quæ in loco Actorum non *post*, sed *circa*, vel *sub* significet: ut fit sensus, quod *sub* mortem patris vel *circa* mortem, hoc est ingravescente ætate ejus profectus sit. Verum neque exemplo ullo probatur, eam esse vocis *μετά* latitudinem, ut *circa*, vel *sub* significare possit: (illud enim *μετά τὴν μετοικεσίαν*, ex Math. I. 12. productum, nihil aliud omnino denotat, quam reverâ post *exilium Babylonicum* inchoatum, à Jechoniâ genitum fuisse Salathielem:) & si maximè probaretur, hic certe ea significatio locum habere non potest. Quis enim diceret, *circa* vel *sub* mortem Tharæ profectum fuisse Abramum; si inter eam filii profectionem & mortem patris, 60. ipsi anni, ut Angelocratoris (in Septuagesimum annum Tharæ natalem Abrahami conjicientis) necessario requirit hypothesis, intercessissent.

Pererius

* Pererius, cum Abulensi, duas Abrahami profectiones ex Charane in Chananæam distinguendas esse asserit. Priorem, quum. 75. esset ille annorum, patre adhuc vivente; posteriorem, quum esset annorum. 135. patre jam mortuo, factam: de quarum priore Moses, de posteriore Stephanus meminerit. Per. 60. vero postremos patris sui annos, non tam habitasse in terrâ Chanaan eum dici posse putat, quàm peregrinatum esse; quod, per intervalla, patrem & fratres reviseret. Sed renuntiata patris morte, reversum in Charan, ut vel patris funus curaret, vel ne bona quæ paternâ hæreditate sibi obvenerant perderet, egressum inde postea eum fuisse ait, firmissimo animo certissimoque proposito nunquam eo in posterum revertendi; ut perpetuus deinceps terræ Chananææ colonus & habitator esset: ita enim *μετοίκισεν αὐτὸν*. Act. VII. 4. ille interpretatur: colonum & habitatorem fecit, eique quasi nunquam amplius reversuro domicilium in terra Chanaan statuit; siquidem vox *μετοικία*, non simplicem translationem, se quasi coloniam denotat.

* Perer. in
Genes. lib. 16.
à num. 199.
ad 204.

Verum hoc de duplici Abrami in Chananæam translatione firmamentum abunde refutârunt Torniellus, D. Gualterus Ralegh, (Hist. Mundi, lib. 2. cap. 1. §. 3.) Salianus, Bonferius, Henricus Philippi; & fusissime, Harvillæus, in Isagog. Chronol. sect. 33. [à Col. 323. ad. 340.] Illa enim verba Apostoli, Hebr. XI. 15. Si Patriæ illius memores fuissent ex qua exierant, habebant oportunitatem ad revertendum; in Abrahamo præcipuè locum habuerunt qui urgente fame, ad Ægyptios, non sine præsentis vitæ periculo, proficisci maluit, quam ad suos reverti; [Gen. XII. 10, 12.] & tantopere cavit, ne filius suus Isaacus in eam terram reduceretur, ex quâ ipse est egressus. [Gen. XXIV. 5, 6, 8.] Illud autem *μετοικίζεν* nihil aliud denotare certum est, quam facere ut quis migraret, vel sedes mutet: sive peregrinatio ea transmigratio dicenda fuerit, sive quid aliud; sive is qui migrat, fixe & constanter in termino quem petit, sive ad tempus permansurus. Unde & de *μετοικεσία*, sive transmigratione Babylonica, hoc ipsum vocabulum in hac ipsa Stephani concione usurpatum fuisse videmus. Act. VII. 43. *Μετοικισαὺς ὑμᾶς ἐπὶ κενὰ Βαβυλῶν*; Transferam vos trans Babylonem.

Genes. 12.
4, 5.

Gen. XXIII.
17, 18.
XXV. 9, 10.
& L. 13.

& Threnor. I. 3. Μετοικίσα Ἰουδαία ἀπὸ ταπηνώσεως αὐτῆς, καὶ ἀπὸ πλήθους δουλείας αὐτῆς: Migravit Judea præ humiliatione sua, & præ multitudine servitutis suæ. Atque ut Abrami migrationi, * è Charane anno ætatis suæ. 75. cum familia re familiari tota & Dei Jussu sese transferentis, μεταοικίας appellatio maxime propriè convenit ita & universam tam ipsius, quam posterorum ejus in Chananæa habitationem & commorationem, pro peregrinatione esse habendam, tum ex Apostoli verbis illis liquet Hebr. XI. 9. Per fidem Abraham commoratus est in terra promissionis, tanquam in aliena, commoratus in tabernaculis cum Isaac & Jacob, coheredibus ejusdem promissionis, tum ex ipso Mose, Chananæam ut terram peregrinationum Abrahami, Isaaci & Jacobi subinde nobis exhibente [Genes. XXXVI. 7. XXXVII. 1. Exod. VI. 4. Unde & Delrii, Perkinsii, aliorumque opinio quoque concidit] qui, seposito etiam illo de duplici Abrami ex Charane in Chananæam translatione commento, cum B. Augustino, (libro. 16. de Civitate Dei, cap. 15.) difficultatem omnem per expositionem verbi μετοίκησεν tolli posse existimant, quod collocavit, seu firmiter habitare fecit illi interpretantur: Abrahamum dicentes, 60. quidem annos in terra Chananæa (vivo ahuc patre) transegiſſe, sed nihil in ea possedisse; post patris vero mortem exemptione possidere agrum & speluncam, atque hanc ratione firmitus domicilium ibi habere, cœpisse, nulla interius proprietatis vel latinæ vocis *transvulit* quæ motum quendam, vel Græcæ μετοίκησεν quæ transmigrationem denotat habitum quemadmodum ratione recte hic à Bonferio est observatum: ut non addam, fixum hoc Abrahami juxta Hebronem domicilium, non minus peregrinationis ipsius locum fuisse habitum [Gen. XXXV. 27.] quam reliquam Chananæam, in qua liberius antea oberabat.

Ludovicus de Dieu, vir doctissimus & mihi quum vixit amicissimus, in Animadversionibus ad Act. VII. 4. hanc etiam conjecturam suam eruditis considerandam proponit. Verbis illis Stephani, de translato Abrahamo εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε, [in terram hanc in qua vos nunc habitatis] non videri innui terram Canaan universam sed speciatim determinari eam partem quæ tribui Judæ cesserat, in qua Judæi quos Hierosolymis alloquebatur Stephanus tunc habitabant, adeoque respici

respici habitationem ejus in Mamre, & quidem postquam empto ibi (prope Hebron in medietate tribus Juda) agro firmam sedem ibi fixit. Cum autem Sarah, in cujus sepulturam ager iste emptus fuerat, decennio marito junior, [Gen. XVIII. 17.] annos. 127. nata, ex hac vita decesserit: [Gen. XXIII. 1.] & Abrahamum annos. 137. natum tum fuisse oportuit, & altero jam anno vivere defuisse. Tharam etiam ab ipso Septuagenario Abrahamum susceptum fuisse admitterimus.

Sed neque ista explicatio cum serie orationis Protoniartyris satis quadrat: in quâ mentioni commorationis Abrahami in Charanæ hæc statim subjiciuntur. Et illinc postquam mortuus est pater ejus, transtulit eum Deus in terram hanc in qua vos nunc habitatis. Et non dedit ei hereditatem in ea ne vestigium quidem pedis: & promisit, se illam daturum ei possidendam, & semini ejus post eum; quum non esset ei filius. Ubi ex Charanæ immediate (id enim vox *ἐκείθεν* illinc indicat) in aliam terram translationem eam, (de qua Stephanus loquitur,) factam fuisse clarum est; non ex una Chananæ parte in aliam, post plures quam 60. à relicta Charanæ annos demum factam, migrationem alteram: quæ sive cum fixa domicilii sede conjuncta fuerit, sive secus ad rationem μετακινήσεως. (ut dictum est,) nihil omnino attinet. Deinde translationem hanc circa illud tempus contigisse Stephanus significat, quo pollicitus est Deus Abrahamo, se daturum terram illam semini ipsius; quum nondum haberet filium [Act. VII 5.] At fixam illam, quæ non à nostro solum Ludovico, sed etiam Delrio, Perkinio, Pererio & aliis hic obtenditur, Abrahami habitationem longe post natum Abrahamo filium multoque longius post hereditariam terræ promissionem, contigisse nemo dubitat.

* Petav. Rationar. tempor. lib. 2. cap. 2.

Neque huic objectioni plane satisfacit responsio illa * Petavii. "non translatam esse Abrahami ait Stephanus, antequam haberet filium: neque enim illud prius, Et inde postquam mortuus est pater ejus transtulit illum, neque quæ deinceps dicuntur: omnia necesse est, & ad idem pertinere tempus Repromisit, inquit, dari illi enim in possessionem, & semine ejus post ipsum, quum non haberet filium. Sola ergo repromissio facta dicitur antequam haberet filium; non autem translatio, & secunda in Chananæ migratio: quasi diceret; "Repromissa

“ Repromisit illi jam tum quum non haberet filium. Porro ista
 “ promissio jampridem edita est, cum primum è Chaldæâ pro-
 “ ficisceretur; ut indicat Stephanus. Ita enim scribit Petavius:
 quum promissionis vel illius vel ullius Abrahamo è Chaldæâ pro-
 ficissenti factæ, ne uno quidem verbo Stephanus meminerit. At
 vero quam primum è Charane in Chanænam Deus illum tran-
 stulit, (ut in Act. VII. 4. Stephanus loquitur:) editam esse pro-
 missionem illam ostendit Moses; [Gen. XII. 7.] *Semini tuo dabo*
terram hanc; jam tum quum non haberet filium. Indeque non
 unam à Mose Abrahami migrationem anno ipsius LXXV. aliam
 à Stephano, anno ejusdem. CXXVII. factam; sed unam & ean-
 dem ab utroque intellectam fuisse concludimus. Nec aliud qui-
 dem voluisse Mosem, quam post patris demum excessum, pri-
 mam Abrahami in terram Chananitidem profectionem esse sus-
 ceptam (recapitulatione vel anticipatione nulla interposita) ex
 Charane primum decessisse apud Judæos qui Stephani tempore
 vixerunt Communiter recepta fuit sententia; quod vel illa Phi-
 lonis Judæi in libro *περί ἀποικίας*, verba satis ostendunt *οὐδὲνα*
τῶν ἐπισημνηκότων τοῖς νόμοις ἀγνοῖν, οἷός, ὅτι πρότερον μὲν
ἐκ τῆς Χαλδαϊκῆς ἀναστὰς γῆς Ἀβραάμ· ὤκησεν εἰς Χάρραν,
τελευτήσαντι· ἢ αὐτῷ τῷ πατρὶ ἐκείθι, καὶ ταύτης μετατίσται.
Neminem latere potest, qui legibus (sive libris Mosaicis) studium
adhibuerit, quod Abraham primum quidem è Chaldaeorum terra
veniens habitavit in Charan; ibi vero defuncto ipsius patre ex eâ
quoque profectus est. Itaque Dositio, qui Paulo post Samaritanis
 suis Mosaicum Pentateuchum à se interpolatum dedit, ita fuit
 persuasum, ut quum falsa opinione ductus, anno Tharæ duo-
 decimo natum fuisse Abrahamum existimaret, simulque Tha-
 ram. 205. ætatis anno vita functum, ac deinde Abrahamum
 anno vitæ. 75. Charane discessisse legeret; ista aliter inter se
 conciliare nesciens, pro. 205. annis Tharæ, non in Hebræo so-
 lum, sed etiam in Græco & Caldaico textu repertis, 145. (nu-
 merum ex. 70. Tharæ &. 75. Tharæ conflatum.) inaudita
 audacia substituere non dubitavit. Ex quo apparet tamen,
 quam alte animis illius temporis ea infederit sententia quæ
 Abrahami ex Charane in terram Chanaanis profectionem cum
 patris morte fuisse conjunctam, indeque. 430. peregrinationis
 Hebræorum annos, Exod. XII. 40. memoratos, deducendos esse
 constituit, quæ Samaritanorum omnium Chronologorum ad
 hunc

hunc diem usque, communis est opinio: quam inter Christianos quoque Faكتورum Sæculorum authorem fuisse scutum, non difficile fuerit animadvertere.

Pro nobis quoque facit Chrysostomus, homilia. 31. in Genesin, de Abrahami ex Charane discessu ita scribens. *Non antea eum Deus inde evocavit, donec mortuus Thara. Tunc enim, illo defuncto, inquit; Et dixit Dominus Abræ: Egredere de terrâ tuâ &c. [Gen. XII. 1.] & in homilia. 36. Occupata Charan, postquam illic tabernaculum fixerunt, & morte functus est Thara, iterum præceptum est ei à Deo, ut exiret inde; Egredere, (inquit,) de terrâ tuâ, &c.*

Neque aliud quid sentirent ulli alii; nisi Dositheano illo præjudicio, Abrahami à patre septuagenario suscepti, in transversum acti, hoc uno ariete, (cum Abulensi,) quæ à nobis dicta sunt enim concuti, & prosterni posse omnia sibi persuaserunt. Si decessit Abraham Charane post mortem patris sui; natus fuisset ille, quum Thara esset annorum 130. Thara enim vixit. 205. annos. [Genes. XI. 32.] Abram vero erat. 75. annorum quum egredere Charane. [Gen. XII. 22.] Atqui à Thara genitum fuisse Abrahamum, quum esset. 70. annorum, verba illa Mosis Genes. XI. 26. clare ostendunt. *Vixitque Thara septuaginta annos, & genuit Abrahamum, Nachorem, & Haranem.*

Et quidem si unius tantum filii à Mose hic, ubi in antecedentibus à Mose facta fuisset mentio; nulla de nativitatibus illius tempore suboriri poterat dubitatio. Verum quum tres simul ille nominet, quos omnes uno & eodem anno haudquaquam genitos fuisse constat; nihil aliud quam Tharam anno ætatis suæ septuagesimo, liberis operam primum dare cæpisse, & tres filios, suo quæmque ordine, deinceps suscepisse, significare voluit: ordine eorum, dedita opera, confuso, ut non à tempore susceptæ primæ ab eo prolis, sed à morte ipsius, & cum eâ conjuncta Abrahami in Chananzam profectio, annorum Mundi series continuanda fuisse intelligeretur; quemadmodum sub. III. capituli initium supra declaravimus.

Ita Procopius Gazæus, in hunc Geneseos locum scribens. *Queritur, (inquit) quomodo Thara annos natus. 70. procreaverit Abrahamum, & deinde concesserit fato, natus annos 205. Fuit*

autem eo tempore Abrahamus non. 135. annorum, sed attigit annum 70. (vel 75. potius) juxta scripturæ sacra testimonium. Verum enim vero mihi elucescere videtur, Tharam genuisse Abrahamum (lego Arran vel Haranem) non instante anno septuagesimo, sed eo perfecte completo. Nec etiam continuo, ubi ille annus finem accepit, natus est Abraham: sed demum. 130. Thare. Nec Moses recordatur Abrahami, ut inter primogenitos eam connumerari velit: sed ejus meminit ut primi, & præcipui, & filiorum celeberrimi qui vel imprimis necessarius sit ad præsentis historia relationem. Et post. Hinc quis intelligat, Arran annorum numero ante ivisse Abrahamum & Nabor: licet in narrationis serie priore loco Abraham sit positus, Non tamen id accidit, ut senior ceteris sit habendus: sed id tributum est honori Patriarchæ.

Similia habet & Theodoretus, ex Catenâ Græcâ ab Aloysio Lipomano productus, docens Abrahamum novissimum trium filiorum in senecta patris fuisse genitum. Quin & ipse Augustinus, licet o inioni quæ à Thara Septuagenario Abrahamum susceptum statuit sit addictior, in apparente tamen inter Mosem & Stephanum differentiâ enodandâ, explicationem hanc non esse negligendam ultro agnoscit: Quæstione. 25. in Genesim, de difficultate ista hunc in modum scribens. *Potest & sic solvi quoniam scriptura quæ dixit, [Cum esset Thare annorum LXX. genuit Abraham & Nachor & Aran,] non utique hoc intelligi voluit, quia eodem anno ætatis suæ omnes tres genuit; sed ex quo anno generare cæpit eum annum commemoravit Scriptura. Fieri autem potest, ut posterior generatus sit Abraham, sed merito excellenti e, quæ in Scripturis valde commendatur, prior fuerit nominatus: sicut Propheta priorem nominavit minorem, (Jacob dilexi, Esau autem odio habui;) & in Paralipomenon cum sit quartus ordine nascendi Judas, prior est nominatus, à quo Judaicæ genti nomen est datum, propter tribum regiam. Commodius autem plures exitus inveniuntur, quibus quæstiones difficiles dissolvuntur, Ita ille.*

Josephus Scaliger in Elencho. 2. Orationis Chronologicæ D. Parei, magna verborum pompa, sed nullo rationum pondere, solutionem hanc deprimere conatur: quàm à Matthæo Beroaldo primum fuisse excogitatum ille opinatus est; quum non ab antiquis solum, sed etiam à recentioribus, Nicolao Lyrano, Cardinali

Mal. 1. 2, 3.
1 Chr. 11. 3.

Cajetano, Aloysio Lipomano, Jacobo Naclanto, & Johanne Calvino discere potuisset, ante Beroaldum eam fuisse traditam. Verum si hunc audire volumus, illud omnem pervicaciam expugnaverit; quod Deus præcepit Abrahamo discedere ex Ur Chaldaeorum, ut statim in terram Chanaanorum contenderet, non ut in Charran resideret. Deinde ex B. Stephano hoc probato, sic ille infert. Si præceptum datum est Abrahamo, non Thara; nihil antiquius Abrahamo esse debuit, quam in illam terram concedere, quam illi Deus indicaverat, Aliter non pervisset mandato Dei. Relicto igitur patre in Charran & assumpto Lot, juxta mandatum Dei, nulla interposita mora, in Chanaanorum fines abiit. Atqui, præcepto isto nihil obstante, Abrahamum aliquod tempus in Charran moratum esse, non Stephanus solum in Aët. VII. 2, 4. (quod & ipse agnoscit Scaliger) sed etiam Moses in Genes. XI. 31. XII. 5. Cujus utriusque narrationi nisi prius fides penitus derogeretur, Scaligeri argumentum hoc nemini facturum est fidem; Abrahamum, relicto patre in Charran, nulla interposita morâ, in Chanaanorum fines abiisse.

Neque multo majoris momenti est argumentatio illius altera. Abraham primo loco genitus est, ut qui primus fratrum nominetur, Itaque natus est LXX. patris sui anno. Cui quum opponeretur à Pareo; nominari Abraham primo loco, non genitura sed dignitatis ratione: negat ille confidenter, vel in sacris vel in exoticis scriptis filios aliter recenseri quam genitura ordine. Ille ait, Scripturam nunquam aliter filios numerare quam ut quemque natura in lucem dedit. Sectator ejus * Johannes Bohemus propositionem illam hac restrictione addita proferendam fuisse censuit; Scripturam eo quo generati sunt ordine liberos, ex legitimo matrimonio natos, numerare solere, ut præoccuparet scilicet locum illum ex. I Chronic. I. 28. objiciendum: Filii Abraham, Isaac, & Ishmael. ubi Isaac anno centesimo Abrahami natus, (Gen. XXI. 5.) præponitur Ishmaeli, anno ejusdem. 86. in lucem edito (Gen. XVI. 16.) neque animadvertit ille tamen, quem ex Geneleos, XLVI. cum Scaligero ad confirmandam propositionem suam producit, eandem plane everti.

* Joh. Boh.
Chron. lib. 1.
titul. 2. c. 6.

Omnes filii Jacob inquit Scaliger (& eum fide implicita hic secutus Bohemus,) secundum genitura tempus recensentur: primo

quatuor ex Leâ, secundis, duo ex Balâ; tertio, duo ex Zelphâ; quarto, duo ex Leâ; quinto, duo ex Rachel, prout natura ordo eos protulit. At si quis locum ipsum Genes. XLVI. consulere voluerit, inueniet primo loco susceptos ex Leâ filios sex, & Dinam filiam; secundo ex Zelpha duos; tertio ex Rachel duos; quarto ex Balâ duos; quinto ex nullâ nullos; neque eo ordine omnes Jacobi filios ibi esse recensitos, quo natura eos in lucem protulit. Quod manifestius etiam in aliâ eorundem recensione, I. Chronic. II. 1, 2. observari poterit. Addit deinde Scaliger, Scripturam alibi non solum primogenitum primo loco ponere, ut in I. Chronic. VI. Rubenem; (licet jus primogeniti ille amisisset) sed etiam quis sit primus, quis secundus, quis tertius, designare. (I Sam. III. 2, 3, 15. I Chron. VI. 28. & VIII. 1, 2, 3, 30, 39. & XXIII. 19, 20.) quod etiam contra ipsum facere (in Commentar. ad Genes. cap. XI.) rectè notavit. D. Pareus, quid enim alicubi disertâ designatione opus fuisset, siquidem ubique naturalis ordo servatus fuisset. Dignitatis, vero ratione, non Isaacum solum Ismaeli, (Genes. XXV. 9.) sed etiam Jacobum Esauo, (Genes. XXVIII. 5. Josu. XXIV. 4.) Ephraimum Manassæ (Gen. XLVIII. 20.) atque ob principatus prærogativam, Judam reliquis fratribus, (I. Chronic. II. 3. cum. V. 2.) & Mosem Aaroni fratri seniori (Exod. VII. 7.) præpositum fuisse invenimus.

* Bellarmin.
Controvers.
de Sacram
Matrimon.
cap. 28.

Porro ex tribus Tharæ filiis, natu fuisse maximum, non Abrahamum (licet ob dignitatem primo loco is ponatur) non inde solum à * Cardinale Bellarmino confirmatur, quia obiit ante cæteros, & quia fratrum alter Nachor, filiam ejus Melcham accepit in uxorem; sed etiam quia alteram Haranis filiam Jescham, ipse Abraham uxorem duxit. Ita enim in Genes. XI. 28, 29. legimus. *Et mortuus est Haran in conspectu Tharæ patris sui, in solo natali suo, Ure Chaldaeorum. Et duxerunt Abram & Nachor uxores: nomen uxoris Abram Sarai; & nomen, uxoris Nachoris, Melcha filia Haranis patris Melchæ, & patris Jeschæ. Quo loco, (inquit Bellarminus,) per Jescham non potest intelligi nisi Sarai; (quæ, teste Josepho in Hieronymo) binominis erat. Neque enim ullo modo credibile, Scripturam prodere voluisse patrem Melchæ & non patrem Sarai, persona longe dignioris: & deinde quorsum mentio fieret Jeschæ, si diversa esset à Sarai? Et hæc certe*

certe non Josephi tantum. (lib. I. *Antiquit.* cap. 7. & 8.) sed etiam omnium veterum Hebræorum communis est sententia: à B. Augustino quoque (lib. 16. de *Civitate Dei.* cap. 12. 19.) & majore Christianorum parte receptâ. Unde argumentum hoc petit Nicolaus Lyranus in Gen. XI. *Secundum Hebræos & omnes alios expositores, Sara Uxor Abram, fuit filia Aran.* De ipsa vero scribitur infra (Genes. XVII. 17.) Putesne Centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Ex quo patet, quod Sara erat junior Abram decem annis tantum. Si igitur Aran fuit junior ipso Abram, sequitur, quod non habebat decem annos quando genuit Saram, imo nec octo; quia inter nativitatem Abræ & Aran fuerunt plus quam duo anni. Quod ipsum etiam concedunt Hebræi, in *Sanhedrin* cap. 8. & *Seder Olam Rabba:* cap. 2. in quo ita legimus. שהיה שרה האדלר הר"י שנים ובש"א אשה דרו. ח' שנה אחת ללוט שנה אחת ליסבה. Quum ad annorum sex ætatem Haran excrevisset, accepit uxorem: quæ peperit ei annorum octo existenti, uno anno Lotum, altero anno Jescham, quæ & Sarah est. Neque ut hoc fieret, absurdum esse, inter Christianos * Genebrardus quoque somniavit. Verum sapientior Cardinalis, nova expositione verborum illorum Genes. XI. 26. (*Vixit Thare Septuaginta annis, & genuit Abram, Nacher & Aran*) difficultatem totam solvi posse. Ex quo loco ille colligit an. 70. Thara, jam natos fuisse tres illos filios. Non enim, (ait ille) Scriptura, significat, eodem anno omnes tres genitos fuisse; sed illo anno jam habere cepisse ipsum Thara tres filios: unum videlicet illo anno genitum, & alios antea. Illo autem anno natus est Abraham. Scriptura enim in Genesi, semper indicat tempus nativitatis eorum, quorum textit genealogiam, ut sciamus ætatem totius Mundi; aliis pratermissis, qui ad istam Chronologiam non pertinent. Ita videmus Scripturam. Genes. IV. prodidisse, quoto anno ætatis Adæ natus sit Seth, per quem textitur Chronologia; non autem quoto anno ejusdem Adæ natus sit Abel vel Cain. Et Genes. V. dicitur Noe, cum quingentorum esset annorum, genuisse Sem, Cham & Japhet; ubi notatur præcise annus quo natus est Sem, quia per illum deducitur Chronologia: & in reliquis idem observare licet. Cum ergo solus Abraham ex filiis Tharæ sit is, cujus explicatur genealogia, & per quem textitur Chronologia: necesse est dicere, illo anno ipsum natum esse, aliis autem antea.

* Genebrard.
Chronograp.
in fin. ætat. 2.

Atqui ut concessum Bellarminus hic sumit, quod à nobis pernegatur: per annos ætatis vel Abrahami, vel Sem, annorum totius Mundi seriem scripturam texere voluisse. Ut enim in omnibus illis locis in quibus unius cujusque Patriarchæ ortus singulariter & distincte est memoratus, fieri hoc libenter concedimus; ita ubi tres simul mixtim & confuse nominantur, aliter longe rem se habere dicimus; & abrupti ibi per annos alicujus illorum Patrum, ætatis Mundi continuationem, atque à nova epocha deinceps eam deduci asserimus, à Diluvio videlicet, ubi Sem, Cham, & Japhet; (Genes. V. 32. cum XI. 10.) ab initio vero peregrinationis Hebræorum, sive Abrahami ex Charane in Chanaan eam profectio cum obitu Tharæ patris conjuncta, ubi Abram, Nachor, & Haran simul enumerati reperiuntur. (Gen. XI. 26. cum XVI. 3.) Ex collatione vero prioris illius ternarii, ex Geneleos. V. à Bellarmino hic producti; nova hæc ipsius expositio commentitia esse deprehenditur. Ut enim in Geneleos. ut rarum quid & maxime observandum nobis proponitur, quod antequam annum quingentesimum Noe liberos gignere non cœpisset; cum cæteri omnes in eodem capitulo, inter annum. 65. & 187. genuisse memorentur: ita & in XI. cum reliqui omnes post Diluvium nati, inter annum. 29. & 35. genuisse legantur; quod Thare ante septuagesimum vitæ suæ annum liberis operam dare non cœpisset, ut res notatu non indigna, similiter nobis exhiberetur, par & eadem requirebat ratio. Et quum eodem uterque locus explicandus sit modo, in priore exponendo deceptum Bellarminum esse apparet, ibi notari præcise annum, quo natus est Sem, existimantem. Quum enim 502. esset annorum Noe, susceptum ab eo fuisse Semum, in fine capituli IV. supra à nobis est ostensum: ideoque verum non esse, eum quum 500. præcise esset annorum, jam habere cœpisse tres natos, Sem, Cham, Japhet. de quo etiam iterum Nicholaum Lyranum audire liceat, in Genes. V. 32. ita scribentem. *Dicunt Hebræi quod Sem non fuit primogenitus Noe. quod probant, quia hic dicitur quod quingentesimo anno vitæ suæ cepit generare: & sic primogenitus ejus erat centum annorum tempore Diluvii; quia tunc fuit Noe sexcentorum annorum? Sem vero non habuit centum annos usque post Diluvium per duos annos; ut dicitur infra, XI. capite.*

At si anno. 70. Tharæ natum Abrahamum fuisse non admitteremus; incertum futurum summi Patriarchæ annum natalitium, objectant alii. *Quinquies vero exprimit Moses diversos annos ætatis Abrahæ; scilicet 75. 86. 99. 100. & 175. Cur igitur annum, quo natus est, reticeret? imo quorsum attinebat, majores istos ætatis Abrahæ annos nominatim exprimere; si primus Abrahæ, unde pendebat reliquorum numeratio, ignoraretur?* (inquit Abrahamus Bucholcerus.) Verum nos primum annum Abrahami ignorari nullo modo concedimus. Subducto enim ab integræ vitæ Tharæ annis. 205. numero annorum. 75. quos Abrahamum egisse Scriptura confirmat quum cæptæ in Chananæam profectionis, impedimento per mortem patris penitus sublato, Charane est egressus: inter nativitatem Tharæ & filii ejus Abrahami. 130. annorum spatium intercessisse intelligitur. Neque officiunt quæ contra hoc à Bucholcero postea objecta esse videmus. I. *Abraham ipsum miraculi loco duxisse, si ex se centenario, & Sara nonagenaria nascatur filius Isaac.* (Gen. XVII. 17.) II. *Ne quidem annum, 130. Tharæ certo assignari posse nativitati Abrahæ: obstante eo, quod migrare potuisset Abraham annis aliquot à morte Tharæ decursis.* Sed ad posterius hoc, in capitis hujus initio, contra Pererium; ad prius illud, in V. capitulo, contra Morinum, jam respondimus. Ut concludere tandem liceat; Abrahamum statim post mortem patris, ex Charane in Chananæam primum esse profectum: à quâ profectio, & peregrinatio Hebræorum in terrâ non suâ. & cum eâ Mundi Æras tertia (de qua deinceps acturi sumus) suum capit exordium.

Peregrinationis Hebræorum annos. 430. (qui tertiæ Ætatis Mundi spatium constituunt) à primâ Abrahami ex Charane in Chananæam profectio, non à Jacobi & filiorum in terram Ægypti descensu, arcescendos esse ostenditur.

* Petav. Doct.
Temp. lib. 9.
cap. 24.

Dionysius Petavius, suo more, lacri calculi certitudinem infirmaturus, de præciso tempore, & initii, & exitus tertiæ hujus periodi, siue Ætatis Mundi, quæstionem moveri posse existimat. Nam si quis, (*inquit,) pertinacius obstitere voluerit, urgeri potest, non constare, utrum anni illi CCCCXXX. post quos legem datam esse Paulus testatur, (Galat. III. 17.) præcise sic accipiendi sint; ut annus Abrahami LXXVI. sit illorum primus, an LXXVII. ita ut exeunte LXXVI, promissa sit Abraamo soboles. Tum utrum subinde. CCCCXXX annis expletis, & in ipso CCCCXXXI. lex in monte lata sit, an post unum alterumve annum ab illis expletis, an labente CCCCXXX. Pro hac enim varietate putandi, uno, aut duobus, aut tribus, aut eo amplius minusve, si Moysen rotundum numerum expressisse quis dicat, minuenda vel augenda erit annorum summa.

Atqui de utroque horum Moyses nos certos reddidit. De initio quidem: Abramum docens, accepta promissione de semine, in quo benedicendæ essent omnes tribus terræ, (ad quam respexerit B. Paulus (Gal. III. 14. 16. 17.) ex Charane egressum fuisse, quum LXXV. esset annorum, & in terram Chananæam pervenisse (Genes. XII. 1. 5.) posteaque ingressum eum esse ad Hagarâ ancillam, exacto decennio, ex quo in terra Chananæâ ille habitaverat; quæ filium Ismaelem ipsi pepererit, quum esset ille annorum LXXXVI. (Gen. XVI. 3, 16.) Ex quibus inter se collatis, luce clarius est, ab ineunte anno Abrahami LXXVI. & ipsius peregrinationis, & promissionis benedicti seminis epocham, à nobis, (cum Eusebio,) esse deducendam. De exitu, non minus claram explicationem, per verba illa Exodi. XII. 41. idem nobis exhibet. Et factum est post FINEM quadringentorum triginta annorum, ut eodem ipso die egredierentur omnes exercitus Domini de terrâ Ægypti. Et quum mense ab inde ter-

rio Legem in monte Sinai datam fuisse, ex Exod. XII. 1. 16. constet : legillationem illam ad annum CC CCXXXI. labentem esse referendum in dubio non relinquitur ; adeoque totius tertiæ hujus Periodi spatium. CCCCXXX. præcise annorum esse statuendum.

Sed hic imprimis locus ille primarius, Exod. XII. 40. paulo diligentius à nobis est expendendus.

וַיָּשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם peregrinatio autem filiorum Israel, qui commorati sunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum. Ad quorum verborum rectam intelligentiam notandum est,

Primo vocem Hebræam מִשְׁכָּן uti Chaldaicam hic ei respondentem מִוֶּחָב ut generatim quamvis habitationem, ita ad externos & advenas relatum, peregrinationem non migrationem è patria denotare : quemadmodum ex ejusdem originis in utraque lingua vocabulis apparet. Ita apud Hebræos passim, מִשְׁכָּן non incolam modo, sed etiam inquilinum & peregrinum designat. Unde Abraham Genes. XXIII. 4. se in terra Chananæ גֵר-וְחוֹשֵׁב fuisse dicit : quod in Græca interpretatione πάρεγκος ἢ παρπίστημος, in vulgata latina, advena & peregrinus, est redditum. Similiter apud Chaldeos ; Gen. XXI. 34. pro וַיֵּגֵר ἢ peregrinatus est, in Chaldaeo וְחוֹבֵב habetur : & cap. XXVIII. 4. אֶת-אֶרֶץ מִנְיִן terram peregrinationis tuæ, Chaldaus Paraphrastes יֶת-אֶרְעָא reddidit. In Græca denique interpretatione, hoc ipso de quo jam agimus loco, ubi Romanus codex legit, Ἡ κατοίκησις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς κατοίκησαν, Habitatio autem filiorum Israel qua habitaverunt ; alii cum vetustissimo nostro Alexandrino habent. Ἡ δὲ πάρεγκος ἢ υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς παρώκησαν, Peregrinatio autem filiorum Israel qua peregrinati sunt.

Secundo ; Cananæam terram peregrinationis ut Abraham, Isaaci & Jacobi ; [Exod. VI. 4. cum Genes. XXVIII. 4. XXXVI. 7. XXXVII. 1.] ita & Israelitarum ab eis descendentium fuisse habitam ; propter arctissimum videlicet illud quod inter majores & posteros necessitudinis intercedit vinculum. Et tribus certe illis Patriarchis terram hanc peregrinationis ipsorum hæreditario possidendam eis se daturum deus promisserat : [Psal. CV. 11.] quod in posteris tamen eorum completum tantum fuisse

Jacob. Usserii

fuisse novimus. Ut posteriorum possessio patribus; ita & patrum peregrinatio hic tribuitur posteris, eadem plane ratione, quia horum ipsorum posterorum posterum transitum maris rubri & Jordanis sibi cum patribus communem faciunt, in Psalmo LXVI. 6. *convertit mare in aridam; per flumen transiverunt pede: illic letati sumus in eo.* Ita, quum in Bethel cum Jacobo locutus est Angelus, in eo etiam cum posteris ejus locutus fuisse dicitur. Hose. XII. 4. *Bethel invenit eum, & ibi locutus est nobiscum.* & à patribus ad filios illa traducta est criminatio; Amos. V. 25. Aet. VII. 42. *Namquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis domus Israel?* In solenni illa denique Confessionis formâ, quam Deus primitias sibi in festo Pentecostes offerentibus præscripsit, posteris ea omnia vide nus attributa, quæ patribus ipsorum in Ægyptiacâ hâc peregrinatione contigerunt, *Syrus periens erat pater meus, qui descendit in Ægyptum hominibus paucis, ut peregrinaretur illic; evasi autem illic in gentem magnam, robustam, & amplam. Quumque malo nos afficientes Ægyptii, & affligentes nos, imponerent nobis servitutem duram; in clamavimus Dom. Deum majorum nostrorum: exaudiensq; Dominus vocem nostram, respexit afflictionem nostram, molestiamque nostram, & oppressionem nostram.* Nam educens dominus nos ex Ægypto manu forti, & brachio extento & terrore magno, signis etiam & prodigiis; introduxit nos in locum hunc, deditque nobis terram hanc, affluentem lacte & melle. (Deuterom. XXVI. 5. 9.) Quibus addantur & illa ad filios Israelis Dei verba, Judic. X. 11, 12. *An non ex Ægyptiis, & ex Amoraïs, & ex Amonitis, & ex Philistæis, Sidoniis quoque & Amalakitis, & Moabitibus opprimentibus vos; quum clamaretis ad me, tum servavi vos à manibus eorum?* & Samuelis, in I. Sam. XII. 11. *Misit Dominus Jerubbaalem, & Bedanem, & Jephtham, & Samuelem; eripuitque vos à manu hostium vestrorum circumquaque, ita ut habitaretis secure, ubi manifeste & ipsi, & patres eorum simul comprehenduntur, ut in præsentem loco Exod. XII. 40. In quo si filiorum Israelis nominatione, patres hic excluderentur: nec ipse quidem Israel in horum peregrinantium numero fuisset comprehensus; quem tamen hujus in Ægyptum profectionis principem fuisset nemo dubitat.*

Tertio, cum Hebræi casibus careant pronomen וְאֵל ambiguum hic

hic esse relationis. Unde & in ipsa editione vulgata Latina Biblia polyglotta Antwerpiana Regia, & Jayana Parisiensia hic legunt, *Habitatio autem filiorum Israel, QUI manserunt in Ægypto, fuit. 430. annorum* : ubi alia ejusdem editionis exemplaria habent; *Habitatio filiorum Israel, QUA manserunt in Ægypto.* Quæ posterior relativi pronominis acceptio, *περὶ τοὺς παρὰ τὴν* determinans, mansioni Israelitarum in Ægypto, ipsorum. 430. annorum moram assignat; quæ totâ parte dimidiâ brevior fuisse ostendetur. Quod incommodum prior illa explicatio (quam ut aptiorem textus originalis interpretationem, non ut veriore vulgatæ editionis Latinæ lectionem proponimus) secum non adfert; *περὶ τοὺς παρὰ τὴν* tantum nobis exhibens sive descriptionem eorum quorum universa *παροικησις* sive peregrinatio, ab anno. 76. patris Abrahami cœpta, inde ad egressum ex Ægypto usque. 430. annorum spatium est continuata.

Eam autem Israelitarum descriptionem ab Ægypti tantum incolatu petendam, Moses censuit: quod illa patrum in Chanaanæ peregrinatio & paucorum hominum extiterit, & interrupta fuerit aliquoties, & minus in oculos hominum incurreret; *cum essent ipsi numero modici, paucissimi & inquilini in ea, & pertransirent de gente in gentem, & de regno ad populum alterum*; [Pl. CV. 12. 13.] hæc vero filiorum, in Ægypto ingentem hominum multitudinē complexa, stabilis fuerit & apud omnes gentes celebratissima. Nam habitatio Hebræorum in Ægypto, tribus, rebus fuit valde insignita & nobilitata: ut à * Pererio hic est annotatum. Primum enim Joseph eo tempore summo cum imperio universam Ægyptum per octoginta annos gubernavit, & eo tempore magna in prosperitate fuerunt Hebræi. Deinde, post mortem Josephi, per insignis & admiranda fuit multiplicatio Hebræorum, licet laboriosissimâ servitute affligerentur ab Ægyptiis. Denique, liberationem eorum, atque exitum ex Ægypto, tot & tanta tunc facta prodigia, valde memorabilem & admirabilem rediderunt.

Thomas Stapletonus in Antidotis suis Apostolicis, ad Act. VII. 6. quiritatur, omnes horum temporum hæreticos, Rabbinarum potius calculo, quam apertæ Scripturæ subscribere, circa annorum numerum quibus filii Israel in Ægypto versabantur; quos per totos. 430. annos ibi versatos fuisse, ille asserit.

* Perer. in
Exod. cap.
12. disput. 19.
num. 116.

In cuius sententiæ rejectione, cum omnibus horum temporum (quos illi appellare libuit) *Hæreticis*, omnes propemodum omnium temporum scriptores *Catholicos* consentire convenisset: si vel veritatis inquisitioni ipse studuisset, vel Lyranum saltem suum, in præsentem Exodi locum sic scribentem, consulisset. *Manifestum est, non mansisse in Ægypto Hebræos quadringentis triginta annis. Sed iste numerus annorum incepit, secundum Doctores CATHOLICOS, ab eo tempore, quo Abram ex Mesopotamia primum venit in terram Chanaan; in qua ipse & filii ejus habitaverunt tanquam peregrini usque ad descensum in Ægyptum.* Sed Stapletonus Genebrardum magistrum hic sequi maluit: quem absque ullo vel magistro vel suffragatore, opinionem initio evulgare fuisse ausum, ipsummet hisce verbis profitentē potuisset animadvertere. * Cum ista in primis editionibus annotabam, carebam quidem Latino, aut Græco suffragatore: at postea reperi Augustinum Eugubinum in cap. 12. Exodi, in ea versari sententia. Quam tamen tum aliorum veterum, (ex Augustini quæstione. 47. in Exodum; tum antiquissimi Theophili Antiocheni, in libro 3. ad Antolycum, & Clementis etiam Alexandrini (ut videtur) in libro. 1. Stromatum) fuisse sententiam comperimus.

* Genebrard.
Chronograph.
lib. 1.

Verum ab Abrahami in Chananzam & non à Jacobi in Ægyptum migratione, 430. annorum exordium esse capiendum ostendunt argumenta: quorum

Primum, (non ab Hebræis solum, in Seder Olam Rabba cap. 3. & in commentariis ad Genes. XV. & Exod. XII. sed etiam a nostris, Augustino quæst. 47. in Exod. Sedulio in Galat. III. Bedà in libro de 6. ætatib. Mundi, & aliis Productum) est hujusmodi. Kohath sive Caath, filius Levi, cum avo suo Jacobo descendit in Ægyptum. (Genes. XLVI, 11.) Hujus vitæ anni fuerunt, 133. filii vero ejus Amrami, anni. 137. (Exod. VI. 18, 20.) Filius Amrami Moses. 80. fuit annorum, quum liberandi essent Israelitæ à servitute Ægyptiacâ. (Exod. VII. 7) Hi omnes anni simul juncti, 350. tantum summam conficiunt. ex qua detrahendi etiam anni sunt, tum quos Caath post natum Amramum, tum quos Amramus egit post natum Moysen; simul cum iis etiam quos ante descensum in Ægyptum exegit ipse Caath: ne iidem anni bis numerentur. Ex quibus manifeste

manifeste colligitur, commorationem Israelitarum in Ægypto annorum 430. esse non potuisse. Duo quidem contra opponit Genebrardus: sed quæ Thaddæo * Duno sectatori suo adeo non factisfecerunt, ut agnoverit restare hic *difficultatem longe max- imam & forte insuperabilem*. Oppositiones tamen illas, quales sunt, non tacebimus; sed Benedicti Pererii responsionibus comitatas, hic subiciemus.

Ait primo, cum dicitur, annos vitæ Amram fuisse, 137. non esse intelligendum hoc de omnibus annis totius vitæ ejus; sed de annis vitæ, quam agebat * cum amisit patrem, aut cum genuit filios. "At quis non videt, (inquit * Pererius) istud interpretamentum violentum esse & contrarium consuetudini loquendi Scripturæ? Cum enim ea recenset annos vitæ alicujus simpliciter & præcise, ut facit in commemorando annos vitæ Coath & Amram, haud dubie loquitur de totius vitæ annis: cujus rei tot sunt exempla in sacris libris, & ita passim obvia, ut legenti eas perspicuum & indubitatum futurum sit quod dixi. Sic Pererius. Duo vero * Torniellus hic opinit: primo, non esse sufficientem ejus responsionem.

Ait secundo Genebrardus, inter Caath & Amram, & inter Amram & Mosem, intervenisse alias personas prætermittas in libro Exodi: sicut Matthæus, in describendo genealogiam Salvatoris, dicens quod Joram genuit Oziam, intermisit tres reges intermedios, Ochoziam, & Joas, & Amasiam. Sed id profecto gratis ab eo esse dictum, recte respondet Pererius. "Nulla enim (inquit) ratione ostendi potest, fuisse intermedios aliquos homines inter Caath & Amram, vel inter Amram & Mosem. Ubi cumque enim Scriptura istam progeniem Levi recenset, semper facit ipsum Amram proxime succedere ipsi Caath, & Mosem & Aaron ipsi Amram. Tres autem illos reges prætermittos fuisse à Matthæo, propterea vere dicitur, quia liquido id constat ex libris Regum, & ex libris Paralypomenon; in quibus libris regum illorum scripta est historia, Ita Pererius. Et vero (ut de Josepho, in libro 2. Antiq. c. 5. Mosem ab Abrahamo septimum numerante nihil dicamus) ipsum Mosem, aut quis avus suus fuisset ignorare potuisse, aut si sciret in Genealogia sua præterire nomen ejus voluisse,

* Dun. de peregrinat. filior. Israel in Ægypto, grad. 34.

* Perer. in Exod. cap. 12. disp. 19. num. 108.

* Torniell. ann. Mundi. 3329. num. 12.

quis animum ut credat poterit inducere ? Quos scopulos Abrahamus Frisius, Jacobus Auzolæus, & Nicolaus Abramus ut devitarent, Cahathum in Ægypto fuisse natum, dicere maluerunt; in eorum decedendo sententiam qui contra expressa Moſis verba contendunt, *non omnes qui Genes. XLVI. recensentur, jam natos fuisse, cum Iacob in Ægyptum descenderet; de qua in capit. X. pluribus à nobis erit agendum.*

Secundum argumentum à generatione Jochebedæ matris Moſis deducitur, quæ ipsius Patriarchæ Levi fuit filia. Unde in Exod. VI. 2. Amram uxorem accepisse dicitur Jochebedam וַיֵּלֶד אֶמְתָּא *amitam suam*: R. Solamo Jarchi, Abulensis, Cajetanus, Pagninus, Stenchus, Lipomanus, Driedo, Oleaster, recte sunt interpretati. Licet enim editio vulgata Latina *patruelem*, & Græca θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, *filiam fratris sui*, hic reddat: priorem tamen explicationem preferendam esse, ipsius Moſis verba illa ostendunt, Numer. XXVI. 59. *Nomen uxoris Amrami Jochebeda filia Levi, quum ipsam Levi in Ægypto peperit mater illius.* hoc enim subaudiendum femininum illud verbum indicat, וְלֵוִי נָשָׂא אֶת־הָאִשָּׁה לֵוִי *simulque evincit, frustra vim loci hujus eludere* * Salianum & Bonfrerium fuisse conatos, dicendo eodem modo Jochebedam dictam fuisse filiam Levi, quo * Ephraim & Manasses dicuntur filii Jacob, Christus Dominus filius David, omnes Levitæ filii Levi, & Elizabeth (Luc. I. 17.) una de filiabus Aaron. Porro ex annis. 137. quos vixit Levi, [Exod. VI. 16.] juxta nostras rationes in Ægypto acti sunt, 87. juxta Aliorum. 93. circiter. Anni. 93. juncti annis 80. quos tempore exodi agebat Moſes, [Exod. VII. 7.] efficiunt. 173. qui à 430. subducti. 257. relinquunt: quot saltem annorum, admissa Genebrardi sententia, Jochebedam esse oporteret, quo tempore Moſem peperit; etiamsi ipso, 137. Levi patris anno genitum fuisse poneremus. quum juxta nostram Chronologiam, Jochebedam annos centum natus gignere potuisset Levi, (ætate minor quam Jacobus pater, quum suscepit Benjaminem;) Jochebeda. 85. annorum, quum Moſem peperit.

Tertium argumentum suppeditat ætatis Hefronis consideratio, quem infantem cum Jacobo in Ægyptum fuisse deductum in capite. X. ostendemus: ille sexagenarius duxit filiam Machiris filii Manassis, quæ Segubum illi peperit. (1. Chr.

* Salian. ann.
Mundi. 2452.

num. 3.

* Bonfrer. in
Exod. 6. 20.

II. 21.) cujus filium Jairem, anno. 40. post exodum villas Balhanis, & regionē occupavisse ex Mose constat. (Num. XXXII. 41. Deuter. III. 14.) Unde consequitur, ex nostra etiam hypothēsi, quæ moram Israelitarum in Ægypto constituit, plures quam. 404. essent illi adscribendi.

Quartum argumentum ex genealogia seditiosorum, Coræ, Dathanis & Abirami est desumptum: quorum avos cum Jacobo in Ægyptum defendisse, ex *Genes.* XLVI. 9. 11. Liquet. Ut enim Cahath Levi filius ex Amrano Mosem; ita & ex Izhare nepotem habuit contradicctorem illius Corami; similique modo, Rubenis filius Pallu ex Eliabo nepotes suscepit Coræ satilites, Dathanem & Abiramum [*Numer.* XVI. 1. & XXVI. 8. 9.) Quæ unius tantum progenei, inter descendentes in Ægyptum, & à terrâ in deserto absorptos, interpositio, manifestum facit moræ in Ægypto annos. 430. tribuni omnino non posse.

Quintum, argumentum à paraphrastica verborum Mosis explicatione est petitum, quæ in Græcis Bibliis, Exod. XII. 40. Ita sese habet. Ἡ δὲ παρακλήσις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὡς παρώκησαν ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν γῇ Χαναάν, αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν, ἔτη τετρακδσία πρὸς ἑκατόν. Peregrinatio filiorum Israel, quæ peregrinati sunt in terra Ægypti, & in terra Chanaan, ipsi & patres eorum, an. CCCCXXX. ubi illud, αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν, ipsi & patres eorum, in Romano τῷ LXX. codice, (librarii vitio,) desideratur: quod tamen in Alexandrino nostro (non minoris antiquitatis exemplare) ut & in editione Complutensi & Aldina, atque aliis omnibus (ex Romana non expressis) eodem hic modo legitur, quo ab Eusebio in Chronico, Quinto Julio Hilarione in libello de Mundi duratione, Augustino quæst. 47. in Exodum, Sedulio in Galat. 3. & veterum aliis habetur etiam citatum. Sed & ipsis Apostolorum temporibus Dosithius, alia Petateuchi loca quamplurima, sic & præsens hoc ex Græcâ editione similiter interpolatum Samaritis suis tradidit ומושב בני ישראל וזמכות אשר ישט בנארץ כוען ובנארץ מצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה Peregrinatio autem filiorum Israel & patrum eorum, qua commorati sunt in terra Chanaan & in terra Ægypti, fuit quadringentorum & triginta annorum.

Chronologia sacra.

* *Ibid.* cap. 7.

Ex his liquet, quantum * Nicolaus Abramus operam hic luserit, dum ex illa unius Romani codicis ab aliis discrepantia *conjecturam propemodum certam duci posse* existimat, non modo αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν (quod solum, properantis librarii vitio, à Romano exemplari aberat) sed etiam, καὶ ἐν γῆ Χαναάν aliud esse nihil quam glossema, quod initio margini adscriptum, lapsu temporis in contextum irreperit; aut certe plagulam quamdam ex translationibus assutam. quod posterius, non minus inani opera, ex Hieronymi in librum Paralypomenon præfatione adstruere ille nititur: in qua, *Origines* dicitur in *editione LXX.* interpretum Theodotionis editionem miscuisse, asteriscis videlicet designans quæ minus fuerant, virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita; indeque, in Ecclesiis legi quod LXX. nescierunt: quum ea, quæ ex Theodotione sub asteriscis ab Origine fuerunt addita, in Hebræo textu reperta fuisse constet: ideoque ad illa, καὶ ἐν γῆ Χαναάν, αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν, ut in LXX. non in Hebræo extantia, obelum sive virgulam ab eo fuisse appositam, dubitare non liceat. Neque quicquam nos lædit, quod ab eodem Abramo adjicitur; illos ipsos, qui LXX. seniorum auctoritatem plenis buccis hic opponunt. antequam ad duodecimum Exodi caput pervenirent, jam vicies & Græcorum interpretum auctoritate discessisse. Non enim si Græci interpretes, (quicumque illi fuerint,) quum textui originali aperte contradicunt, deferendi sunt; idcirco in Exodi. XII. audiendi non sunt, ubi eandem fere Mosis sententiam paraphrasi suâ exhibent, quam cæteri Hebræi (qui eorum interpretationem à textu originali dissidentem nihili faciunt) sunt amplexi.

Sextum argumentum ab insigni illo testimonio B. Pauli, Galat. III. 17. est desumptum Τὸ δὲ λέγω, διαθήκην περὶ κυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς Χριστὸν, ὃ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τεσσαρὶν γέγονεν νόμος ἐκ ἀκυροῦ, εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. Hoc autem dico Paſſionem à Deo prius sancitam. respicientem in Christum, quæ post quadringentos & triginta annos extitit, irritam non facit, ut evanidam reddat illam promissionem. ubi à promissione facta Abrahamo, de benedicendis in ipso omnibus tribubus terræ, [Gen. XII. 3. cum Galat. III. 8, 14.] usque ad legem, datam post egressionem Israelitarum ex Ægypto

to mense tertio, [Exod. XIX. 1, 16.] annos. 430. Apostolus dinumerat. Unde ad anni Abrahami LXXVI. exordium, annotat Eusebius in Chronico. *Primus annus repromissionis Dei ad Abraham: à quo, usque ad Moysen, & egressum gentis Hebræorum ex Ægypto, supputantur anni CCCCXXX. quorum meminit Paulus.* Et cum eo Augustinus lib. 19. de Civit. Dei. c. 24. *Computantur ab anno septuagesimo & quinto Abrahamæ quando ad eum facta est prima promissio, usque ad exitum Israel ex Ægypto, 430. anni; quorum Apostolus meminit, & quæst. 47. in Exod. Ex illa vocatione qua vocatus est Abraham & credidit Deo, post 430. an. facta legem dicit Apostolus; non ex eo tempore, quo Jacob intravit in Ægyptum.*

Atqui, si Genebr. hic audire volumus, nos in Pauli verbis illud [post] non refertur ad promissionem Abrahamæ, sed ad legem quæ data est post. 430. annos quam Hebræi venerant in Ægyptum, quasi dicat Paulus: Lex quæ post. 430. annos facta legitur, Exodi capite. 12. Testamentum Dei, prius Abrahamæ factum, non potest irritum facere. Cui bene respondet, * Pererius, robur argumentationis Paulinæ pendere à tempore promissionis Abrahamæ, non autem à tempore habitationis Hebræorum in Ægypto, cujus nempe nec ullam ibi significationem facit Paulus; nec ea juvat consilium & propositum Pauli. Sic enim illum argumentari. *Deus Abrahamæ promisit fore, ut in semine ejus, hoc est, in Christo, benedicerentur omnes gentes; quæ promissio facta est. 430. annis priusquam daretur lex; nec lex tanto post data infirmare atque irritam facere potuit promissionem illam Dei. Ergo benedictio, & salus omnium gentium, non à lege sed à Christo speranda & petenda est.* Vide & Torniellum, ad an. Mundi. 2329. numi. 15.

* Perer. ut
supr. num. 114.

At nihil prohibere hic objectat. * Nicolaus Abramus, ut Paulum dicamus Argumentari ad hominem, ut loquantur, & scribentem ad Galatas, non ex sua, sed ex eorum sententia, & ex LXX. Seniorum codicibus, prout usu publico viritim terebantur, hunc annorum numerum protulisse. Sed si revera credidit Nicol. glossema illud, de quo dixerat, Apostolorum tempore in editione 70. Sen. fuisse receptum: qua rationis specie suspicari potuit, ex Theodoti-onis interpretatione illud ab Origine ipsorum editioni fuisse assutum, quum eorum utrumq; post Apostolorum tempora vixisse nemo nesciat. Et si Paulus credidisset cum Nicolao, inter Promissionem & legem. 645. annorum spatium intercessisse; nulla secundum hominem argumentandi ratio requirebat, ut minorem

* Abram. ut
supr. cap. 15.

ille numerum exprimeret: quum vi argumenti ipsius nihil de-
cederet, si multis annis ante legem promulgatam, Abrahamo
promissionem fuisse factam, indefinite pronunciaffet.

Itaque huic refugio non satis confusus Jesuita, ad alterum hoc
recurrendum sibi putavit * *Non ait Apostolus annis. 430. post
promissiones dictas Abrahamo, latam esse legem, sed post testamentum
confirmatum à Deo. Confirmari porro dicitur non cum primis veluti
lineis informatur, promittitur, aut etiam primo conditur; sed cum
informatum & conditum antea fuerat, iterata testatoris voluntate
renovatur.* Postremam vtro testamenti confirmationem, quæ,
priusquam Deus Moysi loqueretur, narratur facta Patriarchis,
eam promissionem fuisse affirmat, quæ Jacobo in Ægyptum pro-
fecturo, Gen. XLVI. 4. hisce verbis facta fuisse legitur. *Ego descen-
dam tecum, & inde adducam te huc revertentem.* Quum, simul
cum illa quæ immediate præcesserat, *In gentem magnam ponam
te.* Ibi Regnerus Barelius, vel quicumque fuit author Pro-
blematum Harmoniæ Chronologicæ in Genesim, Dissertatione
4. num. 21. & 25. affirmat esse omnium Promissionum tribus
Patriarchis factarum complementum: & quicquid priores omnes
figillatim, id hanc simul uno 'complexu conjunctim comprehen-
disse. Cui aliud nihil opponere hic fuerit opus, quam
quod ab ipso Nicolao Abramo postea habetur objectum

* *Ibid. c. 26.* * Loquitur enim Apostolus (ut ille bene observat) non de qua-
libet promissione, sed de promissione quæ in omnes gentes re-
dundarit: ut in Gentibus benedictio Abrahamæ fieret in Christo
Jesu; ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem. [Gal. III.
14.] quum in pollicitationibus Jacobo in Ægyptum cum tota
familia migranti factis, ne verbum quidem appareat, quod se-
cundum litteram videri possit ad vocationem & benedictionem
omnium gentium pertinere.

Recte igitur omnino statuit Dionysius Petavius; * *Paulum
manifeste de primâ illâ ἡραγγελία loqui, quæ anno Abraami
doctrin. temp. LXXV. facta est: quæ & apud Patres, & Chronologos celeberrima
lib. 9. cap. 24. est; uti ex Eusebii Chronico liquet, qui ab eâ sæpius titulum ducit
* Abram. ut annorum.* Cujus sententia ita hic oppugnat * *Nicolaus noster, ut
supr. cap. 16. falsa nixus hypothesi, in ipsum Apostolum cudat hanc fabam.
quem, argumenti sui vim, in longinquitate temporis inter con-
firmatum à Deo testamentum legemque, latam intercepti po-
nentem,*

nentem, loqui debuisse ait, non de prima illa promissione, sed de postrema & novissima, conditione sive confirmatione testamenti. Alioquin, (inquit) parum solide & sophistice procederet, pessime ratiocinaretur, & ne secundum hominem quidem, id est humano more loqueretur. Testamentum enim ab ea testatoria voluntate vim habet, quæ postrema innotuit, unde & suprema voluntas dicitur: & quidem inter homines, ut notat Apostolus, ad Hebr. IX. 16. testamentum in mortuis confirmatum est. alioquin non valet dum vivit qui testatus est. Quasi vero διαθήκη vocabulum, quod à vulgato Latino interprete Testamentum reddi solet, supremam testatoris voluntatem semper denotaret; & non frequentiori usu תנא Hebraico responderet, quod LXX. (quorum loquendi genere uti solent Apostoli) διαθήκη, Aquila vero & Symmachus συνθήκη, id est, pactum interpretati sunt. Et in loco quidem ad Habræos, ubi de Christo, sua morte novum fœdus nobis sanciente, agitur, restrictior illa vocis significatio locum habet: sed Generalior illa altera in præsentī ad Galatas loco, ubi de Dei Patris promissione agitur, in quo primæ & supremæ voluntatis nullum admitti potest discrimen. Per διαθήκη igitur προσηγορεύεται ὡς δὲ δῖον, nihil aliud intellexit Apostolus, quam pactum illud gratuitum quod cum Abrahamo Deus primum iniit, atque ineundo sancivit, ratumque & authenticum effecit; subsequentibus ejusdem repetitionibus nihil amplioris auctoritatis primæ promissioni adjicientibus.

Sed objicit rursus Nicolaus, Apostolum aperte testamenti confirmationem ab illa prima promissione discriminare: Nam si idem est confirmatum testamentum quod promissio, ridicula erit, (inquit ille) inepta, & putide redundans oratio. Quis enim nisi plane balbutiens ita loqueretur? Lex non irritum facit testamentum confirmatum à Deo, ad irritandum testamentum à Deo confirmatum; vel, Lex non evacuat promissionem, ad evacuandam promissionem. Et istas sane Nicolai locutiones, eadem iisdem verbis plusquam putide iterantes, plane nugatorias esse facile concedimus: cum in eo quo utitur Apostolus loquendi modo, posterius membrum prioris explicationem contineat; & simplicem Dei promissionem, pro pactione satis in se Authentica habendam esse, nos edoceat.

Loco Exodi, cujus genuinam explicationem hactenus tutati sumus, affinis est prædictio illa Abrahamo à Deo facta, *Gen. XV. 13. Aët. VII. 6. Scito prænosces quod peregrinum futurum sit semen tuum in terrâ non suâ, & subjicient eos servituti & affligent eos quadringentis annis. Ubi per terram non suam Genebrardus Ægyptum intelligit, in qua Abrahami posteros peregrinatos fuisse per annos. 430. existimat; rotunda. 400. annorum summa, (fractis numeris prætermisissis,) hic expressos. Sensit idem & Stapletonus: de quo, in commentariis ad dictum Aëtorum locum, Johannes Lorinus. Gravius hallucinatur quam ceteri Stapletonus, in Antidotis ad hunc locum Aëtium, volens totos quadringentos annos consumptos esse in Ægyptiacâ habitatione, atque etiam afflictione. Non fuit opus valentibus antidoto, aut si quo modo hac in re male Hæretici valerent, non laborarent morbo hæresis: cum citra Fidei periculum hujusmodi res varie à Catholicis discutiantur.)* Alphonsus Cumiratus (ab eodem Lorino ibidem productus) adhuc ineptius, annos quidem. 430. à promissione Abrahamo facta accepit, 400. vero ab ingressu Jacobi in Ægyptum; quem tamen. 115. annis ipsa morte Abrahami posteriorem fuisse constat. Author Problematum Harmoniæ Chronologicæ, in Dissertatione illa 4. num. 3. Israelitarum cōmorationi in terrâ Ægypti annos. 430. cum Genebrardo & Stapletono tribuens, 400. durissimæ servitutis & afflictionis eorum annos à morte Levi, (Ex. VI. 16.) inchoat, & ad tempus quo deletis septem Gentibus plenarie terram Chananis hæreditate illi possiderunt, extendit.*

Sed longe major & sanior Chronologorum pars, per terram non suam tum Chananæam tum Ægyptum hic designari asserit: & 400. hosce annos à primis Isaaci annis incipit, in quo benedictum Abrahami semen vocari cœptum est. (Genes. XXI. 12. Rom. IX. 7. Hebr. XI. 20.) ita ut intra illud spatium totius etiam peregrinationis, non servitutis tantum & afflictionis (quæ in extremis illius annis contigit) tempus complectatur. In his enim verbis, ut tum ab aliis, tum à Pererio est observatum, tria continentur, quorum unum est, peregrinatio seminis Abrahæ in terra non sua, alterum servitus, tertium afflictio. Tempus itaque illorum. 400. annorum non competit in quodlibet illorum trium disjunctè ac separatim, sed in tria illa conjunctè; quod illa tria eventura essent & complenda intra spatium. 400. annorum. Ergo sensus illorum verborum Domini

* Cumiran.
Rom. I. conciliat. 22.

* Perer. in
Exod. cap. I.
disput. 6.
num. 29.

Domini ad Abrahami, hic est. Semen tuum, priusquam veniat ad possidendum terram Chanaan, tibi & illi promissam, transiget. 400. annos : in quo temporis spacio, & peregrinabitur in terra aliena; & aliquandiu etiam durâ servitute affligetur.

Quod vero hic Abrami semen peregrinaturum fuisse dicitur *וְהָיָה לְךָ בְּאֶרֶץ זָרָה* in terrâ non sibi, vel suâ, (ut in editione ut *supr. cap. 12* vulgatâ Latina rectissime est expressum) id de terra non ipsis debita, non promissa, non destinata, accipi dum vult Nicolaus Abramus ; ne Chanaan sub ea comprehendi posse putetur, quum simplicissimo ac maxime germano sensu in vulgatâ Græca Mosis versione, in terrâ non propria; *ἐν γῇ ἐκ τῆς ἑτέρας*, in novo Test. *Act. VII. 6.* *ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ* in terra aliena, illud habeatur expositum. Ubi in primis observandum recte notavit Eustathius, *ὅτι ἐκ τῆς ἐν Ἀιγύπτῳ ἀλλ' ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ πάροικον ἦσαν* in *Act. 7. 6.* τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, quod non dixerit in Ægypto, sed in terra & Caten. Græc. aliena peregrinum erit semen Abrahæ. *Ἀλλοτρία ὁ ὑπὸ ἑτέρας καὶ ἡ* in *Gen. 15.* *Χανααία γῆ, ἣν παρῴκησεν ὁ Ἰσαὰκ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ.* Aliena autem fuit terra Chanaan ; quam incolebat Isaac semen Abrahæ.

At Nicolaus contra hic objicit : cum Deus posteris Abrahami terram Chanaan promississet, jamque illi, si nondum jus in re, ut loquuntur, saltem jus ad rem suo tempore possidendam haberent; terram Chanaan magis eorum dici potuisse, quam non eorum. verbisque illis Dei ad Jacobum, *Genes. XXXI. 3.* Revertere in terram patrum tuorum, rem totam consecutam putat : conclusionem hac inde deducta chronologis insultans. Igitur Dei, Judicio terra Chanaan Abrahæ & seminis ejus fuit ; Chronologorum interpretatione non fuit. Verum mentem suam satis explicavit idem ipse Deus quum patribus illis daturum se dixit terram Chanaanis, terram peregrinationū ipsorum, in quâ peregrinabamur [*Exod. VI. 4.*] Quomodo & Isaac filio Jacobo optavit, ut hereditario jure possideret terram peregrinationum suarum quam Deus dedit Abrahamo. *Genes. XXVIII. 4.*] Similiterque de Jacobo & Esau legimus, quum utrumque ob armentorum multitudinem terra peregrinationum ipsorum, capere non posset, Esavum quidem (sive Edomum) cum totâ suâ familia in monte Seir habitavisse, quæ regio deinceps terra possessionis Edomæorum fuerit habita ; Jacobum vero habitavisse in terra peregrinationis patris sui, in terra Chanann. [*Gen. XXXVI. 7. 8. 43. & XXXVII. 1.*]

quæ in Chananæorum respectu possessionis & κτήσις, ita & Jacobi [Gen. XXX. 25.] & reliquorum Hebræorum terra fuit, [Gen. XL. 15.] respectu incolatus & παρικήσεως. Quamobrem & Apostolus in Hebr. XI. 8. scribens Πίσει καλέμενον Ἀβραάμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον ὃν ἡμελλε λαβεῖν εἰς κληρονομίαν. *Per fidem vocatus Abraham auscultavit, ut exiret ad locum illum quem accepturus erat in hereditatem: cum illo tamen jure ad rem suo tempore possidendam, consistere potuisset præsentem peregrinationem in terra aliena, statim ostendit; in versu proxime sequente de eodem subjiciens. Πίσει παρῴκησεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτείας, ὃν σκηνᾷς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ τῶν συγκαληθέντων ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς.* *Per fidem peregrinatus est in terra promissionis ut aliena, in tabernaculis habitans cum Isaac & Jacob coheredibus ejusdem promissionis. Ut dubitare nemini jam liceat, Isaac, & ejus posteris in Chananæâ commorantibus, divini illa verba oraculi Abrahamo facti, convenire posse: ὅτι ἔσαι τὸ σπέρμα αὐτῆ παρικόν ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ. quod semen illius peregrinum futurum esset in terra aliena.*

Sed & hoc præterea à Nicholao objicitur. De illa terra loquitur duntaxat Deus, de qua post servitutem egressi sunt cum magna substantia. Nos vero ut ex Ægypto, non è Chananæâ, ita eos fuisse egressos, facile concedimus: ita quod pro confesso hic ab eo sumitur, de illa terra duntaxat loqui Deum, unde illi ita sunt egressi, planè pernegamus. Quod in Chananæam deinde illi tendebant, ex illis oraculi verbis probat. Generatione autem quarta revertentur H U C: concluditque, ut egressum ab ingressu, profectiōnem a reditu, sic Ægyptum (non eorum terram) à Chananæâ (eorum terra) distingui. Atqui status peregrinationis seminis Abrahamæ hic prædictus, à statu servitutis & afflictionis distinguendus primum fuerat, & prior ad Chananæam æque ac Ægyptum, posterior ad solam Ægypti terram referendus. Licet enim in posteriore hoc statu, egressum ab ingressu, profectiōnem à reditu, Ægyptum à Chananæâ, distinguendam esse libenter agnoscamus: nihil tamen id obstat quo minus in priore, seminis peregrinationi in terrâ non suâ Chananæam & Ægyptum conjunctim assignare valeamus.

Ad Achjoris denique Ammonitæ verba, de Hebræis in Ægypto per annos. 400. tantopere multiplicatis, quæ ex libri Judithæ cap. V. 9. tam multis ab * eo urgentur, breviter respondemus: in Græco non haberi, & à Chaldaico editore, ex loco Genes. XV. minus attentè considerato, fuisse adjecta; eodem modo quo à Josepho, libro 2. Antiquit. cap. 5. iidem. 400. annorum spatium vexati fuisse dicuntur, quos tamen in proxime insequente capitulo. 215. tantum annorum moram ibi fecisse, idem ipse comperit. Vide apud Torniellum plura, ad annum Mundi. 2329. num. 17.

Et hætenus quidem Nicolaus pro Genebrado suo strenuè depugnavit: sed tandem illum * deferens, ad Thaddæi Duni * Ibid. c. 24. castra transit, qui. 400. annorum initium non a discensu Jacobi, & 3. sequent. sed à venditione & abductione Josephi in Ægyptum, deducit: * Deinde Peregrinat. filior. quo tempore promissionem illam Genes. XXXV. 11, 12 uterque, Isr. in Ægypto, grad. 21. Jacobo factam fuisse affirmat; & consummatam fuisse promissionis confirmationem, à Paulo commemoratam existimat. Ego sum Deus omnipotens: Cresce & multiplicare? Gens & cæus gentium erit ex te: & reges è lumbis tuis egredientur. Et terram quam dedi Abrahamo & Isaaco, tibi dabo eam: & semini tuo post te dabo terram hanc. Verum hanc promissionem ante nativitatem Benjaminis dictam fuisse constat: quam ipsam aliquot annis venditione Josephi fuisse priorem, in capite. X. postea videbimus. Et si eo quo illi volunt tempore dicta ei fuisset; ad locum tamen Apostoli nihil omnino facerent; quæ de promissione, non Jacobo sed Abrahamo edita, locutum fuisse constat. Tichonius Donatista, in Regula. 5. annorum illorum. 430. exordium à regno (ut ille appellat) sive proregia dignitate Josephi accessit: cujus annis. 80. exactis, servitutem & afflictionem Israelitarum cœpisse putat, & per. 350. anos duravisse; quos Deus [Gen. XV. 13.] synecdochicè. 400. dixerit. Sed quia tam hæc quam Thaddæi Duni opinio, iisdem quibus illa Genebrardi refellitur argumentis; ulteriore utriusque examine Lectorem fatigare noluimus.

De duplici Abrahami vocatione, ex Ure Chaldeorum & Charane, & temporis spatio inter utramque interposito. A posteriore incipiendos esse annos. 430. peregrinationis Hebræorum, quum, 75. fuisset ille annorum; non quum aut. 70. aut etiam. 76. 85. 99. vel, 100.

NON ab Israelis & totius familiæ suæ discentione in Ægyptum, multoque minus à Josephi vel venditione vel sublimatione, sed à patris Abrahami & suorum peregrinatione in terra Chanaanide, 430. Israeliticæ peregrinationis annos fuisse deducendos, in præcedente capite est ostensum. Cum iis nobis nunc agendum est, qui sub Abrahamo quidem epocham hanc constituendam esse agnoscunt; sed vel ante ejus è Charane in Chanaan profectiōne, vel post eam alio quàm à nobis constitutum est tempore, figendam eam esse statuerunt.

Priorem sententiam amplexus est quintus Julius Hilarion: in libello de Mundi duratione, ita hac de re scribens. *Abraham annorum LXX. de terra sua profectus est in Carram. A peregrinatione Abrahæ usque ad profectiōnem Israel ex Ægypto ad eremum, anni sunt CCCCXXX. quos & in ipsa Ægypto annos. CCX. egisse, postea adjicit. Eadem est & Hebræorum sententia, in Seder Olam Rabba. cap. 1. & 3. Mechilta, Rabbah El Pharao, Schemoth Rabbah, & Tanchuma, Schemoth, Chaldaicâ paraphrasi Jonathanis in Exod. XII. 40. (quemadmodum à R. Azariâ in Meor enajim habetur annotatum:) ut & in Cabbala historica R. Abrahæ, & vulgari Judæorum Computo eandemque ex recentioribus secuti simul, Cajetanus, Naclantus, Genebrardus, Arias Montanus, Bonfrerius, Bibliander, Beza, Tremellius, Vignerius, Temporarius, Cappellus, Lydiatus, Lansbergius, Pawellus & alii. In ea vero asserenda præcipuam posuerunt operam, Thomas Pius in Clepsydra suâ Anglicè conscriptâ, & Henricus Harvillæus sub finem sect. 43. tertiæ temporis Periodi: quorum prior, probationes à se productas, & matutino Solis jubare clariores; & quam ut ab hominum vel autoritate vel argumentis*

mentis infringi possint validiores esse opinatur : posterior, multo modestius, ceteris sententiis probabilior hanc esse concludit.

Ad ista discernenda, primo, cum * Chrysostomo, * Abulensi & aliis, notandum est, Abrahami in Scripturâ vocationem haberi geminam : unam Ure Chaldæorum, patre adhuc vivente; [Genes. XV. 7. Josu. XXIV. 2. 3. Nehem. IX. 7. Act. VII. 2, 3, 4.] alteram Charane, post Tharæ patris excessum, factam. [Gen. XII. 1, 4. Act. VII. 4.] Priori vocationi obtemperavisse Abrahamum, illis verbis Act. VII. 4. docet protomartyr Stephanus : *Tunc egressus ille est ex terrâ Chaldæorum.* Posteriori, Genes. XII. 4. Moses. *Egressus est itaque Abram sicut præceperat illi Dominus, & fuit cum eo Lot : & septuaginta quinque annorum erat Abram quum egrederetur Charane.* Conrado enim Pawello neminem hic assensurum existimo : qui in. 4°. suo Scopulo, (in quem, cum aliis nautis Tremellium etiam & Junium impegisse scribit : quos cum ipso tamen constat, primam evangelii promissionem Abrahamo factam, non. 75. sed 70. ejus ætatis anno attribuisse.) duo hujus versiculi membra ita à se invicem divellit, ut prius ad primam Abrahami ex Ure Chaldæorum, posterius ad secundam ejusdem ex Charane profectionem referat ; quam diversam profectionem à priore esse, particulâ adversativa *Autem* (quæ in textu tamen originali complativam. Et sibi habet respondentem) designare autumat. In priore vocatione Thara, qui à Chaldæis seductus idolorum cultui sese mancipaverat, [Josu. XXIV. 2.] intellectâ (ex filio) Dei voluntate, * ab idololatriâ resipiscens, itineris ducem sese præbuit : assumptoque secum filio Abrahamo, Loto, & nuru Sarâ, Ure Chaldæorum cum iis egressus est, ad proficiscendum in terram Chanaanis. [Gen. XI. 31.] nam, *quia ipse erat pater familias, ideo migrationis negotium illi adscribitur, non filio familias:* ut rectè in Elencho Pareano scripsit Scaliger. In posteriore vero, patrefamilias Charane jam mortuo, ipse Abrahamus Saram & Lotum assumpsisse, & cum iis rectâ in terram Chanaanis abiisse, dicitur. [Gen. XXII. 5.]

Observandum secundo est : in utraque vocatione, indefinite à Deo iter suscipiendum præcipi ; ad terram quam ipse esset ostensurus : Act. VII. 3. & Gen. XII. 1,] & tamen tam in prio-

* Chrysost. in
Genes. homil.
36.

* Tostat. in
Genes. 12.
quæst. 1. 12.
& 18.

* V. Torniell.
anno Mundi.
2113. num. 2.

* Abram. in
Pharo veter.
Testam. lib. 7.
cap. 21.

* Torniell.
Anno Mandi.
2113. Num. 3.

is excutione à Tharâ, (Gen. XI. 31.) tum in posterioris Abrahamo (Gen. XII. 5.) in Chananeam profectiorem memorari institutam. quod varii interpretes variè cum verbis illis Apostoli conciliare nituntur, Hebr. XI. 8. *Per fidem vocatus Abraham auscultavit ut abiret in locum quem accepturus erat in hereditatem & exivit, nesciens quo esset venturus.* Nam ut præteream quæ hac de re habet Laurentius Codomannus, in Chronologiæ suæ. lib. 1. cap. 3. * Nicholaus Abramus in verbis illis Genes. XI. 31. *Tulit itaque Thara filium suum, & Lot filium Haran filium filii sui, & Sarai nurum suam; & eduxit eos de Ur Chaldeorum, ut irent in terram Chanaan: veneruntque usque Charan, & habitaverunt ibi.* Particulam [ut] non causam & intentionem sed duntaxat eventum rei denotare affirmat, perinde atque si diceret; *Eduxit eos de Ur Chaldeorum, quo factum est ut in terram Chanaan pervenirent.* In Charane vero Abrahamum, qui jam ante (quamvis nesciens quo iret, sed Deo simpliciter obtemperans) à Chaldæâ discesserat, iterato divinæ vocis oraculo, monstrataque sibi terra Chanaan, in eam profectum fuisse dicit, divinis sibi promissionibus destinatum. Ita ille: non observans, in secundâ quoque illâ vocatione indefinite dixisse Deum, *Veni in terram quam monstrabo tibi;* (Gen. XII. 1.) neque usquam significasse Mosem, magis in Charane monstratam Abrahamo fuisse terram Chanaan, quam in Ure Chaldeorum. Ideoque, quum de Abrahamo Charane exeunte dicitur, Gen. XII. 5. (*Tulitque Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, universamque substantiam quam possederant, & animas quas fecerant in Charan: & egressi sunt, ut irent in terram Chanaan*) in hoc quoque loco, particula [ut] non intentionem, sed rei eventum denotatum dicere potuisset: & eo quidem in hoc, quam in altero illo rectius, quod in hoc intentioni eventus plane responderit, in illo non item; quum ductor itineris Thara, Charane mortuus, in Chananeam nunquam pervenerit. Itaque multo rectior est illa * Tornielli explicatio, ad utramque vocationem se extendens; bene fieri potuisse, quod Abram quando exivit, sciret Deum velle ut ipse iret in terram Chanaan; sed nesciret num vellet ipsum ibi requiescere, an etiam ultra ad remotiorē aliquam regionem progredi an propterea venisse illum in Charan, non animo ibidem sistendi, sed transeundi

versus

versus terram Chanaan, certo credentem, quod ibi dominus monstraturus esset terram, ad quam pergere, & in qua morari deberet: quemadmodum mox revera factum fuit; quum enim Sichemum in terra Chanaan venisset, audivit à domino: Semini tuo dabo terram hanc. Gen. XII. 7.

Tertio deinde loco est observandum; in posteriore ista migratione speciatim Mosem significavisse, fuisse Abrahamum LXXV. annorum quum proficisceretur Charane: [Gen. XII. 4.] addidisse postea, traditam fuisse Abrahamo Hagaram ancillam, exactis decem annis ex quo habitabat in terra Chanaan. (Gen. XVI. 3.) Quod non ob alium finem ab eo factum credere par est, quam ut à migratione Abrahami in Chanaan, initium. 430. annorum peregrinationis Israelitarum, qui habitaverunt in Ægypto, arcessendum indicaret: quam & Græci idcirco (loci illius Exod. XII. 40) paraphrastæ, ἐν γῇ Αἰγύπτου καὶ ἐν γῇ Χαναάν, in terra Ægypti, & in terra Chanaan, peractam fuisse memorant: quum migrationi ex Ure Chaldæorum nulla temporis nota habeatur apposita. De etate enim Abrahamæ tempore istius vocationis, (inquit Abulensis) nihil ponit sacra Scriptura, neque ex aliquo loco determinate colligere possumus.

Considerandum quoque quarto & illud est; quum eo animo Urem Chaldæorum reliquerit Thara, ut in terram Chanaan progrediretur, (Gen. XI. 31.) & Charane subsistens morte sublatus fuerit, postquam Abrahamus iterum à Deo monitus rectè inde in Chanaan perrexerit: an non ipsa hujus historię series postulet, ut statuamus senem. 205, ætatis annum jam agentem, morbo detentum in Charane moram fecisse, indeque vita illius ibidem finita, filium Abrahamum iter in Chanaan captum absolvisse; ita ut in unum & eundem annum Abrahami. 75. & gemina ipsius vocatio, & inter utramque interjecta mors patris incideret, atque ab ineunte demum anno illius. 76. tempus peregrinationis ipsius in terra Chanaan initium cepit. Quid enim, præter morbum & corporis infirmitatem, Tharam (quem erga Deum pietas, patrium solum & proprios lares relinquere coegerat) ab incepto itinere peragendo detinere paterat? aut quid præter pietatem erga moribundum parentem (qui religionis causâ, peregrinationis hujus & comitem & ducem illi se adjunxerat) Abrahamum, cujus tam prompta

Vide supra,
cap. 7.

in divinâ vocatione sequendâ tantopere laudatur obedientia, impedire poterat, quo minùs rectâ in Chananæam pergeret? Nam de *Tharâ*, quod vel loci amoenitate captus, (ut *Aben Ezra*,) vel in veterem Idololatriam relapsus (ut alii sentiunt) in Charane ille manserit, neque filium sequi voluerit, quis persuaderi sibi patiatur? Neque omnino satisfacit, quod de *Abrahamo* ab *Harvillæo* hic obtenditur: *si prompta illius obedientia non obstitit, quin patri suo & aliis parentibus comes esset, nec in Chanaan rectâ prorsus iret; ita neque obstare debuisse, quin jam extra Chaldæam egressus, cum eodem patre moribundo aliquot annis habitaret. Quasi eodem hic recideret, patrem habere comitem, vel morbo in itinere implicitum per unam hyemem (quæ ipsa quoque anni tempestas grandævo seni, etiamsi sanus fuisset, ad iter faciendum per se fuisset incommoda) non deferere; & per aliquot annorum spacium moram cum eo facere: aut quasi perinde esset, utrum per aliquot menses, an per integrum quinquennium, Tharam moribundum fuisse existimaremus.*

Sed monet ille hic advertendum primo, præceptum Dei fuisse magis de exeundo ex Chaldæa, quam de rectâ eundo in aliquam promissam terram: atque ad id probandum, Pauli fillum, locum producit, Hebr. XI. 8. *Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem; & exiit nesciens quo iret.* Deinde & illud advertendum esse ait; ex *Judith. V. 9. haberi præceptum æque, ut habitaret in Charan, ac ut exiret de Chaldæa.* Resp. ad 1. Præceptum Dei non magis fuit de exeundo ex Ure Chaldæorum, quam de eundo in terram quam ipse eis esset monstraturus (*Ast. VII. 3.*) non illam utique per quam esset ille transiturus, sed in quâ ex Dei voluntate esset permanens, & quam suo tempore posterii ipsius jure hæreditario essent possessuri. Quam Chananæam fuisse (licet profectio-nem eo dirigeret, (*Gen. XI. 31.*) dum esset in itinere,) plane nescivit: quemadmodum in *Observatione. 2.* ex *Torniello* jam est dictum. ad 2. In libro *Judithæ* recensentur tantum verba *Achjoris* ducis *Ammonitarum*: qui, quid *Abrahamo* Deus de habitando in Charan præceperit, non magis cognovit, quàm ipse *Harvillæus*, quem hic potissimum verborum *Apostoli*, (*Heb. XI. 8.* de *Abrahamo*, quum exiret, nesciente quo iret,) meminisse oportebat; eorumque cum *Achjoris* effatis illis, de migratione

ex Chaldæâ in Charanem, atque inde in Chananæam expresse à Deo mandatâ, conciliationem aliquam excogitare. In cujus oratione & illud notari potest; Dei præceptum de habitatione in Charan, in editione tantum vulgatâ Latinâ haberi, quam ex Chaldæo convertit Hieronymus; (ubi etiam aliqua potest esse suspicio, ut postea indicabitur, Charan pro Chanaan esse suppositam) in Græco vero legi, *Καὶ ἔφυγον εἰς Μεσοποταμίαν, καὶ παρεκύνουν ἐκεῖ ἡμέρας πολλὰς*, Et fugerunt in Mesopotamiam & habitaverunt, vel peregrinati sunt ibi dies multos. Quæ ipsa etiam verba à * Petavio, Harvillæo, & Bonfrerio (in Genes. XV. 13.) ad diuturniorem Abrahami in Charane moram confirmandam, adducuntur: quam & aliis argumentis illi frustra adstruere nituntur; quorum ista sunt præcipua.

* Petav. doctrin. Temp. lib. 9. cap. 18.

I. Stephanus dicit Abrahamum *κατοικῆσαι ἐν Χαρρὰν*, habitavisse in Charran. (Act. VIII. 4.) quod vocabulum, haud adeo breve fuisse intervallum, arguit: (inquit Petavius & Harvillæus.) Sane improbabile est, per verbum habitandi, non denotari nisi aliquam & modicam partem anni: probabile potius denotari plures annos. Similiter & Bonfrerius, ex Genes. cap. XI. versu penultimo, Abrahamum cum patre aliquot annis mansisse colligit; quod dicti illi fuerint ibi habitasse, hoc est firmum ibi domicilium collocasse. quod de eo dici non potest, qui paulo post ulterius progressus est, animumque retinet mox abeundi. Resp. Ponamus, Tharam & Abrahamum Ure Chaldæorum decessisse, sequente hyeme Tharam infirmitate Charane detentum fuisse, eoque demum ibidem vitâ functo, sub initium veris Abrahamum Charanem reliquisse: satis Abrahamo relinquitur spatii, ut in Charane habitavisse dici possit. Qui enim ad sex tantum menses domum conduxit, licet minori tempore, non minus tamen habitavisse dicitur, quam qui per sex annos habitationem in ea continuaverit. cujusmodi brevior illa fuit Jacobi in Bethle habitatio: [Genes. XXV. 1. 16.] (quam sex mensium fuisse statuunt Hebræi in Seder Olam Rabba. c. 2.) & Thamaræ viduæ in domo patris sui. (Gen. XXXVIII. 11.) Ipseque demum in Numerorum cap. XIII. 25. scribens Bonfrerius, ultro agnoscit, etiam apud latinos esse in usu, ut habitare dicatur quis, qui in aliquo loco est, & ad aliquod tempus ibi statuit commorari; multo vero magis vocem Hebræam *יָשָׁב* & Chaldæam *בִּיטָא*, quæ

non tantum significat habitare & commorare, sed etiam sedere: ut brevissimi temporis commoratio, absque animo etiam mora longioris, sufficiat ut quis dicatur *וְיָחַבְתָּ* habitam, vel locum aliquem insidens.

II. Genes. XII. 5. Abrahamus in digressu cum fortunis omnibus suis, etiam animas, quas fecerat in Charan, transtulisse dicatur in Chananzam: quibus verbis mancipia significantur, & pecora vel jumenta, quibus dum Charris habitaret, aucta ipsius bona fuerant. Proinde ibidem aliquandiu consedisse: Neque potuisse dici, ibi ad pauculos dies, vel etiam menses constituisse, concludit hinc Bonfrerius. Dicere enim animas illas, vel conceptas fuisse in Ur Chaldæorum, & enatas in Charan, ac tandem translatas in Chanaan; vel conceptas & enatas fuisse in Charan, & deinde translatas in Chanaan, hæcque intra unum eundemque annum, omnino est improbabile: inquit Harvillæus. qui & reliquas illas facultates, *וְכָל* quas Abrahamus & Lotus, aut eorum etiam domestici sibi compararunt, ad opes ab eis in Harane congestas trahit. In his autem congerendis, necesse esse ait consumptos fuisse multos annos. Resp. At verò ut de congestis opibus, & amabus vel animalibus domi enatis, ut ista comminisceretur Harvillæus, nihil erat necesse. Abrahamum certè & Lotum ad domesticam Tharæ familiam pertinuisse, ex Genes. XI. colligitur. Quâ per mortem patris familiâs solutâ, Abrahamum cum Loto, & reliquâ suâ familiâ in Chananzam perrecturum, priusquam Charane discederet, patrimonium sibi relictum, Et facultates suas veteres, novorum aliquot mancipiorum, & jumentorum, & rerum aliarum ad vitæ usum necessariarum acquisitione, augere cum voluisse, maximè est credibile. Quæ ut persoluto pretio comparerentur omnia, quantulum (quæso) temporis spatium sufficiebat.

III. Abraham vocat Charan terram suam; Gen. XXIV. 4. *Ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo Isaac.* Atqui, inquit Harvillæus, Abraham non vocasset Charan terram suam, nisi aliquot annis in eâ habitasset, quis enim suam vocet terram, per quam solummodo transeat, & in eâ nullam veram habitationem annorum faciat. Unius Harvillæi hoc argumentum est; minimè considerantis, illam pro quâ ille contendit

contendit quinque annorum habitationem efficere posse, ut Charan terra Abrahamæ vocaretur. Multo enim longius ad hoc requirebatur commorationis in eâ tempus: cujusmodi servatoris nostri erat in Nazarethâ, ut ea patria ipsius haberetur. Unde & Judæi aliam ante hanc in Charanem Abrahami migrationem confinxerunt, ut in Iosephoth cap. 1. *עברת ורה* & principio Cabbalæ historicæ R. Abrahamæ Levitæ, videre licet: à qua rediisse eum volunt ætatis anno. 52. exacto, qui juxta ipsorum calculum (ad 70. Tharæ annum nativitatem Abrahami referentium) secundum annorum Mundi millenarium complet, & spatium quod *ימיו* sive *Inane* appellant, terminat. Post. 18. vero exinde annos Abrahamum iterum in Charanem profectum fuisse perhibent (ut Scripturâ Genes. XII. 13. narratur) ibique per quinquenniū esse commoratum. Quorum sententiam non satis affecutus Gerardus Mercator, & eum secutus Henricus Buntingus, in Chronologiâ suâ, Abrahamum ex Ure Chaldæorum cum patre suo Thara egressum fuisse existimavit, quum annos ætatis. 52. complevisset: petiisse tum eum Charanem (& in ea consequenter per totos. 22. annos permanisse) existimans, quo tempore à Charane eum recessisse Judæorum ferebat traditio. Sed ut Judaicas omittamus fabulas: terra ad quam Abraham servum suum proficisci jubebat, *Mesopotamiâ*. erat (Gen. XXIV. 4. 10.) in quâ & Urem Chaldæorum, & Charanem sitam fuisse ad. XI. caput Geneleos docet Abarbinel. Quam sententiam verisimilem esse agnoscit Manasses Ben Israhel in Conciliatore suo, quæstione. 40. in Genesis; & esse omnino veram, nos mox pluribus comprobabimus. Ad argumenta enim pro principali causâ adducta, jam progredimur; quibus D. Pius, & alii evincere conantur, ab anno Abrahami. 70. & vocatione ex Ure Chaldæorum, Peregrinationis ipsius & posterorum ejus initium esse deducendum: quorum

Primum, hoc ipsum est, Peregrinatio Abrahami ab eo tempore est inchoanda, quo ille terram & natale suum solum reliquit. At quam primum ex Ure Chaldæorum excessit, non quum ex Charane demum est egressus, Abrahamus terram & natale suum solum reliquit. Itaque illud Genes. XII. 1. *Exi ex terrâ tuâ, & ex loco nativitatis tuæ*, inquit in Elencho Pareano (pag. 49.) Josephus Scaliger, (licet & ipse nobiscum à 75. Abrahami

Jacob. Usserii

Abrahami annos peregrinationis dinumeret) non potest referri ad Charran. Non enim natus est in Charran, sed in Ur Chaldaeorum. & Thomas Pius similiter. Abrahamus (inquit) jussus est egredi è nativo suo solo, sive terra nativitat^{is} suæ; quæ non fuit Charran, sed Chaldaea: atque ibi Abrahamus incipit Peregrinationem suam; ab ipsa nimirum terrâ, in quâ natus fu rat. (Gen. XXIV. 7) & Conradus Pawellus, in Scopulo suo. 4. Hæc descriptio loci, non convenit alteri loco, quam Uri Chaldaeorum, certe non Charani, ubi ipse cum patre & familiâ suâ totâ, peregrinus erat. Resp. Aliud est ארץ מורדך aliud ארץ ומורדך cum conjunctione interposita. Prius terram nativitat^{is} denotare potest; ut in Genes. XI. 28. videre licet: posterius vero terram & cognationem semper significat. Unde & in hoc ipso loco, Gen. XII. 1. editionem vulgatam Græcam reddidisse videmus, ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, & ἐκ τῆς συγγενείας σου, & Latinam, Egredere de terra tuâ, & de cognatione tuâ. Quod quidem Charani convenire, quis melius nos docuerit quàm ipse Abrahamus; servum eo suum cum hoc mandato ablegans? Gen. XXIV. 4. ארץ ארבי וארץ מורדתי תלך Ad terram & ad cognationem meam proficiscaris. Nam & Nachor senior ipsius frater cum familiâ ibidem manserat, & Charan æque ac Ur in eadem Mesopotamiæ regione est positum; ut ex Abarbiniele, (omnium inter Judæos acutissimo Scripturarum interprete,) jam est dicta.

Et Charanem quidem (quæ Carræ illæ sunt clade Crassi nobilitatæ) in Mesopotamiâ fuisse sitam, nullus dubitat. Eam
 * Gen. 24. 10. Scripturâ in * Aram naharajim, id est, Syriâ duorum filiorum col-
 * Gen. 25. 19. locat; & in * Padan Aram, quæ in vulgatâ editione Græcâ &
 cum 27. 43. Latinâ Mesopotamia, & Mesopotamia Syriæ (licet illud Syriæ in
 & 28. 5, 6, 7. Græcâ sub asterisco fuisse additum, in lib. locutionum in Ge-
 nesin Augustinus monuerit) est reddita; atque à Tremellio &
 Junio ea pars Mesopotamiæ fuisse existimatur, quam Ptolemæus
 vocat Ancobaritida, & Chaborras fluvius in Euphrateni labens
 dissecat. Tota igitur quæstio de Uræ Chaldaeorum manet: quam
 Ur castellum, vocat Ammianus Marcellinus, libro. 25. Uræ
 Chaldaeorum Josephus lib. 1. Antiq. cap. 7. (qui & Haranis fratris
 Abrahami sepulchrum ad sua usque tempora ibi ostensum me-
 morat) LXX. Interp. ἡ ἐκ τῶν χaldaίων regionem Chaldaeorum
 Eupolemus

Eupolemus in libro de Judæis, *Uriam* & *Chamarinam*: Abrahamum enim natum fuisse dicit, ἐν πόλει τῆς Βαβυλωνίας Καμαρίνη, ἢ τινὰς λίγην πόλιν οὐκ ἔστιν ἢ μεθ' ἐμπενομένην, Χαλδαίαν πόλιν, in urbe *Babylonia Camarinā*; (quam nonnulli *Urbem Uriam* dixerint) quod interpretatum *Chaldaeorum Urbem* significet: ut ex eo refert Alexander Polyhistor, apud Eusebium, libro. 9. de Præparatione Evangelicâ. cap. 17. ad quem locum Græco-latini Eusebii editor Franciscus Vigerus (ex Josepho Scaligero, in notis ad fragmenta Veterum operi suo de Emendatione temporum adjecta) *Chaldaeorum urbem* nominis *Camarine* hic potius, quam *Uria* vel *Ura* continere explanationē: asserit ut per *Chaldaeos*, Eupolemus non tam populum, quàm sacerdotes seu philosophos intelligat, quos Hebræi כְּלָדָי *Chaldæi* נְבִימָי vocabant; quibus hæc urbs propriè attributa sit, ideoque *Camarine* dicta. *Cemarim* enim vocabulum *Atratos* significans, idololatricos Sacerdotes pullis vestibus incedentes denotat. [4. Reg. 23. 5. Hof. 10. 5. Zeph. 1. 4. & *Chal. Paraph. Gen.* 47. 22.]

Sacerdotes autem apud *Chaldaeos*, uti apud *Ægyptios*, *Astrologiæ* divinatrici præcipuè vacabant; quam *Chaldaicam Astrologorum nationem*, in *Babyloniâ* ad *Mesopotamiam* pertinente, fuisse collocatam, in notis ad Act. VII. indicavit doctissimus *Camerarius*. Eam vero hoc tempore negant Hebræi à *Cashdim* sive *Chaldæis* fuisse habitatam: quippe quos, non ab *Arphaxad* *Semi* filio, cum *Josepho*, (quod minus esse verisimile, docet * *Salianus*) sed à *Cesed Nachoris* (fratris *Abrahami*) filio, (*Gen.* XXII. 22.) originem duxisse existimant; ut ex *Hieronymi* traditionibus *Hebraicis* in *Genesin*, & *R. Saadiâ Gaone* in cap. 2. *Danielis* intelligimus. Unde *Aben Ezra* in *Ger.* XI. 28. *Ur Cashdim*, sive *Urem Chaldaeorum* per anticipationem à *Mose* dictâ fuisse putavit; quod ipsius tempore ita vocaretur. Verum quum ipsum quoq; *Deum* ad *Abrahamum* dixisse *Moses* referat; Ego sum Dominus, qui eduxi te & *Ure Chaldaeorum*: (*Gen.* XV. 7.) dicendum potius fuisset, vocabulum *Cashdim*, non gentis hic esse proprium, sed appellativum hariolos & magos denotans, quos à כְּלָדָי denominatos Hebræi volunt, quod *dæmonum* operâ, divinationes suas & præstigias illi perficiant. Nam & in ipsa *Chaldæâ*, *Cashdim* hoc nomine notos eos fuisse, in *Annalibus nostris* (ad ann. M. 2083.) ex *Daniele* ostendimus: & apud exteros, *Chaldæ* nomen obtinuisse est notissimū. De quo videndus *Drusus*, in notis ad illud *Sev. Sulpicii*,

* *Salian. An. Mundi.* 1931. num. 89.

in libro. 1. Historiæ sacræ, de Pharaone; *Facientibus similia Chaldeis, magicas esse artes, quæcunque per Moysen fierent, potius quam Dei virtutem, pronuntiabat; donec superductis ciniphibus terra oppleta est, Chaldeis fatentibus majestate divinâ ista fieri.*

Babyloniæ autem partem aliquam, imo & Babylonem ipsam, intra Mesopotamiæ terminos fuisse comprehensam, docet Plinii ille locus, libro. 6. cap. 26. *Babylon Chaldaicarum gentium caput, diu summam claritatem obtinuit in toto orbe: propter quam reliqua pars, Mesopotamiæ & Syriæque Babylonia appellata est. & paulo post, Sunt etiam nû in Mesopotamiâ oppida, Hipparenum, Chaldeorum & hoc, sicut Babylon, juxta flumen Narragam, qui dedit civitati nomen. muros Hipparenorum Persæ diruere. Orcheni quoque tertia Chaldeorum doctrina, in eodem situ locantur, ad meridiem versi. Orchoën autem Tremellius & Junius Urem nostram fuisse existimant. Ipsam vero Mesopotamiam ab Oriente Tigri, ab Occasu Euphrate, à Septentrione Tauro, à Meridie mari Persico inclusam, in ejusdem libri. capite. 27. refert idem Plinius: ita videlicet, ut non inter duo flumina tantum inclusa, sed etiam eorum ripas apposita omnia, Mesopotamiæ deputanda intelligantur. quod illa ejusdem, in præcedente capite, satis ostendunt. Et etiamnum oppidum Mesopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes, quod vocant Digbam. Item Mesopotamia tota Assyriorum fuit vicatim dispersa, præter Babylonâ & Ninum: Macedones eam in urbes congregavere. Cumque Euphrates Babylonem, quondam Chaldææ caput, mediam permeet: (ut apud eundem legitur, libro. 5. cap. 26.) ut Babylonem ipsam, ita quicquid ultra orientaliorem Euphratis ripam Babylonicæ ditionis erat, non minus, imo etiam magis, ad Mesopotamiam, quàm ad Chaldæam fuisse referendum, nemini potest, esse dubium. ne quis Urem in terra Chaldeorum simul & in Mesopotamiâ fuisse positam, deinceps miretur: quû de ipso Chaldææ capite Babylone, vere hoc dici potuisse, Plinius nos docuerit.*

Et certe de Ure, ante illum, clarissime hoc ipsum nos docuit protomartyr Stephanus, Act. VII. 2. dicens: *Deus gloriæ apparuit patri nostro Abraham, cum esset in Mesopotamiâ, priusquam moraretur in Charran; & dixit ad illum; Exi de terrâ tuâ, & de cognatione tuâ, & veni in terram quam monstravero tibi. Tunc exiit de terrâ Chaldeorum, & habitavit in Charan. Ex quibus verbis manifestum est, terram illam Chaldeorum, quæ terrâ*
 seu

seu patria Abrahami est dicta, in ipsâ Mesopotamiâ fuisse positam. Quo spectant & Josephi, libro. I. Antiquit. cap. 8. de eodem Abrahamo, ista. Χαλδαίων τε ἡ τῶν ἄλλων Μεσοποταμιτῶν πατριῶν παρὰ αὐτὸν, μετοικῆν δοκιμασθεὶς καὶ βούλεσθαι καὶ βοηθῆσαι τῷ θεῷ, τῷ χαναϊστῶν ἐσχευλῷ. Cum Chaldaei & Mesopotamita ceteri contra ipsum insurgent, consilium migrandi cepit, & voluntate ac favore Dei fretus, terram Chananeam tenuit. Quæ ille non scripsisset, si non Chaldaeos illos Mesopotamitarum portionem aliquam fuisse credidisset.

Secundum argumentum, ex protomartyris jam dictis verbis, à D. Pio ita deducitur. "S. Stephanus Act. VII. affirmat "peremptorie, celebre illud Genes. XII. 1. consignatum, "[Egredere de terrâ tuâ, & de cognatione tuâ, &c.] Abrahamo "fuisse dictum, antequam venisset in Charan: quod & ipse "Moses sufficienter insinuat, cap. XI. 31. affirmans Abrahamum cum Tharâ ex Ure venisse, ut iret in Chanaanem. Resp. Quum Abrahamum ex Ure in Chananeam à Deo vocatum fuisse, tum ex obscuriore illa insinuatione Genes. XI. 31. tum ex clarioribus Scripturæ testimoniis, Genes. XV. 7. Josu. XXIV. 2. 3. & Nehem. IX. 7. B. Stephanus intelligeret, & Verbis aliquibus significatam illam vocationem fuisse non dubitaret, verba quidem & ipse (ut sæpius in Psalmis David) ex ipso argumento deducta, Deo attribuit; quæ ad Mosæica illa, Genes. XII. 1. quibus eandem vocationem iteratam exprimi viderat conformanda esse censuit. Nec idcirco tamen, vel peremptoriè, vel omnino verba illa Genes. XII. 1. Abrahamo dicta fuisse affirmat, antequam venisset in Charan: neque vero affirmare potuit; quum ipse Moses, vocationis verbis, eo in loco recitatis, immediate sub jicerit. Egressus est itaque Abram sicut præceperat ei Dominus, & fuit cum eo Lot: & LXXV. annorum erat Abram cum egrederetur de Charan. Non præcepit autem illi in Chaldæa Dominus, ut exiret de Charan, in quam nondum ingressus fuerat: ut rectè à * Saliano est hic notatum. Quod adeo clarum est, ut ipse Salanio Jarchius à receptâ suorum sententiâ recedere hic cogatur, & verba vocationis Genes. XII. Abrahamo dicta fuisse fateri, quum esset in Charan.

* Salian. ann.
Muudi. 2114.
num. 2.

Tertium argumentum, præcedenti hypothefi falsæ inixum, à D. Pio ita proponitur. S. Paulus Gal. III. 8, 14, 17. Stephano "se adjungit, & omnia plana reddit: asserens, Legem fuisse datam

“ tam. 430. annis post promissionem. Illam videlicet de benedicendis in Christo, (ab Abrahamo orituro) omnibus tribubus terræ; Eam vero dictam fuisse Abrahamo, quando è terrâ suâ egredi est iussus, docet Moses: [Gen. XII. 3.] idque fuisse antequam Abrahamus habitaret in Charan, affirmat Stephanus. Resp. Id Stephanus minimè affirmat: qui priorem tantum Abrahami vocationem ex Ure Chaldæorum exponit; idque verbis, nudum egressionis præceptum continentibus. [Act. VII. 3.] Moses vero alteram ex Charane vocationem explicat: in quâ, præcepto Promissionem illam adjunctam fuisse docet; (Gen. XII. 3.) quam ante Legislationem. 430. annis factam fuisse Paulus asserit. [Gal. III. 17.] Sed Pio nostro ignoscendum est, qui semel tantum vocatum fuisse Abrahamum est opinatus. Harvillæo vero quid facias? qui duplici nobiscum, ex *Scripturâ & claris authoribus* (ut ille agnoscit) Abrahami vocatione constituta, *omnem rationem dicere* ait, Promissionem illam in priore vocatione ipsi pariter fuisse factam; atque hoc posito, annos. 430. promissioni tributos Gal. III. ab illâ promissione, ut primitus factâ, computandos esse concludit. Et omnis sane dicat ratio, ut quæ ad præcepti de migratione substantiâ spectant omnia, utrique pariter sint communia: sed ut illa de benedicendis in Christo omnibus gentibus, Promissio, ad Vocationem ipsam per se nihil attinens, sed secundo migrationis præcepto appendix addita, absque omni Scripturæ sacræ testimonio, atque ex imaginatione solum propria, primo itidem præcepto apposita non credatur solum, sed etiam pro computationis Chronologicæ fundamento supponatur; haud scio an quisquam rationis satis compos persuaderi sibi patiatur.

Quartum argumentum, illud esse poterit, quo usus est D. Pareus in commentario ad Gen. XII. 1. ut probaret oraculum illud non in Charane accepisse Abrahamum, sed in Ure Chaldæorum, dum pater adhuc viveret. Jubetur enim ibi exire è domo patris sui. Patrem ergo adhuc superstitem habebat: inquit Pareus. Qui tamen à Nicolao Lyrano, in eundem locum scribente, discere potuisset: bene denominari domum ab aliquo, etiam postquam mortuus esset, ut patet ex scriptura, in pluribus locis. Et nominatim, in Genes. XXIV. 67. ubi Isaac sponsam suam Rebecca introduxisse dicitur in tentorium Sare matris suæ; quæ

quæ tamen ante triennium vitam suam finierat. Ita Tharâ in Charane mortuo, & patrimonio inter ejus filios Nachorem & Abrahamum diviso; Abraham Deum vocantem secutus in Chananæam migravit, senior vero frater Nachor, veteri idolo latriæ adhærescens, cum suâ & paternæ familiæ majore parte, in Charane permanfit. Indeque in capite illo. XXIV. Geneseos urbs Charan & civitas Nachoris, etiam tum defuncti, in commate. 10. invenitur appellata; & in commate. 38. (quod ad rem præsentem unice facit) *domus Thara*, quem tum tamen fuisse mortuum agnoscant omnes. Unde & alii ex iisdem vocationis verbis colligunt, in Ure eam non fuisse factam: quia tum, non *ex domo patris*, sed cum *domo patris* sui ille exierit; & illud 77 77 *Vade tibi*, non tam, *pro utilitate tuâ vade* significet, (ut cum R. Salomone Lyranus exposuit) quam *vade tumet ipse*, independenter scil. à patre, qui in priore illâ ex Ure profectioe, itineris dux & princeps fuerat.

Quintum argumentum à testimonio Achjoris Ammonitæ, in libri Judithæ capite. V. est petitum. "Achjor, (inquit "D. Pius) qui *mendacium de ore suo non exiturum* protestatur, "evidentissime orditur *παγινίαν*, & perigrinationem ab Abrahami itinere ex Chaldæa in Mesopotamiam: & totius peregrinationis tres facit partes, vel *παγινίαι* distinctas tres; unam "in Charane, alteram in Chananæâ, in Ægypto tertiam. Resp. De Ammonitâ hoc verum est illud, quod de Salvatore nostro à Pharisæis falso est dictum * *tu de teipso testaris, testi- * Joh. 8. 13.* monium tuum non est firmum. Ecce enim in primo statim orationis suæ limine ille impingit, primis Hebrææ gentibus apositas quandam notam inurens, quod noluerint *sequi deos Patrum suorum qui erant in terrâ Chaldaeorum*. [Judith. V. 7. 8.] quasi Eber, Phaleg, Ragau, & cæteri (rectâ lineâ) Patres ad Tharam usque (quem in illo alienorum deorum cultu à Patrum religione descivisse, ex Josu. XXIV. 2. novimus) stercoreos illos Chaldaeorum deos coluissent. Quænam vero ipsius Achjoris verba fuerint (cujuscunque tandem authoritatis illa sint) vix satis constat: quum de commoratione Abrahami in Mesopotamia, non eadem, in editione vulgatâ Latinâ ab Hieronymo ex Chaldaico, & in vetustiore Itala ex Græco conversa, reperiantur posita; ut ex subjecta utriusque collatione potest perspicui.

Ita enim se habent Achjoris ad Holophernem verba, ex
textu.

GRÆCO

CHALDAICO.

5. Audiatur Dominus noster
verbum de ore pueri sui, & re-
feram tibi veritatem de populo
qui habitat juxta montana hæc:
& non exibat mendacium de ore
servi tui.

6. Hæc enim progenies populi
Chaldaeorum est.

7. Et antea habitaverunt
Mesopotamiam, quia noluerunt
sequi deos patrum suorum, qui
fuerunt in terra Chaldaeorum
gloriosi.

8. Sed declinaverunt de viâ
patrum suorum, & adorave-
runt Deum cæli, quem cogno-
verunt: & projecerunt eos à fa-
cie deorum suorum; & fuge-
runt in Mesopotamiam & * ha-
bitaverunt ibi dies multos.

* παρῳκηται.

* ἐν τῇς πα-
εσικίας.

9. Dixitque illis Deus eorum
ut exirent * de habitatione suâ,
& irent in terram Chanaan:
& habitaverunt ibi, &c.

incuriâ, pro Chanaan irrepsisse dicatur; peregrinationis
Hebræorum in terrâ Chanaanis nullum hic reperietur vesti-
gium.]

5. Si digneris audire Do-
mine mi, dicam veritatem in
conspectu tuo de populo isto,
qui in montanis habitat: &
non egredietur verbum falsum
ex ore meo.

6. Populus iste ex progenie
Chaldaeorum est.

7. Hic primum in Mesopo-
tamia habitavit, quoniam nolu-
erunt sequi deos patrum su-
orum, qui erant in terrâ Chal-
daeorum.

8. Deserentes itaque cere-
monias patrum suorum, que
in multitudine deorum erant,
unum Deum cæli colunt.

9. Qui & præcepit eos ut
exirent inde, & habitarent in
Charan.

[ubi nisi Charan, vel interpre-
tis vel primorum librariorum

Translatio ex Græco extat apud Augustinum, libro. 16.
de Civitate Dei cap. 13. Qui licet ibi inde colligat, manife-
stum esse domum Tharæ persecutionem passam fuisse à Chaldeis pro
vera pietate, qua unus & verus ab eis colebatur Deus: tamen in
eo quod ad rem nostram potissimum spectat, verborum illorum
authoritate nihil permotus, diuturnam Abrahamo moram in
Mesopotamia

Mesopotamia non attribuit, sed in cap. 16. eodem anno Abrahami & ex Ure Chaldaeorum & ex Charane profectionem factam fuisse existimat. Cujus hanc in re sententiam * Henricus * *Henr. Philippi Jesuita* amplexus, ad objectum Achjoris testimonium, *lip. quæstion. Chronologic. in Genes. cap. 12.* inter alia respondet; eum gentilem fuisse, & sic in sua narratione facile errare circa quasdam circumstantias potuisse. Et ad Augustini sententiam confirmandam, Josephi illum locum citat, lib. 1. Antiquit. cap. 8. scribentis Abrahamum annos natum. 75. reliquisse Chaldaeam. quod verum esse non potuisse ait, si non eodem anno & Ure Chaldaeorum & Charane ille decessisset. Cui addere potuit & Philonis locum in libro de Somniis, Abrahamum *μὴ πολὺν χρόνον* non multum temporis moræ in Charane tribuisse confirmantis. Quid autem posteriores Judæos moverit, ut toto quinquennio eum in Charane detinerent sequens argumentum declarabit.

Sextum enim hoc affertur argumentum. Annorum. 75. erat Abraham quando relictâ Charane in Chananæam est profectus: [Gen. XII. 4.] centum, quando natus ei est Isaac. [Gen. XXI. 5.] Unde liquet, à discessu Abrahami ex Charane usque ad nativitatem Isaaci exactos esse annos. 25. Abrahami semen peregrinum futurum in terra non sua per annos quadringentos, à Deo est prædictum: [Gen. XV. 13.] qui anni à nativitate Isaaci incipiunt [Act. VII. 6. 8.] & in exitu posterorum ejus ex Ægypto desinunt. Quum igitur à discessu Abrahami ex Charane usque ad discessum posterorum ipsius ex Ægypto, 425. tantum annorum spacium intercesserit; & totius peregrinationis anni fuerint 430. (Exod. XII. 40.) ut integræ summæ constet ratio, quinquennio ante profectionem Abrahami ex Charane horum annorum calculus est ineundus; & ad illud tempus profectio Abrahami ex Ure Chaldaeorum referenda. Resp. A nativitate Isaaci usque ad exitum Israelitarum ex Ægypto, anni fuerunt. 405. quos usitato omnibus more, Scriptura pleno & rotundo. 400. annorum numero potuit exprimere. Quadringenti sane dicuntur anni propter numeri plenitudinem, quamvis aliquanto amplius sint: inquit Augustinus, libro. 16. de Civitate Dei. cap. 24. & Quæstione. 47. in Exodum: Quia scriptum est, in Isaac vocabitur tibi semen, ex anno nativitatis Isaac usque ad annum egressionis ex Ægypto computamur anni. 405. Cum ergo de 430. detraxeris.

destraxeris. 25. qui sunt à promissione usque ad natum Isaac, non mirum est, si. 405. annos, summâ solida. 400. voluit appellare Scriptura; quæ solet tempora ita nuncupare, ut quod de summa perfectioris numeri paululum excrescit, ant infra est, non computetur. quâ ratione & populi Israelitici numerum. 600000. Mosem facere videmus: (Num. XI. 21.) neglecto minori numero excrescentium. 3550. (Num. I. 46. & II. 32.) & Centumviros à Romanis fuisse dictos, qui numero erant. CV.

Quod si. 400. horum annorum numerum ut præcisum & exactum accipere hic libeat, & ex retrograda supputatione, horum exemplo, eventus alicujus, cujus annus alias in Scriptura non habeatur expressus, certum tempus eruere liceat: quid ni, ablactato Isaac & à fratre Ismaele irriso, ejectum fuisse ancillæ filium annos. 19. & filium liberæ annos. 5. jam natum, promissionis semen fuisse declaratum, dicamus? atque à solenni hac utriusque seminis discretionem. 400. annos peregrinationis promissi seminis in terra non sua, posse deduci existimemus? Quo facit & Hieronymi ille locus, in traditionib. Hebraicis in Genesim. Inter Hebræos varia opinio est: asserentibus aliis quinto anno ab lactationis tempus statutum, aliis duodecimum annum vindicantibus. Nos igitur, ut * breviorē eligamus ætatem, post decem & octo annos Ismael supputavimus ejectum esse cum matre. Et illo Bedæ, in cap. 7. Act. Apost. Potest & sic intelligi; quod à quinto Isaac anno, quo per filium ancilla cæperit affligi, labor quadringentorum comprobetur (vel computetur) annorum, Et lulum quidem, sive illusionem & irrisionem illam, cujus in Genes. XXI. 9. ut seminis promissi persecutionem interpretetur Apostolus, Galat. III. 29. Sed cum universum illud. 400. annorum spacium, peregrinationem seminis respiciat, eaque illius pars quæ servitutem & afflictionem conjunctam habebat, * in terra Ægypti eventum sortita fuerit: (ut ex illis vaticinii verbis liquet, Genes. XV. 14. Et gentem illam cui servies ego judicabo; & egredientur ipsi cum facultatibus multis:) à determinatione seminis illius quod peregrinaturum fuerat in terra non sua, potius quam ab afflictione aliqua quæ in terra Chanaanæ illi obvenit, horum annorum epocham deducere magis convenit. Atqui ante separationem hanc, (* inquit, & semen Abraham erat Isaac, & peregrinum in terra non sua. Resp. Ismael quoque ante separationem

* Quinque annorum. Vid. Salian. ad ann. Mundi. 2143.

* Vid. Harvil. laum. Sect. 43. col. 471. 472.

* Harvil. ibid. pag. 464. Henr. Philippi quest. Chron. in Gen. 15. 13.

tionem hanc, & semen erat Abrahæ, & peregrinabatur in terrâ non suâ. Tum demum verò, quum ejecto Ismaele solus in Abrahæ familia maneret Isaac, pronunciatumq; illi esset à Deo; *In Isaaco vocabitur tibi semen*: [Gen. XXI. 12.] effectum est, ut ad solum Isaacum & ejus progeniem, neutiquam vero omnino ad Ismaelem & ejus posteros, spectare intelligeretur oraculi illius sententia; *Peregrinum futurum est semen tuum in terrâ non suâ, & subicient servituti & affligent*, 400. annis. Ut illud Sanctii (in Act. 7-) adicere non fuerit necesse: quod pueri ante quinquennium vix advertant, an sint peregrini nec ne; quinquennes autem peregrinationis incommoda discere incipiant. *At Isaacum ablatum fuisse anno ætatis suæ quinto, quamvis opinetur Hieronymus & post eum Beda, veruntamen res non est valde certa; nedum aliquod habens indicium in Scripturâ*: inquit Harvillæus. [col. 464.] *Quis autem probet epocham adeo celebrem assignari anno sic incerto?* Resp. Non minus, & multo etiam magis (propter rationem in consideratione quarta redditam) est incertum, Abrahamum tantummodo. 70. annos fuisse natum quum exiit de Ure Chaldæorum, & habitavisse 5. annis in Charan. Et huic tamen incertitudini sic objectæ respondit Harvillæus; [col. 485.] *incertum non debere dici, quod colligitur ex Scripturâ, quantum probabilius aliquid potest ex eâ colligi*. Multo vero probabilius ex Scripturâ colligi posse dicunt alterius sententiæ patroni. 430. peregrinationi Hebræorum annos, ab ineunte anno. 76. Abrahami quo relicta Charane in terrâ Canaanis peregrinari ille cœpit, esse dinumerandos; & cum inde ad natum Isaacum annos tantum. 25. effluxisse constet, 400. annos peregrinationi seminis ipsius præfinitos, si strictè illi fuerint accipiendi, ab ineunte anno Isaaci. 6. necessario esse inchoandos; & per consequens (quantum probabilius aliquid ex Scriptura potest colligi) eo tempore utriusque Abrahami seminis discretionem, & ejecto Ismaele electi seminis (ad quod oraculum illud pertinebat) in solo Isaaco determinationem contigisse. *Vide Torniellum, anno Mundi. 2118. num. 16 ann. 2144. num 1. & ann. 2329. num 16.*

In hac vero sententiâ expendendâ diutius sumus immorati, quod non Judæorum modo communis ea fuerit, sed etiam in multorum Christianorum animis locum habere cœperit. In

sequentibus igitur, quæ paucos habent assertores, breviores erimus: quarum prima est. R. Mosis Lathiph Hierosolymitani, in concionibus suis. 430. annorum calculum ab anno. 76. Abrahami deducens; quia tunc descendit ille ad peregrinandum in Ægyptum, post ipsius ex Charane exitum. (referente R. Azariâ, in *Meor enajim*, cap. 35.) & inter Christianos, Johannis Benedicti, in annotationibus ad Exod. XII. 40. scribentis, illos 430. annos computandos esse à primo anno repromissionis Abrahamæ in valle illustri, secundo anno post egressum de Haran; cum cepit peregrinari in Ægyptum. At eodem quo ex Harane sive Charane migratum est anno, illa Abrahamo in valle illustri, sive planitie Mamræ, à Deo facta est promissio; *Semini tuo dabo terram hanc* [Gen. XII.] quam eandem cum illa ab Apostolo, Galat. III. 16, 17. commemoratâ, Benedictus fuisse statuit; & ad alterum ab illa migratione annū retulit, quo propius eam cum peregrinatione Abrahami Ægyptiacâ conjungeret. Quam ipsam quoque peregrinationem * Laurentius Codomanus ad eundem annum, qui ætatis Abrahami. 77. numerabatur, retulit: atque ab eâ etiam, ut *haud longa intervallo post promissionem*. Genes. XII. 3. & Gal. III. 17. cœpta, exorditur. 430. annos peregrinationis illius, propter quam, illis ipsis. 430. annis, titulus mansionis Israelitarum in Ægypto assignatur. [Exod. XII. 40.] Rectius vero in Chronologiâ suâ Gerardus Mercator, intra ejusdem anni Abrahami. 76. ambitum, & adventum ipsius in Chanaan contigisse existimat, & profectionem ejusdem Ægyptiacam; ad quam, locum illum, Exod. XII. 40. referendum esse putat. *Velle enim Moysen* (ille ait) *non continuam habitationem significare, sed totum tempus quo habitata est Ægyptus comprehendere; quod hinc usque ad egressum exacte. 430. annos continet.* Eodemque Abrahamū anno & ex Charane egressum, & in Ægyptū esse ingressum, ab Hebræis quoq; in Seder Olam rabb. c. 1. habetur traditum.

Utcunque autem res se habeat, inter nostram, & hanc Benedicti atque Codomani sententiam, unius tantum anni intercedit differentia: cum proxima, (Davidi Pareo viro clarissimo probata,) toto decennio à nostris rationibus recedat. Ille enim in oratione Chronologicâ anno. 1605. Heidelbergæ habitâ, Chronologiæ sacræ Synopsin proponens, suam hac de re sententiam de horum 430. annorum principio hunc in modum explicat.

Chronologi

* Codoman.
Chronolog.
lib. 2. quest. 12.

Chronologia sacra:

155

Chronologi uno prope consensu id numerant ad egressu Abrahami ex Harane cum esset annorum. 75. Hoc vero cum loco Apostoli Gal. III. 17. stare non potest: ubi expresse dicitur διαβήκω πενήκοντα ἔτη, pactiōnem cum Abrahamo sancitam esse ante legem latam annis. 430. Atqui incipiendo ab egressu ex Haran, lex non. 430. sed. 440. annis post fœdus confirmatum lata fuisset: quia egressus ab Haran fœderis confirmationem decennio antecessit. Testante enim Mose, fœdus cum Abrahamo pepigit, & fœderali ritu confirmavit Deus, non in egressu ex Haran, anno ætatis. 75. sed decennio post, anno ætatis ejus. 85. Sic enim ibi expresse Moses: Illo die pepigit Jehova fœdus cum Abrahamo, dicendo; Semini tuo dabo terram hanc, &c. [Gen. XV. 19.] Neque ante id tempus, ulla fœderis initi aut confirmati cum Abrahamo, legitur facta mentio. Indeque. 430. hosce annos inchoandos esse concludit, ab oraculo illo de semine per annos. 400. in terrâ alterâ peregrinaturus, & pactiōne cum Abrahamo solenni ritu sectionis hostiarum, (ברית ה' Hebræi, διαχομήματα Græci appellant) confirmata, Geneseos. capite. XV.

Et ne solus hic incedere putaretur, in Chronologicâ hujus Synopseos defensione, ex Paulo Fagio. R. Salomonem, sententiæ suæ testem advocat. Et quidem non solius R. Salomonis, [in Ex. XII.] sed communis fere cæterorum Hæbræorum est opinio, ab eo tempore. 430. annorum initium esse capiendum, quo inter dissectas hostias Abrahamo Deus est locutus; sic tamen, ut quinquenio ante, non decennio post Abrahami ex Charane profectiōne id factum fuisse simul existiment: quemadmodum ex Chaldaica paraphrasi (quæ Janathani tribuitur) in Ex. XII. 40. Seder Olam rab. c. i. & initio Cabbalæ historicæ R. Abrahæ Levitæ, inter se collatis, intelligere licet. Etsi enim post relictam ab Abrahamo Urem Chaldæorum, visionem hanc ipsi fuisse exhibitam, verba illa Dei satis indicent; Ego sum Dominus qui eduxi te de Ure Chaldæorum: [Genes. XV. 7] ibidem tamen colloquium hoc cum Patriarcha fuisse habitum, quum septuagenarius inde evocaretur, Judæi somniant. In temporum quodam Canonio, * Nicephori Constantinopolitani Patriarchæ Chronographiæ temere inserto, ἀπὸ τῶν διακοσμημάτων ἕως τοῦ τέλους Ἀβραὰμ ἔτη. 15. à vicinis dimidiatis usque ad finem Abrahami ann. 76. numeratos invenio. Unde est consequens ex hujus quidem Chronologi (non magnæ

* Edit. Græc.
Jof. Scaligeri,
pag. 309. &
Græco-latin.
Jac. Goar.
pag. 404.

(sane auctoritatis) sententia, ab Abrahami obitu ducendum esse 430. istorum initium ; facta vero fuisse διχοτομήματα, quum annorum ille. 99. fuisset : quo tempore fœdus cum Abrahamo fuisse instauratum, & instituto circumcisionis Sacramento ob-signatum, ex Scripturâ constat. (Gen. XVII. 1. 2. 10.) Unde & in. 99. isto Abrahami anno, Henricus Swyetzzerus, verbi divini in agro Tigurino minister, 430. nostrorum annorum caput constituiisse dicitur.

Sed & hunc & Pareum pariter duo ista in errorem induxerunt. I. Quod ad fœdus (cum Abrahamo vel initum vel confirmatum) tantum respexerint nulla . initii peregrinationis ipsius ratione habita ; quod utique in anno illius. 85. vel 99. frustra ab ipsis fuisset quæsitum. At non fœdere aliquo, sed à cœpta Hebræorum peregrinatione, vel habitatione in terrâ non suâ, horum annorum epocham deducendam fuisse Moses significaverat : cum quâ fœdus quoque [Genes. XII.] conjunctum fuerat, ab illo etiam usque ad legislationem per legitimam consequentiam annos. 430. effluxisse Paulus intulit. (Gal. III. 17.) II. Quod Διαθήκην & ἐπαγγελίαν, fœdus & promissionem à se invicē illi distinxerint : quum unam & eandem rem, utroque illo nomine fuisse significatam, ex Psal. CV. 8. 9. 10. 11. & aliis Scripturæ locis manifestum est. Ut minus considerate à D. Pareo illud urgeatur : nullam fœderis initi & confirmati cum Abrahamo legi factam mentionem, ante illam Genes. XV. 18. *Illo die pepigit Jehova fœdus cum Abrahamo, dicendo ; Semini tuo dabo terram hanc.* Quid enim aliud fuit fœdus illud quam promissio ? & quidem promissio, jam ante Genes. XII. 7. iisdem verbis edita ? *Semini tuo dabo terram hanc.* Et quid amplius quærimus cum in loco illo. Gal. III. 17. cui D. Parei Argumentum est superstructum, Διαθήκην προκεκυρωμένην ἀκυροῦν, fœdus prius sancitum facere irritum, per τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν, vacuam reddere promissionem, ab ipso Apostolo explicatum videamus. De quo consulantur, quæ ad eum locum in præcedente pluribus differuimus. Ut illud præterea non urgeamus, (quo fundamentum totius argumenti ex paulo deducti Pawellus subruisse se existimat) Geneleos. XV. per totum caput, inter Deum & Abrahamum tantum tractatum fuisse de successore in temporalibus, qui à suo semine illi promittitur ; cum spe successionis

cessionis, vel possessionis totius istius Regionis. De promissione Evangelii, & de semine benedicto, ne jota quidem in eo capite toto reperiri.

Tigurini vero ministri sententia, Pareanam in eo longe superat, quod certum principium in anno Abrahami. 99. à Scriptura determinatum habeat, unde. 430. annorum supputatio deduci queat: quum definitus annus fœderis cum Abrahamo per disiectas victimas sanciti, ex sacris litteris nullâ ratione possit elici. In Oratione quidem suâ Pareus mirâ quâdam confidentiâ, Mosem id expresse prodidisse asserit, verbis illis Gen. XVI. 3. *In fine decem annorum, ex quo habitare cœperat Abraham in terrâ Chanaan.* Et quasi res extra omnem controversiæ aleam esset posita, subdit etiam; *hoc decennium ab omnibus Chronologis (quasi dicis causâ Scriptum esset) securè esse præteritum, manifesto errore.* quum nihil tamen possit esse manifestius, quàm à Mose, historiæ de Hagarâ ancillâ à Sara Abrahamo in Uxorem tradita, hanc temporis notam esse appositam, non illi de fœdere cum Abrahamo à Deo inito, quæ in capitulo præcedenti explicata fuerat. Nam quod in defensione suâ ait Pareus, *immediate cohærere illa duo capita*, nimis leve est. Hoc enim modo (ut inquit in Elencho Scaliger) Joseph Patriarcha fuerit annorum XXX. Genes. XL. quia capite XLI. 46. totidem annorum est. Illud vero probandum fuerat, capita ista duo temporum ordine *mutuo* cohærere: quod tantum abest ut probari possit, ut ex eorum collatione poterat potius contrarium. In capite enim XV. Promiserat Abrahamo Deus, filium eum esse geniturum qui ipsi futurus esset hæres; & multiplicandum esse semen ipsius, sicut stellas cœli. Crediditque Abraham Deo; & imputatum est ei ad Justitiam. Ideo proculdubio (inquit in Responsio: ad D. Pareum Sethus Calvisius) ne videretur in Deum peccare & promissioni diffidere, expectavit annum unum vel alterum, vel etiam plures, an fortassis ex conjugē Sarai filium suscipere posset. Cum textus post illam promissionem expresse dicat Saram, quum videret se à Domino conclusam esse ne pareret, tum demum quævisse concinnam interpretationem sive *diducit* promissionis illius de prole futurâ, & ut susciperet Abrahamam liberos, dedisse ipsi ancillam in uxorem. Eodem ipso certè anno, quo de seminis multiplicatione promissionem accep-

* Joh. Bohem.
Chronolog. l. 2.
titul. 2. cap. 7.

* R. Moses
Gerundenfis
in Exod.
XII. 40.

pit, Abrahamum ad ancillam se recepisse, non est credibile. Nec quicquam rem juvat, quod in Defensione profert Pareus; ante scivisse Abrahamum, Saram fuisse sterilem. Nam (ut recte * Johannes Bohemus reponit) ex divina illa promissione, externo ritu confirmata, & id scire Abraham potuit, Deum istam Saræ *ἐκπεριποιήσας*, omnipotenti modo vividam reddere potuisse. Et de Pareana quidem sententia haftenus.

Ab eo tempore quo Abrahamo, 100. annorum existenti, natus est Isaac, annos. 430. supputat * R. Chananiel: (ut refert R. Bechai, in eundem locum) & Abarbinel, in locis à R. Azaria citatis. (in *Meor enajim*, cap. 35.) Et quia ab eo tempore. 400. anni peregrinationi seminis Abraham à Deo leguntur attributi, (Genes. XV. 13.) annos. 30. additos iis postea fuisse, Gerundenfis & Abarbinel (in Exod. X.) existimant, ob Israelitarum in Ægypto peccatum; uti etiam in deserto detenti iidem fuerunt, propter exploratorum iniquitatem. Licet aliter quoque minorem illum numerum sub majore comprehendere potuisse, Procopius Gazæus significet; ad verba illa Genes. XV. ita annotans. *Non pugnat hic locus cum eo quem in libro Exodi habemus; ubi dicitur post. 430. annos populum Hebræum egressum fuisse ex Ægypto. Non enim hoc loco dicitur, statim decursis expletisque. 400. annis, Judæos ex Ægypto egressuros; sed simpliciter taditur, eos post annos. 400. egressuros esse quibus verbis reliqui etiam. 30. anni comprehendere possunt. Quod clarius nostro tempore Gulielm. Langius, (lib. 2. de annis Christi cap. 10. à nativitate Isaaci annorum. 430. exordium deducendum esse contendens) proponit dicendo, annos quadringentos numeravisse Deum, non exacte sed sicut Historici solent, numero rotundo usum. Hic enim (cum Rabbiniis illis) à nativitate Isaaci annorum. 430. epocham deducens, eorumque finem, non autem initium (cum iisdem & Grotio) in Ægypto actum fuisse statuens; orationem Exod. XII. 40. ellipticam esse vult, atque ita supplendam. *Habitatio filiorum Israel, qua habitaverunt in Ægypto, fuit V usque ad annum CCCCXXX.**

Et si quidem in loci illius Geneseos Codicibus aliquibus, sicut in alterius inde traducti. Act. VII. 6. rarioribus quibusdam Latine editionis exemplaribus, anni. 430. pro 400. scripti reperirentur: ellipsis ista (quam in scripturis frequentissimam esse

esse, juvenis ille eruditus nimis facile sibi persuaderi est passus) aliquo hic modo ferri potuisset. Verum quum ibi, & in textu Hebræo, atque Samaritico, & in antiquis omnibus versionibus, Græcâ, Latinâ, Chaldaicâ, Syriacâ, Illyricâ, Persicâ, Arabicâ, *tricenarii* illius numeri nullum compariat vestigium: neque numeri rotundatio, neq; de mutato postea Dei consilio Rabinicum illud commentum efficere valet, ut. 430. anni in Exod. *אַרְבַּעַיִמָּוֶת* interpretationem suam mutuari debeant ex annis illis 400. in Genesi. Deinde quum Isaaci nativitas nullam divinam promissionem conjunctam secum attulerit: quomodo cum Pauli explicatione, [Gal. III. 17.] annos hos 430. à promissione Abrahamo de Christo factâ dinumerantis, interpretatio ista conveniat? Respondet Langius; *scdus à Deo confirmatum esse in Christum*, (juxta Apostoli sententiam) cum Isaac natus est, de quo scriptum est: *In Isaac vocabitur tibi semen: hoc est, (ut ille exponit) quamvis multi alii tibi filii sunt, per quos semen tuum multiplicabitur; tamen nobilissimum illud semen, in quo omnes generationes terra benedicentur, non ab alio quam Isaaco proveniet.* Indeque concludit; *quando Isaac diu & maximo desiderio expectatus in lucem prodiit, pædum & promissionem Dei confirmata fuisse.* Sed, præterquam quod ab ipsa promissione Abrahamo facta, non à promissionis confirmatione, numerationem suam instituisse Apostolum, jam ante ostenderimus: ut Isaaci aut Jacobi, (à quo Christus oriturus erat,) ipsa nuda nativitas, pro confirmatione promissionis de benedicendis in Christo gentibus, fuerit habenda, nullam omnino veri præ se fert similitudinem. A Judæorum vero illorum sententia, qui propter peccata filiorum supra annos. 400. additos fuisse. 30. sunt opinati, tam alienum se fuisse ostendit Chaldaus Paraphrastes in *Cantic. II. 8.* ut propter merita patrum & justitias matrum annos. 190. illis detractos fuisse dixerit; peregrinationi *Ægyptiacæ*, cum vulgo Hebræorum, annos 210. tribuens.

CAP. X.

Annorum. 430. peregrinationis Hebræorum, in duas equales partes distributio; & 215. in Chanaanâ à Patriarchis peractorum declaratio: in qua Jacobi & posterorum ejus tempora, usque ad descensum in Ægyptum, describuntur; & Benjaminem cum decem filiis, Judam cum duobus nepotibus (Hefrone & Hamule) eo simul descendisse, ostenditur.

EX tot sententiis de initio. 430. annorum peregrinationis Hebræorum, à nobis hætenus productis, ut verissima, ita & communissima ea est, quæ ab exitu anni LXXV. Abrahami illud arcessit. De quo, in Chronico suo Georgius Syncellus (pag. 117.) Ἡ τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ἀπαριθμοῦς τῆς ἐν γῇ Χαναὰν παροικίας τῆ Ἰσραήλ (ubi nota, sub Israelis nomine ab ipso quoque Georgio comprehendi & Abrahamum & Isaacum) καὶ ἐν Ἀγύπτῳ, κατὰ τὴν πρὸς Ἀβραάμ τῷ Δεῦτε πρῶτον, κατὰ τὰς πάντας ἐπιμενύουσας καὶ ἰσοεικὺς, ἀπὸ τοῦ ε. καὶ ο. ἔτις ἀριθμοῦται. Supputatio. 430. annorum peregrinationis Israelis in terra Chanaanis & in Ægypto, juxta prædictionem Dei Abrahamo factam, communi cum Interpretum tum Historicorum suffragio, à. 75. Abrahami anno ducit exordium. & Josephus Scaliger, in Canonum Isagogicorum, lib. 3. part. 2. cap. 2. Quia à descensu Kabathvix demidium annorum. CCCCXXX. colligi potest, propterea vetustissimi Judei, tam ante quam post Christum, item Paulus Apostolus ad Galatas, Josephus, interpretes Christiani, omnes uno ore, ab anno promissimis (qui est septuagesimus quintus Abrahami) illos. CCCCXXX. annos ordiuntur. Adversus tot sententias aliter pronunciare, id fuerit, ut Lyricus dicebat, ὁμοσε χωρεῖν τὰ χεῖρα, cum rationibus temporis manum conferere: ne addam, hoc factio verbum divinum contumeliæ exponi, & libidini furiosorum, stolidorum, impudentissimorum interpretum vexandum obijci. Quare contenti sumus hanc simplicissimâ interpretatione, quæ auctoritate, non demonstratione nititur. Qui negant Paulum Apostolum in illo celeberrimo ad Galatas

Galatus loco, initium annorum CCCCXXX. ab anno promissionis deducere, (ne, quo digni sunt audiant) fruantur suo sensu, *ὃ δὲ τις δοκεῖ φιλονεκεῖν εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτῳ συνήθησιν ἔκ ἔχομεν, ἔδδ' ἡ ἐκκλησία θεοῦ.* [I. Corinth. XI. 16.]

Pari quoque consensu, non Eusebius solum & alii Christiani Chronographi, sed etiam Josephus Judæus, & ex exteris ante Christi tempora Demetrius, eumque secutus Alexander Polyhistor, (in libro de Judæis, ab Eusebio in libro, 9. Preparationis Evangelicæ citato) horum. 430. annorum spacium in duo æqualia partiuntur intervalla: prioribus 215. annis, peregrinationi Hebræorum in terrâ Chanaanis, (simul etiam comprehensa brevior illâ Abrahami in Ægypto morâ) posterioribus. 215. peregrinationi eorum in terrâ Ægypti assignatis. Josephi, de egressu ipsorum ex Ægypto agentis, in libro. 2. Antiquitat. cap. 6. verba sunt ista. *Κατέλιπον δὲ τὴν Ἀίγυπτον μὲν ξανθικῷ, πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ κατὰ σελήνῳ, μὲν ἔτη τεράκοντα καὶ πετεκκόσια ἢ τὸν πρόγονον ἡμῶν Ἀβραμὸν οἷς τὴν Χαναανίαν ἐλθόν. τῆς δὲ Ἰακώβι μεταναστεύσας εἰς τὴν Ἀίγυπτον γενομένης, διακοσίοις πρὸς τοῖς δεκάπεντε ἐνιαυτοῖς ὕστερον.* Reliquerunt Ægyptum mense Xanthico, lunâ quintadecimâ, annis quadringentis & triginta postquam sator noster Abrahamus in Chananæam venit: post migrationem vero Jacobi in Ægyptum annis ducentis & quindecim.

Alexander vero Polyhistor, ex Demetrio refert, *αὐτὸν οὐκ ἐκλεγῆναι Ἀβραάμ ἐκ τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐλθεῖν ἐκ χαρρᾶν εἰς χαναάν, ὥς ἂν εἴς Ἀίγυπτον τὰς πρὸς Ἰακώβ ἐλθεῖν, ἔτη σι.* Ex quo electus est à gentibus Abraham, & ex Charan in Chanaanem venit, usque ad Jacobi in Ægyptum adventum, annos fuisse CCXV. Annis deinde. 17. post Jacobi adventum in Ægyptum, Levin genuisse Caatham, Caatham quum esset. 40. annorum genuisse Amramum, Amramum quum. 78. esset annorum genuisse Mosem. Qui *παιδογονίας* anni, licet pro libitu excogitati, ut legitimi admitti non debeant, additi tamen annis 80. quos tempore Exodi Mosem egisse Scriptura indicat, [Exod. VII. 7.] numerum. 215. annorum complent; quem Hebræorum commorationi in Ægypto fuisse tributum, non est dubium. A Demetrio, inquam: non (uti Johannes Morinus & * Nicolaus Abramus putârunt,) Phalereo illo, qui sub secundo Ptolemæo cum LXX. divinæ legis interpretibus est conversatus; sed juniore

* Joh. Morinus exercit: Biblic. & N. Abram. in Append. lib. 9. Phari V. Test.

Iacob. Usserii

altero, quem Ptolemæi quarti in scripto suo meminisse docuit nos, in. 1. Stromatum suorum libro Alexandrinus Clemens.

Prioris vero. 215. annorum summæ, à Demetrio commemoratæ, partes singulares diserte in Scripturâ habentur explicatæ. Quum enim. 75. annorum fuerit Abraham, quum ex Charane in Chananæam est profectus; (Gen. XII. 4.) &. 100. quum natus est ei Isaac: (Gen. XXI. 5.) colliguntur

A profectioe Abrahami in terram Chananæam usque ad nativitatem Isaaci, anni. 25.

A nativitate Isaaci, usque ad nativitatem Jacobi, (Geneseos. 15. 26.) 60.

A nativitate Jacobi, usq; ad descensum ipsius cum tota familia in Ægyptum (Gen. 47. 9.) 13.

Summa. 215.

Jacobi filius Josephus. 30. erat annorum, quum Pharaonis somnium exponens, septem primùm annos saturitatis, ac totidem deinde famis instare prædixit. (Genes. XLI. 46.) Ineunte vero anno famis tertio, Jacob cum familiâ suâ descendit in Ægyptum: (cap. XLV. 6.) quum filius Josephus jam esset annorum. 39. ut ab Augustino etiam in libro. 16. de Civitate Dei cap. 40. est notatum. Quibus. 39. ab annis, quos tunc agebat pater. 130. deductis relinquuntur. 91. quot annorum Jacobum esse oportebat, quando ei natus est Josephus. In lucem autem editus est Josephus, quum finiti essent anni illi. 14. quibus Jacobus avunculo suo Labani servivit pro duabus suis uxoribus (c. XXX. 25. 26.) Quos ipsos. 14. annos si à. 91. iterum subduxeris manebunt. 77. quæ Jacobi ætas erat, quum in Mesopotamiam veniens, Labani servire cœpit; ductis in ipso servitutis initio, duabus illius filiabus, Leâ & Rachela: quemadmodum in Annalibus nostris, ad annum Mundi. 2245. est ostensum Neque aliud certe innunt verba illa, Gen. XXIX. 20. *Ita servivit Jacob pro Rachela Septem annos; qui visi sunt in oculis ejus tanquam dies pacissimi, propterea quod amabat eam.* Inde enim ut à Lydiato nostro in Adversariis suis est notatum) apparet, eum potitum esse amatâ: alioquin enim visi essent plures non pauciores. Nam desiderium facit ut quæ revera sunt momentanea, videantur diuturna: quemadmodum apud nos quoque vulgari proverbio dicitur, iis qui alicujus rei desiderio tenentur,

tur, unumquemque diem videri annum, donec potiantur. & Prov. XIII. 12. *Spes protracta agrum efficit animum*, Ideoque Quod in conimate. 21. Statim sequitur, Et dixit Labani Jacob, *Da mihi uxorem meam*; per conjunctionem causalem & verbum temporis plusquam perfecti (quo Hebræi carent) rectius exprimeretur: *Dixerat enim Labani Jacob, Da mihi uxorem meam*, ut ostenderetur quo pacto, jam inde à servitutis initio, Iacobus Leâ simul & Rachela potitus fuerit: quod in subsequente historia plenius explicatur.

Datum vero fuisse Jacobo utramque uxorem, quum restaret ahuc peragendum septennium servitutis alterum, consentiunt omnes fere Interpretes: illud commatis. 27. *Imple hebdomadam hujus*, cum Hieronymo in Traditionibus Hebraicis & Augustino quæstione. 89. in Genesin, de septem diebus nuptialis convivii interpretantes. Sed in prioris itidem septennii exordio æque id fieri potuisse, minus advertentes, in unius septennii spatium 12. liberorum Jacobi natalia conjicere coacti sunt, quum ipsa Lea continuatis partibus Rubenem, Simeonem, Levin & Judam, enixa fuerit: & quum parere desiisset, Rachela sororis exemplo incitata Zelpham ancillam marito substituerit; quæ Gadem primo, & sequente anno, Asherem illi peperit; ipsaque iterum Lea, Issacharem primum, deinde Zebulonem, ac postremo Dinam filiam pepererit. Quas novem conceptiones & partus, si non alio quam. 40. dierum puerperii (ex more, Levitic. XII. 2. 4.) interposito intervallo, sese invicem subsequuti, & novem mensium Solarium spatio, unumquemque foetum in utero materno gestatum fuisse posuerimus; ipsum septennium, tot liberis in lucem producendis, non suffecturum deprehendimus. At scriptura, præter Josephum ultimo in loco à Rachela in lucem editum, Danem quoque & Naphtalin, ex ancilla ipsius Bala prius susceptos, commemorat. Quibus Jacobus Salianus (nihil necesse esse putabat ad septimestres partus, cum Chronico Hebræorum & Genebrardo, hic confugere) ut locum commodum invenire posset: jam tum, quum Lea gravida incederet, ancillam ipsius Zelpham ad Jacobi lectum denuo admissam, indeque Asherem ancillæ, post Issacharem Domine filium, natum fuisse statuit: quemadmodum in ejus Schemate nativitatis Patriarcharum, anno Mundi, 2283. subiecto, videre licet.

* Petav. doct.
temp. lib. 9.
cap. 19. &
lib. 13. ad
ann: Mundi
2927.

licet, Quod incommodum Dionyſius Petavius ut evitaret, & ordinem natalium Patriarcharum in Hiftoriâ præmonſtratum; conſervaret; paulo poſt admiſſam ſecundo Zelpham, ipſam quoq; Leam concepiffe vult: indeque, * anno. XIII. ſervitutis natum fuiſſe ex Zelpha Aſher; è Lea vero Iſſachar ineunte anno, & exeunte Zabulon. Verum ſacra hiftoria natalium non ordinem ſolum, ſed interſtitium quoque ſimul nobis exhibet. Quis enim dubitet, Si Lea eodem firme quo Zelpha tempore partui fuiſſet vicina; quin ſuo potius, quam ancillæ filio, Aſheris nomen indidiſſet? Dicebat enim; *Beate eſt mihi, nam beatam prædicabunt mulieres:* ideoque vocavit nomen ejus Aſher: [c. XXX. 13.] Et interpoſita inter natum Aſherem & conceptum Zabulonem, de mandragoris à Rubene primogenito in agro inventis & ad Leam allatis, narratio, non modo interſtitium jam dictum confirmat; ſed etiam grandioris tum Rubenem ætatis fuiſſe evincit, quam Petavianæ rationes eum fuiſſe patientur; quæ annorum tantum trium cum dimidio eum conſtituunt, quum abiens in agrum, flores illos colligeret.

A nativitate Joſephi uſque ad Jacobi reditum in Chananæam, anni fuerunt. VI. in quibus Labani ille ſervivit pro mercede. (Genef. XXXI. 41.) A Jacobi in Chananæam adventu uſque ad ortas inter Joſephum (annorum. 17. exiſtente, cap. XXXVII. 2.) & fratres inimicitias. anni fuerunt. XI. atque inde uſque ad Jacobi & ſuorum in Ægyptum deſcenſum (quando annorum 39. fuiſſe Joſephum, eſt oſtenſum) anni. XXII. Quo tempore cum Benjamin decem filiorum fuerit pater; (c. XLVI. 21.) etiamſi eorum aliquos gemellos fuiſſe ponamus, (polygamix enim ſuſpicionem ætatis ejus ratio vix admiferit) plurium tamen quam XXII. annorum eum tum fuiſſe oportuit, & quinquennio circiter, ante medii intervalli finem in lucem editum; quum Jacobus pater. 104. fuiſſet annorum, frater Joſephus. 13. Ante nativitatem Benjaminis; raptus Dinæ & Sichimitarum cædes accidit: (c. XXXIV.) eamque mox ſecuta Jacobi in Bethèle habitatio; (c. XXXV. 1. 16.) quam Hebræi, in Sedar Olam rabba. cap. 2. ſex tantum menſium fuiſſe dicunt. Neque diuturnam hic moram, hinc nativitas Benjaminis, illinc Simeonis & Levi ætas, ad perpetrandam Sichimitarum cædem idonea, facile eſt admiſſura. In apocrypho XII. Patriarcharum Teſtamento

Testamento, Levi se quasi annorum viginti fuisse ait, quando cum fratre Simeone Sichimitas cecidit. Alexander Polyhistor ex Demetrio (apud Eusebium libro. 9. Præparationis Evangelicæ) eumque Petavius & Salius secuti, Levin tunc annorum 20. cum dimidio, Simeonem annorum. 21. mensium. 4. fuisse volunt. Quæ ætas ad tam audax facinus aggrediendum minus videtur fuisse idonea. Sed hi, integro licet decennio post Jacobi in Chananæam reditum, Sichimitarum eadem peractam statuunt, fratrum tamen natalia in secundum servitutis septennium conjiciunt: quum ex nostrâ sententiâ, horum natalia ad primum referente, Sichimitarum eadem sexennio post Jacobi reditum factam supponente, à Levi annum ætatis. 24. & Simeone annum. 25. agente, eadem illam fuisse peractam consequatur.

Porro eorum, qui cum Jacobo descenderunt in Ægyptum, numerus, à Mose in Genes. XLVI. 26. 27. ita habetur explicatus. *Omnes animæ quæ ingressæ sunt cum Jacobo in Ægyptum, egressæ sunt e femore ejus, præter uxores filiorum Jacobi, omnes animæ sexaginta sex erant. Filii autem Josephi qui editi sunt & in Ægypto, sunt animæ duæ: sic omnes animæ domus Jacobi, quæ venit in Ægyptum, sunt septuaginta.* De quo Hieronymus, in Traditionibus Hebraicis in Genesim. Manifestum est, omnes animas, quæ ingressæ sunt Ægyptum de femoribus Jacob, fuisse septuaginta: dum sexaginta sex postea ingressæ sunt, & repererunt in Ægypto tres animas, Joseph scilicet cum duobus filiis ejus; septuagesimus autem ipse fuerit Jacob. Sed cum scripseret Moses, Josephum vidisse Ephraimi filios usque ad tertiam generationem, & filios Machiris filii Manassis, in genibus suis suscepisse, cap. L. 23. editionis vulgatæ Græcæ, quæ LXX. interpretibus tribuitur, auctori placuit ista hujus XLVI. capituli Geneseos commati. 20. adjicere. *Fuerunt autem filii Manassis, quos ei peperit concubina Syra, Machir. Machir autem genuit Galaad. Filii autem Ephraim fratris Manassis, Suthalaam & Taam. Filii autem Suthalaam, Edom. & quinque hisce catalogo Mosaico additis, commate. 27. concludere; omnes animas, quæ cum Jacob ingressæ sunt in Ægyptum, fuisse septuaginta quinque.*

Quandoquidem vero quinque isti superadditi in rerum

naturâ nullo modo esse potuerunt, quando Jacob in Ægyptum venit, & filios Joseph, nepotes suos avos istorum, minores quàm novem annorum pueros invenit : Augustinus, libro. 16. de Civitate Dei, cap. 40. vera Scripturæ verba ista fuisse existimans, ad violentam illam expositionem hic se recipere est coactus; introitum Jacob in Ægyptum, quando eum in septuaginta quinque hominibus Scriptura commemorat, non unum diem vel unum annum, sed totum illud esse tempus quandiu vixit Joseph per quem factum est ut intrarent. Quam tamen ob alias quasdam difficultates occurrentes, ad ipsam quoque Hebraicam veritatem, eamque hic secutam editionem vulgatam Latinam, accommodandam censuerunt, Abulensis, Pererius, Delrius, Cornelius, à Lapide, Bonfrerius, Menochius, Tirinus, in Genes. cap. XLVI. Salius, ad annum Mundi. 2329. num. 11. & alii : ex ipsis illis 70. à Mose in textu originali connumeratis, eo quo in Ægyptum descendit Jacobus tempore, nondum natos fuisse defendentes. Quorum sententiam diligenter expendit & refellit Torniellus, ad annum Mundi. 2329. a num. 4. ad. 8.

* Abram. in
Pharo veter.
Testam. lib. 9.
cap. 27.

Verum alios hic omnes * Nicolaus Abrahamus longe superat. Illa enim commatis. 8. verba; *Hæc sunt nomina filiorum Israel qui ingressi sunt in Ægyptum*, non de. 70. illis Jacobi posteris, sed de filiis proprie dictis intelligenda esse asserit. Qui autem, (inquit) è filiis ejus propagati recensentur, non ideo nominantur, quod jam nati fuerint, & cum Jacobo in Ægyptum descenderint (neque enim uspiam id Scriptura dicit:) sed occasione filiorum commemorantur præcipui quique, qui partim cum ipso venerunt, partim post ejus descensum nati sapientiæ laude rerumque gestarum gloria, præ cæteris floruerunt. Atque in hoc commento adeo ille sibi placet, ut Sic demum rem concludat. Hic explicandi modus, si alium (præter me) authorem haberet, cæteris anteposendus videtur: quod nullam vim adferat scripturæ, nec aliter verba sumat, quam ut pure sonant, (quod potissimum in historiâ sacrâ spectandum est) & omnes difficultates exolvat, quibus intricantur ii, qui aliam ineunt rationem. præclare sane. quum illud ipsum, in quo primarius difficultatis nodus consistit, omnino non attingat: quâ ratione septuagenarius animarum in Ægyptum intrantium numerus salvari possit, si plures vel pauciores eò ingressæ fuisse dicantur.

Septuagenarius

Septuagenarius enim ille numerus in tribus diversis locis à Mose discrete legitur expressus.

Eorum primus ille est, quem ex Genes. XLVI. 27. jam produximus; *Omnes animæ domus Jacobi, quæ venit in Ægyptum, sunt Septuaginta.* Secundus habetur in ipso libri Exodi initio. *Hæc sunt nomina filiorum Israël qui venerunt in Ægyptum: venerunt autem cum Jacobo, quisque cum domibus (vel familiis) suis.* tum, recensitis Jacobi filiis proprie dictis, in comitate. 5. subjicitur. *Erant omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Jacobi Septuaginta.* Tertius ille est, Deuteronom. X. 22. *In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Ægyptum; & ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus sicut astra cæli.* Ex quo videre licet, eos qui certum & definitum Israelitarum numerum, reipsâ in Ægyptum descendantium, in septuagenario isto Calculo nolunt agnoscere, non modo vim scripturæ verbis inferre, sed etiam ipsum Mosis scopum plane evertere; qui non alius erat, quàm ut, ex quàm paucis in Ægyptum descendantibus, quàm multi deinceps orti fuerint, dilucidius intelligeretur: juxta illam confessionis formulam, primitias offerentibus à Deo præscriptam, Deuteronom. XXVI. 5. *Syrus periens erat pater meus, qui descendit in Ægyptum hominibus paucis, ut peregrinaretur illis; evasit autem illic in gentem magnam, robustam, & amplam.*

Ex tribus vero exemplis, quibus Nicolaus cum aliis adstruere est conatus, aliquos ex. 70. illis à Mose commemoratis, nondum fuisse natos, quum Jacob in Ægyptum descenderet, (Er enim & Onan in Chanana pridem mortui, & Iosephi nepotes quinque, in Græca editione superadditi, ad numerum hunc septuagenarium non pertinent) primum à numero filiorum Rubenis est petitum quod ab illo sic urgetur. "Ruben duos tantum

"liberos ante migrationem susceperat, ut probat Salius ex
"illis Rubeni verbis, Gen. XLII. 37. *Duos, filios meos interfice, si*
"non reduxero illum tibi. qui si jam plures liberos sustulisset,
"non dixisset, *duos filios meos, sed, duos ex filiis meis interfice.*
"Ejus tamen filii quatuor, Genes. XLVI. 9. in Jacobi familia
"numerantur. Resp. Non probat hoc Salius, * sed ut suspi-

cionem proponit, paraphrasi illa Philonis (in libro de Joseph) * Salius. ann.
suffultani. *Εἰς ὁμοίαν οὐδὲν ἄλλο διδάσκει, οὐδὲ μόνον ἐγγίνου,* Mundi. 2329.
num. 7.

Jacob. Usserii.

τέτες ἀπικτηνόν. Do tibi duos filios obsides, quos solos genui: hos interfice, nisi &c. Simul tamen monet, Abulensem contendere quatuor illos jam tum fuisse genitos; & duos Rubenem dixisse filios, ut eos uni opponeret. Et forte satius est ita dici; ne difficultates hoc loco sine necessitate augeamus: inquit ipse Salianus. Et verba hunc in modum reddidit Tremellius: «Hos duos filios meos morti tradito. ac si ex quatuor filiis duos tantum, qui tunc præsentés aderant, pater indicasset.

«Secundum exemplum est filiorum Benjaminis; de quo «Nicolaus idem. Benjamin, (inquit,) vix ad tertium ac vicefimum ætatis annum pervenerat; jam tamen undecim (decem volebat dicere) in ejus familia recensentur, quorum aliquos «ejus nepotes fuisse Septuaginta viri tradiderunt. Sed Benjaminem vix ad XXIII. ætatis annum tum pervenisse, probari non potest; quum scripturæ rationes (ut jam vidimus) XXVII. eo tempore illum fuisse annorum facile patiantur: quâ ætate, liberorum decem potuisse illum esse patrem, nihil impedit. Ex his quidem editio vulgata Græca, quæ septuaginta illis verbis tribuitur, tres tantum immediatos Benjaminis facit filios, è reliquis, sex nepotes, & unum pronepotem constituens. Ita enim ea habet. Ἕνδε ἱ Βενιαμίν, Βαλα &c. Filii autem Benjamin, Bala, & Bochor, & Asbel. Fuerunt autem filii Bala, Gera, & Noeman, & Anchis, & Rhos & Mamphim, & Ophim. (quod nomen in Romanâ editione est omissum.) Gera autem genuit Arad. Quæ nepotum hic distinctio, non minus quam quinque Josephi nepotum superadditio, Augustinum ad duriores illam explicationem confugere compulit. * Quia in filiis suis plerunque appellatur Jacob, hoc est in posteris suis; & per Joseph eum constat in Ægyptum intrasse: introitus ejus accipiendus est, quandiu vixit Joseph, per quem factum est ut intraret. Toto quippe illo tempore nasci & videri potuerunt omnes qui commemorantur, ut. 75. anime compleantur usque ad nepotes Benjamin.

In textu vero Hebraico; sicut etiam in Chaldaicis paraphrasibus Onkelosii & Jonathanis, versione Syrâ, editione vulgatâ Latinâ, & Josepho lib. 2. antiquit cap. 4. omnes isti decem, ut immediati Benjaminis filii recensentur. Tremellius tamen in notis ad I. Chronic. 8. 1. & Bonfrerius ad Genes. 46. 21. etiam nepotes in filiorum numero promiscue hic recenseri existimant: quod

* Augustin:
quæst. 173.
in Genesin.

quod in *Numeror.* XXVI. 40. Ard & Naaman, & in *I. Chronic.* VIII. 3. 4. Gera & Naaman, filii Belæ esse dicantur. Sed nihil obstat, quo minus dici potest tres filios habuisse Belam, patris suis cognomines. In loco certe *Chronicorum*, textus Hebræus duos ejusdem nominis habet Geras : textus vero Syrus, duos Geras simul & Naamanes ; alteros Benjaminis filios, alteros ejusdem ex filio Belâ, vel Bala nepotes.

Tertium exemplum est Hesron & Hamul nepotum Judæ patriarchæ ex filio Phares : qui cum hoc descensus tempore vix primum annum exegisset ætatis suæ, non possunt filii ejus geniti esse, nisi post viginti circiter annos, nedum ingressi esse Ægyptum cum avo & proavo. Ita * *Salianus* : probationis suæ fundamentum à *Genescos* cap. XXXVIII. 1. deducens ; ubi *Scripturam aperte docere asserit, Judam accepisse uxorem eodem tempore quo Joseph abductus est in Ægyptum.* Et cum *Augustinus* questione. 128, in *Genesim*, difficultati huic emergenti aliquatenus occurreret, dixisset, fortasse Mosem hic recapitulatione usum, posterius narrasse, quæ ante aliquot annos facta essent ; admittendam esse hanc *ἐναρξηλαίωσιν*. * ille negat : tum quia *Scriptura* dixerit id factum *בְּעַתְּ הַהוּא* in tempore ipso (vel illo potius) tum quia, si hoc conjugium venditionem antecessisset, nihil erat causæ, cur non etiam ante venditionem narraretur, ne præcipua *Josephi* historia inutiliter interromperetur, quod fusius ab *Abulensi* contra *Aben Ezram* disputatum esse monet.

Et *Aben Ezra* quidem, quem multo (sed irritò) conatu *Abulensis* hic ivit oppugnatum, recapitulationem sive hysterosim hanc non observavit solum, sed etiam exceptionibus adversus eam à *Saliano* jam allatis studiose simul occurrit. Causam enim interfert hæc in loco historiæ reddit istam ; ut magis inde elucesceret, quam longe aliter se *Josephus* gesserit in negotio heri sui, quam frater ipsius *Judas* hic se gesserit : locutionem autem istam, in tempore illo, eodem modo in *Deuteronom.* X. 8. usurpari notat ; quomodo & ab aliis est observatum, in die illo, sine determinata aliqua temporis notatione, sedecies in veteri & novo Testamento esse positum. Hocque ipso in loco, in tempore illo, non ad illud, quo in Ægyptum venditus est *Josephus*, sed quo ipse *Judas* in *Cananæam* cum patre advenit, referendum esse defendimus. Ex nostra vero hypothese, primi paternæ

* *Salian.* ad
ann. Mundi
2329. num.
10.

* *Id.* ad ann.
Mund. 2306.
num. 45.

servitutis septennii anno quarto natus Judas, ætatis. 18. egisset annum, quo tempore in Chananæam primum est ingressus: sub finem videlicet ætatis, exeunte anno Mundi, juxta nostras rationes. 2265. Mox ibi uxore ductâ *Chananitide*, in anni 2266. ætate, *Erem*; in 2267. sub veris exitum, *Onanem*; & in anno. 2268. post veris initium *Selam*, suscipere ex eâ potuisset.

Apparens deinde Jacobo Deus, eandem sæcunditatis benedictionem soboli ejus impertiit, quam antea Noachi filiis communicaverat, [*Genes. X. 1. 7.*] dicendo; *Cresce & multiplicare, Gens & cætus gentium erit ex te* [c. XXXV. 11.] Unde, ut tunc apud primos Orbis renovati instauratores (quemadmodum in V. operis hujus capitulo à nobis est ostensum) sic & nunc apud Jacobi posteros, ut statim ab ineunte pubertate opera libris daretur, in usu esse cœptum videatur. Ita sub exitum veris anni. 2280. *Eri*, annum ætatis decimum quintum & pubertatis primum ingresso, similiterque sub exitum veris, anni, 2281. *Onani* uxorem *Thamaram* dare pater potuisset. Mox verò *Onane* ob scelus à Deo morte affecto, edixit Judas *Thamaræ* nurui suæ, ut tantisper vidua in domo patris maneret, Donec *Sela* tertius filius adolefceret. Quo paulo post initium veris anni. 2282. pubertatem assecuto, Judah à morte uxoris sese consolaturus, *Thimnam*, ad tondendum gregem suum, sub ætatis sequentis initium abiit. Ibi *Thamara*, soceri mente de filio *Selâ* ipsi non dando satis perceptâ, scortum se simulans, ex ipso Judâ duorum liberorum mater est effecta. Hac ratione sub finem hyemis anni. 2283. gemelli illi *Phares* & *Zara* in lucem fuerint editi: annis. 15. cum quadrante, prius quàm Jacob cum familiâ suâ in *Ægyptum* descenderet. Ita sub initium anni. 15. *Pharesi* nasci potuit *Hefron*, sub finem *Hamul*; vel, si gemelli fuerunt, sub finem ambo; & infantes simul cum patre in *Ægyptum* ingredi. Quâ in re totâ cum nihil sit quod vel naturæ vel rationi repugnare deprehendatur; æquo lectori relinquimus judicandum, an non hæc potius admittenda fuerit, quàm sententia illa altera, quæ *Hefronem* & *Hamulum*, licet longe postea in *Ægypto* natos, à *Mosè* tamen inter eos qui cum Jacobo descenderunt in *Ægyptum*, numeratos, fuisse statuit?

C A P. XI.

De annis. 215. peregrinationis Israelitarum in Ægypto. Argumenta pro diuturniore eorum morâ allata solvuntur: in quibus, de B. Jobi & Jobabi Idumæorum regis temporibus, ac Josue genealogiâ agitur. Anni exodi incerti characteres.

A Professione Abrahami ex Charane, usque ad Jacobi descensum in Ægyptum, annos, 215. peregrinationis Hebræorum in terrâ Chanaanis effluxisse Scripturæ testimoniis comprobatum est. quibus ex integræ. 430. annorum peregrinationis summa subductis; æqualis. 215. annorum relinquitur numerus, Ægyptiacæ ipsorum peregrinationi assignandus. Quo vero tempore in Ægyptum Jacobus descendit, filium ejus Josephum, 39. fuisse annorum est ostensum: quos si à totius vitæ, 110. annis [Gen.L. 22.] subtraxeris; supererunt

A descensu Jacobi in Ægyptum, usque ad mortem Josephi, anni

71

Inde ad Mosis nativitatem usque,

64

A nativitate Mosis usque ad exitum Israelitarum ex Ægypto, [Exod.7.7.]

80

Summa, 215.

Anni. 71. & 80. quos ex Scripturâ habemus, simul juncti. 151. efficiunt: qui ex. 215. totius peregrinationis Ægyptiacæ deducti. 64. relinquunt annos, interstitio, inter Josephi obitum & Mosis ortum, tribuendos. Judæi, quinquennio ante Abrahami professionem ex Charane 430. annorum initium collocantes, moræ Israelitarum in terra Ægypti. 210. tantum annos tribuunt: quos Chaldaica quæ Jonathani tribuitur paraphrasis cum Hierosolymitana in Exod. XII. 40. per *וּלְרִיבְשֵׁן שְׁמִיטָהּ* *triginta sabbata sive hebdomadis annorum* exprimit. Ejus annorum numeri signum in Pirke Eliezer

Iacob. Vsserii

cap. 48. & passim apud Rabbinos est vox ¹⁷⁷ *Descendite*; qua ad filios usus est Iacobus, Genes. XLIII. 2. posterorum suorum in Ægypto moram, annorum. 210. (quot litteræ ille conficiunt) futuram fuisse innuens; ut notat ad eum locum. R. Salomo Jarchi, interpres Talmudicis nugis plus nimio deditus. In Seder Olam rabbah. cap. 3. Job, patientiæ illud exemplar, natus fuisse dicitur, quum Israelitæ descenderint in Ægyptum, & mortuus quum inde ascenderunt. Et cum post flagella annos illum, 140. exegisse, & quicquid ipsi fuerat duplo Deum auxisse, sit scriptum: [*Iob. 10. 16.*] ante hæc annos. 70. & in universum, annos. 210. (quanta fuerit Israelitarum mora in Ægypto) vixisse illum, inde colligitur.

Et quidem in Synopsi Athanasianâ, passum etiam fuisse Job legimus, cum esset annorum, 70. quot etiam ex ipso textu Græco, Job. XLII. 16. colligitur, ut quidem Romana cum editio nobis exhibet; in quâ Job post plagas annos. 170. in universum autem annos. 240. vixisse dicitur. Cum quâ exacte quadrat ille calculus Hesychii, vel quicumque author fuit, ineditarum in libros quos Sapientiales vocant Hypothesium; *ὅν ἰβδὸ-μήκοντα, ἐπέζησε ὃ μετὰ τὰς πληγὰς ἔτη. 50. ὡς εἶναι πάντα ζῶντος αὐτοῦ ἔτη. σμ.* Passus autem est Job, quum esset annorum LXX. supervixit vero post plagas, annos CLXX. ita ut fuerint omnes vitæ ipsius anni. CCXL. quanquam & hujus textus duæ aliæ reperiantur lectiones: rarior una, in B. Hieronymi ex Origenicâ editione versione. *Vixit autem Job post plagas centum quadraginta annis: ---- & omnes anni vitæ ejus fuerunt CCXLVIII.* Cum quâ consentit & Græca editio Complutensis (in Bibliis polyglottis, tum Antuerpianis tum Parisiensibus, retenta:) priore membro uti in Hebræo inveniebatur expresso; altero, (quod in eo non erat & idcirco præfixo obelo ab Origine notabatur,) penitus prætermisso. Altera vero, communis & ab omnibus maxime recepta lectio, non in Aldinâ solum editione, & Germanicis omnibus, sed etiam in antiquissimo Alexandrino (quem in Angliâ habemus) codice, reperitur. *Vixit vero Job post plagam annos CLXX. omnes annos vixit CCXLVIII.* Anni. 170. ex 248. deducti, relinquunt. 78. quot Jobum, quum primum pateretur, egisse ait author commentariorum in Job, quos Origini perperam adscriptos Latine vertit Perionius.

Annorum

Annorum. 170. (quos post passionem Job hic vixisse dicitur) pars dimidiata est. 85. Cum igitur Jobo post tentationem duplicia redita fuisse referantur omnia (in quibus & anni fuerint numerandi.) 85. eum fuisse annorum quum certamina finiit, iisque ad 170. quos postea vixit additis, universæ vitæ annorum summam 255. extitisse, Olypiodorus (vel quis alius in Catena ad. Job. XLII. 16.) colligit. Quod autem in textu, vitæ illius anni. 248. tantum commemorantur, eo septem passionis ipsius annos mysticè innui asserit; quos in vitæ annis non recensitos arbitratur ille, *διὰ τὸ ἐκ τῆς πένθους οἰωνοῦ νέκρωσιν*, quod ærumnosa vita mors est: potius quam vita existimanda. Neque alia fuit septennii, Jobi calamitatibus tum temere assignari soliti, aut origo, aut ratio. De quo vide, (si placet) Salianum in anno Mund. 2398. num. 1. & 2544. num. 751, 752. ubi in priore loco, nota obiter; non (ut ille opinatur) apud originem Perionii. 70. pro. 78. sed apud Cyrillum Anastasii, num. 78. pro. 70. esse reponendum.

Ut igitur de ætate Jobi certius aliquid statuatur, primo ante exitum Israelitarum ex Ægypto, (ex ætate Eliphazi Themanitæ sodalis ejus) ostendendum est, non eorum in Ægyptum ingressum, & consequente ipsius Ægyptiacæ peregrinationis tempore, certaminum Jobi historiam contigisse. & primum, ante Legem à Deo Mosi traditam, Jobum extitisse, manifestum esse docet Chrysostomus, *ἀπὸ τῆς μακροβιότητος τοῦτον γινώσκοντες, καὶ ὑπὲρ τὴν διακόσια ἔτη βεβαιώσαντες. ἰδού, ὅτι τῶν μὲν τὸν νόμον τοσαῦτα ζήσας ἰστέονται.* ex eo quod longævam vitam vixerit, & supra ducentessimum annum prorogaverit. Post legem enim qui tamdiu vixerit, de nullo memoriæ est proditum. Ætate hominum ordinaria, ad. 70. vel 80. annos redacta: quemadmodum in Psalmo. XC. 10. ipse Moses confirmat. Addunt alii, * historiam hanc accidisse, antequam insignia Dei miracula, quæ in Exodo scripta sunt, Israelitis exhiberentur & passim celebrarentur: quia alias hæc intra cætera Dei opera, quæ in Jobi libro prædicantur, etiam recenserentur. Præsertim autem Deus ipse nequaquam capite quidem. 38. maris, 40. autem *Jordanis* ita mentionem faceret, tanquam inauditum fuerit quod homines super eorum fundo ambulassent. Et quoniam Dominus. cap. 29. inquit ad Jobum; *Quis preparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum vagientes, eo quod non habeant cibos?* Haud dubiè interrogasset, quis Israelitis

* Codoman.
Chronolog.
lib. 4. cap. 35.

* Tremell. &
Jun. in Job.
1. 1.

quadraginta annos victum præbuit in deserto: nisi historia Jobi vetustior esset actis Exodi. Neque ulla hic usquam legis, nisi per manus traditæ, mentio: & quæcunque hic veterum historiarum attinguntur, antiquorum sunt temporum. Ex eo quoque hoc eliciunt, * quod post lata n legem nemini licuit alibi, quam coram arcâ vel tabernaculo Dei sacrificare, sine mandato singulari: ideoque Job, aut non fecisset contra præscriptum Legis sacrificans, [cap. I. & XLII.] aut scriptura non commendasset illius sacrificia, si venisset contra legem.

Porro frater Jacobi Esau, quum esset. 40. annorum, uxorem duxit Basmatham, sive Adam filiam Elonis Hittæi, atque ex eâ suscepit Eliphazum, patrem Themanis; Genes. XXVI. 34 & XXXVI. 2. 4. 11.] à quo Eliphaz Themanites, qui cum Jobo est collocutus, duxit originem. Subductis annis. 40. Esavi sive Jacobi (gemelli enim fuerant) ab. 130. quot Jacobus agebat, quando cum familia suâ in Ægyptum est profectus; [Gen. XLVII. 9.] restant. 90. inter primas Esavi nuptias & Israelitarum descensum in Ægyptum, interpositi. Unde colligere licet, Eliphazum Themanitem (à Themane, Esavi ex filio primogenito Eliphazo nepote oriundum) eodem vixisse tempore quo in Ægypto peregrinati sunt Hebræi; maximeque esse probabile, Jobi (æqualis ipsius) historiam post Josephi mortem (tempore inter Genesin & Exodum interjecto) contigisse; quando ipsis Israelitis ad Ægyptiacorum idolorum cultum deficientibus [Josu. XXIV. 14. Ezekiel. XX. 8.] de universa terrâ peragrata & sibi subdita, Satanæ gloriandi data est occasio [Job. I. 7. II. 11.] Ipso vero ingressus Israelitarum anno, natum fuisse Iobum, & egressus denatum, Iudaicum commentum est.

* Abram.
Phar. Vet.
Testam. lib. 9.
cap. 22.

Hæc de ætate Iobi quæstio, ex eo diligentius à nobis est tractata; quia ex ea * Nicolaus Abramus moram Israelitarum in Ægypto neque. 210. neque. 215. sed. 430. fuisse annorum probare nititur: sed hoc satis debili subtrato fundamento; quod Job idem fuerit cum Jobab Zaræ filio, secundo Idumæorum rege, cujus meminit Moses in Genes. XXXVI. 33. ubi & Zaram hunc, ex Idumæorum Ducibus unum, filium facit Rehuelis, filii Esavi & Basmathæ, sororis Nabajoth, & filiæ Ismaelis [comm. 3. 10. 17.] Hanc vero Nabajoth (Nabathæorum patris) sororem

sororem Ismaelis filiam, Basematham & Mahalatham dictam, Esavum eo tempore uxorem duxisse idem refert, quo frater Iacobus, accepta patris benedictione, ex Chananaâ in Mesopotamiam est profectus: [cap. XXVIII. 6. 9.] à quo, usque ad Iacobi & familiae ipsius descensum in Ægyptum, annos decurrisse, 53. ostendimus. Unde, & sub id tempus, Jobabum natum fuisse Nicolaus colligit: quod vix ante annum ab inito matrimonio quinquagesimum, ad pronepotes solear, ac generationem tertiam perveniri. Considerandumque postea nobis ille proponit; quomodo sex post Jobabum Idumææ Reges, alios aliis morte sublati suffectos, Moses numeraverit; eo præsertim ævo, quo mortales vitam diutius propagabant & post hanc Regum seriem Duces undecim recensuerit; quos ex. I. *Paralip.* l. 51. satis constat non sub Regibus, sed post eos Reipublicæ gubernacula tenuisse.

At certe anni. 215. commorationis Israelitarum in Ægypto, & 40. fere in deserto, tempus suppeditabunt satis amplum, quod & octo illis Regibus, qui regnaverunt in Idumæa, *antequam haberent Regem filii Israel*, (Gen. XXXVI. 31.) id est, (ut exponit doctissimus Grotius) priusquam Israelis posteris terram Chananaeam ac vicinas sunt adepti, ante quod tempus regem ipsis facere non licuit; (Deuterom. XVII. 14.) & undecim etiam Ducibus recipiendis suffecerit: si modo duo ista admittamus; quibus non admissis, ne. 430. quidem anni habitationi Israelitarum in Ægypto attributi, illis capiendis essent suffecturi.

I. Cum Reges istos ex diversis fuisse civitatibus Moses memoret; non jure eos hæreditario regnum eos obtinuisse, (ex quo contingere poterat, ut adolescens regnum adeptus, in longævâ illâ hominum vita, ad centum annos illo potiretur) sed vel populi suffragiis, vel vi armorum (uti Esavo à patre Isaaco fuerat prædictum, Genes. XXVII. 42. *Gladio tuo vives*) ad Regium fastigium fuisse evectos: at jam ætate seniores, & usum rerum instructi eo pervenientes, non ita diuturnum in imperio tempus necessario exegerint.

II. Eos qui sub Regibus, singularem provinciarum duces extiterunt, sed supremo illo imperio subditi, sublati postea Regibus iisdem provinciis liberam & *αὐτοκρατορίαν* potestatem obtinuisse: ita ut undecim illi à Mose memorati Duces, non (ut in Regibus factum)

Etiam) alii aliis ordine successerint , sed simul omnes & eodem tempore provinciarum suarum administrationem obiiſſe. Atque hinc Moſes , quum in ipſo ex Ægypto exitu, *Ducum Idumææ* in Cantico ſuo meminifſet ; (Exod. XV. 15.) poſt annos tamen. 39. ſub *Regio* adhuc imperio Idumæam fuiſſe indicat. (Numb. XX. 14. Judic. XV. 17.) ex quo ulterius colligimus. 1. Regem illum, qui Iſraelitis tranſitum per terram ſuam denegavit, fuiſſe *Hadarum*, poſtremum Idumæorum regum à Moſe memoratorum. 2. Idumæorum erga fratres ſuos Iſraelitas inhumanitatem hanc cito Deum fuiſſe ultum : eodem anno & Rege per mortem , & ipſo regno per politiæ mutationem ſublato. 3. Moſem, anno. 40. poſt exitum ex Ægypto, librum Geneſeos vel ſcribentem vel ſaltem interpolantem, undecim illorum Ducum ex ſtirpe Eſavi ortorum, qui Regibus in ſummo imperio ſucceſſerunt, nomina recensuiſſe, *Secundum familias ſuas, & ſecundum habitationes in terrâ poſſeſſionis ſuæ*; (Genef. XXXVI. 40. 23.) utpote diverſis provinciis in eâdem Idumææ regione , eodem tempore , (uti dictum eſt) præfectorum.

Sed hypotheticè hic diſputat Nicolaus Abramus. Si Jobabus Idumæorum rex idem fuerit cum B. Jobo, quem poſt tentationes ſuas. 140. annos vixiſſe Scriptura teſtatur ; intra anguſtias 215. annorum, moræ Iſraelitarum in Ægypto & 40. in deſerto, non poſſe contineri quatuor illorum regum tempora, quos Jobabo in regno, ut & illis alios in Ducatu, antequam à Moſe liber Geneſeos conſcriberetur, ſucceſſiſſe apparet. Quæ conſequentia vera ſi fuerit : non diuturniorem, quàm. 215. annorum Iſraelitarum in Ægypto fuiſſe moram, inde probabitur. Sed falſitas illius hypotheſeos, quæ Jobum eundem facit & Jobabū, inde convincetur, quod duo illa argumenta, quibus hypotheſeos huius patroni veritatem ejus oſtendere ſunt conati, alterum à nominum Jobi & Jobabi ſimilitudine, alterum ab authoritate *appendiculæ* (ut loquitur Abramus) quam LXX. *Seniores libro Job velut laciniam attexuerunt*, petitum, jamdudum à Nicolao Lyrano ſunt ſoluta ; ad cap. 1. Jobi, ita Scribente. *Nec motivum aliorum valet, de ſimilitudine nominis Job & Jobab quia frequenter contingit duos homines valde diverſos non modo ſimili, verum etiam prorsus eodem appellari nomine.*
Supponitur

Supponitur etiam falsum, quod prædicta nomina sint valde similia: cum secundum scripturam Hebraicam, sint multum dissimilia. Hoc enim nomen Job, in Hebræo incipit per Aleph (א) nomen vero Jobab per Jod. (י) Deinde, de laciniâ illâ respondet, quæ in Bibliis Græcis ad finem libri est adjecta, & cujus pars in Latinis (ex Jobo, ab Hieronymo è Græcâ linguâ translato, desumpta) in libri initio, Argumenti loco, inter Hieronymi Prologos poni solebat. Similiter additio quæ allegata est non valet: quia, sicut dicit Hieronymus in libro de Hebraicis Quæstionibus, non est in Hebræo, & ideo non est ei adharendum secundum ipsum; dato quod inveniatur aliquando in fine libri Job. Et ex hoc patet, quod si ponatur in fine Prologi Hieronymi, non est hoc de intentione suâ; sed hæc additio & consimiles, ab aliquibus minus expertis in historiis & genealogiis Hebræorum, appositæ sunt: propter quod de ipsis non est curandum.

Et certè appendiculam hanc esse apocrypham, in libro. I. de Verbo Dei. cap. 20. Cardinalis Bellarminus confirmat. Cui frustra auctoritatem ex eo conciliare nititur Abramus; quod LXX. quæ ad calcem libri Job addiderunt, se non suapte finxisse ingenio, se de codicibus Syriacis (unde quidam ab ipso Mose librum Job in Hebraicam linguam traslatum putant) deprompsisse testentur. quasi verba illa in calce libri, Οὗτ' ἐμὴν ἐκ τῆς Συριακῆς βίβλου, Hic interpretatus est ex Syriaco libro, ad sequentem appendiculam referenda essent, & non ad librum ipsum, qui præcesserat: & quasi res esset extra omnem posita plane controversiam, Syriacum hic sermonem distinctum fuisse ab Hebraico; in Græcâ * Catena contrarium observandum inveniamus. Συριακῶ νῦν, τῶ Ἑβραίων (vel Ἑβραίων,) διάλεκτον καλῶ δια τὸ γεινιάζειν ταύτῃ τῇ τῶν Σύρων, (al. τῶν δίαλεκτον τῶν Σύρων τῇ Ἑβραίων) καὶ εἰκοσίου σοιχεῖα ἔχον, καθάπερ οἱ Ἑβραῖοι, καὶ Συρίαν ὃ τῶ Ἰουδαίαν, καὶ Σύρος οἱ πολλοὶ τῆς Παλαιστίνης ὀνομάζουσι. Hebraicam dialectum hoc loco Syriacam vocat: quia Syrorum lingua proximè ad eam accedit, & viginti duabus litteris Hebræi & Syri pariter utuntur; Judæam etiam Syriam, & Palæstinos plerique Syros appellant. Hæc Olympiodorus, vel quicumque alius in Catena illâ: cum quo & author Commentariorum in Job consentit, quos falso Origenis nomine Latine à se convertos edidit Perionius.

* Caten. in Job per Pat. Junium. pag. 612.

* Scalig.
Canon. Isagog.
lib. 3. part. 2.
cap. 1.

* Petav. do-
Arin. tempor.
lib. 9. cap. 20.

* *Proem.*
Caren. Græc.
in Fab.

Pro nobis vero faciunt Hebræi, tum antiqui (apud Hieronymum in Epist. 126. ad Evagrium, & Traditionibus Hebraicis in Genes. cap. 36.) tum posteriores omnes, Isaacide (quomodo R. Solomonem Jarchi, ab Isaac uno è majoribus, fuisse cognominatum, à Judæis se dedidisse refert * Scaliger) uno excepto: de quo Aben Ezra, ad Genes. cap. 36. *וְיָסַף אִיזַק אֶת שְׁמוֹת הַבָּנוֹת*. Etiam Jobab filius Zerach, non est Ijob, quemadmodum dixit Isaacides, vane seu fatue agens. Pro nobis quoque ex Latinis facit Hieronymus, in Quæstionibus sive Traditionibus in Gen. cap. 22. & post eum Philippus Presbyter, atque Beda (falso creditus Hieronymus) libri Jobi interpretes; cum Ruperto Tuitiensi, lib. 6. Comment. in Genes. cap. 34. Petro Trecensi (Historiæ Scholasticæ authore) cap. 5. super librum Genesis, & recentioribus aliis. Neque enim audiendus hic vel Petavius, * satis exploratum esse obiciens, quæ in Traditionibus Hebraicis ab Hieronymo memoriæ prodita sunt, magis ex Hebræorum mente, quam ex sententia suâ plerumque proferri; vel Abramus, alios sola Hieronymi autoritate permotos, hanc sententiam esse amplexos affirmans. Ex propria enim sententia locutum hic fuisse Hieronymum, verba hæc ipsius clarissime ostendunt. Male igitur quidam æstimant Job de genere esse Esau, Siquidem illud quod in fine libri ipsius habetur, eo quod de Syro Sermonem translatus est, & quartus sit ab Esau, & reliqua quæ ibi continentur, in Hebræis voluminibus non habentur. Alios autem ut in eandem concederent sententiam, non tam auctoritas Hieronymi, quam ratio ab ipso allata, permovit; quod Appendix illa, cujus præsumpta autoritate Veteres in errorem sunt inducti, in Hebræis voluminibus non haberetur, & Canonicam consequenter auctoritatem haudquaquam obtineret.

Quæ eadem ratio & Græcorum quosdam permovit, ut eam Appendicem rejicerent : de quibus ita Polychronius. * Παρεγγράφονται τινὲς ἐν τῷ τέλει γενεαλογίαν, ὡς μὴ ἐμφερούμενον ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ, τὸ ἐπὶ τέλει οὐτὶ ἀῖμα τοῦ, καὶ ἐτελεύτησεν Ἰακώβ πρεσβύτερος, καὶ πλήρης ἡμερῶν. ἀλλ' ἀπάτης, φασί, γενομένης ἀπὸ τῆς ὁμωνυμίας τῆς ἐν Γενέσει φερούμενης εἰς τινὲς καὶ τὸν Ἡσαΐ γενεαλογίαν, ἐνθα μέμνηται Ἰωβὰβ, τὸ τοιοῦτόν τινες ἐσχολιογράφησαν, καὶ λοιπὸν ἐτέρευτο ἡ γένεσις ὡς ὑφ' αὐτοῦ τοῦ πατρὸς βιβλίου ἠεργάσαντο τὰ παρεγγεγραμμένα. Genealogiam quæ in fine est rejiciunt, quia in Hebræo non reperitur : & liber iis verbis clauditur, Et mortuus est Jacob senior &

& plenus dierum : nominis autem similitudinem in Genealogiâ Esau, quæ in libro Geneseos extat, ubi Jobabi mentio fit, ansam erroris & huiusmodi scholii quibusdam præbuisse; tractuque temporis postea, quæ margini adscripta erant, in libri textum ab aliis assumpta esse assèrunt. Et Olympiodorus, in Protheoria capitis. 33. & ultimi libri Job; ut quidem Græci capita distinguunt. Φασὶ μὲν τινες μὴ εἶναι τῆς ἱερέας ταύτης γεγενῆς, ἀλλὰ παρεγγεγάσθαι τῷ βιβλίῳ τὰ ῥήματα. Ἡμεῖς δ' ἐν πᾶσι τοῖς Ἑλληνικοῖς ἀντιγράφοις οὕτως εὐρηκότες γεγεμμένῳ τῷ βιβλίῳ, πάντα τὰ ἐγγεγεμμένα οὕτω δεχόμεθα ὡς παρὰ τῶν πατέρων παρελήφαμεν. Quæ in fine libri sunt, dicunt quidem nonnulli non esse sacra hujus Scripturæ, sed libro huic affuta & adscripta esse verba. Nos vero cum in omnibus Græcis exemplaribus librum sic scriptum invenerimus, ita omnia quæ in eo scripta sunt recipimus, prout à patribus nobis tradita sunt.

Argumentum, quod à rebus gestis Assyriorum deducit * Nicolaus Abramus, nos omnino non ferit. Neque enim contra nos probat, longius quàm. 215. annorum spatium Ægyptiacæ Israelitarum peregrinationi esse tribuendum; sed Amraphelem tantum, Sennaaris five Babylonis regem, longe ante Nini tempora, ab Abrahamo Patriarcha profligatum fuisse demonstrat: quod nos libentissime concedimus. In Assyriorum enim imperii duratione Herodoti rationes Ctesianis & Eusebianis præferentes (quas & jure præferendas, in libro. 6. quem Nearchum, five de regno Assyriorum inscripsit, ipse agnoscit Nicolaus) Abrahami illam victoriam. 645. annis ante Nini exordium, in Annalibus nostris collocavimus: ut ad hoc efficiendum, Israelitarum in Ægypto commorationem, ad annos. 430. extendere, nihil nobis fuerit necesse.

* Abram. ut
super. cap. 19.

At posse (putat Nickolaus) * ex annis Caath demonstrari, moram filiorum Israel in Ægypto fuisse plus quam. 215. annorum. * Id. ibid.
cap. 14.

Sed quomodo hoc ille demonstret, videamus. Cum fuerint anni Caath centum triginta tres. ut. Exodi. VI. 18. dicitur: quamvis eum jam puberem facimus, cum Ægyptum ingressus est, necesse tamen est, ut in Ægypto annos centum & viginti præter propter exegerit. qui si. 80. Mosis annis. (c. VII. 7.) accedant: ducentorum annorum summam colligent. Aut igitur Israelitæ plusquam. 215. annis in Ægypto manserunt, aut quindécim duntaxat annorum spatium inter Caathi mortem & Mosis

exortum

Jacob. Usserii

exortum interfuit. Hoc autem posterius dici non posse, liquet ex iis quæ cum inter illius obitum & hujus ortum gesta narrentur, bandquaquam tamen, tam angusta temporis intercapedine, claudi potuerunt. Atque inter hæc, Israelitarum multiplicationem & oppressionem, simul cum Amrami & Jocabedæ matrimonio, reponit : & ex eo quod Mosis infantuli soror מרים vocatur, (c. II. 8.) adolescentulam & nubilem eam fuisse colligit ; indeq; Amrami & Jocabedæ nuptias, multis licet annis ab obitu Caathi, non paucis tamen ante Mosis exortum, fuisse contractas concludit, & audiendos non esse qui moram Israelitarum in Ægypto. 215. annorum angustiis circumscribunt.

Nos vero eam de Caathi in Ægyptum descendens primâ pubertate hypothesin, quam pro libertate sua videri ille vult ultro nobis esse largitus, nos minime recipimus. Cum enim juxta rationes nostras, inter nativitatem Levi patris Cahathi & migrationem in Ægyptum, anni. 50. intercefferint, (ut in Analibus videre licet :) quid obstat, quo minus Cahathus in Ægyptum descendens non modo pubertatis sed etiam virilis ætatis annos attigisse posset putari ? ita ut. 30. annorum eo ingressus. 103. annos ibi exegerit, & 32. ante natum Mosem annis vitam finierit. Nam potuisse hoc fieri, satis fuerit nobis obtendere, qui respondentium hic partes sustinemus ; factum non fuisse, nisi certo aliquo indicio demonstrator noster ostenderit, in quindecim illorum angustias impellere nos non poterit ; quibus sublatis, simul & totam argumentationis illius vim concidere necesse est.

Certe quæ in sacrâ Historiâ, de servitute & afflictione Israelitarum ante Mosis nativitatem, referuntur, intra. 32. annorum spacium potuisse peragi, mihi non est dubium. Multiplicationem vero populi Israelitici, vivente adhuc Cahath, conspicuam & maxime potuisse esse observabilem, res ipsa monstrat. Nam Amrami & Jocabedæ nuptias, post Pharaonis de submergendis Hebræorum infantibus edictum, fuisse initas, non aliunde habetur quam ex duobus illis verbulis, *Post hæc, Exodi. II. 1.* in editione vulgatâ Latinâ additis : quæ in textu Hebraico, Græco, Chaldaico, Syriaco, Persico, & Arabico, nusquam apparent. Quin & ipsam multiplicationem Israelitarum tam observabilem, eamque insecutam servitutem eorum & afflictionem durissimam, Cahathi

Cahathi morte fuisse posteriorem, non aliunde quam ex eadem Latina versione loci, *Exod. 1.6.* colligitur. Quo (Josepho) mortuo, & universis fratribus ejus, omniue cognatione illâ, filii Israel creverunt, &c. quum in textu originali Hebraico, pro cognatione, legatur וְיָמָא quæ vox non sanguinis propinquitatem, sed generationem hic denotat, id est hominum, (Ægyptiorum præsertim) universitatem qui Josepho & fratribus ejus ætate æquales extiterunt. Ita ætas & progenies in Horatianis illis sumitur:

* Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosorem.

* Horat.
Carm. lib.3.
Od. 6.

Et generatio, in *Pf. LXXVIII. 3. 4.* Quæ patres nostri narraverunt nobis, non celabimus filios eorum, generationem alteram: & commate. 5. 6. Mandavit patribus nostris, nota ea facere filiis suis ut cognoscat generatio altera, filii nascituri; exurgentesque enarrent filiis suis: ubi, quum filii alteram constituent generationem; ad paternam non magis hic referendus fuerit Cahathus, quam soror ejus Jocabeda, Levi ipsius (ut in capite VIII. ex *Numer. XXVI. 59.* est ostensum) quam persecutione maxime læviante Mosem peperisse constat. Unde & Hebræi in *Seder Olam* cap. 3. non à Caathi obitu servitutis Ægyptiacæ tempus deducunt, sed à morte patris ejus Levi: à quâ ad nativitatem Moſis annos. 48. in Annalibus nostris numeratos invenies; spatium iis omnibus quæ ad hanc historiæ partem pertinent capiendis sufficientissimum.

A Latinæ quoque editionis autoritate potissimum dependet argumentum illud alterum à Nicolao ex Josuæ genealogiâ deductum: quæ in eâ. I. *Chronicor. VII. 25.* hunc in modum habetur proposita. Porro filius ejus Rapha, & Reseph, & Thale, de quo natus est Thaân, qui genuit Laadan. Hujus quoque filius Amind, qui genuit Elisama; de quo ortus est Nun, qui filium habuit Josue. Cui nos integrum posterorum Ephraimi catalogum subjiciemus, prout in textu Hebræo legitur.

Ephraim.

Shuthelah,	Beriah. Sheerah filia.	Rephah בְּנוֹ
Bered בְּנוֹ		Reeph.
Tabath בְּנוֹ		Tela בְּנוֹ
Eladab בְּנוֹ		Thaan בְּנוֹ
Tabath בְּנוֹ		Laadan בְּנוֹ
Zabad בְּנוֹ		Ammibud בְּנוֹ
Shuthelah בְּנוֹ		Elishama בְּנוֹ
Ezer.		Nun בְּנוֹ
Elead.		Josua בְּנוֹ

His, qui in prima serie sunt nominati, à viris Gath interfectis, Ephraimo natum fuisse Beriam, ex sacrâ quum Nicolaus confirmasset historiâ; de cladis hujus tempore, quod in Scriptura reticetur, subjicit. Quo sane tempore, ut res ipsa docet, annus ab ingressu Jacobi in Ægyptum, saltem septuagesimus quartus effluxerat, supererantque ad Exodum. 140. duntaxat anni; si. 215. tantum annis filios Israel in Ægypto versatos esse statuamus. Deinde, ut confessum sumens, tres primos in ultima serie nominatos, Berie fuisse filios, Josuam octavum ab Ephraim, septimum à Beria fuisse colligit. Tum ex Josu. XXIII. 29. Josuam annos. 110. vixisse addit: quum post Moïsis obitum rempublicam administrasset annis. 10. ut placet Melchiori-Cano & Cajetano, aut 14. ut putat Pererius, aut. 17. ut Beda & alii tradiderunt. Juxta quam postremam sententiam, cum ex Ægypto egressus est, Josua annorum fuisset. 53. quos. 53. inquit Nicolaus, si ab 140. deduxeris, invenies inter Berie & Josue exortum. 87. duntaxat annos interesse, qui præcoci quâdam fecunditate septem aut octo generationibus tribuantur, ut singuli Josue majores, liberos duodecimo circiter ætatis anno, susceperint; undecimo generarint. Quæ si merito displiceant; certe prætabat tempus mansionis in Ægypto producere, quam tot generationum capita, tam arctis temporum limitibus cohibere. Ita ille.

Nos vero dicimus Hebraicum בְּנוֹ quod toties in hac genealogia occurrit, tum filium ejus, tum filium ejusdem denotare: & priore modo sub finem, posteriore in principio & medio genealogiæ

genealogiæ accipi. In prima enim serie articulum non ad præcedentem personam, sed ad primum stirpis authorem, ipsum Ephraimum esse referendum; neque Nicolaus negat; & si negaret, eandem vel etiam majorem fecunditatis præcocitatem hic agnoscere cogeretur, quam in nostra sententia tantopere improbat. Nam cum Josephus ex filii sui Ephraimi progenie, tres tantum generationes vidisset; (*Gen. L. 23.*) ipse Ephraimus hæc ratione visurus fuisset decem, & quidem novem ex iis aptas armis ferendis quod nisi prole ante annum. 12. suscepta, ægre credere posimus contigisse. In ultimo quoque serie, ubi Repha dicitur רפח *filium ejusdem*, Ephraimum scilicet, similiter accipiendum esse contendimus: tum quia nomen proximè antecedens erat saminæ, quum si affixum respexisset, רפח dicendum fuisset, non רפח, tum quia *Tahan* tertius in eadem serie nominatus, inter immediatos Ephraimi filios à Mose recensetur. [*Numer. XXVI. 35.*] Tantumque abest, ut cum Nicolao filium Beris Rephiam constituamus, ut & Rephiam & Tahanem, ante ipsum Beriam in Lucem fuisse editos, existimemus. Neque enim primos illos, à Scriptore sacro idcirco primo in loco nominatos fuisse putandum est, quod reliquis seniores extitissent, sed quod communem ab hominibus Gathi cladem pertulerint, per eam patri Ephraimo nomen *Beris* proximo filio imponendi occasionem dederint: quod in afflictione ille fuisset propter familiam suam. (*I. Chronic. VII. 23.*)

Quod si *Tahani* non in prima, sed in tertia post Ephraimum generatione (quam & Joseph, *Gen. L. 23.* vidisse dicitur) sedem assignare cuiquam magis placeat: ne sic quidem ad Chronologicas nostras rationes aliquod accederet detrimentum. Si enim Ephraimum, annis. 22. post descensum Jacobi in Ægyptum, Tahanis avum procreavisse, & Josuam annos. 53. natum, ex Ægypto excessisse, admiserimus; & Septem (inter Ephraimum & Josuam interpositarum) generationum parenti cuique annos ætatis viginti, quem filium suum susciperet, simul tribuerimus: tota summa. 215. annorum numerum non est excessura. Ut ad præcocem illam fecunditatem restringi hic nos non fuerit necesse, quam Nicolaus sibi fingit. Quem interim meminisse oportuerat, in hac eadem Ephraimi genealogia, filia ipsius Sheeræ mentionem fuisse factam, quæ Beth-horon inferiorem & superiorem ædificaverit, (*I. Chron. VII. 24.*) ideoque post

post. 7. annum Josuæ, quo terra Chanaanæ Israelitis est divisa, superstes fuerit. Eam, etsi. 130. patris anno genitam fuisse dicamus, plures tamen quam. 140. ut ipsa vivendo exegerit necesse est; moræ Israelitarum in Ægypto. 215. tantum annis assignatis; quod etsi mirum, incredibile tamen non est habendum. Sed ut plures illam quam. 355. vel saltem. 333. annos vixisse credamus, quod Nicolai postulat hypothesis; nescio quis stomachus possit con-
coquere.

Superest adhuc argumentum, à multiplicatione filiorum Israel in Ægypto petittum: quod sine miraculo, quod sane fingere necesse non est, vix potuerint in tantam multitudinem excrescere, ut cum in ingressu septuaginta capita censa fuerint, ducentis post annis armatorum sexcenta millia numerarent. Ita * Nicolaus; paulo diffidentius: cum ante eum * Stapletonus multo confidentius: fieri non potuisse absque ingenti miraculo, ut. 210. ann. spatio 72. homines, qui in Ægyptum descenderunt, sic multiplicarentur, ut ex illis * sexcenta millia hominum armatorum (præter innumerabilem aliorum multitudinem) invenirentur quum Ægyptum exirent. Quod B. Augustino tamen mirum non est visum, quæstione 47. in Exodum, hac de re scribenti. His annis quantum multiplicari potuerint Hebræi, si fecunditas hominis consideretur, adjuvante illo qui eos voluit valde multiplicari, reperietur non esse mirum, quod & sexcentis millibus pedum egressus est populus ex Ægypto: excepto cetero apparatu, ubi & servitia erant & sexus muliebris, & imbellis ætas. His vero additis, ad. 1800000. vel. 2000000. numerum excrescere potuisse censet * Bonfrerius: quod ille tamen adeo non miratur; ut potius sibi mirum videri dixerit, quod non plures extiterint. Hoc vero ut ostendat, ex descendantibus in Ægyptum non. 70. sed. 50. tantum sumens, ipsorumque & posterorum unicuique tres liberos masculos duntaxat assignans; masculos. 150. oriri potuisse colligit, ex secundo. 450. ex tertio. 1350. ex quarto. 4050. ex quinto 12150. ex sexto. 36450. ex septimo. 109350. ex octavo. 328050. in nono. 984150. in ultimo 2952450. qui numerus, masculorum duntaxat, fere tertiâ parte superat numerum. 2000000. supra assignatum, masculos simul & fœminas comprehendentem.

Sed non satis ille consideravit, decem hunc vicenariorum ab eo positum calculum consistere non posse, nisi intra quemque viceuarium

* Abram. ut
supr. cap: 18.

* Stapleton:
antidot: in
AA: 7. 6.

* Exod: 12.
37.

* Bonfrer: in
Exod: 1. 12.

Chronologia Sacra.

185

vicenarium tres suos filios, cum pari saltem filiarum (suo tempore maritis jungendarum) numero fuisse progenitos, concesserimus: quod neque admitti oportet, nec ipsius Bonfrerii hypothese est consentaneum, quâ *etatem generationi idoneam, eam que viginti annorum est, constituere voluisse*, hic se docet. A qua ætate si generandi initium deduxisset, septem potius tricenariorum, quam decem vicenariorum annorum ordines, hic ab eo fuissent reponendi. Et in tot quidem tricenarios, Israelitarum in Ægypto moræ annos. 210. * Torniellus distribuit: verum in unoquoque tricenario septem masculos totidemque fœminas susceptas fuisse statuens, eorum aliquos, ante annum ætatis parentum vicessimum, in lucem fuisse editos, admittere & ipse cogitur.

* Torniell.
ann. Mundi.
2329. num.
20.

Id autem si evitare libeat, Bonfrerii hypothese ex Johanne Temporario (quem ille ducem potissimum hic est secutus) aliquantulum correctâ, supponere liceat; ex descenditibus in Ægyptum. 50. viros, annis. 20. natu majores, primi post descensum decennii annis singulis, liberos singulos procreavisse; eorumque continuo ordine posteros masculos, exacto ætatis vicessimo, intra proximum quodque decennium, totidem liberorum patres extitisse: neque. 3. cum Bonfrerio, neque. 7. cum Torniello, sed medium inter utrumque .5. marium numerum cuique tribuente: hac ratione ex primis illis. 50. procedere potuerunt, annis post descensum in Ægyptum

X. masculi.	250.
XL.	1250.
LXX.	6250.
C	31250.
CXXX.	156250.
CLX.	781250.
CXC.	3906250.

Ab anno. CXC. usque ad annum CCXV. quo ex Ægypto est migratum, anni interceperunt. 25. Ex quo apparet absque ullo miraculo, mares eo tempore ex genere Israelitico, ab anno. 25. & sic deinceps, usque ad. 34. natos, numero. 3906250. &

A a

simul

Iacob. Usserii

simul additis tribus postremis progressionis hujus ordinibus, mares, 4843750. simul viventes existere potuisse: quum tamen ex *Ægypto* egressi circiter, 600000. [*Exod.* XII. 37.] vel 603550. ab anno ætatis vicenario tantum numerentur; [*Exod.* XXXVIII. 26. & *Numer.* I. 46.] præter Levitas, quorum mares, (ab ætate usque menstrua recentiti) numerum. 22000. consecrunt [*Nmm.* III. 39.]

Quod si quis objiciat. *Geneseos.* XLVI. 26. omnes animas quæ cum Iacobo descenderunt in *Ægyptum* numero fuisse 66. præter filiorum Jacobi uxores; indeque colligat, descensus illius tempore, solos Jacobi filios uxores habuisse, ideoque à nepotibus ejusdem intra proximum decennium, liberos decem (quod à nobis est positum) suscipi non potuisse: scire illum oportet, usitato scripturarum more, *filiorum* nomine comprehendendi & *nepotes*. Cumque hic & Pharesii filii Judæ, & Berie filii Atheris liberi, inter. 66. illos habeantur connumerati, non omnes Jacobi nepotes cœlibes in *Ægyptum* descendisse, satis apparet. Quanquam etiam, si decem tantum ipsius Jacobi filios (prætermissis Levi & Josepho) proximo decennio, eorumque deinceps posteros in sequentibus sex annorum tricenariis, quinque masculos totidemque fœmellas, juxta præcedentem hypothesein, figillatim procreavisse admiserimus: juxta eam quoque rationem, tempore egressionis marium major exurgeret numerus, quam ille superior à Mose memoratus; ut ex præcedentis progressionis tabella, à radice. 50. ad. 10. hunc in modum reducta, licet perspicere,

Anno.

X.	50. nascerentur masculi.
XL.	250.
LXX.	1250.
C	6250.
CXXX.	31250.
CLX.	156250.
CXC.	781250.

Hæc enim (ut vides) ratione, egredi ex *Ægypto* potuissent mares. 781250. quorum minimus, 25. maximus. 34. ætatis annum

annum ageret. Quibus si majores natu, ætatis tamen annum.94. non excedentes, adjicere etiam libeat: postremis tribus summis simul junctis, exurget numerus, 968750.

Quod si iterum quis hic objecerit; nullo modo esse probabile, à decem illorum Patriarcharum singulis intra proximum à descensu in Ægyptum decennium, similiterque ab eorum posteris, intra unamquamque insequentium annorum triacontadem, quinque filios, paremque filiarum numerum fuisse progenitum: considerandum illi simul erit, quicquid in admissa hypothese reperiatur improbabilitatis, id omne ex aliis in eadem omisissis, satis superque esse compensatum. Nam & post primum ab intrata Ægypto, decennium, patres omnes exacto ætatis anno tricesimo, à liberis procreandis cessavisse supponuntur; quum isto ævo etiam septuagenarii & octogenarii gignere consueverint: & in 10. solummodo Jacobi filiis radix Progressionis est fixa; nulla 55. nepotum illius ratione habita, quos catalogus descendendum in Ægyptum à Mose propositus simul exhibet.

Neque in ullas nos Thaddæus Dunus hic conjicit angustias; ex *Exod.* I. 6 7. objiciens, post mortem demum Josephi & fratrum ejus, totiusque ætatis illis coævæ, multiplicationem hanc esse factam. Cum enim ex nostra sententia, inter Josephi obitum & Mosis nativitatem, 64. tantum annorum intervallum intercefferit; in tam brevi spatio, tam immensam populi multitudinem exoriri potuisse, concedendum esse non existimat. Verum in scriptura illa, juxta eorum qui in Ægyptum descenderunt proportionem, Israelitas ante Josephi excessum crevisse, Moses non negat: licet post illud tempus in eum numerum auctos eos fuisse doceat, ut *terra impleretur ipsis*; indeque novus Rex de iis duræ servituti subjiciendis, ac de infantibus eorum è medio tollendis, concilium cæperit. Nam si in primis illis annis. XVII. quibus in regione Goshenis Jacobus vixit, filii & nepotes illius *fætificavisse* dicantur, & *aucti fuisse valde*. (*Gen.* XLVII. 27.28.) quis; nili progressionis arithmeticæ plane ignarus, annis. 54. proximis, (quibus patri Josephus fuit superstes) dubitaverit, eadem propagationis ratione servata, numerosam prodire potuisse sobolem, ut stirps tam copiosa, intra annos. 64. longe pluribus producendis sufficeret, quam ad Mosaicæ narrationis veritatem

statuendam, foret necessarium? Ita in. 12. descendendum in *Ægyptum* hypothese, anno post descensum. 70. (qui proximè antecesset Josephi obitum) 1250. & post. 60. annos (id est, quadriennio ante ortum Moysi) 31250. mares prodire potuissent; quibus additus intermedius, 6250. numerus. 38750. masculos exhiberet; præter parem fœminarum numerum, quæ quarto ante natum Moysen anno, simul cum eis existere potuissent. Juxta alterum vero. 50. generantium hypothese, ad. 193750. numerus illi masculorum exurgeret; (ex trium numerorum 6250. &. 31250. & 156250. additione confectus:) quem, totidem fœminarum adjectione auctum, *Ægyptiis* non immerito suspectum esse potuisse, nemo dubitaverit.

Concludamus igitur tandem, *Israelitarum* moram in *Ægypto*, neque. 430. annorum fuisse, ut Genebrardi & Stapletoni, neque. 431. ut Tichonii; neque. 408. ut Thaddæi Duni, & Nicolai Abrami; neque. 240. ut Guliel. Langii, & Rabbiorum quorundam; neque. 239. ut Henrici Suizeri; neque. 225. ut D. Parei; neque. 216. ut Jo. Benedicti & Laur. Codomani; neque. 210. ut communior Hebræorum, sed. 215. ut Christianorum Chronologorum fert sententia. Hi. 215. anni (juxta nostras rationes) in medio anno mundi. 2513. juxta Scaligeri & Petavii, (qui non. 130. sed. 70. tantum annos inter natales Tharæ & Abrahæ constituunt) in. 2453. quem pro certo anno Exodi esse habendum, Scaliger (cum suis affectis, Setho Calvisio & Johanne Bohemo) ex characteris quibusdam demonstrare conatur; quos tamen nullius esse momenti, ipse ostendit Petavius; libro. 9. de doctrina Temporum, cap. 23. & 25. cujusmodi & illi sunt Characteres, quibus Philippus Lansbergius suadere nititur, annum Mundi. 2449. pro vero Exodi anno esse agnoscendum: quorum incertitudinem ipsa horum utrorumque mutua inter se collatio, satis manifestaverit. Ex eo enim, quod dies exitus ex *Ægypto* fuerit feria hebdomadis quinta, & quod annus post illum quadragesimus sextus Jubilæus pariter & Sabbaticus fuerit, Scaliger suum: ex eo vero quod dies ille in septimam feriam inciderit, & ipse exitus annus Sabbaticus simul & Jubilæus extiteret, Lansbergius suum Mundi annum, pro genuino & certo esse agnoscendum, confecisse se existimat, quum de neutra illa feria quicquam ex Scripturis

* Lansberg.
Chronolog.
sacr. lib. 3.
cap.

Scripturis constat : neque ante Israelitarum in terram promissam ingressum , annorum Sabbaticorum , atque inde nascentium Jubilæorum , ullam rationem fuisse habitam , ostendi possit , quemadmodum supra in 3° capite monuimus.

C A P. XII.

*Quarta ætatis mundi spatium annorum. 479. fuisse ostenditur. Integritas numerorum. 480. in lib. Regum & 450. in Actis Apostolorum integritas, & inter se consonantia, asseritur. Libri Judicum ordo & dispositio proponitur; annorumque quietis terræ supputandorum ratio exponitur. Davidicæ genealogiæ in fine libri Ruthæ * tribusque aliis pariter consentientibus scripturæ locis explicatæ, perfectio defenditur; posterorum hominum, etiam ad nostrâ usque tempora, non minore quam horum patrum longævitate demonstrata.*

* I Cronc.
II. 11. 12.
Mat. I. 5:
Luc. III. 32.

AD quartam Mundi ætatem jam perventum est : cuius spatium, in prioris regum libri (qui aliis tertius numeratur) capitis. VI. initio, à spiritu sancto ita habetur expresse definitum. *Factum est quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terrâ Ægypti, in anno quarto (mense Zivo, ipse est mensis secundus) regni Salamonis super Israel; ut ædificare inciperet domum Domino.* Quum enim mensis primi die. 15. ex Ægypto ægressi fuerunt Israelitæ, & mensis secundi die. 2°. (ut. II. Chronic. III. 2. legitur) in anno. 4. Salomonis, Templi jacta sint fundamenta; annos. 479. & dies. 17. intercessisse liquet, non integros annos. 480. quemadmodum in hujus operis capitulo. III. contra Joh. Funccium supra est ostensum. Severus vero Sulpicius, in priore sacræ suæ Historiæ libro. 588. fere annos inter utrumque hunc terminum interjectos fuisse existimans, non dubitare se (addit) *librariorum potius negligentia, præsertim tot jam seculis intercedentibus, veritatem fuisse corruptam, quam ut propheta eraverit.* Nostris quoque temporibus, Nicolaus Serarius (in III. Reg. VI. 1.) 680.

pro. 480. Nicolaus Raimarus Ursus (in scripto Chronologico Germanicè ann. 1596. edito) & Ludovicus vero Cappellus (in Chronolog. sacr. tabul. 9. 1580. pro. 480. in sacrum textum irreplisse censuit. Cujusmodi in desperatis Chronologiae questionibus, uti in perditis civitatibus $\chi\epsilon\epsilon\omicron\chi\omicron\pi\iota\alpha$, extremi esse solent exitus: inquit, in lib. 9. de doctrina Temporum. cap. 32. Dionysius Petavius: cui meritò hæc nimis effrenata grassandi in Scripturam licentia coercenda, & repudianda videtur.

Melchior Canus, libro. XI. locorum Theologic. cap. 5. quum primo significasset, se non existimare, aut fidei aut religionis questionem esse, num. 480. ille annorum numerus, qui in codicibus pervulgatis reperitur, librorum vitio scriptus sit, an potius idem ab auctore sacro in suo exemplari positus: atque sentire se deinde declarasset, interregnorum annos, seorsim à temporibus Judicum, esse supputandos: postea subjicit. Josephus, quoniam non ea solum tempora quibus Judices præfuerunt, computare voluit, sed illa etiam quæ in interregnis sine Judicibus fluxerunt, vere summam. 590. confecit annorum. At auctor libri Regum, interregnorum annis omisis, eos tantum redegit in numerum, quos intellexit, dum Judices administrarent, intercessisse. Anni ergo plures ab eo, quo Israel excessit ex Ægypto, ad Templi initia fluxere: sed ducum, judicum, & regum, non fluxere, nisi. 480. Quam sententiam, in suis ad illam Regum locum Notulis, etiam Emmanuel Sâ est amplexus. Verum, hoc esse Scripturæ ridiculam & insulsam assertionem imponere, recte in commentariis ad caput ultimum Josuæ pronuntiavit Jacobus Bonfrerius. * Ete-

* Petav. doctrin. temp. nim quadringentesimo octogesimo anno ab exitu filiorum Israel, lib. 9. cap. 33. templi fundamenta esse jacta; quid aliud apud prudentē, neq; studio tuendarum partium occupatum lectorem sonat, quam totum illud interjectum ab exitu tempus totidem annis, neque pluribus paucioribusve, contineri? Ex quo sequeretur Josephi supputationem, sacri scriptoris calculo, longe hic fuisse præferendam: dicendumque foret, non jam (cum Sulpicio) librorum negligentia veritatem fuisse corruptam, sed ipsum hic Prophetam erravisse. Ad aliud igitur effugium Laurentius * hic se recipiens, putavit, non inepte pronuntiari posse quod. I. Reg. VI. tempus exitus ex Ægypto complectatur totam peregrinationem Israelitam, quæ à primo Paschate sumens initium, duravit, donec singulæ tribus occu-

passent

passent suam promissæ terræ sortem, cujus causa (mandante & mirabiliter adjuvante Deo) profectiōnem ex Ægypto susceperant. Et ne novum cuiquam videretur, ex eo loco inde eximus denominari totam profectiōnem quantumvis longinquam & diuturnam, quæ durat donec perveniat ad locum cuius adeundi causa iter suscipiebamus, etiamsi obiter incidant impedimenta moram efficiētia: duo ad hoc confirmandum scripturæ testimonia producit. Unum ex Deuter. III. 45. ubi Moses dicitur suum quintum librum prælegisse Israelitis בְּיָמָיו in exeundo, vel in exitu ex Ægypto: cum tamen id fieret anno. 40. post transitum maris rubri, quo adhuc versabantur in itinere ex Ægypto versus terram promissam suscepto. Alterum ex Psalmo. CXIII. 3. narrantē, in exitu Israelitarum ex Ægypto, Jordanem retro versus constituisse, quod anno. 41. post transitum maris rubri factum est. Itaque arbitratur, in. I. Reg. VI. 1. scripturam respicere ac definire tempus illud aliās infinitum, quo tribus DAN. Judic. XVIII. dicitur hereditatem sibi quæsisse. Tunc enim primum, (inquit) finita est peregrinatio, quam filii Israel ex Ægypto ideo exeperant, ut quæque tribus suam hereditatem in promissâ terrâ occuparet: nec tamen affirmari potest, quando id factum sit, nisi forte. 480. anni à templo Salomonici absolute (vel prima fundatione potius) retro numerati nobis ostendant, quando cessaverit filiorum Israel exitus ex Ægypto, id est, tota peregrinatio quam suscipiebant; non habitura finem, donec cuilibet tribui sua sors in terrâ promissâ obtingeret. Eousque autem à discessu ex Ægypto annos. 118. effluxisse ille autumat, inter discessum illum & jacta Templi fundamenta, annorum 598. intervallum constituens. Eandem quoque interpretationem in tabulis suis Chronologicis secutus est Michael Mœstlinus: à discessu tamen ex Ægypto, ad Daniticam illam expeditionem, annos. 112. ad Templi vero fundationem annos tantum. 592. dinumerans.

Sed quam ridiculum illud sit, sacrum libri Regum scriptorem, non ipsius fundati Templi epocham, sed terræ à Danitis postremum occupatæ tempus, designare voluisse, quis non videt? Et (ut Johannem * Bohemum præterea contra Codomanum hic differentem audias) quis tempus illud quo una tribus sibi possessionem quæsit, quodque anni ratione nobis ignotum, nominaret Exitum filiorum Israel ex Ægypto? quis à termino ignoto Epocham

* Bohem.
Chronolog.
manu dūct.
Titul. 3. c. 6.

Epocham figeret? Monstrum opinionis, præsertim cum jam ante tribus Dan suam possessionem habuerit, ut ex Josu. XIX. 40. videre est: verum sat angustam. Bona namque terræ pars ei tribui per sortem data, per Cananeos & Amorreos ei erepta; Judic. I. 34. Ideo tribus hæc, sequentibus (nobis tamen annorum ratione ignotis) temporibus, excurrit ad ampliorem sibi sedem quærendam.

|| Petav. do-
trin. temp.
lib. 9. cap. 33.
* Possin. di-
alest. genea-
log. Christi.
cap. 19.

Alii, (cum Codo nano) per exitum ex Ægypto, non tempus illud præcisè quo extra lines Ægypti pedem Israelitæ extulerunt denotare, sed aliquam multorum intervallum annorum comprehendere hic existimant; verum intra modestiores aliquanto limites, temporis illud spatium coercendum esse censent. || Dionysius Petavius, & cum secutus * Petrus Possinus, exitum ex Ægypto, tempus illud interpretantur, quo Israelitæ 40. annis in deserto oberrantes, ad itineris metas terminumque pervenerunt, & trajecto Jordane in terram Chananitidem introierunt. Quæ interpretatio, si aliquo modo admitti posset, in discrepantiâ numerorum inter Hebræos & Græcos codices conciliandâ, usum fortasse haberet aliquem. Licet enim tam in Complutensi editione, quam in Græco MS. Arundelliano, eodem quo in textu Hebræo modo, anno ab exodo. 480. Templum ædificari cœptum fuisse legatur: in Romanâ tamen, & Aldinâ, & Germanicis editionibus, ut etiam in codice Alexandrino, & apud Luciferum Calaritanum, Sulpicium Severum, atque Oecumenium (in Act. 7. cap.) 440. tantum annorum habetur numerus: quæ diversitas utcumque componi potuisset, si ab initio exodi. 480. à fine vero. 440. annum illum fuisse habendum, dicere nobis liceret. Verum ex scripturâ nullum adhuc productum est testimonium, quod nomine Exodi vel exitus ex Ægypto, etiam annum à migratione illa quadragesimum significari nobis persuadeat. Nam ad loca quæ ad hoc confirmandum proferantur, respondere nos docuit ipse Petavius: quum monet apud Hebræos ל' literam nonnunquam esse idem atque post, ut in Genes. XXXV. 9. Exod. II. 23. Numer. XXVII. 26. Sic igitur Deuteron. IV. 45. ubi præcepta Domini Moses Israelitis proposuisse dicitur וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה quum exivissent ipsi ex Ægypto, & in sequente similiter vericulo, ubi Moses & Israelitæ, Silonem Amorreorum regem percussisse referuntur וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל quum exivissent ex Ægypto: post egressionem facta ista fuisse Moses

* Petav. ut
supr. cap. 32.

Moses tantum significat, ne quicquam vero tempus quo ista vel facta vel dicta sunt (utcunque *manifestum* id esse dixerit Petavius) egressionem vocat ex Ægypto. Neque alia in Psal. CXIII. vel CXIII. Prophetæ mens fuit, quam ut *præsentia Dei*, quam in populo suo, ex Ægyptiaca servitute liberando, mirabiliter ille declaraverat, commotum mare Mare, fugisse, & Jordanem conversum esse retrorsum indicaret: neutiquam autem (quod Possinus addidit) ut exitus de Ægypto, duos utrinque extremos assignaret terminos; & plane declararet Exodum, (sive exitum) aut Egressionem de terrâ Ægypti, nomina esse toti peregrinationi deserti quadragenariæ convenientia.

* Nicolaus vero Abramus, Psalmistam his finibus exodum circumscriptum negat: LXX. Seniores etiam ulterius eos extendisse admonens; ubi * cum Josuâ sepultos fuisse dicunt lapideos cultellos quibus circumcidit filios Israel in Galgalis, *וְהָיָה כִּי יֵצֵאוּ מִן הַיַּרְדֵּן*, quando eduxit eos ex Ægypto. Unde probabiliter posse dici ille existimat, egressionem filiorum Israel eo demum tempore fuisse terminatam, cum Arca, quæ hæcenus per vastissimas Arabiæ solitudines comitata fuerat, & egressos hæcenus comitata, in Silo requievit; quasi tum denique longæ peregrinationis metam attigisset; Anno videlicet Josuæ circiter septimo. Johannes Woltherus denique, ut prioribus quidem illis, vocem *Exitus* de transitu Israelitarum per Jordanem interpretatur; sed simul etiam cum Nicolao Raimaro numerum illum 480. toto centenario censet esse diminutum: à relictâ Ægypto ad Templi initium, annos. 620. eâ ratione constituens.

* Nic. Abram.
in Pharo Vet.
Testam. l. 10.
cap. 27.

* Josu. 24. 30.

Verum temerariam istam sacri textus correctionem, cum alii, Tum Johannes Bohemus manu ductione sua Chronologica, & Jacobus Bonfrerius in suis ad postremum Josuæ caput commentariis, & Nicolaus Abramus in Phari Vet. Testam. lib. 10. cap. 18. satis refutarunt; & à nativa vocis *Exitus* significatione nemo abduci se patietur, quin prudenter consideraverit aliud de illis Scripturæ locis esse sentiendum, in quibus *וְיָצֵא* (cum præpositione casus ablativi indice) nude ac simpliciter habetur positum; aliud de illis, in quibus *וְיָצֵא* (cum præpositione casum genitivum denotante) mensis aut anni designatione simul apposita. In illis enim, tempus post exitum generatim tantum & inde-

finitè esse designatum; in his, præcisè & determinate ab ipso illo primo, quo ex Ægypto discessum est, mense, ut à certâ & notâ epochâ, supputationem esse deductam, res ipsa indicat. Hoc certe à Mose diligenter observatum fuisse videmus, Exodi. XVI. 1. Israelitas in desertum Sinis venisse scribente, *quinto decimo die mensis secundi* מֵעָשָׂרָה יוֹם חֹדֶשׁ שֵׁנִי egressionis ipsorum de terrâ Ægypti; & cap. XIX. 1. mense tertio מֵעָשָׂרָה יוֹם חֹדֶשׁ שְׁלִישִׁי egressionis Israelitarum de terrâ Ægypti, venisse eos in desertum Sinai. & Numer. XXXIII. 38. mortuum esse Aaronem anno quadragesimo מֵעָשָׂרָה יוֹם חֹדֶשׁ שֵׁנִי egressionis Israelitarum de terrâ Ægypti, mense quinto, primo die mensis. Neque aliam quam Mosicam epocham, sacrum libri Regum scriptorem usurpasse, quum. 480. anno מֵעָשָׂרָה יוֹם חֹדֶשׁ שֵׁנִי egressionis Israelitarum de terrâ Ægypti, mense secundo, Templum Salomonicum extrui cœptum fuisse tradentem, jure ullo dubitare possumus.

Quæ vero ad desperata hæc remedia viros doctos perpulerunt, ut aut Scripturæ textum ipsum immutarent, aut violenta interpretatione distorquerent, duæ fuerunt rationes præcipuæ: alterâ ex Paulinâ oratione. Act. XIII. 20. est deducta; altera à numeris annorum in libro *Judicum* expressis, qui longius quam 480. annorum, inter exitum ex Ægypto & posita Templi fundamenta, intervallum necessario postulare videantur. Ac primo, *vel mendum esse in illo numero. 480. annorum, qui est. I. Reg. VI. 1. pronunciat Ludovicus Capellus, vel mendum esse in loco. Act. XIII. 20. ubi Deus dicitur Israeli dedisse Judices per annos. 450. usque ad Samuelem. Necessè enim esse asserit, alterutrum horum numerorum esse falsum; neque posse simul consistere. Quam opinionem Cajetanus quoque, Lutherus, Funcius, Mercator, Buntingus, Temporarius, Perkinsius, Pius, Lidyatus, Lansbergius, & alii ita sunt amplexi; ut in Actorum tamen locum mendum potius irrepsisse censuerint, numero. 450. pro. 350. posito: quod in Græco longe facilius τεταρκοσις in τελεξακοσις, quam in Hebræo עָרְבָה in שָׁמַר vel שָׁמַר mutari potuisse existimarent.*

Verum non in numeri. 450. mutatione, (quem in omnibus libris, Græcis, Latinis, Syriacis, Æthiopicis, Arabicis, constanter retentum videmus) Apostolici & Prophetici calculi reconciliatio ab iis fuerat inquirenda; sed à loco potius ejusdem atque ordine, qui in variis editionibus rarius habetur & diversus. In
veterē

vétère enim vulgata Latina translatione verba Apostoli, ita leguntur reddita. *Sorte distribuit eis terram eorum, quasi post quadringentos, & quinquaginta annos: & post hæc dedit Judices, quomodo & in quibusdam manuscriptis Græcis codicibus, se scriptum invenisse Johannes Mariana testatur, pro editione vulgata. cap. 15. κατεκληροδότησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν ὥς μετὰ τετρακόσια καὶ πενήκοντα ἔτη, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκε κειτὰς.*

In * Petri Taxardi Marchionis Veleffi, videlicet MSS. quos ad textum Latinum & hic & alibi passim de industria fuisse conformatos magna est suspicio.

* Ludov. de la Cerda, Adversar. sacr. cap. 91.

His vero longe antiquius Alexandrinum, quod in Anglia habemus exemplar, majusculis literis exaratum, ita legit. *κατεκληροδότησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν ὥς ἔτισι τετρακόσις καὶ πενήκοντα καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κειτὰς.* Quod ipsum quoque inter diversas illas lectiones reperitur, quas Novo Testamento Parisiis ann. 1568. Græce à se excuso, Robertus Stephanus subjiciendas curavit: consentiente quoque codice quodam Græco alio Parisiis item edito, & à Bezâ in annotationibus ad hunc locum producto; & Novi Collegii apud Oxonienses exemplari manuscripto altero, nisi quod hoc absit pronomen αὐτῶ post γῆν, in illo addatur αὐτοῖς post verbum ἔδωκε. In quibus omnibus, annos illos. 450. non ad Judicum durationem, sed ad tempus partitionis Terræ referri manifestum est.

Sed & illam temporum circumscriptionem, ad antecedentia pertinere, doctissimi quidam viri (ut refert * Fr. Junius) memoria nostra putaverunt; etiam vulgatâ Græcorum codicum lectione retentâ. sic videlicet, ut commodum aliquod participium subintelligendum judicarunt: tanquam si ita legeretur. *Et post hæc annis quasi quadringentis & quinquaginta, dedit Judices: circa annum videlicet quadringentesimum. Καὶ μετὰ ταῦτα ὥς ἔτισι τετρακόσις καὶ πενήκοντα [γινόμενα] ἔδωκε κειτὰς.* Et post hæc annis quadringentis & quinquaginta, [peracta] dedit Judices. Cujusmodi participii ellipsin in Christi Genealogiâ, Mat. I. 11. supplendam volunt; ubi vel Jofias vel Joakim genuisse dicitur Jechoniam & fratres ejus, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶν. non quod tum primum geniti, sed quod eo tempore superstites illi fuerunt, quo facta est Babylonica deportatio: ac si in Græco legeretur, τοὺς ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶν γεγονότας.

* Jun. Parallel. sacr. lib. 1. sect. 95.

Hâc ratione, principium hujus supputationis à primis illis orationis Apostoli verbis pendebit, commate. 17. *De populi hujus Israel elegit patres nostros. Quum autem Abrahamo (filium adhuc non habenti) semini ipsius se terram Chananaam se daturum Deus promississet*; [*Gen. XII. 7. Act. VII. 5.*] postea, excluso Ismaele primogenito, in Isaaco Patrum ab eo facta est electio: juxta illud; *In Isaaco vocabitur semen tuum.* [*Gen. XXI. 12.*] Porro à nato Isaaco, usque ad egressionem posterorum ejus ex Ægypto, anni defluerunt. 405. ut antea est ostensum: quibus additi anni. 46. cum dimidio, qui inde ad partitionem Terræ decurrerunt, (ut in sequente capitulo ostendetur,) annos. 451. cum dimidio conficiunt; qui Paulo, ^{et} vel quasi. 450. anni sunt dicti.

Ad libri *Judicum* calculum jam accedimus: quem, in priorè Historiæ parte, per *quietis terræ* intervalla; in posteriore, per *præfecturæ Judicum* spacia institutum esse animadvertimus. Primo enim in loco, oppressionum & liberationum populi Israelitici continuata series, in *Judic. cap. II. 14. --- 19.* summatim exposita, specialem deinde in sex sequentibus capitibus, temporum notis appositis, hunc in modum habetur explicata.

- I. Israelitæ à *Cushane* Mesopotamiæ rege per. 8. annos oppressi, (*cap. 3. 8.*) ab *Othoniele* liberati sunt: & quievit terra annis. 40. (*cap. 3. 11.*)
- II. Ab *Eglone* Moabitarum rege per annos. 18. oppressi; (*cap. III. 14.*) ab *Ebude* liberati sunt: & quievit terra annis. 80. (*cap. 3. 30.*)
- III. A *Jabine* rege Chananæ per. 20. annos oppressi, (*cap. 4. 3.*) à *Deborâ* & *Barak* liberati sunt: & quievit terra annis. 40. (*cap. 5. 31.*)
- IV. A *Midianitis* per annos. 7. oppressi; (*cap. 6. 1.*) à *Gideone* liberati sunt: & quievit terra annis. 40. (*cap. 8. 28.*)

Judæi, populum nunquam *Judice* caruisse arbitrati, (ut ad I. Sam. XIII. 1. ab Abrabbanele est annotatum) annos quieti terræ hic subiectos, Judici ibidem nominato attribuunt: in quibus & opprimentium alienigenarum annos, (ut sub eorum præfecturâ & cœptos & finitos) comprehensos esse existimant.

Eorum

Eorum sententiam in Chronico suo secutus est Eusebius, & post eum plerique omnes Christianorum Chronologi. Ita enim de prima oppressione scribit Eusebius. Μετὰ τελευτῇ Ἰησοῦ κρατῶσιν Ἑβραίων ἀλλόφυλοι ἔτη. η. α' καὶ συνάπτεται τοῖς τῷ Γοθονιῇ καὶ τὰς Ἰουδαίων παρεδόσεis. Post mortem Jesu, subiectos tenuerunt Hebræos alienigenæ annis octo: qui junguntur Gothonieli, temporibus, secundum Judæorum traditiones. Ac si Scripturæ hic fuisset sensus: * Othoniele principe (qui annis. 40. Judicavit,) * Jo. Tem-

pacem fuisse & otium, tyranno Judicis auspiciis & virtute superato. Illud vero in commodi Eusebio hic accidisse scribit Melchior Canus, * quod cum interregna omnia posteriorum Judicum temporibus includeret, videretque illis quædam antecedentia ineptissime sequentibus copulari; eam rem traditionibus Hebræorum attribuit, ne ipse rei perabsurde primus esse auctor videretur. Nihil enim ille absurdius esse arbitratur, quam ut interregnorum anni, in eos redigi dicantur & contrahi, quibus sub iudicibus terra à præliis dicitur quievit: quum in illis interregnis, aut perpetuum Judæis bellum contra inimicos fuerit, aut servitus sue iudice misera, res afflictæ, turbata omnia, nulla quies. Cuiusmodi incommodis, etiam à || Laurentio Codomano, * Dionysio Petavio, † Petro Possino, ° Nicolao Abramo & aliis, premi hanc sententiam videntur. A quibus ut nos expediamus, belli quidem & servitutum tempora, à pacis & quietis temporibus secernenda esse libenter agnoscimus: sed annorum notatione, quieti terræ appositâ, quietis illius initium, non autem vel ipsius quietis vel præfecturæ Judicum durationem; designari statuimus. Itaque illud עָקַרְתָּ quievit, idem esse dicimus quod quiescere capit, quemadmodum in Genesios. capite. V. 32. & capite. XI. 26. וַיָּרֶר nobis est, gignere capit; I. Reg. capite. VI. 1. בָּנָה est ædificare capit: atque ubi toties in Scripturâ Rex aliquis tot vel tot annorum fuisse dicitur בָּרַלְנוּ quum regnare inciperet, illud significare nemo dubitat. Cumque numerorum in temporum notatione ea sit ratio, ut interdum quando res aliqua contigerit, indicat interdum quamdiu ea duraverit: (quæ duo Græci & Latini casuum, (quibus Hebræi carent) variatione sæpius solent distinguere:) in annis Oppressorum posteriorem explicationem, in annis Quietis terræ, priorem hic accipiendum

porar. Chronologicar. demonstrat. lib. 2.

* Can. loc. Theologic. lib. 11. cap. 5.

|| Codoman. Chronolog. lib. 12. quæst. 16.

* Petav. doctrin. tempor. lib. 9. cap. 32.

† Possin. diallagic. genealogic. cap. 19.

° Abram. in Pharc. Vet. Testam. lib. 10. cap. 5.

* Riber. de
Templo. lib.
I. cap. I.

ensemus ; ut sub Othoniele, (verbi gratia) 40. non annos sed annis terra quievisse intelligatur, id est, à præcedente aliqua epocha anno quadragesimo. Quod, licet cum versione vulgatâ Latina non conveniat, tamen cum verbis Hebraicis satis congruere * Fr. Ribera ostendit : Hebræorum consuetudinem esse docens, ut ab uno ad decem aliquando, à decem vero & ulterius semper numeralis Cardinalibus utantur pro Ordinalibus. Certiorem vero nullam epocham, à quâ primæ sub Othoniele quietis terræ supputatio deducatur, invenire possumus, quam celeberrimam illam terræ quietem, quam, (devictis Chananæ regibus, qui junctis viribus & totis copiis adversus Israelitas insurrexerunt) à Josua constitutam, & partitioni terræ præviam factam spiritus sanctus memorat: Josu. XI. 23. & XIV. 15. Superatis igitur Mesopotamiensibus (qui post illos alienigenarum primi universæ terræ Israeliticæ bellum intulerunt) quies, (annis post prioris illius initium quadraginta) reddi cœpta est: victore deinceps Othoniele, usque ad mortem, Rempublicam administrante, & populum in veri Dei cultu continere satagante, quod præcipuum horum Judicum opus fuisse, ex cap. II. 17. 18. 19. (ubi hujus partis historię summam propositam fuisse diximus) intelligitur.

In sequente deinde historiâ, per ipsorum Judicum annos temporum series hunc in modum habetur disposita.

Abimelech, ann. 3. [cap. IX. 22.]

Tola, ann. 20. [c. X. 2.]

Jair, ann. 22. [c. X. 3.]

* Philistæi & Ammonitæ oppresserunt Israellem
ann. 18. [c. X. 8.]

Jephthe, ann. 6. [c. XII. 7.]

Ibsan, ann. 7. [c. XII. 9.]

Elon, ann. 10. [c. XII. 11.]

Abdonus, ann. 8. [c. XII. 14.]

* Philistæi oppresserunt Israellem ann. 40.
[c. XIII. 1.]

Samson, ann. 20. judicavit Israellem, in diebus Philistæorum. [c. XV. 20. & XVI. 21.]

Ubi notandum, duarum illarum oppressorum priorem in Jairis, posteriorem in Samsonis tempora incurrisse: quemadmodum in sequente capite declarabitur. Reliqua ad huc est libri Judicum appendix duplex, altera in quinque postremis hujus libri capitibus, altera in Ruthæ libello (quem Hebræos in librum Judicum compegisse, in Galeato suo Prologo confirmat Hieronymus) comprehensa. Prior, idoli Micæ, (cap. XVII.) Daniticæ expeditionis & idololatriæ, (cap. XVIII.) nefarii stupri, à civibus urbis Gileæ Levitæ cujusdam concubinæ illati, (cap. XIX.) & belli Benjaminici, (cap. XX. XXI.) historias complectitur: quæ omnia temporibus illis contigisse referunt, quibus *non erat rex in Israele, sed quisque quod rectum videbatur in oculis suis faciebat* (cap. XVII. 6. & XVIII. 1. XIX. 1. XXI. 25.) id est, quum nullus esset magistratus summo præditus imperio, qui populum in officio suo contineret: cujusmodi ἀναρχία inter mortem Seniorum qui Josuæ superstites fuerunt & primam sub Cnistrane populi servitutem extitit: quo temporis intervallo Israelitas in terra habitantes à vero Dei cultu primum defecisse, & idololatria sese polluisse, Scriptura, indicat. (Jud. II. 7. 14.) Eodem itaque tempore Benjaminiticum illud bellum gestum fuisse, Josephus (lib. 5. Antiquit. cap. 2.) recte retulit, quo & Phineasum Eliazari filium, Aaronis nepotem, summo Sacerdotio functum fuisse ipsa Scriptura deserte exprimit; (Jud. XX. 28.) quem sub Josua & illi superstitis senioribus claruisse constat. (Josu. XXII. 31. & XXIV. 33.)

Ruthæ historia temporibus illis accidisse legitur, quibus *judicabant Judices*. (Ruth. I. 1.) Ebud nimirum, ut ab Hebrais in Seder Olam. cap. 12. habetur traditum; vel Samgar potius, qui *post hunc servavit & ipse Israelem*; (Jud. III. 31.) licet ejus temporis Hebræi in loco citato in Ebudis annis incluserint. Post ingressum enim Israelitarum in terram promissam, Salomon genuit Booz ex Rahab, Booz Obedum ex Rutha, Obedus Jesse, Jesse Davidem regem. (Math. I. 5. 6. Ruth. III. 21. 22.) E quibus Boozum seniore fuisse cum Rutham duceret, ipsius ad eum verba (Ruth. III. 10.) satis inruunt: de Jesse vero in. I. Samuel. XVII. 12. expresse legitur; וְהָיָה בֵּן יִשָּׁאֵל וְיִשָּׁאֵל וְיִשָּׁאֵל καὶ ὁ ἀνὴρ ὃν ταῖς ἡμέραις Σαούλ πρεσβύτερος ἔληλυθός

Jacob. Usserii

ἐληλυθῶς ἐκ ἀνδράτιν. quod Hebræis, qui ad comparationis gradus designandos peculiare flexiones habent nullas, aliud nihil sonat; quam virorum omnium, qui Saulis temporibus vixerant, maximum natu illum fuisse habitum. Et omnes sane memoratos illos patres admodum senes fuisse oportet, quum filios susciperent. Cum enim ineunte anno ab exitu ex Ægypto 480. & regni Salomonis. 4. jacta Templi fundamenta fuerint: (I. Reg. VI. 1.) demptis inde. 40. annis in deserto actis. 70. annis vitæ Davidis, (II. Sam. V. 4.) & 3. regni Salomonis; reliqui erunt, ab ingressu in terram ad nativitatem Davidis, ann. 366. uti etiam ab Aben Ezra ad postremum Ruthæ capitulum est observatum. Eos annos ita nos commodissime distribui posse existimamus: si Rachabam primo in loco annis post Israelitarum ingressionem in terram XLII. Boozum peperisse ponamus; deinde ipsi Boozo. CII. Obedo. CXI. totidemque Jessæ annos ante παρθενίαν attribuamus. Quam gignendi ætatem qui per se satis superque longam esse consideraverit; quo majoribus accessionibus ea accreverit, eo minus eam in se habituram probabilitatis atque verisimilitudinis, non poterit non animadvertere, cujusmodi augmentorum gradus eorum sententias consequi necesse est, qui Salomonici Templi structuram non. 480. cum sacro textu, sed vel. 520. cum Dionysio Petavio, & Petro Possino, vel. 527. cum Nicolo Abramo, vel. 580. cum Nicolao Raimaro vel Ludovico Capello, vel 592. cum Michaelæ Mæstlino, vel 598. cum Laurentio Codomano, vel. 620. cum Johanne Walthero, vel 680. cum Nicolao Serario, post exodum anno cœptam fuisse volunt.

* *Salian.*

Anno [Mundi
2741. Num.
26.

At in nostrâ quoque hypothesi * Jacobo Saliano absurdum esse videtur, quasi deditâ opera tam tardâs, in una eademque familia, ponere generationes; quam ad miraculum sine necessitate recurrere, & quidem quater in eadem familiâ iteratum, sibi profecto non placere profiteatur: Quod ut effugiat, ad ridiculum illud de tribus Boozis commentum mavult se recipere: quod omni sacræ Scripturæ testimonio destitutum, à Nicolao Lyrano (in. cap. 2. Ruth) ex apócrýphis nescio quibus Doctoribus, ita habetur propositum. Dicunt Doctores nostri, & bene ut videtur, quod tres fuerunt Booz, sibi succedentes; quorum primus fuit avus, secundus

secundus filius, tertius nepos. Primus fuit filius Salmon que genuit de Rahab; & tertius fuit iste, qui genuit Obed ex Ruth. Verum, ut in horum patrum longævitæ non parum raritatis, atq; in ejusdem (ad tres vel quatuor generationes) continuatione, divinæ fuisse benedictionis plurimum, fatemur libentissime; ita hic aliquid fuisse miraculi, quod naturæ ordinem & vires superaret, agnoscere omnino non possumus: quum in posteribus quoque seculis homines, qui his in longævitæ nihil concederent, extitisse nullum sit dubium

Rachaba certe, si vicenaria (quum in Chananæam ingrederentur Israelitæ) extitisset, & post. 42. deinde annos (quod nostra fert hypothesis) Boozum peperisset; annum ætatis. 62. non excellisset: post quem anicularum nostro etiam seculo parientium non desunt exempla. Ad longævitatem vero quod attinet: Jehoiadam Pontificem longe post hæc tempora. CXXX. annos vixisse Scriptura confirmat, (II. Chronic. XXIII. 15.) * In Tmoli montis cacumine, quod vocant Tempsin, CL. annis vivere, Mutianus author est: totidemque annos censum, Claudii Caesaris censurâ, T. Fullonium Bononiensem idque collatis censibus, quos ante detulerat, vitæque argumentis (etenim id curæ Principi erat) verum apparuit. * In censu vero à Vespasianis Imperatoribus acto, centum Viginti annos, Parmæ tres edidere, Brixelli unus. CXXV. Parmæ duo, CXXX. Placentiæ unus. CXXXI. Faventiæ una mulier. CXXXII. Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini vero M. Aponius, CL. Tertulla, CXXXVII. circa Placentiam, in oppido Velli acio CX. annos sex detulere, quatuor CXX. unus CXL. In regione Italiæ octava, centenûm annorum censi sunt homines LIV. centenûm demûm homines. LVII. centenum vicenûm quinûm homines duo, centenûm tricenûm homines quatuor, centenum tricenûm quinûm aut septenûm totidem, centenûm quadragenûm homines tres.

* Plin. lib. 7.
cap. 48.

* Id. ibid.
cap. 49.

Atque ut ad nostra tempora propius accedamus: Thomas Ravennas in 5° capite, libri *De vita hominis ultra CXX. annos protrahenda*, ad Julium III. Pontificem scripti, inter alia, anno Christi. 1536. Zaconum quendam ex Lacedæmone, annis fere CXXX. & alium ex eadem urbe ultra annos CXXX. supervixisse; & in Ægæo mari viros duos CXXX. annorum visos fuisse confirmat. * In prælio Flodonenji Dux Anglus

Iacob. Usserii

*Vid. Andr.
Melvin.

*D. Gualter.
Raleigh Hi-
stor. Mundi,
lib. 1. cap. 5.
sect. 5.

Fr. Bacon.
de long. vita
& L. Cork.
genealog.
Desmon. &
Buchunan.
rer. Scoticar.
lib. fin.

Jacobus Wenston, Prestonæ in Wenston-daile apud Eboracenses ortus, anno Domini. 1600. annos. CXXXI. natus vitam finiit. In Hiberniâ Desmonia Comitissa, Edovardo IIII. in Angliâ regnante, Comiti marito nupta, m o tempore & viva fuit & vivida; circa annum demum vitæ CXL. defuncta. Laurentium quendam Scotum anno ætatis CXL piscatum prodiisse, ex Buchananano refert, (in primæ orationis Chronolog' cæ D. Paræi Elencho) Josephus Scaliger : de suo insuper adjiciens. Nos possumus producere, quos CXX. CXXV. CXXX. annos vitæ expleisse scimus, vidimus, meminimus. Unus etiam senex amicis nostris miraculo fuit Lutetiæ, anno Christi. 1584. qui miles pugnae Montis Leherii interfuerat sub Ludovico XI. Is major annorum. CXL. omnibus membrorum officiis integris Lutetiam sese contulerat liticulæ cujusdam persequendæ causa. Quibus & illa addantur Jacobi Bonfrerii Jesuitæ, in Ruth. cap. 1. Ante annos paucos in finibus Sylvæ Thuringiæ repertus est senex unus, qui Confirmationis sacramentum à suffraganeo Episcopi Bambergensis accepit annos natus. 150. qui jam filios haberet centenarios, nepotes septuagenarios (ut nostrorum litteris accepimus) aliique ducenti, qui annum centesimum excefferunt. Et ut tandem concludamus. Thomas Parrus Johannis filius Winningtoniæ in agro Sallopiensi anno quamdiu ille vixit, cum eo major : ipseque demum, nobilissimi Christi. 1483. natus, quum, 80. esset annorum primam uxorem duxit : cum qua 32. annos vixit ; & sub qua commissi cum alia adulterii convictus, 105. annorum senex publicani in ecclesia Alberburiensi egit pœnitentiam. Quum annorum deinde fuisset. 122. secundam accepit uxorem, quæ quamdiu ille vixit, cum eo mansit : ipseque demum, nobilissimi Thomæ Arundellæ & Surriæ Comitis cura & sumptibus in lætica Londinum perductus, sub finem septembris ann. 1635. & magnæ Britannia regi Carolo est exhibitus; quum ann. 152. & menses aliquot vivendo peregisset. Ex his igitur satis apparet, ad nostra usque tempora nonnullos ultra annos non modo. CXX. aut CXL. sed etiam CL. vitam produxisse : quos nemo miraturus est in tanta longævitate post annum CXI. prolem, ex adolescentibus præsertim faninis, suscipere potuisse.

C A P. XIII.

Annorum. 479. inter Exodum & Templi Salomonici exordium intercedentium summa in membra sua integrantia dividitur: tempusque peregrinationis in deserto, partitionis Terra & primi anni Sabbatici, cum annis Judicum & primorum Regum Israeliticorum, speciatim explicatur & confirmatur.

V T. intervalli, inter Exitum ex Ægypto & jacta templi fundamenta interjecti, spacium distinctius possit intelligi; in quatuordecim illa membra, (simul integram. 479. annorum summam constituentia) dispertiri libuit.

	<i>anni.</i>	<i>menses.</i>
I. Ab exitu Israelitarum ex Ægypto usque ad transitum ab eis Jordanem;	40.	
II. Inde ad finita bella, & quietem terræ per Josuam datam.	6.	4.
III. Inde ad quietem per Othonielem, (debelato Cuthane Mesopotamiæ rege) terræ restitutam.	40.	
IV. Inde ad quietem per Ehudem, (occiso Eglone Moabitarum rege) terræ restitutam.	30.	
V. Inde ad quietem per Deborah & Barak, (profligato Jabinis Regis Chananæorum exercitu) terræ restitutam.	40.	
VI. Inde ad quietem per Gideonem (Midianitis devictis) terræ restitutam.	40.	
VII. Inde ad initium regni Abimelechi filii Gideonis.	9.	2.
VIII. Abimelechi, Tolæ & Jairis, anni	48.	
IX. Jephthæ,	6.	
X. Ibsanis, Elonis & Abdonis,	25.	
XI. Eli & Sampsonis,	40.	
XII. Samuelis,	21.	
XIII. Saulis regis,	40.	
XIII. A morte Saulis ad jacta fundamenta Templi Salomonici,	43.	

Summa ann. 479.

Iacob. Usserii

Primum membrum peregrinationis Israelitarum in deserto annos illos. 40. complectitur, quorum toties in Scriptura fit mentio; *Exod.* XVI. 35. *Deuteron.* II. 7. VIII. 2. XXIX. 5. *Josu.* V. 6. *Psal.* XCV. 10. *Nehem.* IX. 21. *Amos.* II. 10. V. 25. *Act.* VII. 36. XIII. 18. quanquam in loco illo, *Josu.* V. 6. Græca editio annos habeat, XLII. Ita enim cum Augustino, questione 6. in Josuam, legit Codex noster Alexandrinus, itemque Romana editio atque Aldina, eamque secutæ Germanicæ omnes: licet in Complutensi editione, ad textum Hebraicum hic conformata, verba illa [*וְאַרְבָּעִים*] resecta hic fuerint, & in Origenica, (ab Andr. Masio ex Syriaco suo exemplari expressa) ut in Græco textu superaddita, obelo signata conspiciuntur. Addita vero illa putantur, ex *Numer.* XIV. 33, 34. ubi (reversis ex Chanaanâ post diem quadragesimum exploratoribus) anni ab exitu ex Ægypto secundi murmurantibus Israelitis moræ in deserto 40. annos hisce verbis à Deo decretos fuisse legimus. *Filii vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationes vestras; donec consumantur cadavera vestra in deserto, juxta numerum quadraginta dierum, quibus considerastis terram, annus pro die reputabitur; & quadraginta annis recipietis iniquitates vestras.* Et ex decreti illius complemento, à Mose ibidem *cap. XXXII. 13.* sic exposito. *Iratuſ dominuſ adveſuſ Iſrael, circumduxit eum per deſertum quadraginta annis; donec conſumeretur univerſa generatio, quæ fecerat malum in conſpectu Domini.* Inde enim in Chronologiæ suæ lib. I. cap. 6. colligit Henricus Wolphius, anno secundo post exitum Israelitarum ex Ægypto, addendos esse hos annos. 40. quibus justo Dei judicio in desertum reducti & mortui sunt. Verum quum non hujus solius offensæ, sed etiam * cæterarum iniquitatum & fornicationum suarum pœnam hâc 40. annorum mora in deserto luituros peccatores illos Deus dixerit; atque inter eos maxima, & quam vindicaturum se Deus significaverat quum novi peccati occasione populus esset puniendus, [*Exod.* XXXII. 34.] Vituli aurei adoratio fuerit, intra alterum ab egressu eorum ex Ægypto mensem admissa: ab ipso ex Ægypto exitu. 40. horum annorum supputationem esse deducendam res ipsa postulat. Quum certum omnino sit à die. 15. mensis primi quo patres (Mose ducente) reliquerunt Ægyptum, [*Num.* XXXIII. 3.] usque ad ejusdem mensis diem. 10. quo

* Vid. Deuteron. IX. 18. --- 24.

quo eorum filii (Josuâ duce) transierunt Jordanem [Josu. 4. 19.] ipsis annis. 40. complendis quinque defuisse dies.

Quum enim paulo anteeductos ex Ægypto Israelitas, Moses 80. & Aaron esset. 83. annorum [Exod. VII. 7.] anno ab exitu 40. mensis. 5. die. 1. Aaron mortuus est, annos. 123. natus, in monte Hore vita excessit. [Num. XXXIII. 38. 39.] Quem per 30. dies Israelitæ in ea statione luxerunt; priusquam castramentati sunt ad torrentem Zeredi [ibid. c. XX. 28. 29. cum. XXI. 4. ----- 12.] quem transierunt. 38. annis post relictam Kadesh-barneam (unde exploratores in Chanaanam miserant;) quum Confecta jam esset tota illa virorum ætas, quos in deserto occubituros Dominus juraverat [Deuteron. II. 14.] Unde. 40. annos pro. 38. dictos sensit * Georgius Syncellus, rotundo * Georg. Syncellus. videlicet numero posito pro diminuto: quomodo etiam Chronic. in loco illo Amos. V. 25. accipiendos eos esse docet * Torniellus. pag. 137. 142 * Torniell.

Eodem quoque anno illo ab exitu. 40. mensis. 11. die. 1. ad ann. Moses Deuteronomium populo proponere cœpit: quum [Deut. I. 3.] & die. 1. sequentis mensis (ut vult Josephus, lib. 4. Antiquit. cap. ultimo) mortem obiit. 120. fuisset annorum; [Deut. cap. XXI. 2. & cap. XXXIV. 7.] Cui quum populus per. 30. dies parentasset (Deut. XXXIV. 7. 8.) ex ea statione (castris motis) ad Jordanis ripas pervenit; ubi triduo consistens; mensis demum primi die. 10. alveum sejus siccis pedibus transiit. [Josu. 3. 1. 2. & 4. 19.] Cum igitur ante exitum ex Ægypto Aaron. 83. Moses. 80. annorum fuerit; & currente anno ab exitu quadragesimo, Aaron. 123, Moses. 120. annos natus vitam finierit; intra annum quadragesimum commorationem filiorum Israelis in deserto esse concludendam dubitare non licet, ac proinde, aliud nihil in illo numerorum loco Deum statuere voluisse quam, totam Israelitarum in deserto peregrinationem ad annos. 40. esse extendendam; quemadmodum 40. dierum spatio terram exploratores lustraverant.

Secundi membri spatium, ex verbis illis Calebi ad Josuam colligitur Josu. 14. 7. *Quadraginta annos natus eram quando misit me Moses servus Domini de Kadesh-barnea ad explorandum terram & commi. 10. Quadraginta & quinque anni sunt, ex*

quo locutus est dominus verbum istud ad Moysen, quando ambula-
bat Israel per solitudinem; & nunc ecce ego hodie natus sum octo-
ginta quinque annos. Cum enim quievisset terra à Bello, par-
titus est eam Josua tribubus Israelis cis Jordanem constitutis, in-
tio à tribu Judæ factò (Josu. XI. 23. cum XIII. 7. XIV. 1. 2.
& XV. 1.) Quo tempore ex ea tribu Caleb (oratione hac ad
Josuam habitò) Hebronem à Mose sibi promissam, possidendam
obtinuisset: ut prius cap. XI. 23. ita hic denuo cap. XIV. 15.
(ne celebris hic *quietis* terræ epocha ignoraretur) à spiritu
sancto est repetitum; והארץ שקטה ממלחמה *Quieta vero fuit*
terra à bello. 46. anni. 2°. migrationis ex Ægypto mense. 50. quo
Kadesh Barnea ad lustrandam terram exploratores fuisse mis-
sos, in annalibus nostris est ostensum, numerati anni. 45. in anno
ab Exitu. 47. mense. 5. desinunt; & à transitu Jordanis annos
6. cum mensibus fere 4. principatus Josuæ relinquunt, cœptæ &
quietis & partitionis terræ epocham, illis Calebi verbis præmon-
stratam. Hebræi in Seder Olam, c. 11. Bellis Josuæ usque ad par-
titionem terræ *septem* annos attribuunt: Josephus vero (lib. 5.
Antiquit. cap. 1.) non plures quam *quinque*. Terræ enim ex-
plorationem *biennio* post exitum ex Ægypto factam ponentes,
eique. 45. Calebi annos addentes, ab Exitu ad hoc usque tem-
pus annos. 47. numeraverunt. Moræ vero in deserto author
Seder Olam. 40. tantum annos attribuens, iis ex 47. deductis,
septem annos subjugationi terræ reliquit: Josephus vero, (ut vi-
detur,) juxta aliorum rationes, (de quibus in præcedente men-
bro est dictum) errorem in deserto. 42. annorum fuisse existi-
mans, eo numero ex 47. subducto, annos. *quinque* tantum re-
liquos factos invenit.

Sexto post transmissum Jordanem die, postridie Paschatis,
comedentibus Israelitis de annona terræ, sequente die *Manna*
cessavit: (Josu. V. 11. 12.) Quum igitur, ut proximo autumnò
agricultūræ ab iis opera daretur res exigeret: tum primum ab
eis observari captum est præceptum illud, Levitici. XXV. 2. 3. 4.
*Quum ingressi fueritis in terram quam ego do vobis, tum sabbati-
zabit terra Domino. Sex annis seminabis agrum tuum, & sex
annis putabis vineam tuam, & colliges proventum illius.
Anno vero septimo Sabbathum cessationis erit ipsi terræ,
sabbathum*

sabbathum Domino : agrum tuum non seminabis, & vineam tuam non putabis. Itaque ut autumnus primi ab ingressu anni agriculturæ anno primo, ita autumnus anni ab ingressu septimi primo anno Sabbatico initium dedit; ille ipse videlicet autumnus qui captam quietem & partitionem terræ proximè est insecutus; atque ut ab autumno illo annorum Sabbaticorum, ita ab hoc Jubilæorum epocha est deducenda. Ut enim ab ingressu terræ, (juxta illam Levitici legem) Sabbaticorū iniretur ratio, agriculturæ communis (ante suas cuique tribui portiones assignatas) ad victum suppeditandum requirebat necessitas: & ut à terræ possessione, ejusque inter singulas tribus partitione, Jubilæorum penderet calculus, peculiare illis supra alios annos Sabbaticos annexum privilegium postulabat; quod neminem, illis advenientibus, extra propriam possessionem esse permitteret, quandoquidem ad annum Jubilæum respectu habito, contractus omnes ita temperari oportebat, ut annus quinquagesimus alienatis possessionibus quemque denuo restitueret (Levit. XXV. 8. --- 16. Numer. XXXVI. 4.) A primo autem anno sabbatico ad septimum, atque ita deinceps numeratione facta, utroque (ut moris est) inclulo termino, & septem annalibus hebdomadibus in medio relictis, Jubilæus exurgebat; quemadmodum in singulari de *Sacris Hebdomadibus* tractatu, si Deus vitam & facultatem dederit, plenius declarabimus.

Tertium inter præsentis supputationis membrum ex verbis illis *Judic. III. 11.* desumimus; *Et quiescit terra quadraginta annis*: non quod post devictum ab Othoniele Cuthanem Rishathaim regem Mesopotamiæ, per tot annos pace fruerentur Israelitæ: sed quod quiescere coegerit terra anno quadagesimo postquam quies in ea per Josuam constituta fuerat; (uti in superiore capite est ostensum) intra illud spatium, non octo solum annis quibus Israelitæ Cuthani servierant, sed etiam annis quibus post partitionem terræ supervixit Josua, & quibus Seniores *prolongarunt dies suos post Josuam*, (*Josu. XXIII. 31.*) id est, Josuæ superstites fuerunt, comprehenss. Et si enim post quietem Israeli à Deo datam, Josuam *רבים ימים* multis diebus sive longo tempore superfuisset legamus; (*Josu. XXIII. 1.*) simili tamen prorsus modo & bellum quoque eundem antea cum Chananæ regibus *רבים ימים* longo tempore gessisse legimus: (Josu

(Josu. XI. 18.) quum omnia ita men cum iis commissa praelia, intra 6. annorum & 4. mensium spacium peracta fuisse, in. 2. capitis hujus membro jam demonstratum viderimus. Vt intra 32. post coeptam Terræ partitionem annos confecta ea fuerint omnia, & quæ sub Josua (in decem postremis libri illius capitibus) & sub senioribus illi superstitibus (in primo libri Judicum capitulo, & sub *απαρχία* insecuta (in quinque postremis ejusdem libri capitibus) contigisse referuntur.

Quæ vero in fine commatis, 11 cap. III. libri Judicum leguntur verba, ad proximè sequentem versiculum referenda hunc in modum sunt. *Et mortuus est Othoniel Kenazi filius : atque iterum filii Israel quod malum erat in oculis Domini.* quomodo de iisdem scriptum legitur supra cap. II. 19. *Postquam mortuus esset Judex, revertebantur & multo faciebant pejora quam fecerunt patres eorum, sequentes Deos alienos & servientes eis.* & infra. cap. III. 1. *Et filii Israel iterum fecerunt malum in oculis domini, quum mortuus est Ehud.* Neque enim novum est, ut quæ ad eandem pericopen, pertinent in nostris libris à se invicem disjuncta conspiciantur. Quod ne mirum cuiquam videatur; sciendum est, Biblicorū versuum distinctionem à primis Masorethis traditam, diversam multis in locis ab eâ fuisse, quam à posterioribus Masorethis hodiernus usus retinet; indeque factum, ut * ab illis mediis legis versus in *ויהחזרה* (Levit. XIII. 33.) ab his in *וישן עליו את החשן* (Levit. VIII. 8.) esset designatus. Iudeque R. David. Kimchi in. 2. Chronic. XXX. vocem *בער* à fine versus 18. ad initium versus. 19. transferre non veretur; *בער כל לבבו הכין* Pro omni qui cor suum paravit. Aliaque varia scripturæ loca clarissimus * Rainoldus annotat: in quibus accentus qui periodum & comprehensionem terminatam indicat, sæpe missus quum ad legendum erat, sæpe additus quum omittendus Quibus addere etiam liceat; quod Esaïæ capite. LIII. in fine. commatis. 9. legitur, cum sequentis commatis principio sic esse jungendum. *Quamvis non fecerit violentiam, neque fuerit decus in ore ejus: Deo tamen placuit conterere ipsum &c.*

Quartum membrum in loco illo, Judic. III. 30. habetur expressum. *Et quievit terra octoginta annis: non quod per tot annos Israelitis Ehud præfuerit, (quod ab omni veri similitudine*

* Talmud.
Babylon.
in Tractat.
פסוקי דשירה cap. 1.
* Eliah, Præ-
fat. 3. Maso-
reth hama-
foreth.
* Rainold.
Prælect. 146.
de libr. Apo-
cryph.

dine est alienissimum) sed quod occiso per Ehudem Eglone Moabitarnm rege, cui per. 18. annos Israelitæ servierant, quiescere cœperit terra anno octogesimo post priorem pacem ab Othoniele illi restitutam.

Quintum in illo, cap. V. 41. *Et quievit terra quadraginta annis.* quo similiter significatur, per Deborah & Barakum profligato exercitu Jabinis regis Chanaanis, qui per totos. 20. annos Israelitas opprefferat, quiescere cœpisse terram, anno quadragesimo post priorem quietem ab Ehude illi redditam: intra illud spacium comprehenso etiam Samgaris tempore, qui post Ehudem Israelem vindicavit, percussis sexcentis Philistæis stimulo bovis. (cap. III. 31.)

Sextum in illo, cap. VIII. 28. *Et quievit terra in diebus Gideonis annis quadraginta,* quorum verborum eadem etiam est sententia: per Gideonem debellatis Midianitis, quibus per septennium Israelitæ servierant, anno quadragesimo post quietem à Debora & Barako terræ redditam, quiescere eam denuo cœpisse in diebus Gideonis.

Septimi membri spatium in Scriptura non exprimitur; sed reliquorum omnium numerorum ex integra. 479. annorum summâ subductione colligitur. Ut enim qui à morte Josuæ primos *quietis terræ* annos dinumerant, & in sequentium Judicum excessu terminant, ex hujusmodi deductione. 16. vel. 17. annos Josuæ præfecturæ tribuendos esse concludunt: ita & nos qui meliore (ni fallimur) ratione, à quiete ad quietem annorum supputationem instituendam esse censemus, sex primorum & postremorum membrorum numeris ex numero. 479. subductis, annos. 9. cum mensibus. 2. spatio inter victoriam à Gidone de Midianitis partam & exordium regni Abimelechi filii ejus interposito tribuendos, relinqui invenimus. Quod sic tamen accipi volumus, ut reliquorum membrorum annos omnes plenos fuisse ponamus: Nam quantum cuique anno ad profectionem defuerit, tantundem membri hujus spatio addendum esse intelligimus.

Octavi membri spatium, ex *Abimelechi* annis. 3. [cap. IX. 22.] *Tolæ;* 23. [X. 2.] & *Fairis.* 22. [X. 3.] conficitur; Ubi notandum, idololatriæ Israelitarum, sub Abimilecho cœptæ, sub Jaire demum pœnas Deum repetivisse, immisis in eos Philistæis &

Jacob. Usserii

Ammonitis. Etsi enim ante horum oppressionem mors Jairis in Scriptura commemoratur (cap. X. vers. 5. 6. 7.) tamen per prolepsin hoc fit; ut deinceps, ordine non interrupto, de causis, duratione & fine servitutis Ammoniticæ, à Japhthâ demum sublata, simul ageretur, cujusmodi ~~Usseri~~ in ipso sequentis XI. capitis initio, in Geneleos capite XI. & alibi passim occurrunt. Ideoque quum Hebræi unico suo præterito, aliorum etiam plusquam perfectum comprehendant; locus præsens, *Jud. X. 6.* ita reddi posset: *Et filii Israel iterum fecerant quod malum erit in oculo Domini &c.* jam inde videlicet à morte Gideonis ad idolorum cultum reversi. (cap. VIII. 33) Itaque ad annum Jairis. 5. referendum oppressionis hujus initium: ad. 22. vero & ultimum, quod postea sequitur, cap. X. 8. *Hi autem confregerant & conquassaverant Israelitas anno hoc,* inquam decimo octavo, omnes Israelitas, qui erant trans Jordanem, &c. illud vero, cap. XI. 4. ad priora principatus Jephthæ: *Fuit autem post annos illos* (octodecem sc. jam dictis, uti exponit Tremellius) *cum bellum gererent Ammonite contra Israelitas &c.* In Eusebiano quidem Chronico ita annotatum hic legimus: *post Jair Hebræos in ditionem redigunt Ammonite annos. 18. qui cum temporibus posteriorum Judicum compulantur, secundum Judæorum traditionem.* Verum eas cum Verbo Dei scripto parum convenire comperimus. Nam in eo, calamitatis hujus anno. 18. & ultimo, Jephthâ posteriorum Judicum primo principatum nondum adepti, Israelitis resipiscantibus & Deos alienarum à medio sui remonentibus, misertus eorum Deus fuisse legitur. (cap. X. 16) Deinde, debellatis à Jephthâ Ammonitis & viginti eorū civitatibus, capitis, Ammonitæ plagâ magna admodum percussi, & à facie Israelitarum depressi fuisse dicuntur, (cap. XI. 33.) unde manifestum est, ad consequentium Judicū tempora Ammoniticæ oppressionis annos istos 18. referri non posse. Denique ex desidio illo, quod post depressos Ammonitas, inter Ephraimitas & Jephtham capite. XII. ortum fuisse narratur, in quo Ephraimitarum ad Jordanem jugulata sunt. 42. millia, colligitur, Israelitas pristina libertate recuperata tum ab Ammonitarū tum à Philistæorū servitute fuisse immunes: quippe qui alias non contra se invicem, sed junctis viribus contra communes hostes fuissent depugnaturi. Vide

Massæum in 5. libro *Chronic.* Mercatorem in *Demonstrat: temporum methodi.* cap. 1. *Salianum* initio anni Mundi 2832. lib. 9. *Harvillæum* in 4. temporis periodo, sect. 53. difficult. 8. *Bonsfrerium* in *Judic.* X. 8. & *Henricum Philippi* in lib. *Judic. quæst.* 7. & *Jephtham*, cum *Ammonitis* congressurum, objecisse illis *Legimus*; *Israelitas* per annos trecentos in terra *Galaaditica* habitavisse. (cap. XI. 26.) quum ab occupata ab his terra illa anno 40. post exitum ex *Ægypto* usque ad hoc tempus, non plures quam. 264. anni juxta nostras rationes intercesserint. Ad quod recte cum aliis respondent * *Tornielus* & *Bonsfrerius*; non curavisse *Jephtham* numerum assignare cui nihil deesset aut superesset sed potius majorem numerum assumpsisse; sive causam suam juvaret, sive quia modus loquendi vel scripturæ vel hominum passim id ferebat.

* *Torniel.*
ann. M. 2591;
num. 18.
& 2849.
num. 3.

Nonum membrum ex. 6. annis *Jephthæ* constat. (*Jud.* XII. 7.) Eum trecentos dixisse perfecto & rotundo usum numero, propterea quod magis ad trecentos quam ad ducentos is numerus accederet. Quum autem temporis præscriptione (in possessionibus suis tuendis) contra adversarios utentibus, amplificare eam potius quam diminuire in more sit positum: suam potius quam nostram hic evertunt hypothesin, qui hoc adversus nos argumento pugnantes, indeque evincere se posse putantes, Oppressorum annos in majoribus aliis non esse includendos, ipsi suo calculo plures quam. 300. annos *Jephthæ* præscribendos hic relinquunt.

Decimum membrum ex *Ibsanis* annis. 7. (c. XII. 9.) *Elenis* 10. (XII. 11) & *Abdonis*. 8. (XII. 14.) constituitur. Eos *Judices* *Galaaditis* tantum & tribubus *Transammanis*, per *Jephtham* ab *Ammonitarum* servitute liberatis præfuisse * *Nicolaus Abramus* censet; *Eli* interim Pontifice aliis tribubus, *Philistæorum* jugo adhuc prelis, jus dicente. Sed licet *Jephthæ*, devictis *Ammonitis*, ex pacto cum suis inito *Galaaditicam* solum perfecturam consecutus fuerit [cap. XI. 9. 10.] cælis tamen postea. XLIII. *Ephraimitarum* millibus (cap. XII. 6. 7.) & post eum *Ibsan* *Bethlehemita* itemque *Elon* *Zebulonita* & *Abdon* *Ephraimita*, *Israelem* judicavisse dicitur; (ibid. 8. 14.) totum utique, non illius portionem, à maximâ & potissima *Israeliticæ* terræ parte (*Jordane* intercurrente) seclusam. Nam & eodem loquendi genere ante *Jephtham*, *Tola* quam *Jair* *Israelem*

* *Abram.*
Phar. Vet.
Testam. lib.
10. cap. 12.

Jacob. Usserii

judicavisse leguntur: (cap. X. 2. 3.) neque aliis justa aliqua reddi poterit ratio, quare post Jephtham Galaaditæ non tribulium suorum aliquibus potius, quam aliis ex tribu Judæ, Zebulonis & Ephraimi delectis, sese regendos permitterent.

Hic etiam præterea est norandum, *Elonis* Judicis annos. 10. ab Eusebio esse prætermittos; tanquam in LXX. Interpretum editione non repertos. Sic enim ille, in Chronico, *Post Eusebon* (ita *Ibsanem* ille appellat) in libro *Hebræorum* fertur *Judex Elon* rexisse populum ann. X. qui non habetur apud LXX. Interpretes: & eum secutus Beda, in libro de Temporibus: *Hic cum annis decem suis in LXX. Interpretibus non habetur.* Contra tamen Anianus Alexandrinus monachus Eusebium hic incusans,

Geor. Syn-
cell. Chron.
pag. 36.

ὁ δὲ ἐβδόμηκοντα ἐρμηνεύει ἐν δέκατον κριτῶν αὐτὸν ἡγᾶν. *Præterea Adon Judicem non recensuit, Israel decem annis Judicantem: LXX. vero Interpretes undecimum eum Judicem posuerunt; ubi Aodi nomine Elonem intellectum fuisse constat: non Aodum sive Ebudem, secundum Judicem Eglonis interfectorem, ut falso sibi hic persuasit, * Scaliger. Et sane Ælonem (cum suo*

* Animad. in
Euseb. num.
613.

decennio) non nostri solum libri Græci omnes habent sed illi etiam quibus usus est antiquissimus scriptor Theophilus Antiochenus, in libro 1. ad Antolycum, atque ii etiam, (quod mireris) quos in libro. 10. de Præparatione Evangelica, cap. 14. secutus est ipse Eusebius. E quorum idcirco, calculum eo modo augendum numero Georgius Syncellus. Nam Clementis Alexandrini corruptus ille locus est, libro. 1. Stromatum. Ἀβὰθάν ἐπὶ Ζ. ἔπειτα ἐβρῶν ὁ Ζαβουλωνίτης, ἐπὶ ὀκτῶ. ἔπειτα Ἐγλῶν Ἐφραϊμ ἐπὶ ὀκτῶ. Ἐνιοὶ δὲ τοῖς τοῦ Ἀβὰθάν ἔτεσιν ἑπτὰ, συνάπτουσι τὰ Ἐβρῶν πεσσοσάρχοντα ἐπὶ. *Abadthan* (is *Ibsan* est) annis. 7. Deinde *Ebron* (is *Elon* est) *Zabulonites*, annis. 8. Deinde *Eglon* (*Abdon* ille est,) ex *Ephraim*, annis. 8. Nonnulli vero cum *Abatanis* (sive *Ibsanis*) annis septem conjungunt *Ebron* (sive *Elon*) annis. 40. vel. 4. potius; ut in Latina sua versione Gentianus Hervetus emendavit. Nam vel. 4. vel. 3. (quot annos *Egloni* sive *Eloni* in Nicephori Constantinopolitani Chronologia tributos videmus) hic legi oportere, illud arguit, quod numerus ille ab aliis in alterius septenario, tanquam majore numero, inclusus fuisse, significetur: quod per inde est, ac si *Elonis* annos illi cum Eusebio prorsus præterissent. De commentitio enim illo

(quem

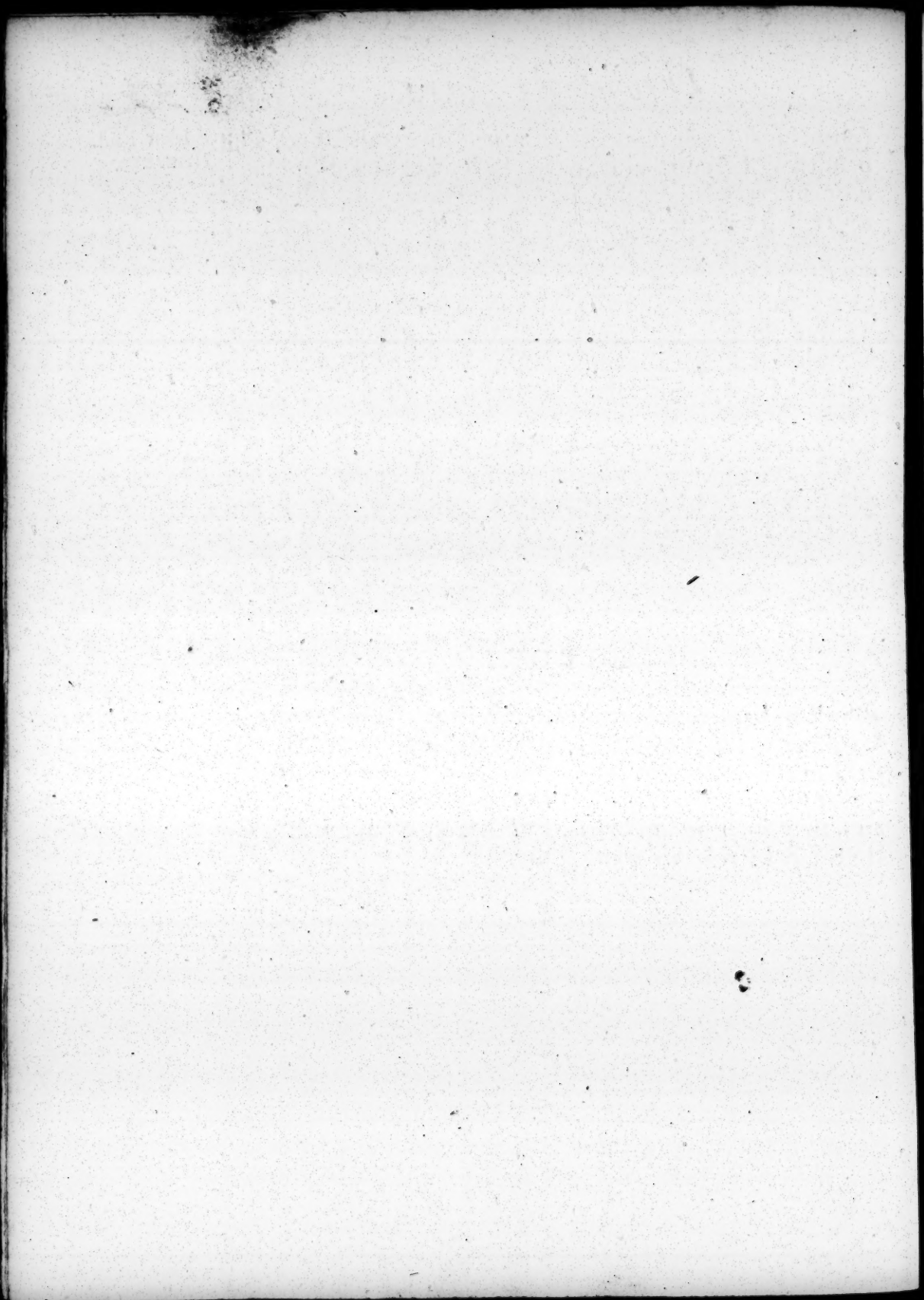
(quem hic sibi + Scaliger finxit,) χιασμῶ sive traiectione, nihil opus est ut lectorem admoneam. Ex quibus omnibus liquet, quam incerta olim, ut alibi, ita & hic editionis quæ LXX. Interpretibus tribuitur lectio: aliis eum cum annis suis plane prætermittentibus; aliis. 10. aliis. 3. vel. 4. annos illi assignantibus; nonnullis Ἀιαλῶν vel Αἰαλῶν (ut apud * Theophilum) eum nuncupantibus, aliis Εγλῶν (ut apud Nicephorum CP. aliis Ἐεῖῶν ut apud Clementem, & aliis Αἰδῶν (ut apud Anianum.) neque hujus generis aliud quid est quod hic adjiciam, quam quod à * Georgio Syncello est notatum; Abdoni Judici Julium Africanum annos tribuisse. 20. pro. 8. errore, ex Græcorum numeralium κ. & η similitudine, facillime orto.

† Idem Ibid.
Num. 832.

Ad undecimum membrum referuntur quadraginta illi anni quibus Philistæi oppressisse dicuntur Israellem; cap. XIII, 1. —————

LECTORI.

Chronologiâ Sacrâ huc deductâ, scribendi simul & vivendi finem fecit Reverendiss. Hiberniæ Primas, (siquis alius) sacra Insulâ dignissimus: qui sibi, etiam & gloriæ satis vixit, sed non ita patriæ; cujus (superstes) ingens erat ornamentum, & ex quo satis cessit, triste desiderium. Vale Lector, & Sacris Magni USSERII reliquiis gratus frui.

LOCORUM SACRÆ
SCRIPTURÆ
SYLLABUS.

[illegible]

GENESIS.			GENESIS			GENESIS		
cap.	vers.	pag.	cap.	vers.	pag.	cap.	vers.	pag.
15	7	106	21	26	74	35	11	135
		137	22	5	137		12	135
	13	132	24	4	142		16	164
		135			143		27	110
		151			144	36	2	174
	14	152		5	109		3	174
	18	156		6	109		4	174
	19	155		8	109		7	110
	26	162		10	143			121
16	2	56			149			133
	3	54		38	149		8	133
		120	25	1	141		10	174
		139		9	116		11	174
	15	56		16	141		12	82
	16	56	26	14	174		17	174
		115	27	15	73		23	176
		120			75		31	175
17	1	156		41	85		33	174
	2	156		42	175		40	175
	10	156	28	4	121		43	133
	12	64			133	37	1	110
	17	117		5	116			133
		119		6	175		2	164
18	2	84		9	175	38	11	141
	12	83	29	20	162	40	15	134
	13	83		21	163		20	55
	17	83		27	163	41	46	162
21	3	56		34	56	43	2	172
	5	115	30	13	164	45	6	65
		151		25	134			162
		162			162	46	2	124
	7	83		26	162		3	82
	9	152	31	3	133		4	130
	12	132		41	164		9	127
		153	35	1	164		11	127
		196		2	170		21	162
								46

GENESIS.

cap.	vers.	pag.
46	26	165
		167
		186
	27	165
		167
47	9	162
		174
	27	187
48	20	116
50	22	171
	23	183

EXODUS.

cap.	vers.	pag.
1	6	180
		187
	7	187
2	8	180
	23	192
6	4	121
		133
	16	132
	18	124
		179
	20	126
7	7	116
		124
		161
		171
		179
		205
	8	82
12	5	64
	16	121
	17	82
	37	82
		186

EXODUS.

cap.	vers.	pag.
12	40	45
		121
		122
		151
		154
		158
	41	54
		120
		176
15	15	194
16	1	204
	35	129
17	1	194
		129
		12
23	17	64
29	38	204
32	34	82
38	26	186

LEVITICUS.

cap.	vers.	pag.
8	8	208
12	2	163
	4	163
16	29	31
22	27	64
25	2	57
		206
	3	206
	8	207
	16	207

NUMERI.

cap.	vers.	pag.
1	46	82
		152
		186

NUMERI.

cap.	vers.	pag.
2	32	152
11	21	152
14	33	204
	34	204
16	1	127
20	14	176
26	35	183
	40	169
	59	56
		126
27	26	192
28	3	64
32	13	204
	41	127
33	3	54
		204
	38	193
		205
	39	205
36	4	207

DEUTERO.

cap.	vers.	pag.
1	3	62
		205
2	7	204
	14	205
4	5	192
	45	191
8	2	204
9	18	204
	24	204
10	22	167
16	16	31
17	14	175
21	2	205
26	5	122
		26

DEUTERO.

cap.	vers.	pag.
26	6	122
29	5	204
34	7	62
		205
	8	205

JOSHUA.

cap.	vers.	pag.
3	1	205
	2	205
	31	209
4	19	205
5	6	204
	11	206
	12	206
	41	209
11	4	210
	18	208
	23	198
	33	210
14	7	205
	15	206
22	31	199
23	1	207
	31	207
24	2	108
		137
		146
		149
	3	137
		146
	4	116
	14	174
	15	198
	29	182
	30	199
	33	199

JUDIC.

cap.	vers.	pag.
2	7	149
	14	196
		199
	17	198
	18	198
	19	198
		208
3	2	207
		208
	8	196
	11	196
	16	196
	30	196
		208
	31	199
4	3	196
5	31	196
6	1	196
8	14	211
	28	196
		209
	33	210
9	22	198
		209
10	2	198
		209
		211
	3	198
		209
		211
	5	210
	6	210
	7	210
	8	198
		210
	11	122

JUDIC.

cap.	vers.	pag.
10	12	122
	16	210
11	9	211
	10	211
	26	211
12	7	198
		211
	11	198
		211
	14	198
		211
13	1	198
		213
15	17	176
	20	198
16	21	198
17	6	199
18	1	199
19	1	199
20	28	199
21	25	199

RUTH.

cap.	vers.	pag.
1	1	199
3	10	199
4	21	199
	22	199

I. SAMUELIS.

cap.	vers.	pag.
3	2	116
	3	116
12	11	122
13	1	10
17	12	199

II. S A M.

II. SAMUELIS.

cap.	vers.	pag.
6	1	45
		189
		197
		200

I. REGUM.

cap.	vers.	pag.
14	20	2
	1	1
		2
	31	1
15	1	1
		2
	9	3
	10	3
	25	3
	33	3
16	6	9
	8	9
	10	3
	15	3
		5
	21	5
	23	3
		5
	26	11
	29	3
		5
	31	11
20	16	11
22	41	4
		5
	42	4
	49	4
	51	4
		6

II. REGUM.

cap.	vers.	pag.
1	17	6
3	1	4
8	16	4
		7
	17	4
	25	7
	26	10
		11
	27	11
	28	8
	29	8
9	14	8
	15	8
	29	7
10	36	14
11	3	14
	4	12
		14
12	1	14
13	1	14
	10	14
		21
	17	21
14	23	21
		15
	29	18
	1	19
15		14
		15
	2	22
	8	14
15		15
		16
		18
	13	16
		18
	17	16
		18

II. REGUM.

cap.	vers.	pag.
15	19	18
	23	16
		18
		22
	27	16
		18
	30	17
		18
	32	16
	33	16
		18
16	1	17
	2	17
17	1	17
		19
	2	19
	5	28
18	1	17
	2	17
		24
21	1	23
	19	23
22	1	23
23	5	145
	31	23
	36	30
24	1	36
	2	36
	3	36
	6	29
	8	23
		29
		41
	9	41
	12	30
		36

II. REGUM.			II. CHRON.			NEHEMIAS.		
cap.	vers.	pag.	cap.	vers.	pag.	cap.	vers.	pag.
24	14	36	3	2	20	9	21	204
	15	28			189	12	22	11
		41	15	10	9			
	16	37	20	36	6			
	17	28	21	20	10	cap.	vers.	pag.
	18	23	22	2	9	1	7	174
25	1	27		3	11	2	11	174
	8	38		4	11	10	16	172
	11	38		7	12	1		
	21	39	24	15	201	PSALMI.		
	27	33	25	25	21	cap.	vers.	pag.
			28	24	20	66	6	122
I. CHRON.			29	1	24	78	3	181
cap.	vers.	pag.		3	20		4	181
1	17	68		17	20	90	10	173
		70	33	1	23	95	10	204
	19	51		21	23	105	8	156
		78	34	1	23		9	156
		175	36	21	23		10	156
	28	115		5	23		11	121
2	1	116			30			123
	2	116		8	29	114	3	191
3	16	29		9	23			
6	28	116			29	PROVERB.		
7	23	183			30	cap.	vers.	pag.
	24	183			31	13	12	163
	35	181			41	30	17	71
8	1	116			42			
	2	116				ESAIAS.		
	3	116	ESDRAS.			cap.	vers.	pag.
		169	cap.	vers.	pag.	7	14	56
	4	169	10	17	11			
	30	116	NEHEMIAS.			cap.	vers.	pag.
	39	116	cap.	vers.	pag.	1	3	26
11	3	114	9	7	137	21	9	38
23	19	116			147	22	24	29
	20	116						22

JEREMIAS.

cap.	vers.	pag.
22	28	29
25	1	24
		32
	3	24
26	1	31
	2	31
27	1	39
	3	40
	12	40
28	1	40
29	2	29
32	1	27
		31
		32
		37
		38
	2	27
		37
34	21	27
	22	27
36	1	31
37	1	29
	5	27
	7	27
	8	27
	11	27
39	2	26
		27
		37
	4	26
	8	38
	9	38
41	1	39
42	10	39
	11	39
51	59	41
52	1	23
	4	26
		27
	5	37
	6	37
	9	26
	12	23
		26
		37

JEREMIAS.

cap.	vers.	pag.
52	13	23
		37
	15	26
		38
	28	37
	29	38
	30	39
	31	32
	32	32

EZEKIEL.

pag.	vers.	pag.
1	1	28
	2	28
2	15	28
	16	28
4	4	28
	5	27
		28
		45
	8	27
8	1	28
	4	55
	1	27
	2	27
29	1	27
	6	27
	17	34
		39
		39
99	21	99
	24	39
	27	39
	28	39

DANIEL.

cap.	vers.	pag.
1	1	33
	4	33
	5	33
	18	33
		34
	19	33
		34
2	1	33
	31	33

HOSEAS.

cap.	vers.	pag.
1	6	79
2	3	55
10	5	145
12	4	122

AMOS.

cap.	vers.	pag.
2	10	204
5	23	122
		204

MICHAS.

cap.	vers.	pag.
6	2	57

SOPHANIAS.

cap.	vers.	pag.
1	4	145

MALACHIAS.

cap.	vers.	pag.
1	2	114
	3	114

SAPIENTIA.

cap.	vers.	pag.
10	5	80

JUDITH.

cap.	vers.	pag.
5	9	135
	7	149
	8	149

MATTH.

cap.	vers.	pag.
1	5	199
1	6	199
	8	89
	11	195
	12	100
	15	57

LUCAS.			ACT. APOST.			GALAT.		
cap.	vers.	pag.	cap.	vers.	pag.	cap.	vers.	pag.
1	13	56	7	8	151	3	16	120
	57	55		36	204		17	120
				42	122			128
				43	109			140
				55	107			154
JOHANNES.								155
cap.	vers.	pag.	8	4	141			159
8	13	149	13	17	196			43
				18	204	4	4	152
				20	194		29	
ACT. APOST.			27	9	31			
cap.	vers.	pag.						
6	15	107						
7	2	106						
		115						
		137	ROM.			cap.	vers.	pag.
		146	cap.	vers.	pag.	7	3	100
		137	1	17	103	11	7	84
3		140	9	7	132		8	134
4		107						138
		112	I. COR.				9	110
		115	cap.	vers.	pag.	11	11	85
		137	11	16	161		15	109
5		111					20	132
		196	GALAT.					
6		132	cap.	vers.	pag.	I. PET.		
		151	3	14	120	cap.	vers.	pag.
					130	3	20	67

Nomina

Nomina Authorum quorum in hoc opere
Usseriano mentio habetur.

A Barbinel.	Cajetanus.	Stanislaus Gisepsi-
Nicolaus A-	Sethus Calvisius.	us.
bramus.	Camerarius.	Fr. Gomarus.
Abulensis.	Hen. Canisius.	Gordonus.
Ado.	Melchior Canus.	Gratiani Decreta.
Ambrosius.	Jac. Cappellus.	Gregorius Turonen-
Anastasius Nicæus.	Cassiodorus.	sis.
Daniel Angelocra-	Lud de la Cerda.	Hugo Grotius.
tor.	Clemens Alexandri-	H.
Jac: Auzoleus.	nus.	Harvillæus.
R. Azaria.	Jo. Chrysostomus.	Hermannus Contra-
B.	Barthol. Cottomius,	ctus.
Franc: Bacon.	Anton. Contius.	Hesychius.
Cæsar Baronius.	Jo. Cordeſius.	Hieronimus.
Regnerus Barelus.	Alph. Cumiranus.	Julius Hilarion.
Beda.	Laur. Codomannus.	Hippolitus Portuen-
Bellarminus.	D.	sis.
Bereſchith Rabba.	Delrius.	Homerus.
Matth: Beroaldus.	Jo. Deodatus.	I.
Berosus.	Jo. Despieres.	Salomo Jarchi.
Biblia Antwerp:	Lud. de dieu.	Idacius.
Regia.	Diodor. Tarsensis.	Aldina editio 70.
Biblia Jayens. pa-	Jo. Drusius.	Interpretum.
riſienſia.	Thaddæus Dunnus.	Anglo---duacenses-
Biblia Complutensia.	E.	Interpretes.
Jo. Bohemus.	Epiphanius.	Sixtina editio 70.
Jac. Bonferius.	Eusebius Cæsariensis	Interpretum.
Hugo Broughtonus.	Eustath. in Homer.	Catena in Jobum.
Buchananus.	Eutichius.	Jornandes.
Ab. Bucholcerus.	Abr ben Ezra.	Josephus.
Hen: Buntingus.	F.	Liber Josephoth.
Buxtorſius.	Funccius.	Isidorus.
C.	G.	Liber Jukasin.
Cabala historica R.	Genebrardus.	Julianus Toletanus.
Ab. Levitæ.	R. Levi ben Gersom.	Franc. Junius.
		K.

K.
David Kimchy.
Leonard Krentzhe-
mius. L.
Lactantius.
Gul. Langius.
Lansbergius.
Corn. A lapide.
Christ. Lauretus.
Jo. Lorinus.
Jo. Lucidus.
Lucifer Calaritanus
Tho. Lydiatus.
Nic. Lyranus.

M.
Christian. Maffeus.
Jo. Malela.
Tho. Maluenda.
Maimonides.
Jo. Maria Brassic-
chellensis.
Jo. Mariama.
Manasses ben Israel.
Martinus Martini.
Marcellinus Comes.
And. Masius.
Maximus monachus.
Mendoza.
Menochius.
Jo. Mercerus.
Ger. Mercator.
Jo. Morinus.
R. Moses Gerunden-
sis.

N.
Nennius.
Niceph. Constantin.
Nobilius.

O.
Oecumenius.
Onkelos.
Onuphrius.
Origen.
Orosius.

P.
Paludanus.
Samar. Pentateuch.
Pererius.
Dion. Petavius.
Petrus Trecensis.
Hen. Philippi.
Philo Judæus.
Jo. Picus Mirandu-
lanus.
Tho. Pius.
Plinius.
Plutarchus.
Cou rad. Powellus.
Petrus Possinus.
Primasius.
Procopius Gazæus.
Prosper.
Ptolemaeus.

R.
Rabanus.
Jo. Rainoldus.
Gult. Raleigh.
Tho. Ravennas.

Ribera.
Rupertus Tuitiensis.
S.
Eman. Sa.
Jac. Salianus.
Samerius.
Jos. Scaliger.
Seder Olam.
Sedulius.
Sixtus Senensis.
Author Fastorum
Siculorum.
Stapleton.
Severus Sulpicius.
Suidas.
Georg. Syncellus.
G. Syrus.

T.
Talmud Babilonic.
Jo. Temporarius.
Theodoretus.
Theoph. Antiochenus
Jac. Tirinus.
Aug. Torniiellus.
Tremellius.

V.
Victor Tununensis.
Victorius.
Hieron. Vielmus.
Nic. Vignerius.
Virgilius.
Uuardus.

W.
Jo. Woltherus.

F I N I S.

JACOBI USSERII ARMACHANI

D E

Romanæ Ecclesiæ

SYMBOLO APOSTOLICO VETERE

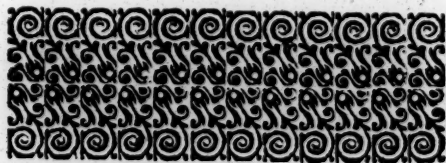
Aliisque Fidei formulis, tum ab Occidentalibus tum ab
Orientalibus, in primâ Catechesi & Baptismo
proponi solitis, Diatriba.

ACCESSERUNT,

- I. *Athanasii Symbolum, à Grecis interpolatum.*
- II. *Symbolum aliud, eidem etiam à quibusdam tributum.*
- III. *Hymnus Matutinus & Vespertinus veteris Ecclesiæ.*
- IV. *Hildeberti Cenomanensis de Confessione Trinitatis
Hymnus, & Oratio ad Dominum.*

JO. CASSIANUS.

SYMBOLUM Ecclesiarum omnium fidem loquitur.

O X O N I T,

Excudebat G. Hall, impensis, J. S. & venales prostant
apud Ric. Davis, Ed. Forrest, & Joh. Forrest.
Anno Dom. 1660.

JACOBUS GUSTAVUS VON HORN

Rechnung

Am 1. Jan. 1784

an

1784

1784

1784

1784

JACOBUS USSERIUS
ARMACHANUS

Viro Clarissimo

GERARDO JOHANNI VOSSIO
Salutem.

QUOD in posteriore Pelagianæ Historiæ parte, idem etiam in veterum Symbolorum consideratione, utrique nostrum accidisse video: ut alter alterius inscius consilii, de eodem cogitaret argumento. Meam de Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ Symbolis sententiam, in disputatione de Limbo Patrum & descensu Christi ad inferos, quum primo leviter tetigissem; in Concione postea de Ecclesia & Fide Catholicâ coram Serenissimo Rege Jacobo habitâ, paulo plenius declaravi. Annis deinde post concionem illam editam quatuordecim prædiit diligentissima illa tua de tribus Symbolis Dissertatio: de quâ ut sententiam meam rectius posses percipere; non solum quæ in scriptis illis linguâ vernaculâ prius evulgaveram, sed etiam quæ hæc de re cogitanti postea succurrebant, in brevem hanc Diatribam visum fuit conjicere, tuoque arbitrio committere.

Ad ea vero quæ de Athanasiano Symbolo eruditè (ut soles) commentatus es, nihil quod adjiciam habeam; nisi quod in Thecæ Constantinopolitani Monachi Græcorum Hymnorum Horologio (à Ravio nostro ex Oriente huc adveñto) Symbolum hoc, eo quo post finem hujus Diatribæ cernitur interpolatum modo, Nicænæ Synodo adscriptum; & in Hymnorum, partim Latino partim Hibernico sermone scriptorum, codice vetustissimo altero; notatum reperi, trium Episcoporum opera in eadem Nicænâ Synodo illud fuisse compositum, Eusebii, & Dionysii, & nomen tertii (sic enim ibi legitur) nescimus. Quod qui scripserunt, auctorem Athanasium fuisse habitum nescivisse certum est; utrum vero Eusebii nomine Vercellensem illum intellexerint, à quo conditum fuisse hoc Symbolum nonnulli existimant,

existimant, non ita perspicuum. Sicut nec ab Augustino lectum illud fuisse consimiles loquendi ab eo usurpata formulæ magis evincunt; quam auctori epistole quæ Ignatio tribuitur ad Philippenses notum fuisse, συνίπτωσις ista arguit. Οὗτοι οὖν τρεῖς πατέρες, ἕτεροι τρεῖς υἱοὶ ἕτεροι τρεῖς παρακλητοὶ ἀλλ' ὅς πατήρ, καὶ ὅς υἱός, καὶ ὅς παρακλητός. Non itaque tres patres, neque tres filii, neque tres paracleti; sed unus Pater, & unus Filius & unus Paracletus.

In eadem Hymnorum Collectione, Nicetam Deum laudavisse legimus, dicentem:

Laudate pueri dominum, laudate nomen Domini. TE DEUM laudamus, te Dominum confitemur, & quæ sequuntur in Hymno illo decantatissimo, qui B. Ambrosio vulgo tribuitur; ista præterea adjecta Appendice.

Te Patrem adoramus æternum, Te sempiternum Filium invocamus, Teque Spiritum sanctum in unâ divinitatis substantia manentem confitemur. Tibi uni Deo in Trinitate debitas laudes & gratias referimus: ut incessabili voce laudare mereamur per æterna secula seculorum. Amen.

In Latino-Gallico quoque Psalterio, circa tempora Henrici I. exarato, inscribitur iste Hymnus Sancti Niceti (Hibernicæ nostræ traditioni satis consentaneus:) sive Treverensis hic intelligendus fuerit Nicetius sive Lugdunensis, sive quis alius. Ante S. Benedictum certe & Teridium Casarii Arelatensis episcopi discipulum, qui de hoc hymno in suis Regulis locuti sunt, nullum veterum illius mentionem fecisse; in notis suis ad ritum in unctiōe Regum Francorum olim observatum, Hugo

* V. Angeli Menardus indicat.

Rocchæ Bibliothec. Latino-Gallicum illud Psalterium in Bibliothecâ Cottonianâ vidimus: sicut & alia Latina duo, longe majoris antiquitatis; in quibus, præter Hymnum hunc (sine ullo auctoris nomine, Vatican. pag. 407. & Cardin. Caracæ Hymni ad matutinas titulo inscriptum) & Athanasianum habebatur Symbolum, & Apostolicum, totidem omnino quot hodie. Græc. LXX. In- ternum nostrum continens capitula. In priore, quod Gregorii I. terpr. Romæ tempore non fuisse recentius tam ex antiquo picturæ genere colligitur, tum ex literarum forma * grandiusculâ, Athanasianum quidem Fidei Catholica (uti etiam in Psalterio Ludovici

vici IX. Sancti dicti, quod in Regis nostri Bibliothecâ extat Jacobæâ) alterum vero Symboli Apostolorum præfert titulum. In posteriore, quod Regis Æthelstani aliquando fuit, Apostolicum vice versâ Symbolum simpliciter, alterum autem Fides sancti Athanasii Alexandrini nuncupatur. Quod idcirco monendum esse duxi: ne Athanasianum hoc Symbolum Pipini vel Caroli M. temporibus conditum; aut à Gregorii IX. apocriuariis Athanasii nomine primum fuisse prolatum, facile persuaderi tibi patiaris. De quo etiam Isidori Hispalensis * *epi-* * Oper. Is-
stolam ad Claudium Duce consulas licet: ubi & controversiæ *dor. edit. Co-*
de Spiritus Sancti à Filio processione, inter Latinos & Græcos *lon. ann.*
tunc agitate, mentionem factam inuenies. Nam Caroli Calvi 1617.p.487.
temporibus Athanasio hanc fidei formulam fuisse adscriptam,
tum ex ineditis, Rathbranni Corbeiensis monachi contra Græcos
libro 20. & Æneæ Parisiensis episcopi contra eosdem lib. 1.
cap. 19. manifestum est; tum ex Hincmari Remensis archiepi-
scopi Capitulis, presbyteris parochiæ suæ anno DCCCLII. datis:
** in quorum primo præcipitur, ut sermonem Athanasii de fide,* * In Appen-
cu jus initium est, Quicunque vult saluus esse, memoriæ quili- dice tom. 3.
que commendet, & sensum illius intelligat, & verbis commu- Confilior.
nibus enunciare queat. Gallia, à
 Sirmondo
 edit.

Sed ab instituto longius digressum me sentio, quam putaram: quod tamen, ut & interpellationis hujus quantumcunque est, non æquo tantum sed & libenti animo te laturum, candor ille solitus & satis perspecta tua humanitas dubitare me non finit.

Scribam Londini, VI. Id. Februar. anno Christianæ epochæ MDC XLVI. ut nos in Anglia numeramus; ut vos vero in Belgio, XII. Kalend. Mart. Ann. 1647.

2nd. The second part of the paper is devoted to a discussion of the various methods of determining the rate of reaction. It is shown that the rate of reaction can be determined by measuring the change in concentration of the reactants or products over a given period of time.

3rd. The third part of the paper is devoted to a discussion of the various factors which influence the rate of reaction. It is shown that the rate of reaction is influenced by the concentration of the reactants, the temperature, the presence of a catalyst, and the surface area of the reactants.

4th. The fourth part of the paper is devoted to a discussion of the various theories of reaction rates. It is shown that the rate of reaction is determined by the energy of activation, the frequency of collisions, and the orientation of the molecules.

5th. The fifth part of the paper is devoted to a discussion of the various methods of determining the energy of activation. It is shown that the energy of activation can be determined by measuring the rate of reaction at different temperatures.

6th. The sixth part of the paper is devoted to a discussion of the various methods of determining the frequency of collisions. It is shown that the frequency of collisions can be determined by measuring the rate of reaction at different concentrations.

7th. The seventh part of the paper is devoted to a discussion of the various methods of determining the orientation of the molecules. It is shown that the orientation of the molecules can be determined by measuring the rate of reaction at different orientations.

8th. The eighth part of the paper is devoted to a discussion of the various methods of determining the rate of reaction. It is shown that the rate of reaction can be determined by measuring the change in concentration of the reactants or products over a given period of time.

9th. The ninth part of the paper is devoted to a discussion of the various factors which influence the rate of reaction. It is shown that the rate of reaction is influenced by the concentration of the reactants, the temperature, the presence of a catalyst, and the surface area of the reactants.

10th. The tenth part of the paper is devoted to a discussion of the various theories of reaction rates. It is shown that the rate of reaction is determined by the energy of activation, the frequency of collisions, and the orientation of the molecules.

11th. The eleventh part of the paper is devoted to a discussion of the various methods of determining the energy of activation. It is shown that the energy of activation can be determined by measuring the rate of reaction at different temperatures.

12th. The twelfth part of the paper is devoted to a discussion of the various methods of determining the frequency of collisions. It is shown that the frequency of collisions can be determined by measuring the rate of reaction at different concentrations.

13th. The thirteenth part of the paper is devoted to a discussion of the various methods of determining the orientation of the molecules. It is shown that the orientation of the molecules can be determined by measuring the rate of reaction at different orientations.

D E

Romanæ Ecclesiæ

*Symbolo Apostolico vetere, aliisque tum ab Occidentalibus
tum ab Orientalibus in prima Catechesi & Baptismo
adhibitis Fidei Symbolis.*

Licet apud omnes tum Orientis tum Occidentis Ecclesias, ut unus Dominus & Baptismus, ita & una Fides Ephes. 4. 15. fuerit: unâ tamen & eadem verborum formula Fidei Symbolum, quo in cultus Domini professione & Baptismi susceptione illæ sunt usæ, non fuisse conceptum, omniumque Romanum fuisse brevissimum in Symboli explicatione Rufinus Aquiliensis presbyter jamdudum nos docuit de additamenti etiam apud occidentales ad Romanum hoc appositus, in Proœmio suo sic præfatus: Illud non importune commonendam puto, quod in diversis Ecclesiis aliqua in his verbis inveniuntur adjecta. In Ecclesia tamen urbis Romæ hoc non deprehenditur factum: quod ego propterea esse arbitror, quod neque hæresis illa illic sumpsit exordium, & mos ibi servatur antiquus, eos qui Gratiam baptismi suscepturi sunt, publice, id est; fidelium populo audiente, symbolum reddere; & utique adjectionem unius saltem sermonis, eorum qui præcesserunt in fide non admittit auditus. In cæteris autem locis, quantum intelligi datur, propter nonnullos hæreticos addita quadam videntur, perque novellæ doctrinæ sensus crederetur excludi. Nos tamen illum ordinem sequimur, quem in Aquiliensi Ecclesiâ per lavacri gratiam suscepimus.

In brevioris vero illius Symboli duo incidi exemplaria: quorum alterum Græcè, ad calcem Psalterii Latini Regis Æthelstani, (quod, obelis & asteriscis distinctum, Cottoniana Bibliotheca nobis conservavit;) alterum Latine, ad finem

finem Græco-Latini Aſtorum Apoſtolicorum codicis non minus antiqui (qui majusculis literis exaratus in publicâ Oxoniensis Academiæ custoditur Bibliothecâ) descriptum reperi. Psalterium illud anno æræ nostræ Christianæ DCCIII. longe ante Æthelstani regnantis tempora, ex regulis Kalendario in libri initio subjunctis, scriptum fuisse deprehendi: cui conjunctam cernebatur & Symbolum, Græce quidem, sed literis Anglo-saxonicis incommodè satis expressum; quod, emendationibus Græcis simul appoſitis, hic subjiendum curavi.

Πιστευει ης πατερα παντοκρα-
τορο. ce ης criστον ihuμ yon
autu ton monogeneton quipion
imon. ton genegenta ec pneu-
matur agiu ce maria tis
parthenu. ton eri pontio pilatu
rtaupoδenta, tapinta, te tri-
te imepa anastanta eg nicpon,
anaunta ης τοj upanoj, cati-
mepon in dexia tu patrojo, oten
erchete crine zontar ce ni-
croj. ce ης pnuma agion. agni,
apirin amartion, jancoj ana-
rta. amin.

Πιστὺς εἰς θεὸν πατέρα
παντοκράτορα. καὶ εἰς Χριστὸν
Ἰησοῦν υἱὸν αὐτοῦ τὸ μονογεν-
νητον, τὸν κύριον ἡμῶν τὴν
γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πνεύματος
καὶ τοῦ ὕδατος ἐκ παρθένου τὸν
ἐκ τοῦ Ποντίου Πιλάτου σταυρωθέν-
τα, ταπείνωτα, τε τρι-
τήν ἡμέραν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, ἀνα-
στάντα εἰς τὸς οὐρανοὺς, κα-
θήμενον ἐκ δεξιᾶς τοῦ πατρὸς,
ὅθεν ἔρχεται κεῖναι ζῶντας
καὶ νεκροὺς. καὶ εἰς πνεῦμα
ἀγιον ἀγνὸν [ἀκατάληκτον.]
ἀφ' οὗ ἀμάρτιων, σαρκὸς
ἀνάστα [σιν.] Ἀμήν.

Græculus vero alter, non minus Latini sermonis imperi-
tus, quam Anglo-saxonicus Græci, Latinum idem Symbo-
lum, sed barbarismis (quos ad marginem rejecimus) aliquan-
tulum inquinatum, ita nobis exhibuit.

a γρ Christo
Jesu.

Credo in Deum patrem omnipotentem: & in (a) Christum
Jesum filium ejus unicum, Dominum nostrum; qui natus est de
Spiritu sancto & Mariâ virgine, qui sub Pontio Pilato cruci-
fixus est & sepultus, tertiâ die resurrexit à mortuis, ascendit in

b γρ cœlis

c γρ dextera

d γρ resurre-

ctionis.

(b) cœlos, sedet ad (c) dextram Patris, unde venturus est judi-
care vivos & mortuos. Et in spiritu sancto. sanctâ Ecclesiâ, re-
missione peccatorum, carnis (d) resurrectione.

Atque hoc Symbolum illud est, quod (sublatis barba-
rismis, & pro ablativo in postremis articulis accusativo casu
substituto)

substituto) tum à Maximo Taurinensi, in Homilia de traditione Symboli explicatur; tum ab Augustino in libello de Fide & Symbolo (tomo Operum. 3.) Competentibus exponitur, & in fine fidelibus omnibus ita commendatur. *Hæc est fides quæ paucis verbis tenenda in Symbolo novellis Christianis datur. Quæ pauca verba fidelibus nota sunt: ut credendo subjungentur, Deo subjugati recte vivant, recte vivendo cor mundent, corde mundo quod credunt intelligant.* Idemque ipsum Græcum à Marcello Ancyrano professioni fidei suæ ad Julium Romanum antistitem insertum, apud Epiphanium in Hæresi LXXII. legitur: verbo *Παρίεξ* tantum in initio, librariorum ut videtur incuria, omisso; & *Vita æternæ* articulo in fine superaddito. Quem & in occidentis quibusdam partibus receptum fuisse, & ex (e) Petro Revennate, & ex autore libri de Symbolo ad Chatechumenos (tomo IX. Operum Augustini) observo; Symbolum, eodem modo quo à Marcello est propositum explicantibus.

e Petr. Chrysolog. serm. 57. cum S. sequentib.

Verum apud alios, omissa *Vita æternæ* mentione, in *Carnis resurrectione* (ut in nostris illis superioribus) terminatum fuisse Symbolum ex Hieronymo & Rufino intelligitur. Quorum prior, in epist. LXI. ad Pammachium, adversus errores Johannis Hierosolymitani, ita loquitur. *In Symbolo fidei & spei nostræ quod ab Apostolis traditum non scribitur in chartâ & atramento, sed tabulis cordis carnalibus, post confessionem Trinitatis & unitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis sacramentum Carnis resurrectione concluditur.* Posterior & in Apologia adversus eundem Hieronymum, Aquileienses suos in *hujus carnis resurrectione finem Symboli statuere confirmat*; & in ipsius Symboli expositione porro addit. *Ultimus iste sermo, qui Resurrectionem prænunciat, summum totius perfectionis succincta brevitate concludit.* quem & in sua Symboli explicatione secutus est Venantius Fortunatus, Pictaviensis apud Gallos episcopus; eo capitulo *summam perfectionis concludi* similiter repetens. Quod ipsum etiam Maximus Taurinensis, illis verbis significatum voluit: *Hic religionis nostræ finis, hæc summa credendi est.* & author Sermonis CXIX. de Tempore (operum Augustini tomo. X.) notatione illâ. *Iste jam finis est: sed finis sine fine erit Resurrectio carnis.*

Ecclesia vero Aquileiensis, præter pronominis *H V J V S* ad Carnis resurrectionem factam adjectionem, etiam Patri titulos *invisibilis & impassibilis* adjunxit: post Christi quoque sepulturam, alterâ additâ appendiculâ; *Descendit ad inferna*. In Gallicano Fortunati Symbolo, *Descendit ad infernum* legitur: additamentis illis aliis prætermisissis. Apud Hispanos, Erâ DCCCXXIII. Christi anno DCCLXXXV. Etherius Uxamentis episcopus & beatus presbyter, adversus Elipandum Toletanum archiepiscopum, Symbolum Apostolicum ita produciunt. *Surgamus cum ipsis Apostolis, & fidei nostræ Symbolum, quod tradiderunt nobis brevi compendio, recitemus.*

Credo in Deum patrem omnipotentem. Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Deum & Dominum nostrum. Qui natus est de Spiritu sancto, & Mariâ virgine. Passus sub Pontio Pilato. Crucifixus, & sepultus, Descendit ad inferna. Tertiâ die resurrexit vivus à mortuis. Ascendit in cælos. Sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Inde venturus judicare vivos & mortuos. Credo in Spiritum sanctum. Sanctam Ecclesiam Catholicam. Remissionem omnium peccatorum. Carnis resurrectionem, & Vitam æternam. Amen.

Ecce fidem Apostolicam, in quâ baptizati sumus; quam credimus, & tenemus.

Apud aliquos etiam postremorum articulorum ita inversus est ordo. *Remissionem peccatorum, Carnis resurrectionem, & Vitam æternam per sanctam Ecclesiam.* quemadmodum in in tribus posterioribus libris de Symbolo ad Catechumenos (qui in nonum operum Augustini tomum irreperunt) videre licet. Unde & author Orationis ad Catechumenos, contra Judæos, Paganos & Arrianos (quæ in sexto tomo perperam eidem adscripta legitur) primo in loco *Remissionis peccatorum*, secundo *Resurrectionis*, tertio *Vitæ æternæ*, quarto demum ac postremo *Ecclesiæ* enarrat capitulum. Ut enim vetus Romanum Symbolum *Carnis Resurrectione*; ita horum, *Ecclesiæ* commemoratione est terminatum. Quod etiam, sub finem libri secundi de Symbolo ad Catechumenos, sic habetur annotatum, *Sancta Ecclesia, in qua omnis hujus sacramenti terminatur autoritas.* Et tertii: *Ideo sacramenti hujus conclusio per Ecclesiam terminatur, Et quarti similiter: Propterea hujus conclusio*

conclusio sacramenti per sanctam Ecclesiam terminatur.

Romanam vero Ecclesiam omnis in suo Symbolo mutationis impatientem fuisse ex Rufino jam audivimus. Quo spectat & Ambrosii illud, in epistola LXXXI. ad Siriciam. *Credatur Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intemperatum semper custodit & servat.* & Vigili Tridientini, libro quarto [adversus Eutychem. Roma, & antequam Nicæna Synodus conveniret, à temporibus Apostolorum usque ad nunc, ita fidelibus Symbolum tradidit. Quo tamen hodie Romana Ecclesia utitur Symbolum, additamentis aliquot auctius legi, res ipsa indicat. Latino Græca quoque adjuncta habetur versio, in Psalterio Græco Papæ Gregorii, ut præfert titulus (scriptura enim ævo Gregorii longè est posterior) Psalterio videlicet Græco & Romano, Latinis ut utroque literis descripto, quod in Benedictini apud Cantabrigienses Collegii bibliothecâ est reconditum. Ex quo Symbolum hoc utrâque linguâ (novis additamentis, in Latino, characteris alio genere discriminatis; pro Latinis vero literis, in altero, Græcis substitutis) hic opponere libuit.

Symbolum Apostolorum.

Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ. Et in Jesum Christum filium ejus unicum Dominum, nostrum. Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus est Mariâ virgine. Passus sub Pontio Pila'o, crucifixus, mortuus, & sepultus. Descendit ad inferna. Tertiâ die resurrexit à mortuis. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Inde venturus judicare vivos & mortuos. Credo in Spiritum sanctum. Sanctam Ecclesiam Catholicam. Sanctorum communionem. Remissionem peccatorum, Carnis resurrectionem, Vitam æternam. Amen.

Πιστεύω εἰς Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς. Καὶ Ἰησοῦν Χριστὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν Κύριον ἡμῶν. Τὸν συλληθῆντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, γεννηθῆντα ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου. παθόντα ὑπὸ ποντίῳ Πιλάτῳ, σταυρωθῆντα, θανόντα, καὶ ταφέντα. Κατελθόντα εἰς τὰ κατώτατα. Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἀπὸ νεκρῶν. Ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καθιζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς παντοδυνάμου. Ἐκείθεν ἐρχόμενον κεῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς. πιστεύω εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἁγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν. Ἁγίων κοινωνίαν. Ἀφεσιν ἁμαρτιῶν. Σαρκὸς ἀνάστασιν, ζωὴν αἰώνιον. Ἀμήν.

Ubi notandum, ex Aquileiensi primum Symbolo in Romanum traductum esse articulum Descensus *ad inferna*. Ita enim tum in vetere Ordine Romano, tum in Cottonianis & antiquioribus quibusque Symboli exemplaribus legitur: quod *ἡς τὸ κατώτατα* à nostro interprete est redditum. In posterioribus enim, ex Athanasiano Symbolo, *Descendit ad inferos*, hic est positum: pro quo *ἡς ἄδου* vel *ἄδου* (sc. *τὸ πόνυ*) in Græco est substitutum. quum à primitivis Symbolis totum hoc caput abfuisse; ita Rufinus admonuerit. *Sciendum sanè est quod in Ecclesiæ Romanæ symbolo non habetur additum; Descendit ad inferna: sed neque in Orientis Ecclesiis habetur hic sermo. Vis tamen verbi eadem videtur esse in eo quod sepultus dicitur.*

De Orientalium præterea Ecclesiarum (ut eo jam veniamus) communi Symbolo, ista refert Rufinus idem. *Orientis Ecclesiæ* * pene omnes ita tradunt [Credo in unum Deum Patrem omnipotentem.] Et rursus in sequenti sermone, ubi nos dicimus; [Et in Jesum Christum, unicum Filium ejus, Dominum nostrum] illi tradunt [Et in unum Dominum nostrum Jesum Christum, unicum Filium ejus.] Hic vero meminisse oportet, apud Orientales duo extitisse Symbolorum genera: contractius unum, (quod cum Romano & Aquileiensi Rufinus contulit;) fusius & explicatius alterum.

Prioris generis fuit Hierosolomitane, (h) Ecclesiarum omnium matris illud. *πιστεύω ἑς ἓνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα ποιητὴν ὁρατὸν καὶ γινώσκοντα καὶ ἡμᾶς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. καὶ τὸ ἐξ ἡμῶν τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως. Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem celi & terræ. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei. & reliqua Symboli fidei.* quemadmodum in Ecclesiæ Hierosolomitane veteri Liturgiâ legitur; quæ B. Jacobo, ut primo sedis illius habito Episcopo tribuitur, & in antiquitatis memoriam etiam adhuc in Hierosolymis * semel in anno celebrari dicitur. Et quia cætera quæ sequebantur, (quod serio dolemus) ut maxime tum nota, brevitatis causâ sunt hic omissa: ut aliquo ea jactura resarciretur modo; integram (i) sanctæ & Apostolicæ fidei Confessionem, licet (ut ex visibilium omnium & invisibilium *φανερῶν καὶ κρυπτῶν* mentione, sub initium factâ, apparet) aliquanto, auctiorem, sicut

* Voculam hanc, ex editione Frobenianâ, hic reposuimus.

h τῆς μητρὸς
ἁπασῶν τῶν
ἐκκλησιῶν.
Concil. Constantinop. 1.
epist. Synod.
apud Theodoret.
lib. 5. hist.
cap. 9.

* Leo Allat. de libris Ecclesiast. Græcor. dissertat. 1. pag. 16.

i Ἀγίας καὶ
ἀποστολικῆς
πίστεως.
Cyrill. Hierosolymitan.
Catechef. 18.

sicut Hierosolymis à Cyrillo φωτισμένοις fuit explicata, ex Catechesibus ipsius undique collectum, visum fuit illius quo earemus loco substituere.

Πιστεύω εἰς ἕνα θεόν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν ὡραίων καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ ὡν τοῦ Θεοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ, καὶ ὁν τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Σαρκοθεῖντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παυρῶντα καὶ ταπείντα, καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθίσαντα ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐρχόμενον ἐν δόξῃ κεῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, ἕως τῆ βασιλείας ἐκέστη τέλος. Καὶ εἰς ἕνα ἅγιον πνεῦμα τὸ παρεκκλητόν, τὸ λαλῶν διὰ τῶν προφητῶν. Καὶ εἰς ἕνα βάπτισμα μετάνοιαι εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἰς σαρκοῦ ἀνάστασιν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem celi & terræ, visibiliumq; omnium & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum filium Dei unigenitum; ex patre genitum ante omnia secula: Deum verum, per quem omnia facta sunt. Qui incarnatus & homo factus est, crucifixus & sepultus, resurrexit tertiâ die à mortuis; & ascendit in cælos, & sedet ad dextram Patris & venturus est in gloriâ judicare vivos & mortuos: cujus regni non erit finis. Et in unum Spiritum sanctum paracletum, qui locutus est per Prophetas. Et in unum baptismum penitentiae in remissionem peccatorum, & in unam sanctam Catholicam Ecclesiam & in carnis resurrectionem, & in vitam æternam.

Brevius aliquanto fuit *Alexandrina*, ut videtur, Ecclesiæ illud Symbolum: (b) quod Arius (illius Ecclesiæ presbyter) orthodoxum se simulans, Constantino Imperatori obtulit.

b Socrat. histor. lib. i. κεφ κς. & Sozom. lib. 2. κεφ κς.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεόν πατέρα παντοκράτορα. Καὶ εἰς Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ ὡν αὐτοῦ, καὶ ὁν αὐτῶν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεγεννημένον, θεὸν λόγον δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῇ γῆ. Τὸν κατελθόντα καὶ σαρκοθεῖντα, καὶ παθόντα, καὶ ἀναστάντα, καὶ ἀ-

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentē. Et in Dominum Jesum Christum filium ejus, ex eo ante omnia secula genitū, Deum Verbum: per quem omnia facta sunt, & quæ in cælis quæ in terra. Qui venit, & incarnatus

* Sozom. ἐλθόντα, καὶ σαρκοθεῖντα λαβόντα.

est,

νελεθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς,
καὶ πάλιν ἐρχόμενον κεῖναι
ζῶντας καὶ νεκρούς. Καὶ εἰς τὸ
ἅγιον πνεῦμα. Καὶ εἰς τὴν
ἐκκλησίαν ἀνασπιν, καὶ εἰς ζωὴν
τῆς μέλλουσας αἰῶνος, καὶ
εἰς βασιλείαν ὑψάνων, καὶ εἰς
μίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν
τῇ θεῷ τῷ ἀπὸ πρεσβυτέρων
καὶ πρεσβυτέρων.

et passus, et resurrexit, et ascen-
dit in cælos, et iterum venturus
est judicare vivos et mortuos. Et
in sanctum Spiritum. Et in car-
nis resurrectionem, et in regnum
cælorum et in unam Catholicam
Dei Ecclesiam quæ à finibus usque
ad fines est.

Longioris vero Symboli partem maximam coram Synodi
Nicensis Patribus recitavit Eusebius, Cæsariensis in eadem Pa-
læstinâ episcopus; hoc prius commendatam elogio: quemad-
modum in epistolâ ad Cæsarienses suos, ex Concilio scripta,
ipse confirmat. (i) Καθὼς παρελάβομεν παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἐπι-
σκοποῦ, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ κατηχήσει, καὶ ὅτε τὸ λεγόν ἐλαμβάνο-
μεν, καὶ καθὼς ἀπὸ τοῦ θεῶν γεγραμμένον μαρτυρούμεν, καὶ ὡς ἐν τῇ
πρεσβυτερίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπισκοπῇ ἐπιπεύομεν τε καὶ ἐδιδάσκουμεν,
ὅτι καὶ νῦν πιστεύοντες, τῷ ἡμετέρῳ πίστιν ὑμῖν προαναφέρομεν.
Sicut ab Episcopis qui nos antegressi sunt accepimus, et in pri-
ma catechesi et quum baptismi lavacrum suscepimus et sicut
à divinis Scripturis didicimus, et sicut in presbyterio et in
ipso Episcopatu credidimus et docuimus: sic etiam et nunc
credentes nostram fidem vobis proponimus. Fidei etiam Con-
fessio illa erat hujusmodi.
Euseb. epist. ad Cæsariens. inter opera Athanasii tom. 2. pag. 48. edir. Comelinian. & apud So-
crat. lib. 1. hist. eccles. 5. (al. 8.) Theodoret. lib. cap. 12. & Gelas. Cyziten in Act. Concil. Nicen. part. 3. cap. 35.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεόν πα-
τέρα ποτεσφόροτα, τὸν τοῦ
πάντων δεσπότην καὶ ἀο-
ράτων ποιητὴν. Καὶ εἰς ἕνα
κύριον Ἰησοῦν κριστὸν τὸν τοῦ
θεῶν λόγον, θεὸν ἐκ θεοῦ,
φῶς ἐκ φωτός, ζωὴν ἐκ ζωῆς,
ὃν μονογενῆ πρωτότοκον
πάσης κτίσεως, παρὰ πάντων
τοῦ αἰῶνος ἐκ τοῦ πατρὸς
γεννημένον, διὸ οὗ καὶ ἐγένε-
το τὰ πάντα. Τὸν διὰ τὴν
ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκω-
θέντα καὶ ἐν ἀνθρώποις πολι-
τευσάμενον, καὶ παθόντα, καὶ

Credimus in unum Deum Pa-
trem omnipotentem, omnium visi-
bilibium et invisibilium factorem.
Et in unum Dominum Jesum
Christum, Dei Verbum, Deum de
Deos lumen de lumine, vitam de
vita, filium unigenitum, primo-
genitum omnis creature, ante om-
nia secula ex Patre genitum, per
quem et omnia facta sunt. Qui
propter nostram salutem incarna-
tus et inter homines conversatus,

ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,
καὶ ἀνελθόντα πρὸς τὸν πατέρα,
καὶ ἥξοντα πάλιν ὃν δοξῇ
κεῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς.
πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα
ἅγιον.

Et passus est, et tertiâ die resur-
rexit et ascendit ad Patrem, et
iterum venturus est in gloriâ ju-
dicare vivos et mortuos. Credi-
mus et in unum Spiritum sanctum.

Atque hanc Confessionem (k) & Constantius Imperator ^{k Euseb. ibid.}
& universi Patres Nicæni sine ullâ contradictione admisērunt:
sed ad Arianae hæresicos, de quâ tum quærebatur, clariorem
refutationem, ita eam à se interpolatam Ecclesiis proponen-
dam censuerunt.

Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεὸν πα-
τέρα παντοκράτορα, πάν-
των ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων
ποιητὴν. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον
Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ
θεοῦ, γεννηθέντα ὃν τὸ πα-
τὲρ μονογενῆ, τῆς ὁμοίας
τῷ πατρὶ. θεὸν
ὃν θεὸς, ὥς ὃν φῶς, θε-
ὸν ἀληθινὸν ὃν θεὸς ἀληθινός,
γεννηθέντα ἢ ποιηθέντα,
ὁμοούσιον τῷ πατρί. δι' οὗ
τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν
τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ.
Τὸν δι' ἡμᾶς τὸς ἀνθρώπους,
καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτε-
ρίαν, κατελθόντα, σαρκω-
θέντα, ἐνανθρωπήσαντα, πα-
θόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρί-
τῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς τοὺς
οὐρανοὺς, ἐρχόμενον κεῖναι
ζῶντας καὶ νεκρούς. Καὶ εἰς τὸ
ἅγιον πνεῦμα,

Credimus in unum Deum Pa-
trem omnipotentem, omnium visi-
bilibium et invisibilium factorem.
Et in unum Dominum Jesum
Christum filium Dei, natum ex
Patre unigenitum, hoc est ex sub-
stantia Patris. Deum de Deo, lu-
men de lumine, Deum verum de
Deo vero genitum non factum, con-
substantialem Patri, per quem om-
nia facta sunt, et quæ in Cælo et
quæ in terrâ. Qui propter nos ho-
mines, et propter nostram salutem,
descendit, incarnatus et homo fa-
ctus est, passus est, et tertia die
resurrexit, ascendit in cælos, ven-
turus judicare vivos et mortuos.
Et in Spiritum sanctum.

Ultra Trinitatis vero confessionem hac vice non proces-
serunt: tum quod Symboli pars ab Eusebio composita eo illos
ducebat tum quod illo Ariana, tunc agitabatur, contro-
versia nihil amplius requirebat. Quamobrem & Ariani Epi-
scopi, qui ut Nicanam hanc fidem latenter subruerent,
quum ad articulum illum pervenissent πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ ἅγιον
πνεῦμα, Credimus etiam in sanctum Spiritum; Subdiderunt
Ei

γεννηθέντα ἔποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ. δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ ἐν τοῖς ἔξουσις καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ. Τὸν δι' ἡμᾶς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, κατελθόντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ σκενωθέντα ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σαυρωθέντα τε ὑπὸ ἡμῶν ἐπὶ ποντίῳ πλάτυ, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ τὰς νεφελὰς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιᾶς τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετ' δόξης κεῖναι ζῶντα καὶ νεκρῶς, οὗ τῆ βασιλείας ἔκτισται τέλος. Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ ὑποσχωμένον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τοῦ προφητοῦ. εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. Ὁμολογῶμεν ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantiali Patris: per quem omnia facta sunt, & quæ in calis & in terrâ. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit de calis; & incarnatus est de Spiritu sancto & Mariâ virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus & sepultus est. Et resurrexit tertiâ die secundam Scripturas, & ascendit ad calos, & sedet ad dexteram Patris; & iterum venturus est cum gloriâ, judicare vivos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, Dominum & vivificantem; qui ex Patre procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Et unam sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur unum baptismum, in remissionem peccatorum. Expectamus resurrectionem mortuorum, & vitam futuri seculi. Amen.

Hanc Fidei formulam, ut ab Apostolis Ecclesiæ traditam, & à Nicænis Patribus promulgatam, laudat Epiphanius: ita ut ratione doctrinæ, in antiquo Orientalium Ecclesiarum Symbolo comprehensæ, Apostolica; explicationis verò à CCCXVIII. Episcopis superadditæ, Nicæna dici ea meritò posse videtur. Αὐτὴ μὲν ἡ πίστις (inquit) παρεδόθη ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλων, καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ τῇ ἁγίᾳ πόλει ὑπὸ πάντων ὁμῶς τοῦ ἁγίου Ἐπισκόπων ὑπὸ τριακοσίων Νέκων ἀειδόμεν. Hæc fides à sanctis Apostolis tradita est, & in Ecclesiâ, civitate sanctâ, ab omnibus sanctis simul Episcopis, supra

trecentos ac decem numero, præscripta. de cujus solenni recitatione. sacræ Synaxeos tempore à Timotheo Constantino-
politano archiepiscopo instituta, in libri II. Historiæ Theodori
Lectoris Eclogis ita legimus. Λειτουργίᾳ ἐν τῷ σπυδασιῶν αὐτοῦ
Τιμόθεῳ, τὸ τῷ τριακοσίων δέκῃ καὶ ὀκτῶ πατέρων τῆς πίστεως
Σύμβολον καθ' ἐκείνῃ συνάξει λέγεσθαι παρεκύασεν, ἐπὶ διαβολῇ
δῆθεν Μακεδονίῃ, ὅς αὐτῷ μὴ δεχομένῳ τὸ Σύμβολον, ἀπαξ τῷ
ἔτους λεγόμενον πρότερον ἐν τῇ ἀγίᾳ παρασκευῇ τῷ δέκῃ πάθους, τὸ
πρῶτον τῷ γινόμενον ὑπὸ τῷ ἐπισκόπῳ κατεχίσειεν. *Ab amicis ro-
gatus Timotheus, Symbolum fidei CCCXVIII. Patrum per singu-
las Synaxes dici curavit; ad responsionem videlicet Macedonii,
ille Symbolum hoc non receperit: quum antea semel tantum in an-
no, in Parasceue scilicet Dominice passionis, tempore quo Epi-
scopus catechizabat, recitatum esset. Ad longiorem enim hanc
formulam (saltem à Constantinopolitano Concilio, ut postea
videbimus, aliquantulum imminutam) ista spectare; tum quæ
de Spiritu sancto in eâ habentur Macedonio adversantia. & re-
pugnantia, tum usus ad hunc usque diem in Græcorum Eccle-
siis receptus, planum faciunt.*

m-Miss. edit.
Argentin.
ann. 1557.
pag. 41.

Sed & ab Occidentalibus consimiliter Ecclesiis longius istud
Symbolum & *Apostolicum* habitum, & *Nicenum* etiam nomi-
natum fuisse observare liceat. Sic enim habet Ordo Romanus,
in Præfatione Symboli hujus recitationi præmissâ, ante ad-
ministrationem Baptismi. *Audite suscipientes Evangelici Sym-
boli sacramentum; à Domino inspiratum, ab Apostolis institu-
tum; cujus pauca quidem verba sunt, sed magna mysteria.* Et in
sacræ Cœnæ celebratione Latina Missa, quæ circa annum DCC.
in usu fuit, de eodem adjicit. *Finito Symbolo APOSTOLO-
RUM, dicat Sacerdos: Dominus vobiscum.*

* Concil.
Britanic. D.
Henr. Spel-
man. p. 573.

Symbolum autem hoc, quod in divinarum Mysteriorum ad-
ministratione recitatur, à *Nicænæ* Synodi patribus fuisse edi-
tum; Isidorus Hispalensis, de divinis officiis lib. I. cap. XVI.
Alcuinus, de divin. Offic. cap. LVI. Ælfricus Malmesburiensis
monachus. in * Canonibus ad Wulfinum Shirburnensem
Episcopum, Magister sententiarum, libro 1. distinct. XI. Alex-
ander Halensis, in summæ parte. III. quæst. LXIX. memb. V.
confirmant: ut recentiores non commemorem, qui *Nicæni*
nomen prolixiori huic Symbolo, cujus in officio sacro usus est,
communi fere consensu impertiunt, De quo & Braccarensis. III.

Concili.

Concilii Episcopi, anno DCLXXV. Hanc nostræ fidei regulam ipsis verbis atque sententiis commemoranter præteximus, quibus & in conventu Nicæni Concilii declaratam esse scimus. Unde & à Nicæna Synodo spiritum sanctum ex Patre solum procedere traditum refert, in li. 10. 11. *πνεύματος*, Johannes Erigena. Ita enim ex Græco recte ille retulit; licet Braccarenses, recepto tum apud Hispanicas ecclesias more, *Filii* etiam mentionem Symbolo hic adjecerint.

Quibus omnibus inter se collatis, in eam nunc descendere incipio sententiam; Nicænos patres primæ Symboli parti, ab Eusebio ex vetere Formulâ primum propositæ & ab eis plenius explicatæ, alteram deinde quæ supererat partem adjunxisse; vel eorum potius primarios aliquos, post solutum Concilium, id ipsum effecisse. De quo certius aliquid proferri potuisset, si Synodi illius Acta non penitus *intercidissent. Nam quæ tribus libris à Gelasio Cyziceno habemus descripta, Historiam potius quam Acta Concilii continent; (quemadmodum in Bibliothecâ suâ notavit Photius :) & Gregorii Cæsaræ in Cappadociâ presbyteri de CCCXVIII. patribus Nicænis oratio (apud Metaphrastam, Julii die. X.) quod huc faciat, præter hoc, nihil habet aliud. *Τὸν τῷ θεῷ ὄντως Συμβόλου, πᾶσι αἱρετικῇ κακοδοσίᾳ τῷ παρὶσδυσιν ἀποκλείοντες, συνυφαίνουσιν ἔκθεσιν, δι' ἧς ὁ ρητὸν τὸ παρ' ἐκείνης αἱρέσεως ἀντικείμενον καταργήσαντες φάνημα, ὡς πᾶσιν ἑυδηλον ἐκ τῆς ἐν τῷ παλατίῳ καὶ περὶ τῶν τῇ Συνόδῳ ἐξηγήσεως. Divini omnino Symboli, hæretica omni malignitati aditum præcludentis expositionem contexunt; per unumquodque dictum destruentes sensum, qui ab unaquâque hæresi opponitur: ut ex narratione actorum Synodi in Palatio manifestum est omnibus.*

* Vid Baron.
ad ann. 325.
sect. 62, 63.

Sanè in ea me aliquando fuisse opinione non diffiteor: vetera Orientalium Ecclesiarum Symbola in simplice personæ Spiritus sancti confessione fuisse terminata; illius vero amplificationem capituli, & quæ de Ecclesiâ & beneficiis ad eam spectantibus sequebantur omnia, à Patribus secundæ Synodi Oecumenicæ, Constantinopoli anno Christi CCCLXXXI. habitæ, primum fuisse addita. Sed ab eâ me depulit sententiâ temporis, quo à Cyrillo Hierosolymitano Catechetici sermones sunt habiti, & ab Epiphanio Anchoratum fuit editum, diligentior consideratio. Cyrillum enim in adolescentia Catecheses suas composuisse in suo Scriptorum Catalogo docet Hieronymus; annis

quidem LXX. post exortam Manetis hæresin, ut in Catechesi VI. ipse Cyrillus indicat: ante annum nimirum Domini CCCL. quo ex Catechetâ Episcopus Hierosolymitanus ille est factus. Atqui Apostolicæ fidei Symbolum, quod ille explicat, non in *Spiritus sancti*, sed in *Vitæ æternæ* articulo finem accipit: quod & ipse verbis illis Catecheseos XVII. planè confirmat. Ταῦθ' ἡμῶν τῶς καὶ οὗτοῦ τοῦ αἰώνιου ζωῆς οἴηται συμμίστρος, ἢ τις δεῖ ἢ ἐπαγχαλλομένων ἐν τῇ πίστει τὸ τελευταῖον δίδαγμα καὶ τέλος. Hæc de Vitâ æternâ dicta sunt hæc tunc: quod est eorum, quæ profiteamur in Fide, ultimum documentum atque terminus.

Anchoratum verò à se scriptum expressè notat Epiphanius, anno Diocletiani XC. Valentiniani & Valentis X. Gratiani VI. Gratiano Augusto III. & Equitio Consulib. Indictione II. hoc est, Christianæ nostræ epochæ anno CCCLXXIV. Et tamen longius illud Symbolum jam propositum (quod Constantinopolitano Concilio vulgò tribuitur) ut ab Apostolis acceptum, & à Nicænis Patribus prædicatum, ille recitat: hujusmodi ad fideles omnes adhortatione præfixâ. Μη διαλείπητε, οἱ πιστοὶ καὶ ὁρθόδοξοι, πάντως τὴν ἀγίαν πίστιν τὴν καθελομένην ἀκλικῶς οὐκ ἐκείνης, ὡς παρέλαβεν ἡ ἀγία καὶ μόνη παρδέντος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ ἀγίων ἀποστόλων τοῦ Κυρίου, φυλάττειν, καὶ οὕτως ἔχουσιν τοὺς κατηχημένων τοὺς μελλόντων τὴν ἀγίαν λειτουργίαν προσεῖναι [διδάσκον.] Pergite, ô fideles & orthodoxi viri, sanctam hanc Ecclesiæ Catholicæ conservare fidem, quemadmodum sacrosancta ac singularis Dei virgo à sanctis Domini Apostolis accepit: idemque catechumenis omnibus, qui ad baptismum sese comparant, inculcate. Et quia ipsius tempore, anno videlicet illo Diocletiani XC. novæ pullulârunt hæreses; ut illis item occurreretur, Nicænorum episcoporum exemplo, (qui ad Ariana hæreseos, nuper exortæ, condemnationem antiquum Ecclesiæ Symbolum novo auctario locupletârunt) ἀκολούθως ut ille loquitur, τῇ τοῦ ἀγίων ἐκείνων πατρίων προτεταγμένη πίστει, ipso Nicæno quoque Symbolo pluribus in locis interpolato, prolixior rem adhuc Fidei Typum toti Catholicæ Ecclesiæ, iisque (n) maxime qui ad sacrum lavacrum essent accessuri, commendavit.

(n) μάλιστα τοῖς τὴν ἀγίαν λειτουργίαν προσεῖναι. Epiphanius. Anchoratus.

(o) Concil. CP. Epist. Synodic. apud Theodoret. lib. 5. hist. cap. 9. Septem post editum novum illum Typum annis, Constantinopolitana generalis Synodus (o) Nicænam fidei formulam, non solum ut πρεσβυτάτω ceu antiquissimam (utpote non ab ipsis ante annos LVI. primùm conscriptam, sed ex Symbolo ab ultimâ antiquitate in Ecclesiâ recepto expressam & explicatam) reti-

reti-

retinendam esse statuit: sed etiam ut ἀκόλουθον τῷ βαπτίσματι, five Baptismatis ritui maximè consentaneam. Unde in eâ baptizatos se & baptizare, Conciliorum, Tyri, Hierosolymis & Constantinopoli anno DXVIII. habitorum, profitentur Episcopi.

Ita enim Nicænæ Synodi Fidem suscipere se profitentur Ty-

rii Patres. (p) Τὸ παρ' αὐτῆς ὁμολογούμενον ὁρθόδοξον σύμβολον ὁμο-
λογούμεν ἐν παρρησίᾳ, καὶ κηρύσσομεν ἐπ' ὁμολογίας, ἐν αὐτῷ βαπτίζον-
τες καὶ βαπτίζοντες. *Symbolum orthodoxum, quod ab eâ expositum*
est, confitemur cum fiducia, & prædicamus in Ecclesiâ; in ipso
baptizati & baptizantes. & quatuor generales Synodos, Hie-
rosolymitani. (q) Τὴν τε καὶ πᾶν ἁγίων καὶ ἐν Νικαίᾳ συναχθέντων
καὶ Ἀρείῳ τῷ δυσωνύμῳ, καὶ ὁμολογούντων τὸ ἅγιον σύμβολον, εἰς ὃ ἐβαπ-
τίσθημεν καὶ βαπτίζομεν. καὶ τὴν καὶ καὶ ἐν Κωνσταντινὸς καὶ Εὐνο-
μίου τῷ Πνευματικῷ, τὸ εἰρημένον σύμβολον βεβαιωσάντων. καὶ τὴν καὶ
διακοσίων καὶ ἐν Εφίῳ καὶ καθελόντων Νεστέριον καὶ ἀνθρωπολάτριν,
τὸ δὲ αὐτὸ ἅγιον σύμβολον πεπτωχάντων. καὶ τὴν καὶ μεγάλῃ, καὶ ὁικου-
μενικῇ σύνοδον καὶ χαλκιδόνι συνελεθόντων, καὶ βεβαιωσάν-
των καὶ κεκρυμένων τὸ αὐτὸ ἅγιον σύμβολον. *Synodum videlicet*
CCCXVIII. sanctorum Patrum Nicææ congregatorum contra im-
prium Arium; exponendum sanctum Symbolum, in quo baptizati
sumus ac baptizamus. & CL. sanctorum Patrum contra Eunomi-
um Spiritus S. impugnatores; qui prædictum Symbolum confir-
maverunt. Et CC. Patrum Ephesi, qui Nestorikm Hominis cul-
torem deposuerunt; qui & idem sanctum Symbolum amplexati sunt.
ac magnam & œcumenicam Synodum DCXXX. Patrum Chalce-
done congregatorum; qui etiam idem sanctum Symbolum confirma-
verunt & comprobârunt. & Constantinopolitani demùm, in ean-
dem sententiam. (r) Τὸ ἅγιον σύμβολον, ἐν ᾧ πάντες ἐβαπτίσθημεν,
ἐξεφώνησεν ἡ ἐν Νικαίᾳ σὺν ἁγίῳ πνεύματι σύνοδος, καὶ ἐκύρωσεν ἡ ἐν
Κωνσταντινὸς καὶ Εὐνομίου καὶ ἁγίων πατέρων συνέλευσις, καὶ ἐβεβαίωσεν ἡ ἐν Ε-
φίῳ ἁγία σύνοδος, καὶ ἐπισφράγισεν ὁμοίως ἡ ἐν Χαλκιδόνι μεγάλη
ἁγία σύνοδος. *Sanctum Symbolum, in quo omnes baptizati sumus,*
cum sancto Spiritu Nicæna Synodus pronuntiavit, & sanctorum
Patrum Constantinopoli congregatio confirmavit, & sancta Sy-
nodus Ephesina corroboravit, & sancta magna Synodus Chalce-
donensis similiter obsignavit. De quo & Basilisci edicta, apud
Euagrium lib. III. historiæ cap. 4 & 7. consuli poterunt.

(p) In Act. 5.
Concilii Con-
stantinop.
sub. Mennâ
habitu. p. 699.
edit. Paris.
an. 1618.

cum Zonarâ
in Canones.

(q) Ibid. p.
692, 693.

(r) Ibid. p.
688.

Ad hujus verò tantopere laudati Symboli explicationem & ampliorem confirmationem, secundi illius œcumenici Concilii Constantinopolitani; Patres proprium Tomum ediderunt; in quo, & (s) *Latius fidem professi sunt, & contra novitates hæreseon nuper exortas anathema ex scripto protulerunt: quod ipsi in Synodicâ suâ Epistolâ confirmant. Quod referendum, quod in quartâ etiam œcumenici Concilii Chalcedonenfis Synodicâ legitur.*

ἡ παροῦσα νῦν ἀγία μεγάλη καὶ δικαμενικὴ σύνοδος, τὸ τῆς κηρυγματικῆς ἀνωθεν ἀσπίλευτον ἐκδιδάσκουσα, ὡς εἰς προσηγμένως τῶν τετρακοσίων καὶ δέκα ὁκτὼ ἁγίων πατέρων τῶν πίσιν μένειν ἀπαρχήρητον. καὶ διὰ τὰς τῶ πνεύματι τῷ ἁγίῳ μαχομένους, τῶν χρόνοις ὑπερὸν παρὰ τῶν ὅτι ἡ βασιλευσῆς πόλεως ἑκατὸν πεντήκοντα συνελθόντων πατέρων περὶ τῆς τῆς πνεύματι ἑσίας παρεδοθείσαν διδασκαλίαν κυρίῳ ἐκείνῳ πᾶσιν ἐγνώρισαν, ἔχ' ὡς τὴν λήπον τοῖς περὶ λαβῆσιν ἐπισπάγοντες, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος αὐτῶν ἔννοιαν, καὶ τῶν τῶν αὐτῶν δεσποτίαν ἀθετήσιν πηρωμένων, γεφυραῖς μαρτυρίας τεγράσαντες. Præsens sancta & magna & universalis Synodus, prædicationem hanc ab initio immobilem docens, decrevit ante omnia, Fidem integram & intemeratam permanere CCCXVIII. sanctorum Patrum: & confirmat doctrinam, quæ de substantiâ Spiritus sancti à Patribus CL. postea congregatis in regiâ civitate tradita est, propter illos qui Spiritui sancto repugnabant; quam illi notam mesunt edita. omnibus fecerunt, non quasi aliquid deesset prioribus adjicientes, sed suum de sancto Spiritu intellectum, contra illos qui dominationem ejus respuere tentaverunt, Scripturarum testimoniis declarantes.

Eum locum ob oculos habuit Justinianus Imp. in VII. lege Cod. de Summâ Trinitate & fide Catholicâ, ad Epiphanium Constantinopolitanum Patriarcham eundem in modum scribens.

*Ὅσον τῆς πίστεως, ταῦτέ ἐστὶ τὸ ἅγιον * μάθημα ἥτον σύμβολον, κρατῆρὸς τε καὶ φυλάττωμα, τὸ παρὰ τοῦ τῆς ἁγίων πατέρων ἐκτεθέν, ὅπερ καὶ οἱ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευσῇ πόλει ἐν ἁγίοις πατέρες σφωλίσαντες ἐπράξαν. ἔχ' ὡς ἑλληνικῶς ἔχοντες αὐτὴν, ἀλλ' ἐπιστήμης ὅτι τῆς ἀληθείας ἐχθροί, οἱ μὲν ἀθετήσαντες ἐπεχείρησαν τῶν τῶ ἁγίου πνεύματος θεότητα, οἱ δὲ τῶν ὁμολογῶν τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου θεοῦ καὶ Μαρίας ἀληθινῶν σάρκωσιν τῆς θεῆς λόγου ἡγήσαντο διὰ τοῦτο γεφυραῖς μαρτυρίας τὸ αὐτοῦ μάθημα οἱ σιγημένοι ἐν ἁγίοις πατέρες σφωλίσαντες ἐπράξαν. Fidei definitionē, hoc est sacrosanctum documentum sive Symbolum, retinemus atque custodimus, à sanctis Patribus 318. expositum: quod etiam congregati hanc in urbe imperatoriâ 150. sancti Patres explanatione adhibita declarârunt: non quod aliquid ei deesset, sed eâ de causâ, quod veritatis hostes partim*

Spiritus

* Sancti Symboli mathema nominat etiam J. Maxentius Similiter & Photius in Epist. I ad Michaelē Bulgariæ Principem, de 7. Synodis

Spiritus sancti divinitatem reprobare conati essent, partim veram Dei Verbi incarnationem ex sanctâ perpetuâ virgine Deiparâ Mariâ negâssent; idcirco Scripturæ testimoniis sacrosanctum hoc documentum indicati CL. sancti Patres explanatione adhibitâ declarârunt.

Atqui in *Symbolo*, tantum abest ut Scripturæ testimoniis divinitas Spiritus sancti confirmetur, ut ne expressis quidem verbis affirmetur, sed ex appositis characteribus colligenda relinquatur. quod ab Eliâ Cretenfi, in Gregorii Nazianzeni Orationem LII. sive epistolam secundam ad Cledonium, est observatum: ubi quod in Nicæno Symbolo (in quo agnoscit Elias Spiritum sanctum dictum fuisse *vivificum Dominum, ex Patre procedentē, atque cum Patre & Filio simul glorificandum*) ἐλλειπὸς ὡς ἐν μέντοι καὶ τῷ αἵσι πνεύματος, διὰ τὸ μὴ δὲ κακινῆσθαι τὴν ἐκείνου τὴν τὸ ζήτημα, minùs plenè de Spiritu sancto dictum fuisse, propterea quod hæc quæstio nondum excitata fuerit, Gregorius notaverat; supplevisse illum docet, divinitatem Spiritus sancti simpliciter & apertè profitendo. Verùm ubi attentius confidero, tum Athanasium in fine epistolæ ad Africanos, tum Basilium in epistolâ 60. & 78. atque ipsum Epiphaniū, sub finem hæreseos 54. hanc eandē omisṣæ in Nicæno symbolo mentionis spiritus sancti Deitatis rationem reddentes, illud solum respexisse quod simpliciter in Sanctum Spiritum credere nos docet: à Gregorio aliud quàm brevius illud Symbolum fuisse intellectum, vix animum inducere possum ut existimem. Horum enim testimoniorum, & Athanasianæ de Fide ad Jovianum Imp. epistolæ autoritate præcipuè motus eam potius sententiam mihi placere prius signifi-
cavi, quæ ampliorem illam in Anchorato propositam Fidei formulam post confessum Nicænum, licet ante initium Constantinopolitanum, editam fuisse censuit.

Quum primum igitur longioris Orientalium Symboli partem Nicæni patres explicationibus ex veteris Ecclesiæ sensu petitis (à cuius Doctoribus & ipsum (u) *Homoousii* vocabulum receptum hic fuisse agnoscit Eusebius) sic amplificassent: vel ipsorum aliqui, vel qui insignem in Ecclesiâ adepti sunt auctoritatem alii, non diu post & eam Nicænorum ipsam & reliquam quæ superfuerat partem, collatis tam Romanæ quam Orientalium Ecclesiarum Symbolis, eo videntur supplevisse consilio, ut uno quasi intuitu omnium simul Ecclesiarum fidem conspiciendam

ἢ ἐπὶ καὶ τῷ
παλαιῶν λό-
γῳ τινὲς
καὶ ὁμοφανεῖς,
ὁμοσκόπους καὶ
συγχεστέας,
ἐξωμεν ὅτι
τῆς τῆ πα-
τρὸς καὶ υἱὸς
ὁμολογίας
τῷ τῷ ὁμοου-
σίᾳ συγχε-
σαμένους ὁνο-
ματι. Euseb.
in Epist. ad
Cæsariens.

dam exhiberent. Indeque factum ut quum in Nicænâ formulâ haberetur tantum, *Καὶ ὡς τὸ ἅγιον Πνεῦμα*, & in Hierosolymitanâ illâ Cyrilli præterea, τὸ *ὁμολογῆσαι διὰ τοῦ πατρὸς*: in hac, ex aliis, adjecta fuerint & ista. *τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ ὑἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον.* quod ante Constantinopolitanorum Patrum conventum fuisse factum, ex Epiphaniî Anchorato jam confirmavimus. Ut non temerè Nicephoro Call sti (quem, inter alios, & Johannes Gerardi in Loc. Commun. de Spiritu Sancto hîc est secutus) fides fuerit adhibenda; in Ecclesiasticæ suæ Historiæ libro XII. cap. XIII. hoc de illis referenti. *Τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος δόξαν, ὡς ἰσότιμον καὶ ὁμόδοξον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, τὸ θεῶν συμβόλον τῆς ἐν Νικαίᾳ πίστεως προστίθισαν, τῷ Νύσση; Γρεγορίῳ τὸ λαῖπον τοῦ ἱερῶς συμβόλου ἀναπληρώσαντες.* *Sacrosancti Spiritus gloriam, ut similem atque equalem Patri & Filio, divino Nicænæ fidei Symbolo adjecerunt Gregorio Nysseno id quod illi deesset supplente.* five Nyssenus is fuerit qui prolixius illud Symbolum coagmentaverit, quod Constantinopolitanum Concilium, pauculis (ut videbimus) inde detractis, suum postea effecerit: five in Constantinopolitanorum Tomo illo (in quo, prolatis Scripturæ testimoniis, Spiritus sancti Deitatem luculenter comprobatam fuisse diximus) componendo Concilium ejus operâ usus fuerit; quem cum Symbolo deinde Nicephorus per errorem aliquem confuderit.

Neque primus tamen ille fuit, qui à Constantinopolitano Concilio, Nicænæ formulæ eam accessionem primum adjunctam fuisse retulit. Sensit id ante illum (ut de posterioribus taceam) Hugo Etherianus in libro contra Græcos III. cap. XVI. Rathrannus Corbeienfis, libro contra eisdem II. Nicetas Choniates in VI. Thesauri sui libro, Photius Patriarcha Constantinopolitanus in Nomocanōne, Germanus Patriarcha in inedito de sex œcumenicis Synodis tractatu, Paulinus Aquileiensis archiepiscopus in Foro juliensi Synodo contra Elipandum & Felicem habirâ, Anastasius Sinaita in *Ὁδηγῷ* contra Acephalos cap. V. præcipuè verò Photius Tyrionum episcopus in Conciliorum Synopsi, quam Christiani Ravii beneficio ex Oriente adepti sumus. Is enim, quum Patres Nicænos Symbolum fidei exposuisse prius dixisset usque ad capitulum illud, *Καὶ ὡς Πνεῦμα τὸ ἅγιον*, de Constantinopolitanis postea suo loco addidit.

Τὴν ὀρθόδοξον πίσιν ἐκράτουν, καὶ θεὸν ἀληθινόν, καὶ ὁμοῦσιον τῷ Πα-
 τερὶ καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἐκήρυξαν, προσθέντες τῷ περικτεθέντι ἐν
 Νικαίᾳ τῆς πίστεως συμβόλῳ καὶ ταῦτα. “Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον,
 “τὸ κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύμενον. τὸ σὺν πατρὶ
 “καὶ ὡς συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τοῦ προ-
 “φητῆ. εἰς μίαν ἐκκλησίαν καὶ ἀποστολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. ὁμολογῶ
 “ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ
 “ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν. Καὶ οὕτως ἀναπληρώσαντες τὸ
 σύμπαν τὸ ὀρθόδοξον πίστει σύμβολον τῇ ἐκκλησίᾳ παραδίδωμεν.
Orthodoxam fidem confirmarunt, & Spiritum sanctum quoque ve-
rum Deum, & consubstantialem Patri, predicarunt, addentes
predicto Nicæno fidei Symbolo & ista. Et in Spiritum sanctum,
Dominum & vivificantem, qui ex Patre procedit, &c. usque ad,
Vitam futuri seculi. Amen. Atque ita fidei orthodoxæ Symbo-
lum complentes, Ecclesiæ tradiderunt.

Non animadverterat utique Photius, ante habitum Concilium Constantinopolitanum ista omnia ab Epiphanio in Anchorato ἀνταρθεῖν fuisse repetita: nec aliud quicquam consideraverat, quàm quòd in Chalcedonenfis, cui interfuit, Concilii * Actione II. & V. Nicænæ & Constantinopolitanæ Synodī Symbola, eo quo ab ipso proposita sunt modo, distinctè recitata audivisset. Quod tamen à Concilio illo rectè fuisse factum nemo dubitabit, qui consideraverit Constantinopolitanos Patres ampliorem illam fidei formulam non Synodicā solū suā auctoritate, ut verè Catholicam, ab Ecclesiis omnibus recipiendam decrevisse: verum etiam ex eā Nicæni Symboli parte, quæ ipsi habebatur inserta, non integram (ut ab Epiphanio recitatam legimus) retinuisse, sed, brevitatis gratiā, tria commata refecuisse, atque eā ratione suam quodammodo illam effecisse. Si enim hæc ipsa Constantinopolitana formula, duabus aucta particulis, ita nova (quemadmodum, in libro de processione Spiritus sancti, Anselmus voluit) censenda fuerit; ut jam non tam Constantinopolitani nomen, quam Symboli fidei quo Romana Ecclesia utitur, in Tridentini Concilii Sessione III. suo quasi jure obtinuerit: quid ni & alter ille Typus, tribus suis membris ita diminutus, in Constantinopolitani nomen pariter potuisset concedere?

Tria verò illa quæ, sine ullo incommodo, Constantinopolitani Patres prætermitti potuisse putaverunt, quòd συνάμειν & virtute in reliquis continerentur, hæc fuerunt. I. Θεὸν

ἐν αὐτῷ, *Deum de Deo*: quia mox sequebatur, Θεὸν ἀληθινὸν ἐν αὐτῷ ἀληθινὸν, *Deum verum de Deo vero*. II. Τὰ πᾶσι ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐν τῇ γῇ, & *quæ in cælis & quæ in terrâ*: quia statim præcesserat, Δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, *per quem OMNIA facta sunt*. III. Illa generationis Filii explicatio; ταῦτα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, *hoc est, ex substantiâ Patris*: quod in ὁμοούσιον vocabulo illud sufficienter comprehendi crederent. Amplius enim quid

(x) Socrat. quàm οὐνόσιον (ut rectè in Anchorato ab Epiphaniò est oblib. 2. histor. servatum) quod propriè consubstantialè est, vox ista denotat: καὶ φ. 5. atque unius & ejusdem individuae substantiæ Patris & Filium (y) Philo- s. 19. esse ita plenè significat; ut solo τὸ ὁμοούσιον (x) φρονέοντων (y) vel lib. 3. c. 19. ἀρρηκνούντων titulo ab Arianis Orthodoxi secernerentur. & lib. 5. c. 1. Ad Constantinopolitanam autem hanc Fidei formulam Hispanicæ primùm Ecclesiæ (in Callecienſi Synodo, anno Christi CCCCXLVII. tempore Leonis I. habitâ) earumque exemplo * Francicæ deinde, ac Idemum Romana ipsa; ex Nicæno quidem Symbolo in generatione Filii, *Deum de Deo*, ex Athanasiano verò, in processione Spiritus sancti à Patre, **FILIOQUE**, adjecerunt: quæ ambo etiâ additamenta in Anglo-saxonica Ecclesia, sic Symboli hujus versione reperiuntur. Angli enim nostri, in Synodo sub ipso Theodoro, utcumque Græco, Hæthfeldiæ anno DCLXXX. celebratâ, (z) *Spiritum sanctum ex Patre & Filio* inenarrabiliter procedentem prædicaverunt. In Cresconianâ tamēn Canonum Collectione, quam in publicâ Oxoniensis aca- vivificantem; demix Bibliothecâ vidimus, de Spiritu sancto capitulum in Latino Constantinopolitanorum Patrum Symbolo, vetere more, sic expressum invenimus. Et in *Spiritum sanctum, Dominum & Patrem & Filium* vivificantem, ex Patre procedentem cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum; qui locutus est per sanctos Prophetas. quod & postea Leo III. Romanus Pontifex est secutus: qui (Magistro Sententiarum, in loco superius notato, referente) Symboli hujus transcriptum in tabulâ argenteâ, post altare B. Pauli posita, posteris reliquit, pro amore, ut ipse ait, & cautelâ fientis episc. dei orthodoxæ. in quo quidem Symbolo, in processione Spiritus sancti solus commemoratur Pater, his verbis: "Et in Spiritum sanctum, Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & filio coadorandum & glorificandum. De quo, in ejus Virâ, Anastasius Bibliothecarius. Hic, pro amore & cautelâ orthodoxæ fidei, fecit in B. Petri basilicâ scuta argentea duo scripta utraque

(z) Bed. hist. eccles. lib. 4. cap. 17.

utraque Symbolo, unum quidem literis Græcis, & alium Latinis, sedentia dextrâ levâque super ingressum Corporis; pensantem libros nonaginta quatuor & uncias sex. Et in B. Pauli basilicâ, fecit ingressu Corporis scutum ex argento purissimo, in quo orthodoxæ fidei Symbolum scribi fecit, quod pensat libras triginta & duas.

Quò spectat & Photii Constantinopolitani Patriarchæ locus, in Dissertatione de Spiritus sancti processione contra Latinos: quam XII. Panopliæ suæ Dogmaticæ titulo Euthymius Zyga-benus inferuit, sed à Francisco Zino in Latinâ versione consul-tò omissem, ex codice nuper è Græciâ allato communicavit mihi amicissimus Patricius Junius. Λέων ὁ Βενέδικτος, οἱ μεγάλοι Ρώμης ἀρχιερεῖς, Ἑλλωσι καὶ τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἀκρονοῦντες τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, ὃν τῇ Ρώμῃ καὶ ταῖς ἄλλαις ὑπὸ ταύτῃ ἐκκλησίαις, ἐνομοθέτησαν. ἵνα μὴ τὸ σενὸν τῆς διὰλέκτου, * βλασφημίας παρὰ * Nicet. ῥα-πέφασιν. Οὗτος δὲ ὁ Λέων, καὶ τὸ θυσιασθουλάκιον τῆς ὑποστολικῆς θυμίας ἐκκλησίας Ῥωμαίων ἀνοίξας, ἀσπίδας δύο τοῖς ἱεροῖς κοιμητοῖς ἀποθε-θῆναι ἐκέλευεν, ἑλληνικοῖς καὶ γερμανικοῖς καὶ ῥήμασιν ἐχέουσιν τῶν ἐπιβῆναι τῆς πίστεως ἔκδοσιν. καὶ ταῦτα ἐνώπιον ὑπαναγασθῶναι τῇ Ῥωμαϊκῇ πλήθους ἐδουλοῦντο. Καὶ μέχρι τῆς ἐπιβῆναι πατριάρχου Κων-σταντινουπόλεως Σεργίου, οἱ Ῥώμης ἀρχιερεῖς, ὃν ἀρχὴ τῆς ἱερωσύνης, συστατικῶς τῆς ἐαυτῶν θεοσεβείας ἀκρίβειας ἐκτελοῦντες εἰς πάντας τοὺς πατριαρχικούς θρόνους, τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἀπαρράλκτως ἐνέ-τατον. Leo & Benedictus, summi Romæ Pontifices in sacrorum mysteriorum administratione Romæ & in aliis Ecclesiæ illi subje-ctis fidei Symbolum Græcè enunciandum esse lege statuerunt: ne idiomatis angustia blasphemi alicujus sermonis efferendi occasio-nem præberet. Hic etiam Leo, apostolicæ Romanorum ecclesiæ æ-rario reposito, ancilia duo in sacro thesauro reposita eduxit, Græ-cis & literis & verbis piam Fidei explicationem habentia in-scriptam: eaque coram plebe Romanâ recitanda censuit. Et us-que ad Sergii, pii Constantinopoleos Patriarchæ, tempora Roma-ni Pontifices, in Episcopatus sui exordio, fidei quam profiteban-tur literis Canonicis ad sedes omnes Patriarchales transmissis, fi-dei Symbolum absque ullâ mutatione inseruerunt.

Similia de Leone refert idem Photius, tum in epistolâ ad A-quileiensem archiepiscopum, apud Baronium (an. 883. §. 9.) tum in Encyclicâ de Spiritus sancti processione epistolâ, apud

Nicetam Choniatem, in Orthodoxæ fidei Thesauri tomo XXI. ex quo (utpote nondum in lucem edito) sequentia placuit excerpere. Ὁ θεσπίσθαι ὁ Λέων καὶ τὰς ἐν τοῖς θεσπευομενικοῖς ἡσυχασταῖς Πέτρον καὶ Παύλον ἐκ παλαιάτων χρόνων ἀποτεθῆσαν εἰσμέναι τοῖς ἱεροῖς κομηλίοις δύο ἀσπίδες, αἱ γεγραμμέναι καὶ ῥήματα ἐκκλησιαστικὰ ἐκ τῶν ἱερῶν καὶ ἡμῶν πίστεως ἐκδοσιν, ταύτας ὑπαναγνώσκειν κατενώπιον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πλήθους, καὶ εἰς ὅσον ἀπάντων ἐλθεῖν ἐδικαίωσι. Καὶ ποταὶ ἡσυχαστῶν τῶν καὶ ἀνεγνωσμένων ἐπὶ τῷ βίῳ ὡς ἀνέστη. Divinus Leo, in gazophylaciis primariorum Petri & Pauli ab antiquissimis temporibus inter sacros thesauros reposita, duo ancilia, quæ Græcis literis & verbis sacrosanctam fidei nostræ expositionem loquebantur, coram plebe Romanâ recitari & in omnium conspectum produci statuit. Et multi eorum qui tunc viderunt & legerant vitâ adhuc fruuntur.

Ista prætermittere visum non fuit, ad controversiam de hoc additamento inter Græcos & Latinos agitatam pertinentia: cujus Historiam reliquam quum Pithæus, in libello de Processione Spiritus sancti, & Vossius noster, in Dissertatione de Symbolis tertiâ, diligenter enarraverint; ulteriori disquisitioni super sedendum, & præsentî Diatribæ terminum hîc figendum esse censuimus.

SYMBOLUM ATHANASIANUM,

A Græcis interpolatum.

Ex apographo
V. CL. Patri-
cii Junii.

Ex Sanctâ & Universali Synodo Nicenâ, Fidei compendium; & quomodo verum Christianum oporteat credere.

Εκ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμένης σύνο-
δος τῆς ἐν Νικαίᾳ, περὶ πίστεως
καὶ συντομίας, καὶ πῶς δεῖ πί-
στεύειν τὴν ἀληθινὴν Χριστιανόν.

QUicumque vult salvus esse, ante omnia opus est ut teneat orthodoxam fidem.

Quam nisi quisque integram inviolatamque servaverit, absque dubio in æternum peribit.

Fides

Eἰ τις βέλαιοτο σωθῆναι, πρὸ πάντων αὐτῷ χρειαζομένη τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. ἢν ἐὰν μή τις ἀμείνων καὶ ἀσθερὸν τηρήσῃ, αἰώνιον εὐρήσῃ τὴν ἀπόληαν. πίστις δὲν ἡ ὀρθόδοξος αὕτη ἐστίν, ἵνα

ἡμεῖς δὲ ἐν τριάδι καὶ τριάδι ἐν
μονάδι οὐδαμῶς, μήτε συγχέοις
τάς ὑποστάσεις, μήτε τὴν ἐξάρ-
ταισιν. ἄλλη γὰρ ὑπόστασις τῆ πα-
τρὸς, ἄλλη τῆ υἱῆς, ἄλλη τῆ ἁγίου
πνεύματος. ἄλλὰ τῆ πατρὸς, καὶ
τῆ υἱῆς, καὶ τῆ ἁγίου πνεύματος, μία
ἐστὶν ἡ θεότης, ἐν τῷ κράτει, μία
ἐξουσία, μία βασιλεία, ἴση ἡ δόξα,
ἴση ἡ μεγαλοσύνη, καὶ αἰώνιος. οἷον
ὁ πατήρ, τοιοῦτος ὁ υἱός, τοιοῦτον
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἅκτιστος ὁ
πατήρ, ἅκτιστος ὁ υἱός, ἅκτιστον τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ τρεῖς ἅκρι-
στοι ἀλλ' εἰς ἅκριστον. παντοκρά-
τωρ ὁ πατήρ, παντοκράτωρ ὁ υἱός,
παντοκράτωρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.
καὶ ἐ τρεῖς παντοκράτορες, ἀλλ' εἰς
παντοκράτωρ. αἰώνιος ὁ πατήρ,
αἰώνιος ὁ υἱός, αἰώνιον τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον. καὶ ἐ τρεῖς αἰώνιοι, ἀλλ'
εἰς αἰώνιον. παντοδύναμος ὁ πα-
τήρ, παντοδύναμος ὁ υἱός, παντο-
δύναμον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ
ἐ τρεῖς παντοδύναμοι, ἀλλ' εἰς
παντοδύναμος. οὕτω θεὸς ὁ πατήρ,
θεὸς ὁ υἱός, θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅ-
γιον. καὶ οὐ τρεῖς θεοὶ, ἀλλ' εἰς ὅστις
θεός. κύριος ὁ πατήρ, κύριος ὁ υἱός,
κύριος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ
οὐ τρεῖς κύριοι, ἀλλ' εἰς ὅστις κύ-
ριος. καὶ ὡς περὶ μοναδικῶς με-
τὰ ἐκείνῳ ὑπόστασιν θεὸν καὶ κύ-
ριον ὁμολογῆναι χριστιανικῇ ἀλη-
θείᾳ συνηγορεῖται, οὕτω τρεῖς
θεοὶ

Fides autem orthodoxa hæc
est: ut unum Deum in trinita-
te, & trinitatem in unitate ve-
neremur. Neque confundentes
personas; neque substantiam
separantes. Alia enim persona
Patris, alia Filii, alia Spiritus
sancti. Sed Patris, & Filii &
Spiritus sancti una est divini-
tas, unum robur, una potestas, *Quæ à Græcis*
unum regnum, æqualis gloria, *addita, alio*
æqualis majestas & coæterna. *characteris*
Qualis Pater, talis Filius, ta- *generis sunt*
lis & Spiritus sanctus. Increa- *hic signata.*
tus Pater, increatus Filius, in-
creatus Spiritus sanctus: &
non tres increati, sed unus in-
creatus. Immensus Pater, im-
mensus Filius, immensus Spi-
ritus sanctus: & non tres im-
mensi, sed unus immensus. Æ-
ternus Pater, æternus Filius,
æternus Spiritus sanctus: &
non tres æterni, sed unus æter-
nus. Omnipotens Pater, om-
nipotens Filius, omnipotens
Spiritus sanctus: & non tres
omnipotens, sed unus omni-
potens. Ita Deus Pater, Deus
Filius, Deus Spiritus sanctus:
& non tres dii, sed unus est
Deus. Dominus Pater, Domi-
nus Filius, Dominus Spiritus
sanctus: & non tres Domini,
sed unus est Dominus. Et sicut
figillatim unamquamque per-
sonam Deum & Dominum
confiteri, Christianâ veritate
defendimus: ita tres Deos autem

tres Dominos dicere, non comprobamus sed omninò prohibemus. Pater à nullo est factus, non creatus sed inginitus. Filius est à Patre, non factus, non creatus, sed genitus. Spiritus sanctus à Patre est, non factus, non creatus, non genitus, sed procedens. Unus ergo Pater non tres patres, unus Filius non tres filii, unus Spiritus sanctus, non tres spiritus sancti. Et in hac Trinitate, nullus primus aut postremus, nullus major aut minor: sed tres ipsæ Personæ & æternæ sunt & æquales per omnia, sicut jam supra dictum est. Uniratem igitur in trinitate, & Trinitatem in unitate, omnis Christianus veneretur: & ita de sanctiâ & vivificiâ & consubstantiali Trinitate sentiat.

Necessarium verò est, incarnationem quoque Filii Dei & Servatoris nostri Jesu Christi rectè credere. Est ergo fides recta, ut credamus & confiteamur, quòd Dominus noster Jesus Christus, Dei

* Θεὸς ἐστὶν filius, Deus & homo est. De-
ὁκ τῆς ὑσίας. us est ex substantiâ patris.
Homo est ex substantiâ matris.
Quia enim peccans Adamus,
morti genus humanum subjecit,
& naturam nostram, [reddendo] debito fecit obnoxiam; idcirco Filius invisibilis Patris
& Dei, ex calis non disce-
dens

θεοὺς ἢ τρεῖς κυεῖς λέγειν οὐ
συναίνετον, ἀλλὰ παντελῶς ἀπα-
γορεύομεν. πατὴρ γὰρ παρ' οὐ-
δεός ἐστι ποιητὴς, ἢ κτιστὴς, ἀλλ'
ἀγέννητος. ὁ υἱὸς ἀπὸ τοῦ πατρὸς
ᾧ ἐστίν, οὐ ποιητὴς, οὐ κτιστὴς, ἀλ-
λὰ γεννητὸς. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγι-
ον ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐστίν, οὐ ποιη-
τὸν, οὐ κτιστὸν, οὐ γεννητὸν, ἀλλ'
ἐκπορευτὸν. εἰς λοιπὸν ὁ πατὴρ,
οὐ τρεῖς πατέρες, εἰς υἱὸς, οὐ
τρεῖς υἱοί, ἐν πνεύμα ἁγίον, οὐ
τρεῖς πνεύματα ἅγια. καὶ ἐν ταύ-
τῃ τῇ τριάδι, ἐδὴς πρῶτον
ἢ ἔσχατον, ἐδὴς μέγας ἢ μι-
κρός. ἀλλὰ αἱ τρεῖς αὐτῶν ἰσο-
στάσις, αἰώνιαί τε οἱ καὶ ἴσαι
οἱς πάντα, ὡς προήρηται. με-
νὰ δὲ γδοὺ ἐν τριάδι, καὶ τριά-
δα ἐν μονάδι, πᾶς χριστιανὸς
ἐυσβέδων, καὶ οὕτω περὶ τῆς ἁ-
γίας καὶ ζωοποιῆ καὶ ὁμοουσίου τριά-
δος δοξάζειτω.

Αναγκάσιον δὲ ἐστὶ καὶ τὴν σάρ-
κωσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁρθῶς πιστεύ-
ειν. ἐστὶ γδοὺν ἡ πίστις ἡ ὁρθή,
ἵνα πιστεύωμεν καὶ ὁμολογῶμεν,
ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χρι-
στος ὁ τοῦ θεοῦ υἱός, θεός καὶ ἄν-
θρωπος ἐστίν. * ἀκτιστὸς ἐστὶ
καὶ ἐστὶ πατὴρ. ἄνθρωπος ἐστὶν
ὁκ τῆς οὐσίας τῆς μητρὸς. ἐπη-
δὴ γὰρ ἁμαρτήσας ὁ Ἀδάμ θά-
νάτῳ τὸ γένος ἡμῶν ἀνθρώπων
ὑπέβαλε, καὶ τὴν φύσιν ἡμῶν ὑ-
πέβουεν τῇ χρεὶ πεποιήκων, ὁ
υἱὸς λοιπὸν τοῦ ἀερέτε πατρὸς
καὶ θεοῦ, ἡμῶν οὐρανῶν οὐκ ὁμοτάς,
περὶ

πρὸς ἡμᾶς κατήλθε. καὶ δι' ἀκοῆς
εἰσδύς τιμὴν νηδύν τῆς ἀγίας παρ-
θένης, μουσικῶς τιμὴν κρυφείαν
εἰργάσατο, ἡδύς τιμὴν ἡμετέραν
φύσιν καὶ ἀκρῶν ἔνωσιν. θεὸς ὁμοῦ καὶ
ἀνθρώπου περιελθὼν, οὕτω τὴν
καθ' ἡμᾶς οἰκονομίαν ἐπλήρωσε δι'
ἄφατον ἔλεον. καὶ τέλει θεὸς ὢν
γένετο τέλει ἀνθρώπου, μὴ
τραπὶς, μὴ ἀλλοιωθεὶς τὴν ὑπε-
ρύσιν καὶ ἄφραστον ἑστίαν τῆς αὐτοῦ
θεότητος. ἐκ ψυχῆς λογικῆς
καὶ ἀνθρωπίνης σαρκὸς ἑνω-
θεὶς· αὐτὸς ἐαυτῷ σὺν τῷ συμ-
φύτῳ αὐτοῦ παναγίῳ πνεύματι, δι-
μυργήσας τὴν παναγίαν τῆς σαρ-
κὸς πρὸς πληψίν. τελείαν οὐσίαν
ἀνθρωπίνην, ἐνυπόστατον αὐτῷ καὶ
ἀδιαίρετον ἔξ αὐτοῦ, ἀμερτίαν ἀ-
μίμητον. ἐκ τῆς παρθενικῶν ἀν-
θρώπων αἱμάτων τῆς θεομητορίας συμ-
παγίνοντος τοῦ σώματος, χωρὶς π-
νὸς θελήματος ἢ ἐννοήματος σαρ-
κικῆς. τῆς δὲ ψυχῆς αὐτῶς κτι-
σθείσης, νοεῖας, λογικῆς, θελητι-
κῆς, ἐνεργητικῆς, ὅλης θεωμέ-
νης σὺν τῇ σαρκὶ, ἔξ αὐτῆς ἀρ-
χῆς, ἐκ πρώτης ὑπάρξεως, διὰ
τὴν πρὸς αὐτὸν ἢ θεὸν λόγον ἀ-
κρῶν ἔνωσιν, ἀσύγχυτον καθ' ἑαυ-
στάσιν.

Ἰσθ' ὅμως ἐστὶ τῷ πατρὶ καὶ
τὴν θεότητα, ἐκείνων δὲ τοῦ πα-
τρὸς καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. καὶ ὅν-
τως ἀληθινὸς ὑπάρχει θεὸς καὶ ἀν-
θρώπου,

dens ad nos descendit; & per
auditum ingressus uterum san-
ctæ Virginis, arcano modo ut
prægnans ea esset operatus est;
induens naturam nostram per
summam unionem. Deus si-
mul & homo prodicens, eam quæ
ad nos spectat dispensationem
ita implevit per commiseratio-
nem ineffabilem. Et perfectus
Deus existens, factus est perfe-
ctus homo; non conversâ, ne-
que commutatâ superessentiali
& inexplicabili Deitatis suæ
substantiâ: ex animâ rationa-
li & humanâ carne subsistens.
Ipse sibi, cum cognato suo san-
ctissimo Spiritu, fabricans san-
ctissimam carnis assumptionem:
perfectam substantiam huma-
nam, in eo subsistentem & ab
eo inseparabilem, peccati mi-
nimè participem. Corpore ex
virgineis & castis sanguinibus
matris Dei compacto, absque
carnali aliquâ voluntate vel
cogitatione: animâ verò immat-
erialiter creatâ, intellectuali,
rationali, voluntate & vi a-
gendi præditâ; totâ, simul cum
carne, divinitate repletâ, ab
ipso principio & primâ existen-
tiâ, propter summam & incon-
fusam, secundum personam, ad
ipsum Deum Verbum factam
unionem.

Æqualis igitur est Patri se-
cundum divinitatem; minor
verò Patre secundum humani-
tatem.

tatem. Planeque verus Deus est & homo : non duo tamen, sed unus est Christus. Unus autem, non conversione carnis, sed assumptione in Deum. Unus omnino, non confusione substantiarum; sed unitate personæ. Nam sicut anima rationalis & caro unus est homo; ita & Deus & Homo unus est Christus. Qui passus est carne pro salute nostrâ, impassibili manente divinitate; & sepultus, & resurgens, & assumptus ad cœlos, sedit ad dextram Dei & Patris. Inde verò iterum venturus, judicabit vivos & mortuos. Ad cujus adventum, omnes qui à seculo obdormiverunt homines resurgent; rationem reddituri de factis suis. Et qui bona egerunt, ibunt illius mandato in vitam æternam; qui verò mala egerunt, ibunt ad cruciatus æternos. Hæc utique fides est orthodoxa: quam nisi quis inculpatam servaverit, salvus esse non poterit.

Θρωπῶ, ὁμως ἔστιν ὁ Θεός, ἀλλ' ὅς ἐστιν ὁ Χριστός. οἷς δὲ ἔστιν τετραπλοῦς ἡ σάρξ, ἀλλὰ ἀναληφθεὶς οἷς τῷ Θεῷ, οἷς ὁμοιωτός, ἔστιν ὁ Χριστός, ἀλλὰ ἐνώσει τὸ κατὰ ὑπόστασιν. καὶ ἵδ' ὡς πρὸς ψυχὴν λογικὴν καὶ σὰρξ οἷς ὑπάρχει ἀνθρώπῳ, ἔστιν καὶ Θεός καὶ ἀνθρώπῳ οἷς ἐστιν ὁ Χριστός. ὅς ἐπαθε τῇ σαρκὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἀπαθὴς τῷ θεῷ καὶ μόνος. καὶ ταφὴς, καὶ ἀναστάσεως, καὶ ἀναληφθεὶς οἷς τοῦ ἔργου, ἐκθροῖσιν ὅκ' ἐξισῶν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. ὁ καὶ θείων ἱερῶν καὶ πατέρων ζῶντας καὶ νεκρῶς. ἔστι τῇ παρουσίᾳ, πάντες οἱ ἀπ' αἰῶνος κοιμημένοι ἀνθρώποι ἀναστήσονται, λόγον ἀποδοῦναι καὶ ἡσυχίας καὶ πόνου αὐτοῦ. καὶ οἱ μὲν τὰ ἀγαθὰ πράξαντες, πορεύσονται πρὸς κληρονομίαν αὐτοῦ οἷς αἰῶνιον ζῶν. οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, πορεύσονται οἷς αἰῶνις κολάσεως. Αὕτη τοίνυν ἐστὶν ἡ ὀρθόδοξος πίστις, ἣν ὁ μὴ τηρήσας ἀμώμητον, σωθῆναι ἔστιν δύνατο.

ALIA EJUSDEM FIDEI CONFESSIO,

Athanasio ipsi quoque à quibusdam attributa.

CRedimus in unum Deum Patrem omnipotentem, & in unigenitum filium ejus Jesum Christum Deum & Dominum salvatorem nostrum, & in Spiritum sanctum Deum. Non tres deos, sed Patrem & Filium & Spiritum sanctum unum Deum esse confitemur. non sic unum Deum quasi solitarium, nec eundem qui ipse sibi pater sit ipse & filius: sed Pater verus genuit Filium verum, id est, Deum de Deo, lumen de lumine,

lumine, vitam ex vitâ, perfectum de perfecto, totum à toto, plenum à pleno; non creatum sed genitum, non ex nihilo sed ex Patre, unius substantiæ cum Patre. Et Spiritum sanctum verum Deum, non ingenitum neq; genitum, non creatum nec factum, sed Patris & Filii, semper in Patre & Filio coæternum veneramur. Unum tamen Deum: quia ex uno Patre, totum quod Patris est, Deus natus est Filius; & in Patre totum quod inest, totum genuit in Filium. Pater filium generans, non minuit, nec amisit plenitudinis suæ Deitatem. Totum autem quod Deus Pater est, id esse & filium ab eo natum certissimè tenentes, cum Spiritu sancto unum Deum piissimè confitemur.

Credimus in Dominum nostrum Jesum Christum, Dei filium, per quem omnia facta sunt quæ in cœlis & quæ in terrâ, visibilia & invisibilia, propter nostram salutem descendisse de cœlo, qui nunquam desierat esse in cœlo; & natum de Spiritu sancto, ex Mariâ virgine. Verbum caro factum, non amisit quod fuerat, sed coepit esse quod non erat. Non Deum mutatum, sed Deum permanentem, etiam hominem natum, non putativè sed verè; non aëreum sed corporeum, non phantasticum sed carneum, ossa, sanguinem, sensum & animam habentem. Ita verum hominem, ut verum Deum intelligamus: ita verum Deum, ut verum hominem fuisse nullo modo ambigamus confitendum.

Hunc eundem Dominum nostrum Jesum Christum adimplèsse Legem & Prophetas, passum sub Pontio Pilato, crucifixum, secundùm Scripturas tertîa die à mortuis resurrexisse: assumptum in cœlos sedere ad dexteram Patris; inde venturum judicare vivos & mortuos. Expectamus in hujus morte & sanguine emundatos remissionem peccatorum consecuturos: resuscitandos nos ab eo in his corporibus, & in eâdem carne quâ nunc sumus, sicut & ipse in eâdem carne quâ natus & passus & mortuus est resurrexit; & animas cum hac carne vel corpore nostro accepturas ab eo, aut vitam æternam pramium boni meriti, aut sententiam pro peccatis æterni supplicii.

NOTA.

Inter Nazianzeni Opera Confessio ista legitur, hoc prænotata titulo. D. Gregorii, cognomento Theologi, Episcopi Nazianzeni, de fide Nicænâ, Rufino presbytero interprete, tractatus. Sed, quum in Gregorii scriptorum à Rufine conversorum collectionibus

nibus MSS. (quarum unam, notæ melioris, ex bibliothecâ Regiâ doctissimus Junius nobis ostendit) tractatus iste minimè compareat: non authorem magis Gregorium, quàm Rufinum illius interpretem possumus hîc agnoscere.

Rathrannus Corbeiensis monachus in libro contra Græcos III. (quem, ut & alia aliquot rariora Thuana Bibliothecæ monimenta, summa Puteanorum fratrum humanitati me debere lubens agnosco) ex Athanasii libello Fidei, Confessionis hujus verba quædam citat. Habetur enim ea integra in libri XI. operis de Trinitate ad Theophilum, Athanasio per errorem adscripti, ipso initio. in postremâ nimirum Parisiensi Operum ipsius editione: nam in priorâ Commelinianâ hunc, cum tribus tractatibus præcedentibus, frustra quis quæserit. Ex eâdem quoque Confessione Fides Romanorum illa est desumpta: quam ad calcem Concilii Chalcedonensis, ex bibliothecâ monasterii Cruciferorum in Aquensi civitate deprompti, in tomo I. Conciliorum, Colonia anno 1538. & 1551. excusorum, Petrus Crabbe legendam nobis exhibuit. Licet enim, ut *Θεὸς ἐκ Θεῶ, παῖς ἐκ πατρὸς*, Deus de Deo, lumen de lumine, ex Nicæni, ita & *ὅλον ἐξ ὅλου* totum ex toto, & *τέλειον ἐκ τέλει* perfectum de perfecto, ex Antiocheni Concilii formulâ (ab Athanasio & Hilario in libb. de Synodis, & Socrate lib. II. Hist. Ecclesiast. *cap. I.* recitatâ) iraduâta fuisse videatur: potiozem tamen partem ex Damasi Romani Pontificis Symbolo (quod operibus Hieronymi, tomo IV. Erasmiæ & IX. Victorianæ editionis, est insertum) petitam esse apparet; indeque Romanorum fidem appellatam. Neque in principio solam, sed etiam in Confessionis hujus fine, Latinus ille librorum XI. de Trinitate author Damasi secutus est Symbolum; quod hisce verbis, eundem ferè in modum, concluditur. In hujus morte & sanguine credimus emundatos nos, & ab eo resuscitandos die novissimo, in hac carne in qua nunc vivimus: & habemus spem nos consecuturos præmiam boni meriti, aut pœnam pro peccatis æterni supplicii. Ubi, bonorum meritorum nomine, bona opera simpliciter sunt intelligenda: more loquendi à Veteribus, etiam usque ad Bernardi tempora, recepto. Neque enim talia sunt hominum merita, ut propter ea vita æterna deberetur ex jure; aut Deus injuriam aliquam faceret, nisi eam donaret. Nam, ut taceam, quòd merita omnia dona Dei sunt, & ita homo magis propter ipsa Deo debitor est, quàm Deus homini: quid sunt merita omnia ad tantam gloriam? Sic egregiè ille sermone in Annunciationem primo.

ΥΜΝΟΣ ΕΘΙΝΟΣ.

HYMNUS MATUTINUS.

Δόξα ὡς ὑψίστοις Θεῷ,
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη,
ὡς ἀνθρώποις εὐδοκία.

Ἀινοῦμέν σε,
εὐλογοῦμέν σε,
προσκυνοῦμέν σε,
δοξολογοῦμέν σε,
εὐχαριστοῦμέν σοι,
διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν.

Κύριε βασιλεῦ ἐπεφάνη,
Θεὲ πατὴρ παντοκράτωρ,
Κύριε ὡς μονογενὴς
Ἰησοῦ Χριστὲ,
καὶ ἅγιον Πνεῦμα.

Κύριε ὁ Θεός,
ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ,
ὁ υἱὸς τοῦ Πατρὸς,
ὁ αἶρων * τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου,
ἔλθεν σὺν ἡμῶν.
ὁ αἶρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου,
πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν.
ὁ καθήμενος ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς,
ἔλθεν σὺν ἡμῶν.

Ὅτι σὺ μόνος ἅγιος,
σὺ μόνος κύριος,
Ἰησοῦς Χριστός,

οἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν.

Gloria in excelsis Deo,
& in terrâ pax,
in hominibus bonæ voluntatis

Laudamus te,
benedicimus te,
adoramus te,
glorificamus te,
gratias agimus tibi,
propter magnam gloriam tuam.

Domine Deus rex cœlestis,
Deus pater omnipotens,
Domine Fili unigenite
Jesu Christe.

ο
Domine Deus,
Agnus Dei,
Filius Patris,
Qui tollis peccata Mundi,
miserere nobis.
Qui tollis peccata Mundi,
suscipe deprecationem nostram.
Qui sedes ad dexteram Patris,
miserere nobis.

Quoniam tu solus sanctus,
tu solus Dominus,
Jesu Christe,
cum sancto Spiritu,
in gloriâ Dei Patris.

* al. τὴν ἁ-
μαρτίαν.

NOTA.

Ad finem veterum Psalteriorum Latinorum, cum Apostolico & Athanasiano Symbolo etiam Hymnus iste habetur adjectus. In antiquissimo Cottoniano, ἀνεπίγραφος est: in Æthelstaniano proximo, Hymnus in die Dominico ad Matutinas, inscribitur. In Saris-buriensis Ecclesiæ uno, circa annum 980, exarato; Orationis puræ, cum laudatione, titulum præfert: in Benedictini apud Cantabrigienses Collegii vetustiore altero (Marini Papæ & Karlo-manni regis temporibus, jussu Achadei Comitæ, circa annum 884. in Galliâ conscripto) Hymni Angelici. quoddam initium nempe illius, ex Hymno in Domini Natalitio, Luc. II. 13, 14. ab exerciti-bus celestibus decantato, esset desumptum: nam reliqua quæ ibi sequuntur, Ecclesiastici doctores composuerunt; ut in Concilio

Toletani IV. capitulo XII. est probè observatum. Videturque omnino Hymnus iste, tanto consensu tum in Orientalibus tum in Occidentalibus Ecclesiis (uti nos eum hic edidimus) receptus, eorum fuisse numero, quorum vetus author qui contra Artemonis heresim scripsit (apud Eusebium, libro V. Histor. Ecclesiastic. καφ. κη.) hisce verbis meminit. Ψαλμοὶ ὃ οὐ καὶ ὁ δαὶ ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ πρὸς γὰρ ὡσαύτως, ἡ λόγον τοῦ Θεοῦ ἡ Χριστὸν ὁμιλοῦντες. quorum sententiam ita Rufinus reddidit. Sed & Psalmi vel Cantica, ab initio scripta sunt, quæ à fratribus fidelibus Verbum Dei esse Christum & Deum, totâ hymnorum suorum laude concelebrant. Προσυχῆς ἑωθινῆς titulum, in Constitut. Apostolic. lib. VII. cap. XLVIII. (al. 47.) præfixum habet; Ὑμνὸς ἑωθινός, ad finem Psalterii Græci, tum in Benedictino Cantabrigiensium Collegio (quod anno Mundi 6663. sive Christi. 158. fuit scriptum;) tum in omnium antiquissimo exemplari Alexandrino, majusculis literis exarato, quod in Regis nostri Bibliothecâ conservatur. ubi σπυρίδων descriptus ille habetur: hæc etiam Odâ insuper additâ.

HYMNUS VESPERTINUS.

Psal. 145. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐυλογῶ
(al. 144.) 2. π. καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομα σου εἰς τὸ αἰ-
* Hic versicu- ὶων, καὶ εἰς τὸ αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
lus etiam in Καταξίωσον, Κύριε, καὶ πᾶσι ἡμῶ-
Ambrosii vel ἐν ταύτῃ ἀναμνηστικῆς φυλα-
Nicetii Hym- χήσαι ἡμᾶς.
no legitur. Ἐυλογητὸς εἰ Κύριε ὁ Θεὸς πα-
Tobit. 8. 5. τέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετὸν καὶ δε-
Psal. 119. δξασμένον τὸ ὄνομα σου εἰς τὸν
(al. 118) 12. αἰῶνα. Ἀμήν.
qui versus, in * Ἐυλογητὸς εἰ Κύριε, ὁ δαξὼν
Alexandrino με τὸ δικαιομασίαν σου.
codice, ter ha- Κύριε, καταφυγὴ ἐκ γένους ἡμῶν
betur hic re- ὁ γενεᾶ καὶ γενεᾶ.
petitus. Ἐγὼ εἰπα, Κύριε, ἐλέησον με, ἵα-
Psal. 90. (al. σαι πᾶσι ψυχῇς μου ὅτι ἡμαρτήσας σοι.
89.) 1. Κύριε, πρὸς σὲ κατέφυγον. Δί-
Psal. 41. (al. δαξὼν με τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα σου,
40.) 4. ὅτι σὺ εἰ ὁ Θεός μου.
Ps. 143. (al. Ὅτι παρὰ σοι πηγὴ ζωῆς, ὅτι
142.) 9, 10. ὡς σὺ ὁ ψαλμὸς φῶς.
Psal. 36. (al. Παρέτεινον τὸ ἔλεός σου πρὸς
35. 9.) γινώσκουσιν σὺ.
Ibid. 10.

Per singulos dies benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in seculum, & in seculum seculi.

* Dignare, Domine, die isto sine peccato nos custodire.

Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum: & laudandum ac glorificandum est nomen tuum in secula. Amen.

Benedictus es, Domine: doce me justificationes tuas.

Domine, refugium tu factus es nobis in generatione & generatione.

Ego dixi: Domine miserere mei, sana animam meam; quia peccavi tibi.

Domine, ad te confugi: doce me: facere voluntatem tuam; quia Deus meus es tu.

Quoniam apud te est fons vitæ, in lumine tuo videbimus lumen.

Præteende misericordiam tuam scientibus te.

ΎΜΝΟΣ ἙΣΠΕΡΙΝΟΣ.

HYMNUS VESPERTINUS.

Θῶς ἱλαρὸν ἀγία δόξης ἀ-
δυνατὲ πατὴρ, ἑρμῆς, ἀ-
γίος, μακάριος, Ἰησοῦ Χριστὸ.
ἐλθόντες ὅπῃ τῷ ἡλίῳ δύσιν,
ἰδόντες θῶς ἐσπερινὸν, ἀψύνῃμα
πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἁγίον πνεῦμα
b Θεῶ. Ἀξιό ἐ ὃν πᾶσι κα-
εῖς ὑμνήσῃται φωναῖς c ὁσίων,
ὕψι Θεῶ, ζῶν ὁ διδύς. Διὸ ὁ κῶσ-
μὸς σπδοξάζει.

Lumen hilare sanctæ gloriæ im-
mortalis Patris, cœlestis, sancti,
beati, Jesu Christe : quum ad So-
lis occasum pervenerimus, lumen (a) Basil. αἰ-
cernentes vespertinum, laudamus ὕμεν.
Patrem & Filium & sanctum Spi-
ritum Dei. Dignus es tempore quo- (b) Θεῶ.
vis sanctis vocibus celebrari, fili
Dei, vitæ dator. !Qua propter te (c) al. αἰσίας.
Mundus glorificat.

NOTA.

Vespertinus hic hymnus Matutino, Benedictino, de quo diximus,
codice subjunctus est: & in altero Psalterio Græco, anno Mundi
6844. Indictione 4. hoc est, æræ Christianæ 1336. descriptio, in
publicâ Oxoniensis Academiæ Bibliothecâ, Τυνητὸ τῷ λυχνικῷ, in-
scribitur; quod recitari solet, quum lumen inferretur. De quo
more Socrates, libro V. Histor. Ecclesiastic. καρ. κβ. Ἐν Ἑλλάδι καὶ
Ἱερουσολύμοις καὶ Θεσσαλίᾳ, τὰς ἐν ταῖς λυχναφίαις ἐυχὰς παραπλησίως
τῆς ἐν Κωνσταντίνου πόλει Ναυαβιανοῖς ποιεῖν. In Græciâ & Hieroso-
lymis & Thessaliâ, cum accenduntur lucernæ, ejusmodi preces
fiunt, quales à Novatianis Constantinopoli degentibus aguntur.
Et hunc ipsum Hymnum respiciens Basilii, in lib. de Spiritu san-
cto ad Amphilochoium, cap. XXIX. Ἐδοξε τοῖς πατέσιν ἡμῶν ἰμῶ σ-
ωπῇ τῷ ἁγίῳ τῷ ἐσπερινῷ φωτὸς δέχεσθαι, ἀλλ' ἐκ τούτων φανέντι ἐυχαι-
εῖν. Καὶ οἷς μὴ ὁ πατὴρ ἦ ῥημάτων ἐκείνων ἢ ὀπλυχνιῶ ἐυχαιεῖται,
εἰπεῖν ἐκ ἐχομεν. ὁ μὴ τοι λαὸς ἀρχαίαν ἀορίσει τῷ εἰνῷ, καὶ ἐδενὶ πᾶ-
ποτε ἀπεβῆν ἐνομιθεσαν οἱ λέγντες. Αἰνῶμεν πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἁγίον
πνεῦμα Θεῶ. Visum est patribus nostris, vespertini luminis gra-
tiam haudquaquam silentio arripere, sed mox ut apparuit agere
gratias. Quis autem fuerit author illorum verborum, quæ di-
cuntur in gratiarum actione ad lucernas, dicere non possumus.
Populus tamen antiquam profert vocem; neque cuiquam un-
quam vii sunt impietatem committere, quum dicunt. Laudā-
mus Patrem & Filium & Spiritum sanctum Dei. Et licet Nice-
phoro Callisti, lib. XVIII. Histor. Ecclesiast. cap. LI. non facili
concefferim, Hymnum hunc jam inde ab Apostolis per manus Ecclesiæ
Christi fuisse traditum: esse tamen ὀπλυχνιον λαμδν illum, cujus
in Constitut. Apostolic. lib. VIII. cap. XXXV. (al. 41.) facta est
mentio, non multum repugnauerim. Ut quemadmodum Græci (a-
pud

Varronem, de linguâ Latinâ libro V.) *cum lumen adferretur, dicere fuerunt soliti, Θεὸς ἀγαθός: ita & Christiani suum Θεὸς ἰσχυρὸς ἀγία δόξας, in laudem illius qui est ἀπαύλασμα τῆς δόξης Dei & Patris, canere consueverint.*

HILDEBERTI CENOMANENSIS *De Confessione Sanctæ Trinitatis, Hymnus suavissimus.*

A Lpha & Ω, magne Deus; Eli, Eli, Deus meus.
 Cujus virtus, totum posse; cujus sensus, totum nôsse:
 Cujus esse summum bonum; cujus opus, quicquid bonum.
 Subter cuncta, super cuncta; extra cuncta, intra cuncta.
 Intra cuncta, nec inclusus; extra cuncta, nec exclusus:
 Super cuncta, nec elatus; subter cuncta, nec substratus.
 Super totus, præsidendo; subter totus, sustinendo:
 Extrâ totus, complectendo; intrâ totus es implendo.
 Intrâ, nusquam coarctaris; extrâ, nusquam dilataris:
 Subter, nullo fatigaris; supèr, nullo sustentaris.
 Mundum movens, non moveris; locum tenens, non teneris:
 Tempus mutans, non mutaris; vaga firmans, non vagaris.
 Vis externa vel necesse, non alternat tuum esse.
 Heri nostrum, cras, & pridem, semper tibi nunc & idem:
 Tuum (Deus) hodiernum, indivisum sempiternum.
 In hoc totum prævidisti, totum simul perfecisti:
 Ad exemplar summæ mentis, formam præstans elementis.
 Nate patri cœqualis, patri consubstantialis,
 Patris splendor & figura; factor factus creatura,
 Carnem nostram induisti, causam nostram suscepisti.
 Sempiternus temporalis, moriturus immortalis:
 Verus homo, verus Deus; impermixtus Homo Deus.

Non conversus hic in carnem, nec minutus propter carnem:

(a) *Ratione hypostatica unionis utriusq; in Christo natura, etiam hominis pater est; non minus quam beata virgo mater Dei.*

Hic assumptus est in Deum, nec consumptus propter Deum.

Patri compar Deitate, minor carnis veritate:

Deus pater (a) tantum Dei; Virgo mater sed & Dei.

In tam novâ ligaturâ, sic utraque stat natura:

Ut conservet quicquid erat, facta quiddam quod non erat.

Noster iste mediator, iste noster legislator;

Circumcissus, baptizatus, crucifixus, tumulatus;

Obdormivit & descendit, resurrexit & ascendit:

Sic ad cœlos elevatus, judicabit judicatus.

(b) *al. confors genitoque,*

Paracletus increatus, neque factus neque natus,
 Patri (b) compar filioque, sic procedit ab utroque;

HILDEBERTI HYMNUS.

Ne sit minor potestate, vel discretus qualitate.
Quanti illi, tantus iste; quales illi, talis iste:
Ex quo illi, tantus iste; semper illi, semper iste.
Pater alter, sed gignendo; natus alter, sed nascendo;
Flamen, ab his procedendo; tres sunt unum subsistendo.
Quisque trium, plenus Deus; non tres tamen dii, sed Deus:
In hoc Deo vero, tres & unum assevero;
Dans (c) *usque* unitatem, & *personis* trinitatem.
In personis nulla prior, nulla major nulla minor:
Unaquæque semper ipsa, sic est constans atque fixa;
Ut nec in se varietur, nec in ullam transmutetur.

(c) *usque* i.
essentia.

Hæc est fides orthodoxa; non hinc error (d) five noxa:
Sicut dico, sic & credo; nec in pravam partem cedo.
Inde venit, bone Deus, ne desperem quamvis reus:
Reus mortis, non despero; sed in morte vitam quæro.
Quo te placem nil prætendo, nisi fidem quam defendo.
Fidem vides, hinc imploro; leva faciem quo laboro:
Per hoc sacrum cataplasma, convalescat ægrum plasma.

(d) *usque* sine.

ORATIO AD DOMINUM.

Extra portam jam delatum, jam foetentem tumultum,
Vitta ligat, lapis urget: sed si jubes, hic resurget.
Jube, lapis revolvetur; jube, vitta disrumpetur:
Exiturus nescit moras; postquam clamas, *Exi Foras.*
In hoc salo mea ratis, infestatur à piratis:
Hinc affluus, inde fluctus; hinc & inde mors & luctus.
Sed tu, bone nauta, veni: preme ventos, mare leni;
Fac abscedant hi piratæ, duc ad portum salvâ rate.
Infœcunda mea ficus, cujus ramus ramus ficans,
Incidetur, incendetur; si promulgas quod meretur.
Sed hoc anno dimittatur; stercoretur, fodiatur:
Quod si necdum respondebit, flens hoc loquor, tunc ardebit.
Vetus hostis in me furit; aquis mersat, flammis urit:
Inde languens & afflictus, tibi soli sum relictus.
Ut hic hostis evanescat, ut infirmus convalescat;
Tu virtutem jejunandi des infirmo, des orandi:
Per hæc duo, Christo teste, liberabor ab hac peste.
Ab hac peste solve mentem, fac devotum poenitentem:
Da timorem, quo projecto, de salute nil conjecto.
Da Spem, Fidem, Charitatem; da discretam pietatem:

Da

Da contemptum terrenorum, appetitum supernorum.
 Totum, Deus, in te spero; Deus ex te totum quæro:
 Tu laus mea, meum bonum; mea cuncta, tuum donum.
 Tu solamen in labore, medicamen in languore:
 Tu in luctu mea lyra, tu lenimen es in irâ.
 Tu in arcto liberator, tu in lapsu relevator:
 Metum præstas in provectu, spem conservas in defectu.
 Si quis lædit, tu rependis; si minatur, tu defendis:
 Quod est anceps tu dissolvis; quod tegendum tu involvis.
 Tu intrare me non sinas infernales officinas:
 Ubi mæror, ubi metus; ubi fœtor, ubi fletus;
 Ubi probra deteguntur, ubi rei confunduntur;
 Ubi tortor semper cædens, ubi vermis semper edens;
 Ubi totum hoc perenne, quia perpes mors gehennæ.
 Me receptet Sion illa, Sion David urbs tranquilla:
 Cujus faber auctor lucis, cujus portæ lignum crucis;
 Cujus claves lingua Petri, cujus cives semper læti;
 Cujus muri lapis vivus, cujus custos Rex festivus.
 In hâc urbe, lux solennis; ver æternum, pax perennis:
 In hâc odor implens cœlos, in hâc semper festum melos.
 Non est ibi corruptela; non defectus, non querela:
 Non minuti, non deformes; omnes Christo sunt conformes.
 Urbs cœlestis, urbs beata, supra petram collocata:
 Urbs in portu satis tuto, de longinquo te saluto;
 Te saluto, te suspiro; te affecto, te requiro.
 Quantum tui gratulentur, quàm festivè conviventur;
 Quis affectus eos stringat, aut quæ gemma muros pingat,
 Quis chalcedon, quis jacinthus: nôrunt illi qui sunt intus.
 In plateis hujus urbis, sociatus piis turbis,
 Cum Moyse & Eliâ, pium cantem *Alleluia*.

N O T A.

Ex veteribus membranis Cottonianis (à quibus nomen auctoris aberat) Rhythmos istos elegantissimos descripsimus; & ex altero Bibliothecæ Regiæ Codice, ab amicissimo Junio accepto, alicubi emendavimus: in quo tum Epistolæ Hildeberti continebantur, tum Carmina; & in his, de *Hermaphrodit*, *Lucretiâ*, & *Romæ ruinâ* quoque, quæ Veterum Poëtarum Catalectis habentur interjecta.

